

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Todorović

Pravica do splava kot temeljna človekova pravica

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Todorović

Pravica do splava kot temeljna človekova pravica

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2023

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za hitro odzivnost in usmeritve pri pisanju magistrskega dela.

Iskrena hvala vsem sogovornicam, ki ste z mano podelile svojo zgodbo in s tem krojile to magistrsko delo.

Mami in ati, hvala vama za vso podporo tekom študija in da sta mi omogočila, da sem danes tu, kjer sem.

Pravica do splava kot temeljna človekova pravica

Povzetek magistrskega dela

V pregledu problematike sem predstavila reproduktivne pravice, ovire pri dostopu do splava ter opozorila na nevarne posledice kriminalizacije splava. S pomočjo zgodovine abortusa sem v kontekst postavila tudi religijo v odnosu do splava. Dotaknila sem se družbene konstrukcije spolnih vlog in neenakosti spolov ter splav povezala s socialnim delom. Za temo magistrskega dela sem se odločila na podlagi dogajanja po svetu, zaradi katerega je pravica do splava vedno bolj v nevarnosti, s tem pa tudi družbeni položaj žensk. V kvalitativni raziskavi je sodelovalo deset žensk. Populacijo v raziskavi torej predstavljajo ženske, ki imajo izkušnjo z umetno prekinitvijo nosečnosti, ali so imele namen opraviti splav, pa se za to niso odločile. Vzorec je neslučajnostni in priložnostni. Zanimalo me je predvsem, kakšen pomen ima za sogovornice pravica do splava, kako se po njihovem mnenju družba opredeljuje do te pravice, kakšno vlogo ima pri tem religija, s kakšnimi predsodki in stiskami se soočajo ženske in kakšna je njihova izkušnja s splavom. Ugotovila sem, da ženske pravico do splava doživljajo kot osnovno pravico, ki mora biti na voljo vsem ženskam ter kot pravico do odločanja o lastnem telesu. Menijo, da bi odsotnost te pravice pomenila, da bi se več žensk moralo na splav odpraviti v tujino ali se zatekati k nevarnemu in ilegalnemu splavu. Sogovornice so se za splav odločile iz različnih razlogov in same menijo, da so vsi upravičeni. Da je splav družbeni tabu, čutijo tudi na lastni koži. Strinjajo se, da mediji premalo poročajo o splavu. Nekatere v medijih pogosteje opažajo *pro-choice* stališče, druge pa *pro-life*. Glede ugovora vesti so skoraj soglasne, večina ga doživlja kot oviro pri dostopu do splava, saj v zdravstvu ne bi smelo biti prostora za verska prepričanja, menijo. Da je ženska tista, ki odloča o splavu, se strinjajo vse razen ene sogovornice, ki meni, da mora biti to pravica para. Starši ne bi smeli imeti glavnega vpliva na odločitev mladoletnih žensk o splavu, menijo. V Sloveniji socialno-ekonomski status posameznice po njihovem mnenju ne vpliva na dostop do splava. Glede spolne vzgoje polovica sogovornic meni, da so informacije o reproduktivnih pravicah lahko dostopne, druga polovica pa meni nasprotno. Najbolj pogosti argumenti vernikov proti splavu so, da je splav umor in da gre za kršenje pravice do življenja, saj je zarodek človek že od spočetja. Sogovornice same se s to perspektivo ne strinjajo, vendar pa pogosto doživljajo predsodke, ki se povezujejo z religijo. Doživele so neodobravanje, obsojanje, zgražanje itn. Le ena sogovornica je povedala, da predsodkov ni nikoli doživela. Ženske so stisko najpogosteje doživljale ob novici, da so noseče in med odločanjem za splav. Čeprav je bila večina s strani zdravstvenega osebja deležna korektnega odnosa, so imele nekatere izredno slabe izkušnje z zaničevanjem, nadiranjem, prepričevanjem, da se odločijo za nasprotno odločitev in pomanjkljivim informiranjem. Le dvema sogovornicama je bila ponujena psihosocialna podpora, čeprav so jo tudi ostale potrebovale. Poudarjajo, da je pomembno, da je ženskam, ki se odločajo za splav, na voljo nepristranska podpora. Ker dobra informiranost in dostop do kontracepcije vplivata na zmanjševanje števila splavov, predlagam, da spolna vzgoja postane pomemben del učnih vsebin v šolah. Tudi odrasle je potrebno nepristransko informirati o reproduktivnih pravicah. Pomembno je odpravljati predsodke do splava v zdravstvu, pri čemer ima lahko pomembno vlogo socialno delo. Predlagam informiranje širše javnosti z namenom odpravljanja tabujev. Dosledno moramo odpravljati ovire pri dostopu do splava. Vsem ženskam, ki se soočajo z nezaželeno nosečnostjo, pa naj bo na voljo prostovoljna psihosocialna podpora.

Ključne besede: umetna prekinitve nosečnosti, abortus, dostop do splava, reproduktivne pravice, religija in splav

Abortion Rights as Human Rights

Master's Thesis Abstract

I first presented reproductive rights, barriers to abortion and pointed out the dangerous consequences of the abortion ban. I contextualised religion in relation to abortion through the history of abortion. I touched on the social construction of gender roles and gender inequality and connected abortion with social work. I chose the topic of my master's thesis due to tightening of abortion laws around the world, which is putting abortion rights and the social status of women in danger. Ten women participated in the qualitative research. The population in the research are women who have had an abortion, or who had the intention of having an abortion, but did not decide to do so. The sampling method used was non-probability and convenience sampling. I researched the meaning of abortion rights to women, society's attitude towards abortion through the eyes of interviewees, the role of religion, the prejudice women who have had an abortion face and their experience with abortion. The research found that women perceive abortion rights as human rights that should be available to all women as a basic right to bodily autonomy. They believe that the absence of this right would mean that more women would have to travel abroad for an abortion or resort to unsafe abortions. Interviewees decided to have an abortion for various reasons, and they themselves believe that all reasons are equally justified. They feel that abortion is still a taboo. They agree that the media does not report enough on abortion. Some see media more often as pro-choice, while others see it as pro-life. The interviewees are almost unanimous regarding conscientious objection, most of them perceive it as an obstacle to abortion access, as there should be no place for religious beliefs in health care, they believe. Everyone agrees that abortion is a woman's choice, except for one interviewee, who believes that it should be the couple's decision. Parents should not have the main influence on the decision of minors for or against abortion, they believe. In their opinion, the socioeconomic status of an individual does not affect access to abortion in Slovenia. Regarding sex education, half of the interviewees think that information about reproductive rights is easily accessible, while the other half thinks the opposite. The most common arguments of pro-life supporters are that abortion is murder and that it violates the right to life, since the embryo is a human being from conception. The interviewees themselves do not agree with this perspective, but they often experience religious prejudice. Only one interviewee said that she had never experienced prejudice. Women most often experienced distress upon finding out that they were pregnant and when deciding to have an abortion. Although most of them experienced appropriate demeanor from the medical staff, some had extremely bad encounters, including contempt, yelling, persuasion to make the opposite decision and inadequate information. Only two interviewees were offered psychosocial support, although the others also needed it. They emphasize that it is important that impartial support is available to women who decide to have an abortion. Since information and access to contraception has an effect on reducing the number of abortions, I suggest that sex education becomes an important part of school curriculums. Even adults need to be impartially informed about reproductive rights. It is important to reduce prejudice and abortion stigma in healthcare, in which social work can play an important role. I suggest informing the general public with the purpose of breaking taboos. We must consistently remove barriers to abortion access. Lastly, non-compulsory psychosocial support should be available to all women facing an unwanted pregnancy.

Keywords: termination of pregnancy, abortion, access to abortion, reproductive rights, religion and abortion

Kazalo vsebine

1.	Pregled problematike	1
1.1.	Reproduktivne pravice so človekove pravice	1
1.2.	Pravica do splava na Slovenskem	2
1.3.	Dostop do splava in ovire	4
1.3.1.	Socialno-ekonomski status in abortus	5
1.3.2.	Ugovor vesti	6
1.3.3.	Soglasje staršev in zakonca	7
1.3.4.	Čakalno obdobje in obvezno svetovanje	8
1.3.5.	Kriminalizacija splava	9
1.4.	Pregled pravice do splava po državah.....	10
1.4.1.	Združene države Amerike: Padec Roe proti Wade	11
1.4.2.	Poljska: Na mizi je popolna prepoved splava.....	13
1.4.3.	Ugovor vesti, čakalno obdobje in obvezno svetovanje v Evropi	14
1.5.	Abortus skozi zgodovino	16
1.6.	Religija in splav	18
1.7.	<i>Pro-life</i> : Argumenti proti abortusu	20
1.8.	Materinstvo kot »temeljno poslanstvo« žensk.....	23
1.9.	Človekove pravice žensk	24
1.10.	Neenakost spolov	26
1.11.	Boj za pravice na Slovenskem	26
1.12.	Socialno delo in splav	27
2.	Formulacija problema.....	30
3.	Metodologija.....	31
3.1.	Vrsta raziskave.....	31
3.2.	Teme	31
3.3.	Merski instrument in viri podatkov	31
3.4.	Populacija in vzorec.....	32
3.5.	Zbiranje podatkov	33
3.6.	Analiza podatkov	34
4.	Rezultati.....	35
5.	Razprava in sklepi	44
6.	Predlogi.....	54
7.	Literatura	55
8.	Priloge.....	63
	Priloga 8.1. – Transkripti intervjujev.....	63
	Priloga 8.2. – Kodirna tabela (odprto kodiranje).....	98
	Priloga 8.3. – Kodirna knjiga (osno kodiranje)	127

1. Pregled problematike

1.1. Reproduktivne pravice so človekove pravice

Demokratizacija vsakdanjega življenja vse bolj vključuje tudi idejo o reproduktivni avtonomiji. To je pravica, da vsaka posameznica zavestno in racionalno sklepa reproduktivne odločitve brez zunanjih sil in pritiskov (Zaviršek, 2012, str. 39). Reproduktivne pravice lahko imenujemo tudi pravice do upravljanja z lastnim telesom (Rožman, 2013, str. 417). Ženska o svojem telesu odloča sama in odločitev glede izbire je njena (Ličer, 2012, str. 58).

Listina spolnih in reproduktivnih pravic iz leta 1996 vključuje:

- pravico do življenja (nobeno življenje ne sme biti ogroženo zaradi nosečnosti in rojevanja),
- pravico do osebne svobode in varnosti,
- pravico do življenja brez vseh oblik diskriminacije (na podlagi rase, spola, starosti, stanu, spolne usmerjenosti, revščine, vere, hendikepiranosti, nacionalnega ali socialnega porekla, političnega mišljenja ali drugega statusa),
- pravico do zasebnosti (vsak ima pravico do avtonomnih odločitev o svojem spolnem in reproduktivnem življenju in do spoštovanja njegove zasebnosti),
- pravico do svobodne misli (vsak ima pravico do svobodne odločitve o svojem reproduktivnem zdravju),
- pravico do informiranosti in izobrazbe (vsak ima pravico do informacij in izobrazbe o spolnem in reproduktivnem zdravju),
- pravico do izbire,
- pravico do odločitve o rojstvu otroka (odločitev o številu in razmiku med otroki, kdaj ali če sploh želi imeti otroke),
- pravico do zdravstvenega varstva in preventive,
- pravica do koristi znanstvenega napredka,
- pravico do svobode zbiranja in politične participacije in
- pravico do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja.

(Mednarodna zveza za načrtovano starševstvo, 2003, str. 6–17)

To v praksi pomeni, da imajo ljudje »pravico do obveščenosti in dostopnosti do varnih in učinkovitih [...] metod načrtovanja družine po lastni izbiri. Pripada jim tudi pravica do ustreznih zdravstvenih storitev med nosečnostjo in porodom ter do možnosti za zdravega

otroka« (Ličer, 2012, str. 55). Svetovna zdravstvena organizacija reproduktivno zdravje opredeljuje s pravicami, »ki zadevajo spolnost, enakost spolov, partnerstvo, materinstvo in starševstvo« (prav tam, str. 55).

Reproduktivne pravice so se med človekove pravice uvrstile pred skoraj tridesetimi leti na kairski konferenci o prebivalstvu in razvoju. Večina držav članic Združenih narodov, med katerimi je bila tudi Slovenija, je takrat spoznala, da brez priznavanja in uresničevanja temeljnih reproduktivnih pravic ni napredka v razvoju. Brez osnovnih pravic žensk v družini in družbi bi zaostali v razvoju. Ta dognanja so bila ponovno potrjena leto zatem na pekinški svetovni konferenci o ženskah. Spolne in reproduktivne pravice so temeljne človekove pravice in svoboščine, ki jih določajo in zagotavljajo mednarodne obvezujoče pogodbe. Te pravice so bistvene za zmanjševanje neenakosti med spoloma (Sloga, 2010, str. 8).

Če naredimo zgodovinski pregled reproduktivnega zdravja žensk, ugotovimo, da je »v patriarhalnem okolju ženska nosila breme negativnih reproduktivnih izidov« (Rožman, 2013, str. 420) in bila odgovorna zanje. Ti tradicionalni pogledi so se skozi prizmo spolnega nasilja nad ženskami ohranili vse do danes (prav tam, str. 420). Moški imajo tako kot ženske vlogo pri reproduktivnem zdravju. Ključno je, da moški prevzemajo večjo odgovornost glede spolnega zdravja, saj se s tem skrb za reproduktivno zdravje z ženske prenese na oba spola, to pa prispeva k enakosti med spoloma (Ličer, 2012, str. 57).

Do pred kratkim je bil splav obravnavan predvsem v jeziku biomedicine in zdravstvene politike, ki praviloma ne upoštevata širših socialnih okoliščin žensk, ki se odločijo za splav – izobrazba, starost, kraj bivanja, etnična pripadnost, partnerski odnos, veroizpoved, vrednote in osebna stališča. Šele skozi pričevanja in izkušnje žensk lahko celostno obravnavamo in raziskujemo to tematiko (Rožman, 2013, str. 417), kar je tudi namen tega magistrskega dela.

1.2. Pravica do splava na Slovenskem

V Jugoslaviji je bila pravica do splava uzakonjena že leta 1952 (Zupančič, 1991, str. 131), leta 1974 pa je Socialistična federativna republika Jugoslavija postala ena prvih držav, ki so pravico do svobodnega odločanja o rojstvu otrok zapisale v ustavo (Oder, 2019; Rožman, 2009, str. 313).

Pred tem je bil v tedanji Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev abortus prepovedan in kazniv (Rožman, 2009, str. 302). O abortusu so avtorice začele pisati leta 1925 v Ženskem listu

(Leskošek, 2002, str. 84; Leskošek, 2021, str. 107). V Sloveniji se je, verjetno tudi zaradi prej omenjenih člankov, o splavu bolj začelo govoriti leta 1929, ko je bila v Kraljevini Jugoslaviji uzakonjena medicinska indikacija za splav. V tridesetih letih je Angela Vode, borka za pravice žensk, na sestanku Ženskega pokreta, feministične organizacije, katere cilj je bila državljanska in družbena enakopravnost žensk, podala pobudo za legalizacijo splava iz socialnih razlogov. Pravico do splava je na peti državni konferenci Komunistične partije Jugoslavije leta 1940 omenila tudi Vida Tomšič. Leta 1951 je prišlo do pomembnega preobrata, izglasovan je bil nov kazenski zakonik, ki je določal, da se kaznuje le izvršilec abortusa, ženske, ki je naredila splav, pa se ne kaznuje. Na podlagi novega kazenskega zakonika je bila leta 1952 izdana Uredba o postopku za dovoljeno odpravo plodu, ki je legalizirala splav iz medicinskih, pravnih in zdravstveno-socialnih indikacij. Kljub temu je nova uredba za ženske pomenila ponižujoč postopek uveljavljanja možnosti abortusa, zato se je še naprej veliko žensk odločalo za ilegalni splav, ki je v petdesetih letih naraščal, ob tem pa tudi umrljivost žensk, saj je bil abortus pogosto opravljen nestrokovno in v neprimernih higienskih razmerah. Leta 1953 so ginekologinje in ginekologi na Kongresu ginekologov in porodničarjev Jugoslavije zahtevali, da se splav kot družbeno škodljiv pojav prepove, kontracepcijsko miselnost pa so označili kot depopulacijski ukrep. Kljub temu ni prišlo do zakonskih sprememb. Država se je odločila za postopno liberalizacijo splava, ki je preprečila nestrokovno opravljene ilegalne splave, ter za pospešeno uporabo kontracepcije. V sredini petdesetih let se je začelo širjenje informacij o kontracepciji z raznimi časopisnimi članki in brošurami. Leta 1958 je z ustanovitvijo kontracepcijskih posvetovalnic nastopila velika razširitev kontracepcije po celotni Sloveniji. Leta 1960 je bil v Sloveniji splav dovoljen tudi na podlagi socialnih indikacij (Rožman, 2009, str. 302–310). Skupščina Socialistične Republike Slovenije je leta 1974 sprejela Resolucijo o načrtovanju družine in družbenih prizadevanjih za njen nastanek in varnost, leta 1977 pa je bil razglašen Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok. Pomenil je izpolnitev ustavne pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (prav tam, str. 315–316).

Pravica do splava je danes v Sloveniji zagotovljena v 55. členu Ustave Republike Slovenije (1991), ki se glasi: »Odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno. Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.« Pravica do splava pa je urejena v Zakonu o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (1977), ki opredeli ukrepe za preprečitev nezaželene nosečnosti ali rojstva. To so kontracepcija, sterilizacija in umetna

prekinitev nosečnosti. Splav se opravi na zahtevo nosečnice, če nosečnost ne traja več kot deset tednov, ne glede na starost nosečnice. Če nosečnost traja dlje od desetih tednov, o prekinitvi nosečnosti odloča tričlanska komisija, katere del sta dva zdravnika in socialni delavec, splav pa odobri le, če meni, da je nevarnost, ki jo splav pomeni »za življenje in zdravje nosečnice ter za njena bodoča materinstva, manjša od nevarnosti, ki grozi nosečnici ali otroku zaradi nadaljevanja nosečnosti in zaradi poroda« (prav tam). Velika večina prošenj, ki jih komisija obravnava, je odobrenih (Rožman, 2009, str. 317). Če je odločitev komisije negativna, se ženska lahko pritoži na komisijo druge stopnje, ki odloči v sedmih dneh. Poudarjeno je, da je postopek pred komisijami hiter. Zakon posebej določa, da zdravstveno osebje in socialne delavke ter delavci, ki sodelujejo v postopku, ženske seznani s potekom in posledicami splava ter s sredstvi za preprečevanje nosečnosti (Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok, 1977).

1.3. Dostop do splava in ovire

Za popoln dostop do splava je potrebnih več ukrepov na ravni pravnega in zdravstvenega sistema ter skupnosti. Osnovni trije pogoji so:

- spoštovanje človekovih pravic, vključno z ustreznim pravnim in političnim okvirom,
- razpoložljivost in dostopnost informacij in
- podporen, univerzalen, cenovno dostopen in dobro delujoč zdravstveni sistem.

(Svetovna zdravstvena organizacija, 2021)

Izbira je beseda, ki pomeni, da ima človek za odločitev na voljo več različnih možnosti. Samo ženska sama se lahko odloča o svojem zdravju. Pravico ima izbirati, ali bo načrtovala rojstvo otroka ali ne, ob zanositvi ima pravico izbirati med rojstvom in splavom. Čeprav ima beseda »izbira« zelo jasen in nedvoumen pomen, ima na dostopnost izbire družba s svojimi vrednotami in pravili zelo velik vpliv. Izbira je lahko uzakonjena, ampak težko dostopna ali nedosegljiva (Obersnel Kveder, 1998, str. 9).

Ljubič, Pavič, Pavlovič, Fleišman in Plazar (2012) razloge za splav razvrščajo v tri kategorije. Prva kategorija so osebni razlogi, to so mladoletnost, zdravje, neprimeren čas, pomanjkanje želje po otroku itn. V drugo kategorijo spadajo razlogi, ki se nanašajo na drugo osebo, na primer otrokovega očeta ali drugega otroka. V to kategorijo se uvršča tudi nosečnost kot posledica nasilja ali spolne zlorabe. Tretja kategorija pa se nanaša na stanovanjsko stisko, materialno

prikrajšanost in nepripravljenost na starševstvo. Zakonsko urejen splav omogoča varno prekinitev nosečnosti, zmanjšuje stopnjo umrljivosti žensk in spoštuje pravico žensk do odločitve. Splav je namreč prisoten v vsaki družbi, ne glede na zakonsko ureditev. Ženske se za prekinitev nosečnosti odločajo ne glede na to, ali je splav zakonit ali ne, pogosto pa sta ob nezakonitem splavu ogrožena njihovo zdravje in varnost (prav tam, str. 276).

1.3.1. Socialno-ekonomski status in abortus

Ugotovljena je bila statistično značilna povezava med bruto nacionalnim dohodkom in številom splavov. Prav tako na število splavov vplivata zaposlitveni status in brezposelnost. V Sloveniji ima dohodek vpliv na odločitev za splav. Danes je odločitev za otroka tvegana, močno pa je odvisna od socialno-ekonomskega položaja družine (Ljubič, Pavić, Pavlović, Fleišman in Plazar, 2012, str. 279). Če želimo vzeti besedno zvezo »pravica žensk do izbire« resno, je pomembno, da poudarimo vsak člen v njej. Pravico mora imeti ženska, da je to res pravica, torej da država zagotavlja, da jo lahko uresničimo in da je to res izbira, torej da so zagotovljeni vsi ekonomski in socialni pogoji (Dolar Bahovec, 1991, str. 14). Država mora pravico do izbire zagotavljati na način, da je abortus dostopen vsem, ne glede na njihov kraj bivališča ali socialni status. Zagotoviti je potrebno, da gre pri odločitvah za resnične izbire, ne pa za izsiljene izbire, ker osebe zaradi finančnih ali socialnih razmer ne bi mogle preživljati ali vzgajati otroka (Kovač, 2020, str. 86).

Pomanjkanje dostopa do varne, pravočasne, cenovno dostopne in spoštljive oskrbe pri splavu predstavlja tveganje ne le za fizično, ampak tudi za duševno in socialno dobrobit žensk in deklet (Svetovna zdravstvena organizacija, 2021). Vsako leto se po svetu opravi 25 milijonov splavov v nevarnih okoliščinah (Amnesty International Slovenija, 2022). To je 45 odstotkov vseh splavov, od teh jih je 97 odstotkov v državah v razvoju. Pomanjkanje dostopa do varne, pravočasne, cenovno dostopne in spoštljive oskrbe pri splavu štejemo pod kršitve človekovih pravic žensk in deklet (Svetovna zdravstvena organizacija, 2021).

Dostopnost splava ni odvisna samo od pravne ureditve splava v določeni državi, ampak nanjo v veliki meri vplivajo druge okoliščine, predvsem pristop k izvrševanju predpisov s strani pristojnih organov, odnos zdravstvenih delavcev do splava in odnos družbe. Dostopnost je odvisna tudi od mreže zdravstvenih organizacij, ki izvajajo splav in od tega, kdo in v kolikšni meri mora plačati stroške za umetno prekinitev nosečnosti (Zupančič, 1991, str. 130–131). V ureditvah, kjer abortus ni zagotovljen v okviru osnovnega zdravstvenega zavarovanja, smo

priča diskriminaciji žensk glede na njihove finančne zmožnosti in s tem kršitvi pravice do enakopravnosti (Končina, 1991, str. 158). V Sloveniji smo se s tem vprašanjem ukvarjali nedolgo nazaj, ko je Inštitut 8. marec pričel s kampanjo, ki se je osredotočala na dostopnost splava v Sloveniji. Strošek umetne prekinitve nosečnosti je bil v 80 odstotkih krit iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, preostalih 20 odstotkov pa iz dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. Nekateri ljudje si zaradi svojega ekonomskega položaja ne morejo privoščiti plačevanja dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. Ker je nedopustno, da se ustavne pravice pogojujejo s finančno situacijo posameznice, so pristojne pozvali, da se umetna prekinitve nosečnosti popolnoma krije iz obveznega zavarovanja (Inštitut 8. marec, b.d.) in bili pri tem tudi uspešni.

Poleg formalnih pravic mora torej država poskrbeti za to, da je te pravice mogoče udejanjati. Pojem pravice namreč vključuje tudi možnost njene konkretne uresničitve in univerzalno dostopnost. Ugovor vesti ginekologov, plačilo za storitev umetne prekinitve nosečnosti ter pri mladoletnicah zahteva po privolitvi staršev lahko omejijo pravico do odločanja o rojstvu otrok, tudi če je zapisana v ustavi (Dolar Bahovec, 1991, str. 13; Kovač, 2020, str. 100).

1.3.2. Ugovor vesti

Ugovor vesti je pravica zdravstvenih delavcev, da odklonijo sodelovanje v postopku umetne prekinitve nosečnosti zaradi verskega ali etičnega prepričanja (Končina, 1991, str. 156). Ugovor vesti je dopusten, če se s tem ne omejujejo pravice in svoboščine drugih oseb (Ustava Republike Slovenije, 1991). Zdravstveni delavci imajo zaradi svojih prepričanj pravico odkloniti zdravstveni poseg, v tem primeru splav, vendar zaradi tega ne sme biti ogroženo zdravje ali življenje nosečnice. Zdravnik, ki zaradi ugovora vesti odkloni poseg, je dolžan pacientko napotiti k drugemu usposobljenemu zdravniku (Zakon o zdravstveni dejavnosti, 1992).

Ker je pravica do splava zapisana v zakonu, zdravstveni delavec ne sme odkloniti dela oz. sodelovanja pri umetni prekinitvi nosečnosti. Zdravstveni delavci so dolžni izpolniti zahtevo, s katero ženska uveljavlja svojo pravico do zdravstvene pomoči. V nasprotnem primeru svoje pravice sploh ne bi mogla uresničiti. Ni pa nedovoljen dogovor med zdravniki v določeni zdravstveni ustanovi, da kdo izmed njih ne bo opravljal tega postopka. V tem primeru drugi zdravniki izvajajo umetno prekinitve nosečnosti še namesto njega. V tem primeru ženske ne bodo prikrajšane v svoji pravici (Zupančič, 1991, str. 146–147).

Ugovor vesti je v Sloveniji reguliran, vendar v mnogih državah ni. Dva taka primera sta Hrvaška in Italija, v slednji okrog 70 odstotkov zdravnikov zavrača izvajanje splava, zato je dostop do splava zelo omejen in vse ženske ne morejo priti do splava (Zupančič, 1991, str. 147; Outshoorn, 1996, str. 150; Minerva, 2014; Blažič, Križaj in Žagar, 2016, str. 12). Ženske se na izvajanje umetne prekinitve nosečnosti zatekajo v države, kjer jim je zakonodaja bolj naklonjena (Zupančič, 1991, str. 147; Outshoorn, 1996, str. 150). Tako mnoge Hrvatice in Italijanke na splav prihajajo v Slovenijo (Mayer, 2022).

Leta 2020 je v Sloveniji v primerih splava uveljavljalo ugovor vesti deset od 296 ginekologov. V Sloveniji delež zdravnikov z ugovorom vesti ne predstavlja problema, a se moramo učiti iz izkušenj drugih držav in biti pozorni na procese v zdravstvenem sistemu ter stalno spremljati, da se uzakonjene pravice lahko tudi resnično udejanjajo (Kovač, 2020, str. 102). Posledica pravno upoštevanega ugovora vesti je namreč lahko veliko število nezakonitih in nestrokovno opravljenih splavov (Zupančič, 1991, str. 147).

1.3.3. Soglasje staršev in zakonca

Ženske z reproduktivnim vedenjem, ki odstopa od družbenih norm in od družbeno zaželenega, so pogosto stigmatizirane. Odstopanje od norme je pogosto podkrepljeno s spoznanji o domnevni škodljivosti za zdravje ženske oz. njihovih otrok. Med nezaželeno vedenje pa družba šteje tudi na primer najstniško nosečnost in splav (Rožman, 2013, str. 416). V družbi je pogosta predstava, da je splav največkrat posledica mladostniške nezrelosti in neprevidnosti. Od vseh primerov splava je bilo v Sloveniji leta 2021 5,6 odstotka v starostni skupini do 19 let, največ pa jih je bilo v starostni skupini od 35 do 39 let, 25,5 odstotka od vseh umetnih prekinitev nosečnosti v tem letu (Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2023). V državah, kjer so omejene informacije in dostop do kontracepcije, je stopnja rodnosti mladostnic najvišja (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 28).

Po slovenskem pravu starši ne morejo zahtevati, da se razsodni mladoletni hčeri opravi umetna prekinitev nosečnosti, prav tako je ne morejo preprečiti. Zdravstvena organizacija, ki opravi umetno prekinitev nosečnosti praviloma, vendar ne obvezno, obvesti starše o opravljenem splavu, toda ne proti volji mladoletne hčere. Razlogov za takšno ureditev je več. Gre za strogo osebno odločitev, prav tako pa bi se noseča mladoletnica v dilemi, ali naj staršem, od katerih ne pričakuje razumevanja, pove o svoji nosečnosti, mogoče raje zatekla k ilegalnemu splavu, ki bi ogrozil njeno zdravje. Postavlja se tudi vprašanje sposobnosti staršev objektivno oceniti

korist mladoletnice (Zupančič, 1991, str. 136–137). V Sloveniji umetno prekinitev nosečnosti lahko starši ali skrbniki zahtevajo samo za žensko, ki je nerazsodna (Rožman, 2009, str. 317). V mnogih evropskih državah pa je za splav mladoletnih žensk še vedno potrebno soglasje staršev. Meja za soglasje staršev je v nekaterih državah šestnajst, v nekaterih pa osemnajst let. V Evropski uniji so to Irska, Nizozemska, Luksemburg, Španija, Portugalska, Hrvaška, Italija, Grčija, Ciper, Danska, Latvija, Litva, Češka, Slovaška in Poljska. V Avstriji je za splav potrebno soglasje staršev deklet, ki so mlajša od štirinajst let (Svetovna zdravstvena organizacija, b.d.).

Tudi privolitev moškega, ki je biološki oče otroka, v Sloveniji ni pogoj za umetno prekinitev nosečnosti. Splav je individualna pravica posameznice in ne pravica para oz. zakoncev (Zupančič, 1991, str. 137; Rožman, 2009, str. 318). Japonska je ena od enajstih držav, ki zahtevajo soglasje partnerja oz. biološkega očeta za splav, kljub pozivom Svetovne zdravstvene organizacije in Odbora Združenih narodov za odpravo diskriminacije žensk, naj to prakso odpravijo. Ostalih deset držav, ki splava ne dovoljujejo brez soglasja zakonca, so Sirija, Jemen, Savdska Arabija, Kuvajt, Ekvatorialna Gvineja, Združeni Arabski Emirati, Tajvan, Indonezija, Turčija in Maroko (Lee in Inuma, 2022).

1.3.4. Čakalno obdobje in obvezno svetovanje

Nekatere države, ki imajo sicer bolj liberalno zakonodajo na področju splava, še vedno določajo dodatne pogoje, ki jih mora ženska izpolnjevati, če želi opraviti umetno prekinitev nosečnosti. Kar nekaj držav v zakonodaji še vedno določa obvezni odločni rok oz. čakalno obdobje, to je obdobje za ponovni razmislek o odločitvi. Med odločitvijo ženske za abortus in samo prekinitvijo nosečnosti mora preteči nekaj dni. Vsaka odložitev splava na kasnejše obdobje pa seveda poveča nevarnost za zdravje in življenje ženske (Končina, 1991, str. 154; Outshoorn, 1996, str. 158). Čakalne dobe namreč ovirajo dostop do pravočasnega in ustreznega splava ter omejujejo človekove pravice in avtonomijo odločanja žensk. Po mnenju Svetovne zdravstvene organizacije zakonodaja ne bi smela vsiljevati teh nepotrebnih zahtev. Kljub temu pa je v Evropski uniji še kar nekaj držav, kjer je še vedno zakonsko določena čakalna doba. To so Belgija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Luksemburg, Portugalska, Slovaška, Španija in Nemčija. Podobno je z obveznim svetovanjem, ki je uzakonjeno v Belgiji, Litvi, Nemčiji, Italiji, na Madžarskem, Nizozemskem in Slovaškem (Global Citizen Solutions, 2022). Mednarodne smernice podpirajo poenostavljen dostop do oskrbe pri splavu in priporočajo odstranitev

nepotrebnih ovir za dostop do splava, med katerimi je tudi obvezno svetovanje. Večina žensk se namreč že pred prvim stikom z zdravstvenim delavcem odloči za splav, prav tako pa so seznanjene s kontracepcijskimi metodami in načini njihove uporabe. Zato je uvedba obveznega svetovanja ali obveznega čakalnega obdobja neetična in povzroča nepotrebne ovire pri dostopu do splava (Eckstein, von Felten, Perotto, Brun in Vorburger, 2023). V več državah so takšna svetovanja pristranska in usmerjena tako, da bi vplivala na odločanje žensk in preprečili, da bi splavile. Obvezno svetovanje krši človekove pravice žensk in je še posebej problematično, če vsebuje pristranske informacije. Informacije o splavu morajo biti vedno objektivne (Global Citizen Solutions, 2022). Vsako obvezno, sploh pa pristransko svetovanje je oblika nedopustnega pritiska (Mencin, 2021, str. 162).

1.3.5. Kriminalizacija splava

Nekatere države, v katerih je bil abortus prepovedan, med njimi Kanada, Kitajska in Vietnam, so med letoma 1970 in 1990 abortus dekriminalizirale, saj so spoznale, da pomeni inkriminacija splava hudo omejevanje svobode žensk in ogrožanje njihove varnosti (Končina, 1991, str. 148). V državah, kjer je abortus prepovedan, se število splavov ni prav nič zmanjšalo. Ženske iz teh držav opravijo umetno prekinitev nosečnosti v tujini. Omejen dostop do splava v državi pa povzroča socialno neenakost med ženskami. Premožnejše ženske se na splav lahko odpravijo v drugo državo, medtem ko manj premožne te možnosti nimajo (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 24). Veliko žensk, ki nimajo možnosti opraviti splav v tujini, prekine nosečnost nezakonito (Končina, 1991, str. 151; McBride Stetson, 1996, str. 114).

Na konferenci o varnem materinstvu so leta 1987 ugotovili, da v 25 do 50 odstotkih primerih nosečnice umrejo zaradi zastrupitev, ki so posledica nezakonitega in nestrokovnega abortusa. Strokovnjaki menijo, da prepoved metod za preprečevanje nosečnosti in inkriminacija abortusa povzročata, da se veliko žensk odloči za nezakonit splav. Nezakonite splave pa pogosto opravljajo ljudje, ki niso strokovno usposobljeni, s tem pa ni v zadostni meri poskrbljeno za zdravstveno varnost ženske (Končina, 1991, str. 150).

Zmotno je prepričanje, da je zaradi liberalizacije zakonodaje primerov splava vedno več. Ocenjuje se, da se je v Sloveniji pred prvo svetovno vojno približno 20 odstotkov nosečnosti končalo z umetnim splavom. Po koncu druge svetovne vojne, v petdesetih letih, je bil splav prisoten v tolikšni meri kot prej, počasi pa je začel upadati sredi šestdesetih let, ko se je razširila uporaba sodobnih kontracepcijskih sredstev (Kregar, 1994, str. 97), od osemdesetih let

prejšnjega stoletja pa se število umetnih prekinitev nosečnosti konstantno znižuje (Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2019). Leta 1997 je bilo na primer opravljenih 9712 umetnih prekinitev nosečnosti, leta 2021 pa 2926 (Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2023). Konstantno zniževanje stopnje abortusa kaže na to, da so ljudje o kontracepciji dobro informirani in da je ta zanesljiva in široko dostopna, pri tem pa se je kot zelo pomembna izkazala tudi spolna vzgoja otrok in mladostnikov (Andolšek Jeras in Obersnel Kveder, 1991, str. 175; Outshoorn, 1996, str. 153; Kovač, 2020, str. 90; Renner in Kralj, 2021, str. 30).

Kljub omejevanju dostopa do splava ljudje splav potrebujejo. Kriminalizacija in oviranje splava ne zmanjšujeta števila umetnih prekinitev nosečnosti, ampak ženske zgolj prisilita v nevaren splav, ki ga izvedejo osebe brez potrebnega znanja, v okolju, ki ne ustreza minimalnim zdravstvenim standardom (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 23; Naglič, 2004, str. 294; Rožman, 2009, str. 321). Tak splav ima lahko usodne posledice in je tudi tretji najpogostejši razlog za smrti mater po vsem svetu. Ženske se za nevaren splav odločajo večinoma v državah, kjer ni omogočenega zakonitega dostopa do splava (Amnesty International Slovenija, 2022). Visoka smrtnost zaradi nezakonitih in nevarnih prekinitev nosečnosti je pogosto vzrok za razširjanje ozkih in restriktivnih zakonskih osnov za splav (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 23). Vendar tudi zakonska urejenost splava ne zagotavlja avtomatično neomejene dostopnosti do splava (Mencin, 2021, str. 168), zato je pomembno, da država odpravi vse ovire in tako omogoči dostop do varnega abortusa vsem ženskam in dekletom (Githens in McBride Stetson, 1996, str. 71, 149; Mencin, 2021, str. 170). Dostop do splava je človekova pravica žensk in je ključen dejavnik za zagotavljanje socialne pravičnosti in enakosti spolov (Amnesty International Slovenija, 2022).

1.4. Pregled pravice do splava po državah

V odnosu prava do umetne prekinitve nosečnosti so po svetu uveljavljene tri osnovne rešitve, ki so povezane s tem, ali je splav v določeni državi urejen s kazenskim zakonikom ali je uvrščen med metode za načrtovanje družine (Končina, 1991, str. 152). Najprej, da je splav absolutno prepovedan. Držav s tako ureditvijo, predvsem v Evropi, je zelo malo. Potem, da je splav prepovedan, vendar ni kazniv, če so podani določeni razlogi oz. indikacije. Te indikacije so:

- zdravstvena indikacija: nosečnost in porod ogrožata fizično oz. psihično zdravje ali življenje nosečnice,

- evgenična indikacija: obstaja utemeljeno pričakovanje, da se bo otrok rodil s težkimi prirojenimi napakami,
- moralno-etična oz. pravna indikacija: nosečnost je posledica kaznivega dejanja (posilstvo, incest),
- zdravstveno-socialna indikacija: nosečnost predstavlja nevarnost za zdravje otroka ali nosečnice, tudi zaradi socialnih okoliščin in
- socialna indikacija: zaradi nosečnosti in poroda se bo bistveno poslabšal socialni položaj nosečnice (Zupančič, 1991, str. 129–130; Končina, 1991, str. 152).

Mnoge ženske iz teh držav se odločijo, da splav opravijo v tujini, saj se želijo izogniti pogosto poniževalnemu postopku dokazovanja obstoja indikacij (Končina, 1991, str. 153).

Zadnja ureditev pa umetno prekinitev nosečnosti šteje kot sredstvo za uravnavanje rojstev. V tem primeru zadostuje že zahteva, ni potrebno, da so podane indikacije (Zupančič, 1991, str. 130). V državah s takšno ureditvijo je pravica do splava zagotovljena z ustavno pravico posameznika, da svobodno odloča o rojstvu otrok. Abortus je na voljo na zahtevo ženske do določenega obdobja nosečnosti. V večini držav je to do dvanajstega tedna nosečnosti. Raziskave so namreč pokazale, da je do dvanajstega tedna nevarnost za zdravje ženske minimalna, po tem obdobju pa se postopoma povečuje (Končina, 1991, str. 153). Najbolj liberalno zakonodajo glede tedna, do katerega je dovoljen splav, imata Nizozemska, ki dovoljuje splav na zahtevo ženske do štiriindvajsetega tedna nosečnosti, in Švedska, kjer je splav na voljo do osemnajstega tedna nosečnosti (Končina, 1991, str. 153; Svetovna zdravstvena organizacija, b.d.).

Da bi razumeli, zakaj je pravica do splava vedno bolj ogrožena, pogledajmo stanje po različnih državah in regijah. Najprej dva najbolj odmevna primera, Združene države Amerike in Poljska, potem pa še splošno stanje po Evropi.

1.4.1. Združene države Amerike: Padec Roe proti Wade

Leta 1973 je vrhovno sodišče Združenih držav Amerike v znanem primeru Roe proti Wade odločilo, da so določbe kazenskega zakona zvezne države Teksas, ki inkriminirajo izvršitev in namen izvršitve abortusa, razen ko je zaradi nosečnosti v nevarnosti zdravje ali življenje ženske, protiustavne. Sodišče je menilo, da pravno ni mogoče določiti začetka življenja, ker je to odvisno od posameznikovega verskega in etičnega prepričanja. Precedens, ustvarjen v primeru

Roe proti Wade, je bil že leta 1989 spremenjen, ko je vrhovno sodišče v primeru Webster proti Reproductive Health Services odločilo, da zakon v zvezni državi Missouri, ki določa, da je pred abortusom potrebno ugotoviti, ali je zarodek že sposoben živeti samostojno, da se abortus ne financira iz javnih sredstev ter da se človeško življenje začne s spočetjem, ni protiustaven (Končina, 1991, str. 157).

Junija 2022 pa je vrhovno sodišče ZDA ovrгло razsodbo Roe proti Wade, ki je leta 1973 uzakonila umetno prekinitev nosečnosti. S tem so sprejeli odločitev, da Ustava Združenih držav Amerike več ne ščiti pravice do splava, kar pomeni, da vsaka zvezna država lahko sama odloča, ali bo to pravico obdržala ali ne. To je vodilo v prepoved splava v konzervativnejših zveznih državah, seznam pa se bo najverjetneje še podaljševal (Center for Reproductive Rights, b.d.). Splav je trenutno popolnoma prepovedan v štirinajstih zveznih državah, v vsaj še petih pa je dostop do splava močno omejen (Planned Parenthood, 2023). Ko sem začela pisati magistrsko delo v januarju, je bilo število zveznih držav, kjer je splav popolnoma prepovedan, enajst, zdaj v avgustu, ko sem podatke preverila še enkrat, pa se je to število povečalo kar za tri, še več pa jih je v tako kratkem časovnem obdobju sprejelo razne omejitve, ki splav skorajda onemogočajo. Vsaj tri zvezne države namreč splav dovoljujejo samo do šestega tedna nosečnosti, ko marsikatera ženska sploh še ne izve za nosečnost, obenem pa so uvedli obvezno čakalno dobo (Planned Parenthood, 2023), ki dostop do splava še toliko bolj okрни.

Pravica do splava v ZDA pa še naprej ostaja pereča tema. V zadnjih dvajsetih letih se pojavlja vedno več »kriznih centrov« za nosečnice v stiski, ki se predstavljajo kot zdravstvene klinike, njihov cilj pa je preprečevanje abortusov, kar poskušajo doseči s taktikami napačnih informacij, sramotenja in povzročanjem zmede (Heflick Tosto, 2021). Še več, aprila 2023 je zvezni sodnik v Teksasu odločil, da začasno prekine odobritev mifepristona s strani FDA, z obrazložitvijo, da je agencija kršila zvezna pravila, ki so dovoljevala pospešeno odobritev nekaterih zdravil, in se zmotila pri znanstveni oceni zdravila. To odločitev je sprejel po tem, ko je skupina zdravstvenih delavcev sprožila primer, v katerem je izpodbijala varnost mifepristona. Mifepriston je del režima dveh sredstev, ki jih v Ameriki uporabljajo za več kot polovico abortusov. Administracija ameriškega predsednika se je nad odločitvijo pritožila na vrhovno sodišče, ki ni dovolilo prepovedi mifepristona in je tako začasno ohranilo dostop do pogosto uporabljene tabletko za prekinitev nosečnosti, medtem ko se pravni primer nadaljuje (Noor, 2023).

1.4.2. Poljska: Na mizi je popolna prepoved splava

Poljska ima eno najbolj restriktivnih zakonodaj na področju splava v Evropi. Leta 1956 je bil tam sprejet zakon, ki je dovoljeval umetno prekinitev nosečnosti iz zdravstvenih razlogov, v primeru nosečnosti, ki so posledica kaznivega dejanja in tudi zaradi »težkih življenjskih razmer« nosečnosti. Splav je skozi leta praktično postal na voljo na zahtevo, saj so kmalu opustili nadzor nad prej omenjenimi življenjskimi razmerami nosečnice (Bucholc, 2022). Po padcu komunističnega režima na Poljskem je katoliška cerkev izvajala pritisk in želela povečati svoj vpliv v javnem življenju. Leta 1990 je tako ministrstvo za zdravje uvedlo omejitev splavov v javno financiranih bolnišnicah. V enem letu so poročali o treh smrtnih primerih zaradi nevarnega splava. Število abortusov se je v eni bolnišnici zmanjšalo z 71 na 19, medtem ko se je število nevarnih abortusov povečalo z 48 na 85. Cerkev si je prizadevala omejiti tudi dostopnost do kontracepcije, za katere menijo, da so »zgodnji abortiv.« Leta 1992 so sledile nove omejitve, in sicer sprejetje kodeksa zdravniške etike, ki je splav dovoljeval zgolj v primerih, ko je ogroženo življenje ali zdravje nosečnice ter v primeru posilstva. Prav tako je bilo ustavljeno izvajanje splavov v javnih bolnišnicah, stroški zasebnih splavov pa so se podvojili ali celo potrojili. Zdravniki so ženskam zavračali splav tudi v življenjsko ogrožajočih okoliščinah (Nowicka, 1993). Na Poljskem je omejevanje dostopa do splava povezana s strahom pred izumrtjem poljskega naroda, zato se s skrbjo za »biološko preživetje naroda« zastruje zakonodaja na področju pravice do splava (Bucholc, 2022).

V začetku devetdesetih se je na Poljskem katoliška cerkev zavzemala za popolno prepoved splava (Končina, 1991, str. 148). Marca leta 1993 je bil sprejet zakon, ki je zagotovil varstvo in pravno zaščito plodu. Ta uredba se je pogosto imenovala »kompromis o splavu.« Ta zakon je dovoljeval splav le, če je nosečnost predstavljala nevarnost za življenje ali resno nevarnost za zdravje matere, če je bil plod nepopravljivo poškodovan ali je bila nosečnost posledica posilstva ali incesta (The Family Planning, Human Embryo Protection and Conditions of Permissibility of Abortion Act, 1993). Leta 1997 je bil sprejet zakon, ki je ženskam omogočal, da se za umetno prekinitev nosečnosti odločijo tudi iz socialnih razlogov, po obveznem svetovanju in čakalni dobi. Število legalnih abortusov se je v enem letu povečalo s 505 na 3.176. Takoj je bila vložena pobuda za oceno ustavnosti in še istega leta so zakon razveljavili, torej socialni razlogi niso bili več zadosten razlog za dostop do splava. Na splošno splav ni bil lahko dostopen in še vedno ni, zdravniki pa zelo svobodno uveljavljajo tudi ugovor vesti. Evropsko sodišče za človekove pravice je Poljsko že trikrat spoznala za krivo, ker ne zagotavlja dostopa do predporodne diagnostike in zakonitega splava (Bucholc, 2022).

Leta 2016 je bil vložen osnutek zakona za popolno prepoved splava. Temu je sledil val demonstracij po celi državi in tudi po več evropskih mestih, imenovan *Czarny Protest*, črni protest. Na tisoče Poljakinj s črnimi oblačili in dežniki je doseglo, da so se poljski politiki distancirali od predlaganega zakona, zakonodajalec pa je zakon zavrnil. Zakon iz leta 1993 je tako obveljal do leta 2020, ko je oktobra poljsko ustavno sodišče odločilo, da je umetna prekinitev nosečnosti v situacijah hude in nepovratne prizadetosti ali neozdravljive bolezni, ki ogroža življenje zarodka, protiustavna. V 150 mestih so kljub takratnim omejitvam zaradi pandemije COVID-19 na Poljskem ponovno potekali črni protesti, katerih se je udeležilo skoraj pol milijona ljudi, 28. oktobra pa je potekala ženska stavka. Številni delodajalci so svojim zaposlenim omogočili udeležbo na protestu. Bolnišnice pa so začele odpovedovati termine za abortuse, čeprav zakon še ni bil objavljen. Leta 2019 je bilo 96 odstotkov legalnih abortusov na Poljskem opravljenih zaradi okvare ploda. Ta podatek je pomemben, da razumemo razsežnost odločitve ustavnega sodišča. Kljub množičnim protestom, ki so potekali po celem svetu, je bil zakon 27. januarja 2021 objavljen in je v veljavi še danes. Gre za omejevanje temeljnih človekovih pravic, zato je na mestu zaskrbljenost tudi glede drugih človekovih pravic, ki bi bile lahko v prihodnosti omejene ali odvzete. Zgodovino poljske zakonodaje na področju splava lahko opišemo kot en korak naprej in dva nazaj (Bucholc, 2022). V medijih vsake toliko zasledimo novico o novi nesmiselni smrti na Poljskem, ker ženski niso želeli opraviti splava zaradi restriktivne zakonodaje.

1.4.3. Ugovor vesti, čakalno obdobje in obvezno svetovanje v Evropi

Zanimivo je, da precej razvita evropska država, Finska, do nedavno splava ni dovoljevala na zahtevo, temveč so morale ženske pred komisijo predstaviti tehtne razloge za prekinitev nosečnosti. Nova ureditev, ki dovoljuje splav na zahtevo do dvanajstega tedna nosečnosti, je v veljavo stopila septembra 2023 (Ministry of Social Affairs and Health, 2022). V primerjavi s številnimi drugimi evropskimi državami je stopnja splavov v nordijskih državah razmeroma nizka, z izjemo Švedske. Vendar pa imajo nekatere zahodnoevropske države, na primer Nemčija, kljub liberalnejši zakonodaji še manjše število abortusov kot Finska, tako da zakonodaja sama po sebi ne vpliva na število splavov. Islandija je na primer leta 2019 sprejela nov zakon, ki splav na zahtevo dovoljuje do konca dvaindvajsetega tedna nosečnosti, a ta ni povzročil povečanja števila abortusov na Islandiji (Finnish Institute for Health and Welfare, 2023).

Irska je z referendumom leta 1983 priznala pravico do življenja nerojenega otroka in znanih je več primerov, ko so državne institucije pri splavu ovirale ženske, ki so poseg želele opraviti v tujini. Šele leta 2018 je bila ta ureditev z referendumom razveljavljena in splav je danes na Irskem do dvanajstega tedna nosečnosti dostopen na zahtevo. Ocenjeno je, da naj bi med letoma 1980 in 2018 kar okrog 170.000 Irk umetno prekinitev nosečnosti opravilo v tujini (Ely, 2022; Irish Family Planning Association, b.d.). Priznati moramo, da je vsak primer, ko mora ženska zapustiti svojo državo, da bi imela dostop do popolnega reproduktivnega zdravstvenega varstva, posledica neustreznega zdravstvenega sistema (Duffy, Grimes, Jay in Callan, 2022). Na Irskem je obvezna tridnevna čakalna doba, ki naj bi ženski dala čas, da se odloči, ali želi nadaljevati z abortusom (The Health Service Executive, b.d.). Tako je kljub spremembam v zakonodaji na Irskem dostop do splava otežen. V skladu z veljavno zakonodajo morajo ženske po začetnem posvetu skozi tridnevno čakalno dobo, preden lahko dostopajo do zdravil za splav. Ker je splav po dvanajstem tednu nosečnosti ilegalen, je dostop do splava po tem obdobju zelo otežen, dodatno pa je zaostren s čakalno dobo. Če se ženska tej meji približa med vikendom ali državnimi prazniki, bo imela več težav s pravočasnim dostopom do splava. Tudi zdravniki so zahtevo po čakalnem obdobju opisali kot pokroviteljsko, prav tako pa so opozorili na otežen dostop do splava v ruralnih predelih Irske. Čeprav je splav na Irskem brezplačen, morajo ženske, ki se na splav pripeljejo s podeželja, plačati tudi sto ali več evrov za gorivo. To pomeni dodatno obremenitev za ženske z nižjimi dohodki, prav tako pa v takšnih okoliščinah težko govorimo o enakopravnem dostopu do splava. Zakonodaja prav tako dovoljuje zdravnikom, da zavrnejo opravljanje storitev splava na podlagi ugovora vesti. Čeprav je delež zdravnikov, ki uveljavljajo ugovor vesti na Irskem relativno majhen, so skoncentrirani predvsem na podeželju. To pa je območje, kjer je zdravstvenih ustanov, ki opravljajo splav, že tako manj. Razveljavitev restriktivne zakonodaje leta 2018 ne pomeni dostopa do splava samo za nekatere ženske, za druge pa ne. Zagotavljanje pravice do splava mora biti dosledno in pravično (Duffy, Grimes, Jay in Callan, 2022).

Čeprav je splav v Italiji dovoljen na zahtevo v prvih devetdesetih dneh nosečnosti, je zelo težko dostopen. Italijanke morajo pred umetno prekinitvijo nosečnosti skozi sedemdnevno čakalno dobo in opraviti obvezno svetovanje, katerega cilj je »pomagati v nosečnosti odpraviti vse ovire, zato da ženska lahko donosi.« Poleg tega je nesprejemljivo število zdravstvenih delavcev z ugovorom vesti, nacionalno povprečje je po izračunih okoli 70 odstotkov. Tako je v več regijah in celo velikih mestih, zlasti na jugu, varno in zakonito prekinitev nosečnosti nemogoče doseči zaradi pomanjkanja zdravstvenih delavcev, ki bi bili pripravljeni izvesti poseg. Ugovor

vesti ni reguliran in ni določeno najvišje število oz. odstotek zdravstvenih delavcev z ugovorom vesti na bolnišnico (Blasi, 2022). Da pravica do splava ni samoumevna, smo priča tudi na Hrvaškem, kjer po nekaterih podatkih že več kot 60 odstotkov ginekologov zaradi ugovora vesti ne želi opravljati splava. Zato se vse več žensk s Hrvaške odloča za samoplačniški poseg v Sloveniji (Oder, 2019; Mayer, 2022).

V Švici je bil prvi poskus dekriminalizacije splava na referendumu leta 1977 za las neuspešen. Šele z referendumom v letu 2002 so končali desetletja razprav in legalizirali abortus. Vendar mora ženska, ki želi opraviti v Švici umetno prekinitev nosečnosti, oddati pisno zahtevo, v kateri izrazi, da je zaradi nosečnosti v stiski (Turuban, 2022). Mnogi kantoni poleg tega nalagajo še obvezno svetovanje ženskam, ki želijo opraviti splav, kljub temu da po švicarski zakonodaji to ni obvezno (Eckstein, von Felten, Perotto, Brun in Vorbürger, 2023).

Lihtenštajn tako kot Poljska splav dovoljuje le v primeru, ko je ogroženo zdravje ali življenje ženske ali ko je nosečnost posledica kaznivega dejanja, Monako pa ga dovoljuje še v primeru resne okvare ploda. Po svetu okrog dvajset držav popolnoma prepoveduje splav, v Evropi sta to Andora in Malta (Global Citizen Solutions, 2022). V to skupino je pred kratkim spadala še država San Marino, ki je septembra 2022 dekriminalizirala splav in je zdaj na voljo na zahtevo do dvanajstega tedna nosečnosti. Tudi Malta je omilila eno najstrožjih zakonodaj na področju splava in splav po novem dovoljuje, vendar le v primerih, ko je ogroženo življenje ženske (STA, 2023).

1.5. Abortus skozi zgodovino

Prepoved abortusa pa ne obstaja od zmeraj, zgodovina prepovedi je pravzaprav dolga šele dvesto let (Mencin, 2021, str. 170). Zgodovinarji domnevajo, da so sredstva za odstranitev plodu poznali že v arhaičnih družbah. Kdaj in kje so bila ta sredstva prvič uporabljena, bo verjetno ostalo neznano (Kregar, 1994, str. 93). Najstarejšo omembo kontracepcijskih postopkov so našli že na egipčanskem papirusu iz drugega tisočletja pred našim štetjem (de Beauvoir, 2013, str. 176). Starogrški avtorji so bili prvi, ki so obširno pojmovali zarodek in s tem tudi splav, kar najdemo v njihovih zapisih. Najbolj so se ukvarjali z vprašanjem naselitve duše v zarodek. Med njimi je prevladovalo mnenje, da duša vstopi v telo ob rojstvu. Za Platona je na primer zarodek živo bitje, vendar se duša vanj naseli šele ob rojstvu. Stoiki so zastopali stališče, da je zarodek zgolj del materinega trebuha. Aristotel je govoril o »sukcesivnem vstopu

duše v telo,« splav pa je dovoljeval do štiridesetega dneva nosečnosti za moški plod in do vstopa v četrti mesec nosečnosti za ženski plod. Platon in Aristotel sta čim zgodnejše splave celo priporočala, saj je bil splav eden od instrumentov demografske politike, s katerim so ohranjali stalno število prebivalcev. Stari Grki so poznali razne abortivne pripomočke in načine ter niso govorili o pravici do življenja nerojenega otroka. Prepovedi splava stara Grčija ni poznala (Kregar, 1994, str. 93). Tudi Rimljani zarodka niso šteli za živo bitje in v starem Rimu je bil splav običajen pojav (de Beauvoir, 2013, str. 177). Razlogi za splav so bili različni. Zanj so se odločale premožne ženske iz udobnosti in skrbi za lepoto, prav tako pa tudi revne ženske zaradi materialno-socialnih razlogov. V starem Rimu so poznali okrog dvesto sredstev za prekinitev nosečnosti, nasveti o njihovi uporabi pa so bili zapisani v medicinskih knjigah. Splav so izvajali skozi celotno nosečnost. Kasneje je bil po klasičnem rimskem pravu splav bolj patriarhalno organiziran, in sicer je bil splav prepovedan, če z njim ni soglašal mož. Vrednotenje splava pa je radikalno moralno spremembo doživelo šele z uveljavitvijo krščanstva (Kregar, 1994, str. 93–94).

Moralne predstave o zarodku je spreobrnilo krščanstvo, ki je zarodek obdarilo z dušo (de Beauvoir, 2013, str. 178). Kljub temu da je v cerkvenih krogih prišlo do takšne ali drugačne prepovedi splava, pa se ta še ni enačil z umorom. Grški prevod Starega testamenta splav do štiridesetega dneva nosečnosti celo dovoljuje oz. ga šteje za manjši prekršek. Tudi to je povezano s tem, da so obstajali različni pogledi na to, kdaj se duša naseli v telo. Splav po štiridesetih dneh se je tako obravnaval kot umor, pred tem pa kot blažji prekršek. V 15. stoletju so že izšli razni lekarniški in babiški redi s strogimi prepovedmi splava. Te so večinoma ostale omejena na mesta, na podeželju pa jih skoraj nikjer niso upoštevali (Kregar, 1994, str. 94).

V razsvetljenstvu so splav povezovali s samskimi ženskami iz nižjih slojev, velikokrat so bile to dekline in služabnice, ki naj bi se za splav odločile zaradi čustvene krize, strahu, sramote, kazni ali še večje revščine. V praksi pa odločitev za splav skoraj nikoli ni bila prepuščena samo ženski, ampak je bilo vanjo vpletenih več ljudi. Motiv je bil predvsem strah pred nezakonskim otrokom in stigma, ki pride s tem. Na odnos do splava so vplivala nova znanstvena odkritja s konca 18. stoletja, da je zarodek pri štiridesetem dnevu nosečnosti že podoben človeku. Tako so zaključili, da je plod živ že od spočetja in opustili teorijo o naselitvi duše v plod. Prepoved splava in s tem zaporno kazen so v 19. stoletju uredili tudi v Kazenskem zakoniku severnonemških mest. Splav je bil dovoljen le v primeru fizične ogroženosti ženske (Kregar, 1994, str. 95–96).

1.6. Religija in splav

O splavu so avtorice začele pisati leta 1925 v Ženskem listu. V istem letu je Ženskemu listu začela močno nasprotovati cerkev. Ženske so morale pri spovedi obljubiti, da časopisa ne bodo brale, ker je brezverski. Dve leti kasneje so ženske začele organizirati shode za podporo splavu. Cerkveni krogi so se na to odzvali z ustrahovanjem in zmerjanjem. Ženske so znova napovedale jasen boj za žensko pravico razpolagati s svojim telesom, pravico do odločanja o sebi, pravico do osebne svobode, začele so govoriti o kontracepciji in anesteziji pri porodih. Mnogi ljudje so menili, da ženske zahtevajo nekaznovan umor. Duhovščina je uravnavanje bolečin ob rojstvu obsodila, češ da je to delo proti božji volji, saj je bog določil, da mora ženska trpeti. Katoliki so organizirali protishode in zahtevali kazen za proizvajalce kontracepcije ter popolno prepoved splava (Leskošek, 2002, str. 84–90; Leskošek, 2021, str. 109, 112). Ženske so opozarjale na protislovja v cerkvenih dejanjih, ciljale so zlasti na sodelovanje v vojnah in zagovarjanje smrtno kazni. Izpostavljale so, da materinstvo ni dolžnost ženske, temveč njena pravica (Leskošek, 2002, str. 95–96).

Nadškof Anton Stres (1991) se je v imenu Katoliške cerkve v Sloveniji na to, da se je v ustavo zapisala pravica do splava, odzval tako, da je pravico do splava skozi svoj celoten tekst postavljal v narekovaje, torej jasno pokazal svoje stališče in stališče cerkve do splava, da ni in ne more biti pravica. Splav označi za »socialno zlo« in kot nekaj, kar je moralno sporno. Potemtakem po njegovem mnenju splav ne more biti ustavna pravica. Še več, z zadnjo povedjo v tekstu, ki ga je naslovil '*O domnevni ustavni pravici do splava*,' izrazi mnenje, ki ga lahko splošimo na celotno Rimskokatoliško cerkev, da je ustava, v kateri je zapisana pravica do splava, sramotna: »Pričakujemo, da bo sprejeta takšna ustava, ki se nam je ne bo treba sramovati pred evropsko in svetovno javnostjo.« (prav tam)

Vuletić (2015, str. 440) je v *Bogoslovnem vestniku* predstavila svoje stališče do splava:

Medtem ko cerkveni dokumenti jasno obsojajo hoteni splav kot neposredni in namerni umor človeškega življenja, sodobne liberalno-permisivne filozofije in družbene ureditve skušajo splav depenalizirati, legalizirati in ga prikazati kot nedolžno rešitev za neželjeno nosečnost. Pri tem se sklicujejo na svobodo, na pravico in individualno avtonomijo subjekta, ki sam odloča o končni rešitvi. Življenje, ki bi lahko nastalo iz spolnega srečanja, se v luči hedonistične mentalitete obravnava kot ovira egoističnemu razvoju svoje lastne osebnosti, zato se zdi, da je splav edina možna rešitev. S tem se razvija, raste in čedalje bolj oživlja abortivna mentaliteta »kulture smrti.«

Splav je predstavljen kot sebično dejanje, greh, celo umor (prav tam), to stališče pa si delijo predstavniki *pro-life* gibanja oz. nasprotniki splava, v nasprotju s *pro-choice*, ki pravico do izbire podpirajo.

Na Poljskem je konzervativna krščanska desnica postopoma dosegla skoraj popolno prepoved splava. Tudi pri nas različne konzervativne organizacije in mediji, kot so Iskreni.net, Zavod Živim, Družina, 24kul.si in Nova24TV, ki so (ne)posredno povezani z Rimskokatoliško cerkvijo in s parlamentarno politično stranko SDS, ki se uvršča na politično desnico (Rener in Kralj, 2021, str. 88; Mencin, 2021, str. 163), redno poročajo o negativnih posledicah splava in opazno nasprotujejo tej pravici (Dolar Bahovec, Regent in Nardoni, 2022, str. 92). Opazno je tudi, da število takšnih organizacij in medijev z leti raste.

Versko naravnani krogi abortusu nasprotujejo zaradi varovanja krščanskih moralnih vrednot, med katere sodi nedotakljivost človeškega življenja, ki naj bi nastal s spočetjem. Zato zanje abortus pomeni odvzem življenja (Zupančič, 1991, str. 132). Nasprotniki splava imajo etično ali religiozno prepričanje, da je zarodek samostojno človeško bitje ali oseba, ki ima avtonomne pravice, predvsem pravico do življenja. Kdaj pa oplojena jajčna celice postane človek? Enotnega odgovora ni, saj imajo različne kulture različne nazore o življenju po smrti, kot tudi življenju pred rojstvom. Najodločnejši nasprotniki splava, pri nas katoliški krogi, za dogodek, s katerim nastane človek, štejejo že oploditev. Iz tega prepričanja izhajajo nekatere restriktivne zakonodaje o umetni prekinitvi nosečnosti. Prav tako so privrženci tega stališča proti uporabi farmacevtskih sredstev, s katerimi se lahko po spočetju prepreči implantacija oplojenega jajčeca, t. i. jutranje tabletko oz. nujne kontracepcije. Za nekatere pravnike je od spočetja pomembnejše vgnezditev oz. implantacija oplojenega jajčeca, torej ko se začne nosečnost, drugi so prepričanja, da zarodek postane osebnost takrat, ko se pojavijo znaki možganske aktivnosti, za tretje, ko postane sposoben živeti zunaj ženskega telesa, zadnja prelomnica pa je rojstvo. Sodstvu ni treba reševati vprašanja, kdaj nastane človek, ker o tem ni soglasja ne v medicini, ne v filozofiji in ne v religiji (prav tam, str. 140–143). Medicinski strokovnjaki poudarjajo, da biološko ni mogoče določiti začetka življenja. Tudi pravno tega trenutka ni mogoče določiti, ker je to odvisno od posameznikovega verskega in etičnega prepričanja (Končina, 1991, str. 157).

Raziskave javnega mnenja imajo pomembno kritično in osveščevalno vlogo, saj nas opozarjajo o stereotipih in predsodkih ter so lahko prvi korak k refleksiji in javni razpravi o njih (Nastran Ule in Kurdija, 2021, str. 188). V Sloveniji ima 72 odstotkov anketirane populacije pozitiven

odnos do pravice do abortusa, kar Slovenijo uvršča na osmo mesto po sprejemanju pravice, takoj za skandinavskimi državami (prav tam, str. 186). Zaskrbljujoče je, da vedno več mladih anketirancev postaja manj tolerantnih do pravice do abortusa. Odnos do abortusa se v Sloveniji povezuje s konzervativno in patriarhalno miselnostjo, šele v zadnjem času pa tudi vedno bolj z izraženo religioznostjo, kar kaže na to, da Cerkev postaja pomembna ideološka in politična sila (prav tam, 2021, str. 207). Nastran Ule in Kurdija (2021, str. 209) opozarjata, da ko pride taka politika do oblasti, lahko čez noč ukine vse svoboščine.

V tem poglavju sem se osredotočila na Rimskokatoliško cerkev, saj v Sloveniji prevladuje katoliška verska pripadnost. Na hitro omenimo še stališča ostalih religij. Islamska verska skupnost splav dojema kot zločin in ga v vseh primerih prepoveduje. Srbska pravoslavna cerkev meni, da z abortusom ubijemo življenje ali človeka, abortus pa je moralno zlo, vendar mora človek o tem odločiti sam. Človek mora biti informiran, stvar njegove vesti pa je, ali bo lahko nosil težo tega moralnega dejanja. Zanimivo je, da so proti temu, da bi ženske same plačevale stroške za umetno prekinitev nosečnosti, saj se zavedajo, da bi to povzročilo ilegalne abortuse, ki bi bili opravljeni nestrokovno. Na splošno spodbujajo javno debato o vprašanju splava. Evangeličanska cerkev meni, da mora splav ostati ustavna pravica, saj bi v nasprotnem primeru imela ženska omejeno pravico do odločanja o sebi, obenem pa bi se razširilo mazaštvo (Dolar Bahovec, 1991, str. 237–241).

1.7. *Pro-life*: Argumenti proti abortusu

Mnogi nasprotniki splava, katerih stališča zasledimo v pregledu časopisnih člankov (Dolar Bahovec, 1991, str. 75), so mnenja, da je zakon, ki ureja splav, v nasprotju s kodeksom zdravniške etike, v katerem so zdravnice in zdravniki zavezani, da bodo spoštovali človekovo življenje od spočetja dalje (Slovensko zdravniško društvo in Zdravniška zbornica Slovenije, 2016). Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (1977) pa naj bi tako od zdravnikov zahteval, da delajo proti etiki in proti samemu sebi (Dolar Bahovec, 1991, str. 75). Vendar za naše pravo velja, da zarodka ne šteje za človeka in tako ni deležen z ustavo zagotovljene nedotakljivosti človeškega življenja, ker ima ženska, ki ga nosi, pravico, da se odloči za umetno prekinitev nosečnosti (Zupančič, 1991, str. 140). Kazensko pravo varuje življenje rojenega človeka in za uboj gre samo takrat, ko je žrtev živo rojen človek. Krščansko moralno vrednoto o nedotakljivosti človeškega življenja, ki naj bi nastalo s spočetjem, lahko verujoči spoštujejo, v nobenem primeru pa je ne morejo vsiljevati

nevernim, prav tako kot ne sme biti uzakonjena, postati del pravnega reda in tako veljati za vse. Umetne prekinitve nosečnosti ne bi smeli prepovedati, ker prepoved, ki bi temeljila na krščanski normi, ne bi veljala samo za vernike, ki lahko splav zavrnejo tudi brez zakonske podlage, temveč tudi za nevernike (Dolar Bahovec, 1991, str. 93–94; Zupančič, 1991, str. 145). Tisti, ki zagovarjajo pravico do izbire, jo zagovarjajo kot odsotnost prepovedi in kot možnost, ne pa kot navodilo ali zahtevo (Kovač, 2020, str. 132). Vsakemu je omogočeno, da se odloča po svojem prepričanju. Verniki lahko živijo v skladu s svojo moralo, ostali, z drugim vrednostnim sistemom, pa v skladu s svojo. Tisti, ki se zavzemajo za odpravo ali omejitev pravice, pa svoje stališče vsiljujejo tistim, ki imajo drugačen vrednostni sistem. Če ni mogoče priti do konsenza, je najbolje ohraniti tisto možnost, ki omogoča, da se vsakdo odloči po svoje (Dolar Bahovec, 1991, str. 8).

Glavna strategije zagovornikov *pro-life* je usmerjena v to, da bi predstavila zarodek kot otroka. Ko zmanjka argumentov, uporabijo vizualni material. Tehnike za takšno vizualno »dokazovanje« med drugim poudarjajo srčni utrip ter prste na rokah in nogah. To je zavajajoče, saj se s sliko lahko dokazuje marsikaj. Oplojene jajčne celice ne moremo zamenjevati za človeka. Nekdaj v krščanski etiki človekovo življenje od spočetja dalje ni bilo nedotakljivo. Abortus je moralni greh postal z letom 1869 (Dolar Bahovec, 1991, str. 11–12). Fotografije raztrganih zarodkov, ki jih nasprotniki splava uporabljajo kot strategijo poosebljanja zarodka, so izredno manipulativne, saj izsilijo, da se gledalec identificira s fetusom. Značilno je tudi besedišče nasprotnikov splava, ko zarodki postanejo nerojeni otroci, abortus postane uboj in beli umor, kdor je z njim povezan pa morilec. Nekateri gredo še korak dlje z uporabo pojmov »fantki« in »punčke«, da spodbudijo čustven odziv (Rener in Kralj, 2021, str. 60). Redko uporabljajo pojem ženska, najbolj pogosto žensko, ki je imela abortus, imenujejo »mati.« Zagovornika nasprotnega mnenja ne obravnavajo kot partnerja v diskusiji, torej tudi ni več mogoče doseči kompromisa (Dolar Bahovec, 1991, str. 13; Githens in McBride Stetson, 1996, str. 7–8).

Nasprotniki splava si tudi delijo stališče, da je splav največkrat posledica neurejenih odnosov med partnerjema, neodgovornosti, nevzgojenosti in nevednosti (Dolar Bahovec, 1991, str. 75). Kunstelj (1991, str. 185, 187) kot tudi mnogi drugi nasprotniki splava abortus enačijo z evtanazijo ali celo plinskimi celicami Hitlerjevih koncentracijskih taborišč. Po njihovem mnenju gre pri splavu za enega od izrazov nespoštovanja človekovega življenja, kamor štejejo tudi »vojne in rope z umorom« (prav tam). Vendar če življenje zarodka postavimo na vrh vrednot, ki jih je treba varovati, s tem odrekamo spoštovanje zasebnosti, nedotakljivost osebne

sfere in svoboden razvoj osebnosti ženske, kar je iracionalno in nehumano, meni Zupančič (1991, str. 145), ob tem pa gre za sistematično razvrednotenje življenja ženske (prav tam). Izraz *pro-life* je potemtakem ironičen. Ali res lahko rečemo, da se zavzemajo »za življenje,« če je pomembno zgolj življenje zarodka, ne pa življenje ženske?

V preteklosti so se tudi večkrat pojavili predlogi omejevanja abortusa s samoplačništvom. Leta 2012 je Zavod Iskreni vladi predlagal samoplačniški način plačevanja hormonske kontracepcije in abortusa (Mencin, 2021, str. 161). Pravici do splava desnica nasprotuje, njihov glavni argument pa je, da se življenje začne s spočetjem (Rožman, 2013, str. 417). Matej Tonin, predsednik politične stranke Nova Slovenija, je maja 2018 v intervjuju za Večer povedal, da je »zelo za to, da se oteži pot do splava in da to ni rutinski poseg, ko prideš in greš.« Njegova rešitev za zmanjševanje števila splavov je to, da bi splav otežili in ga ne bi financirali iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Božič, 2018). Znana in pogosta je tudi taktika ali bolje rečeno prepričevanje desnega političnega pola, da je splav potrebno prepovedati ali omejiti zaradi padca natalitete in »izumiranja slovenskega naroda« (Dolar Bahovec, Regent in Nardoni, 2022, str. 90). Rodnostno vedenje so v Sloveniji želeli leta 1989 vsiliti z uvedbo »davka na nestarševstvo,« vendar je bil ta predlog zavržen (Mencin, 2021, str. 150–151). Argument, da bo narod propadel, ker je abortus uzakonjen in zaradi tega ženske ne bodo več imele otrok, pa ni nov, cerkveni krogi ga uporabljajo že od tridesetih let 20. stoletja (Leskošek, 2002, str. 89). Na splošno so argumenti proti splavu povsem enaki že stoletja in so močno povezani z vero. Menijo, da ima otrok že pri spočetju dušo. Argumenti vključujejo skrb za nerojene otroke in duševno zdravje žensk, ki naj bi se po splavu poslabšalo. Splavu nasprotujejo iz natalitetnih razlogov, prav tako pa se ne strinjajo s tem, da mora ženska sama odločati o splavu, saj s tem krši pravice moškega, ki mora dati soglasje (Leskošek, 2021, str. 123).

Telesna integriteta je bistvo reproduktivne izbire, ta pa izhaja iz človekovega dostojanstva. To pomeni, da žensko telo ne sme biti orodje za služenje interesom drugih posameznikov, skupnosti ali držav. Država torej ne sme ženskega telesa izkoriščati v politične namene pospeševanja ali zaviranja rodnosti (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 19). Uresničevanje demografskih namenov obnavljanja prebivalstva s prisilo je v nasprotju s svobodo odločanja o rojstvu otrok. Državna populacijska politika človekove odločitve o rojstvu otrok ne sme omejevati (Zupančič, 1991, str. 133).

Že trideset let nazaj je bilo jasno, da različna stališča do splava ne bodo izginila, kar nas učijo tudi zahodne izkušnje. Potrebna pa bi bila vsaj zahteva po racionalni argumentaciji, brez nizkih

udarcev in šikaniranj. Obe strani, tako nasprotniki (*pro-life*) kot zagovorniki abortusa (*pro-choice*), pa se strinjajo v tem, da je abortus negativen pojav in da bi bilo treba storiti vse, da se število abortusov zmanjša. Tudi za zagovornike je umetna prekinitev nosečnosti le izhod v sili. Potrebno bi bilo krepiti preventivo, vzgojo in informiranje o kontracepciji. Vendar se že tu zaplete. Nekdanji papež Janez Pavel II., ki je bil papež med leti 1978 in 2005, je obsodil vsako spolno občevanje, ki vsaj v namenu ne vodi k oploditvi. Tako uporabo umetnih kot naravnih metod je označil kot zapiranje poti novemu življenju. Tu se pojavi zagata vernih nasprotnikov pravice do splava, ki ne morejo podpirati množične uporabe kontracepcije, torej sredstva, ki vodi k zmanjšanemu številu abortusov. Prepoved splava pa na drugi strani števila splavov ne zmanjša, močno pa se poveča število mazaških splavov z velikim zdravstvenim tveganjem (Dolar Bahovec, 1991, str. 8–9).

1.8. Materinstvo kot »temeljno poslanstvo« žensk

V zvezi z žensko je bilo v zgodovini največje vprašanje, kako uskladiti njeno reprodukcijsko vlogo na eni strani in delo na drugi. Zaradi zasužnjenja z razmnoževalno funkcijo je ženska že od začetkov zgodovine zavezana domačemu delu (de Beauvoir, 2013, str. 176). Stoletja so namreč o materinstvu pisali kot o temeljnem poslanstvu žensk, saj naj bi jo notranji goni gnali k materinstvu (Leskošek, 2002, str. 82). Mnogi misleci, med njimi tudi Auguste Comte, so bili začetek 19. stoletja mnenja, da ženske sodijo v družino in ne v politično družbo, saj naj bi jih narava ustvarila za gospodinjenje. Med žensko in moškim naj bi obstajale telesne in moralne razlike. Ženskost je podaljšano otroštvo, kar žensko oddalji od idealnega tipa človeške rase. Tako naj bi bila ženska intelektualno šibka in je izključno čustveno bitje, njeni edini vlogi pa sta žena in gospodinja. Z moškim se ne more kosati in izobrazba zanjo ni primerna. Ženska je lastnina, premičnina, ki jo mož pridobi s poroko in tako postane zgolj dodatek moškega, »poročena ženska je suženj,« je menil znan francoski pisatelj Honoré de Balzac. Pravi, da ji je treba odreči dostop do izobrazbe in ji prepovedati vse, kar bi ji omogočilo, da razvije svojo individualnost, nositi mora neudobna oblačila in se držati diete, ki jo bo oslabila (de Beauvoir, 2013, str. 166–168). Tudi, ko so ženske pridobile pravico do dela, so imele nižjo plačo od moških. Med letoma 1889 in 1893 je v Franciji ženska za isti delovni dan prejela samo polovico moške plače, petindvajset let kasneje, leta 1918, je bila v Ameriki še vedno ista situacija (prav tam, str. 174). Na ozemlju današnje Slovenije ni bilo nič drugače. Pred skoraj sto leti, v tridesetih letih, se je ukinjalo izobraževanje žensk zaradi pomanjkanja dela, ki je morale biti

najprej na voljo moškim. Podobno so se v osemdesetih letih pod vprašaj začele postavljati pravice, ki so jih ženske že pridobile v prejšnjih desetletjih. Mediji se množično začnejo ukvarjati z domnevno žensko dolžnostjo rojevati otroke za narod, v samostojni državi na začetku devetdesetih let pa se to začne kazati v poskusu odvzema pravice do splava. Žensko gibanje je s svojimi prizadevanji in velikimi demonstracijami uspelo zavarovati pravico do izbire. Nekaj let kasneje, na prelomu tisočletja, je desnica poskušala povečati rodnost z idejo o triletnem porodniškem dopustu in s poudarjanjem, da je materinstvo nekaj »naravnega« in da brez tega ženska ne more izpolniti svoje vloge. To je bil tudi poskus reševanja zaposlitvene krize, ker naj bi ženske svojo nalogo izpolnile že z materinstvom in skrbjo za dom, zato je prednost pri delu potrebno dati moškim. To zelo spominja na dogajanje pred stotimi leti (Leskošek, 2004, str. 108–109), ki je opisano zgoraj.

Vprašanje reprodukcije torej ni le biološko, temveč se v njem odraža tudi položaj žensk v družbi in s tem tudi zmožnost nadzora nad lastnim telesom in življenjskim potekom (Leskošek, 2021, str. 106–107). V zborniku *Abortus – pravica do izbire?! (Dolar Bahovec, 1991)*, v katerem so koordinatorke pregledale časopisne članke, ki prikazujejo javne polemike glede pravice do splava, hitro zaznamo seksistična pričakovanja do žensk. Usoda slovenstva naj bi bila izključno v rokah žensk, ker nas je premalo, prestari smo, preveč nas umre, premalo rojevamo in izumrli bomo, če ženske ne popravijo demografske podobe svojega naroda. Dolžnost ženske je, da rodi zadostno število novih državljanov. Če ženska opravi splav, je hkrati morilka in izdajalka svojega naroda. Vse to spominja tudi na ideje prejšnje slovenske vlade, da bi morali »nekaj storiti, da nas bo čez desetletje tri milijone, ne pa dva, ampak zaradi tega, kar se bo dogajalo v Sloveniji, ne s priseljevanjem.« Ta izjava bivšega ministra za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravka Počivalška (Vezjak, 2021) in še mnoge druge, ki nagovarjajo predloge za dvig slovenske natalitete, in jih lahko slišimo tako med politiki kot tudi preberemo v novicah, pa močno spominjajo na kratenje pravice do razpolaganja z lastnim telesom. Populacijsko politiko lahko preprosto zaznamo že z iskanjem po brskalniku Google. Naslovi prvih treh zadetkov so »SLS napovedala predloge ukrepov za dvig rodnosti,« »Dobre ideje za dvig natalitete« in »Strategija za dvig rodnosti: ženske naj plačajo splav.«

1.9. Človekove pravice žensk

Ženske pravice v preteklosti niso bile videne kot človekove pravice, saj so bile ženske skozi stoletja videne kot »drugačne« in drugorazredne. Ženske pravice so bile zato videne kot manj

pomembne in zanemarjene, ter da bodo prišle na vrsto šele, ko bodo druge pravice že izpolnjene. Kršitve pravic žensk se dolgo niso šttele za kršitve pravic, temveč se jih je dojemalo kot zasebne zadeve posameznikov in posameznic. Namen poudarjanja človekovih pravic žensk ni ločevanje, ampak priznanje in nevprašljivo uveljavljanje ženskih pravic kot integralnih človekovih pravic tako v javni kot zasebni sferi (Jalušič, 2004, str. 33–34).

V povezavi z reproduktivnim zdravjem in uresničevanjem reproduktivnih pravic sta ključni dve predpostavki, in sicer da je reproduktivno zdravje pomembna sestavina splošnega zdravja posameznice ter da je avtonomno razpolaganje z lastnim telesom bistveno za krepitev moči žensk. Kljub temu ekonomski, družbeni in kulturni dejavniki vplivajo na uresničevanje teh pravic in so nekatere reproduktivne pravice neuresničljive predvsem za revne ženske. Zdravje žensk je zaradi tega pogosto ogroženo, a ne zaradi pomanjkanja medicinskega znanja, temveč zaradi kršenja človekovih pravic žensk (Naglič, 2004, str. 276). Pravica do načrtovanja družine je bila namreč kot človekova pravica priznana že leta 1968 v Teheranski deklaraciji (prav tam, str. 281). Deset let kasneje objavljena Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979) v 10. členu države pogodbenice zavezuje, da zagotovijo dostop do informacij s področja zdravstvene vzgoje, vključno z informacijami in nasveti v zvezi z načrtovanjem družine (prav tam). Prva celovita opredelitev reproduktivnih pravic je bila sprejeta leta 1994 v Kairu na konferenci Združenih narodov o prebivalstvu in razvoju. Že prej so se reproduktivne pravice v okviru mednarodnega prava urejale skozi druge uveljavljene človekove pravice, na primer pravico do zdravja, a pojem reproduktivnih pravic takrat še ni bil uveljavljen (Naglič, 2004, str. 277; Mencin, 2021, str. 168). V Kairu sprejete opredelitve so bile potrjene še na pekinški konferenci o ženskah naslednje leto, 1995 (Naglič, 2004, str. 279).

Dolgotrajna prizadevanja, da reproduktivne pravice obravnavamo v kontekstu človekovih pravic, so omogočila, da so sestavni del raznih mednarodnih dokumentov. Država je dolžna državljanom zagotoviti človekove pravice, obenem pa ustvariti ravnotežje med različnimi mnenji in interesi. Kljub temu pa so reproduktivne pravice žensk interpretirane preozko in niso obravnavane celostno. Reproductivno zdravje žensk se na primer omejuje zgolj na čas nosečnosti in čas po porodu. Nujno je, da se osredotočimo varovanje zdravja in izbire v celotnem življenjskem obdobju ženske. S tem imam v mislih pravico do nadzora nad lastnim telesom, pravico do izbire kontracepcijske metode, pravico do varnega splava in pravico do načrtovanja družine, torej pravico do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (Kozmik, 1998, str. 6–7). Z vprašanjem splava je namreč povezana pravica ženske, da odloča o svojem telesu. Moški niso zakonsko obvezani neprostoovoljno nuditi svoje telo v uslugo drugim. Zakonska

zahteva, da ženska donosi otroka, ki si ga ne želi obdržati in s tem svoje telo nudi neprostopolno, predstavlja diskriminacijo na podlagi spola (Naglič, 2004, str. 294).

1.10. Neenakost spolov

Družbena konstrukcija razmerij med spoloma deli ljudi na dve kategoriji, moške in ženske. Take binarne delitve, na podlagi katerih so ženske zatirane na podlagi spola, so znane kot seksizem. V tej obliki organizacije so moški privilegirani in večvredni, ženske pa manjvredne, in jo imenujemo patriarhat. S tem se pogloblja neenakost med spoloma (Dominelli, 2005).

Zatiranje žensk in njihovih temeljnih svoboščin pa izvira že iz srednjega veka. Za Tomaža Akvinskega je bilo na primer spočetje žensk posledica »defektnih« okoliščin. V idealnih okoliščinah naj bi bil namreč spočeti otrok vedno moškega spola, če pa so okoliščine kakorkoli posebne, na primer, da je prisotna okvara semena ali piha vlažen južni veter, je spočet otrok ženskega spola. Akvinski je verjel, da so ženske »defektni« moški in jih je imel za manjvredne (Boswell, 2005; de Beauvoir, 2013, str. 15, 36). »Ženska je ženska zaradi umanjkanja določenih lastnosti,« je menil Aristotel (de Beauvoir, 2013, str. 15). Lahko rečemo, da današnja neenakost spolov vsaj deloma izhaja prav iz takšnih zgodovinskih virov.

Zgodovinsko gledano so družbe za varovanje zdravja žensk poskrbele le do te mere, da so zagotovile rojevanje otrok. Sicer pa zdravje žensk nikoli ni bilo in še danes skoraj nikjer ni uvrščeno med družbeno prednostne naloge. Bilo je družbeno sprejemljivo, da zdravje žensk v rodni dobi ni potrebno nadzorovati z zakonskimi predpisi. Bistveno bolj pomembno je bilo zavarovati moralne vrednote v zvezi s spolnostjo in družino. Tudi v današnjih časih po svetu še vedno veliko žensk umre zaradi vzrokov, povezanih z nosečnostjo, ki so pogosto povezani s še vedno slabo dostopnim zdravstvenim varstvom za ženske v marsikateri razviti državi. Namreč bolj kot je država razvita, bolj prikrito je zanemarjanje zdravja in reproduktivnih pravic žensk (Obersnel Kveder, 1998, str. 8). Slabo dostopna zdravstvena oskrba in zanemarjanje zdravja žensk pa je le eden od vidikov neenakosti spolov.

1.11. Boj za pravice na Slovenskem

Prvi ženski časopis Slovenka, ki je izhajal med letoma 1897 in 1902 (Leskošek, 2002, str. 10) lahko razumemo kot začetek boja za žensko emancipacijo in najosnovnejše pravice žensk do izobraževanja, zaposlovanja, organiziranega delovanja in volilno pravico (Verginella, 2017, str.

8, 11). Prva slovenska knjiga, ki se je ukvarjala z žensko zgodovino, je izšla leta 1922 (Leskošek, 2002, str. 10). V tridesetih letih 20. stoletja so ženske organizirale javne shode za pravice žensk, kar pa je nedvomno junaško dejanje, saj so se izpostavljale obsodbam javnosti (prav tam, str. 95). V petdesetih in bolj intenzivno v šestdesetih in sedemdesetih letih se je začela oblikovati zakonodaja na področju reproduktivnih pravic. Leta 1977 se je uveljavil Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok. Po uzakonjenju reproduktivnih pravic so bili učinki očitni. Smrti zaradi nestrokovno opravljenega splava ni bilo več, vedno manj žensk je umiralo zaradi nosečnosti in poroda, vedno manj je bilo zaradi tega tudi obolevnosti, varnost prekinitve nosečnosti se je bistveno izboljšala, splavnost se je zaradi dostopnosti kontracepcijskih sredstev zmanjševala in se še vedno zmanjšuje (Obersnel Kveder, 1998, str. 9–11).

V času oblikovanja samostojne države je ponovno potekal politični boj za ohranitev pravice do splava v ustavi. Gre za eno od najpomembnejših dogajanj v zgodovini ženskih gibanj in feminizma v Sloveniji. Ženske so se, kljub temu da so bile nekatere članice desnosedinskih strank, odločile, da bodo ubranile 55. člen. Potekale so demonstracije pred parlamentom, s katerimi so ženske pokazale, da pridobljenih pravic ne bo mogoče odvzeti brez odpora. Člen je bil sprejet v novo ustavo, vendar se poskusi omejevanja reproduktivnih pravic niso zaustavili. V letu 2002 je SDS predlagala, da abortus umaknemo s seznama zdravstvenih storitev, ki jih krije zavarovalnica. Predlog je sprožil proteste feministov in aktivistk in predlog je bil v parlamentu zavrnjen (Rener in Kralj, 2021, str. 36–37).

Skozi pregled zgodovine je jasno, da se morajo ženske za svoje pravice stalno boriti, da niso samoumevne in se ne ohranjajo same po sebi. Žal je od naše samoiniciativnosti postalo odvisno, ali se bodo ohranile (Obersnel Kveder, 1998, str. 13–14; Rener in Kralj, 2021, str. 40; Nastran Ule in Kurdija, 2021, str. 176).

1.12. Socialno delo in splav

Trenutno se v socialnodelovni literaturi le redko govori o naraščajočih grožnjah reproduktivnim pravicam. Nedavni trendi kažejo, da reproduktivne pravice niso samoumevne. Reproductive pravice pa so temeljne za polno sodelovanje v družbi. Reproductivna avtonomija pomeni zmožnost posameznika, da svobodno, prostovoljno in informirano sprejema odločitve o svojem reproduktivnem zdravju. Svoboda izbire, ali in kdaj zanositi in postati starš, je temeljna pravica in bistveni element zdravja in dobrega počutja ljudi. Popolna reproduktivna svoboda, vključno

z dostopom do storitev načrtovanja družine, kot je splav, je potrebna, da ženske obdržijo popoln nadzor nad lastno avtonomijo. Koncept reproduktivne pravičnosti je bistvenega pomena za zdravje žensk, vendar je tudi tesno povezan s širšim izzivom, s katerim se soočajo socialni delavci, da bi zmanjšali neenakosti spolov. Reproductivna pravičnost je veliko več kot dostop do varnega in zakonitega splava, čeprav bo pravica do splava vedno dokaj osrednjega pomena in najbolj ranljiva za napade. Pomembna je feministična intersekcijska perspektiva, torej zavedanje, da se v sklopu reproduktivnega zdravja prepleta več dejavnikov. Neenakosti na področju spola, rase, socialnega statusa, kulture, zdravja in hendikepa nekatere ženske potiskajo v še bolj negotove položaje (Beddoe, 2022).

Beddoe (2022) meni, da se v socialnem delu relativna tišina o reproduktivnih pravicah, v primerjavi z recimo obilico socialnodelovne literature o družinskem nasilju in duševnem zdravju, odraža tudi v pomanjkanju aktivizma na tem področju. Obenem poudarja, da je pomembno, da se v sklopu izobraževanja socialnih delavk in delavcev več pozornosti nameni reproduktivnim pravicam. Tudi med socialnimi delavci je veliko pripadnikov *pro-life* stališča, kar še povečuje stigmatizacijo abortusa. Splav je predstavljen kot umazana in zasebna skrivnost, kar pri ženskah, ki imajo izkušnjo z abortusom, povzroča občutke sramu in krivde. Čeprav je vsak upravičen do osebnega mnenja, pa se morajo socialne delavke soočiti s svojimi predsodki, še posebej s tistimi, ki so v nasprotju s človekovimi pravicami, tudi pravico do splava. Takšna osebna mnenja namreč lahko neposredno omejujejo pravico žensk do dostopa do nujnega zdravstvenega varstva. Pomembno je, da kot socialne delavke uporabnicam omogočamo izbiro, lastno odločitev, ki je zanje najbolj smiselna (prav tam). Splav tako ostaja zelo kontroverzna tema tudi v socialnem delu. Toda vloga socialnih delavcev je, da sodelujejo pri uveljavljanju reproduktivnih pravic, ki vključuje tudi destigmatizacijo abortusa (Heflick Tosto, 2021). Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije (2006) nas v 6. členu zavezuje, da je naše delo antidiskriminatorno usmerjeno. Socialna delavka »mora uporabniku posredovati vse pomembne informacije o njegovih pravicah, možnostih in načinu njihove uveljavitve,« lahko preberemo v 12. členu, kar vključuje tudi ustavno in temeljno človekovo pravico do splava. Tudi Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2014) nas v 4. členu zavezuje k spoštovanju človekovih pravic.

To dosežemo z nepristransko podporo, zagotavljanjem točnih informacij in ustreznih napotitev v neobsojajočem ozračju. Dostop do podpore mora biti enak za vse, ne glede na posameznikov socialni status, hendikep, raso ali spol. Socialni delavci ne smejo dezinformirati ali odvrčati žensk, ki želijo splav, ampak se morajo namesto tega udeleževati usposabljanj in izobraževanj,

da bi lahko podprli uporabnice pri njihovi odločitvi. Socialni delavci so odgovorni za boj proti stigmatizaciji splava, ki ima nepotrebne in škodljive posledice za uporabnice. Ta stigma vpliva na duševno zdravje tistih, ki so imele splav ali želijo prekiniti nosečnost, pa tudi na izvajalce umetne prekinitve nosečnosti. Ustvarjanje ovir ohranja zdravstveno neenakost in nepravilnost do mladoletnih oseb, ljudi z nizkimi dohodki, LGBTQIA+ ljudi, ljudi z ovirami, priseljencev in drugih marginaliziranih skupin. Socialno delo kot stroka ima popoln položaj, da vpliva na to problematiko na mikro, mezo in makro ravni (Heflick Tosto, 2021). Socialni delavci lahko delujemo kot zagovorniki, partnerji, svetovalci, raziskovalci in aktivisti (Beddoe, Hayes in Steele, 2019). Začnemo lahko z razbijanjem mitov in s spoznavanjem dejstev o splavu. Že sama beseda »splav« ostaja tabu, zato je pomembno, da strokovni delavci odkrito in samozavestno uporabljamo to besedo v poklicnem in osebnem življenju. Že ta majhna sprememba bi pomenila korak naprej pri destigmatizaciji. Deljenje osebnih zgodb o splavu prav tako zmanjšuje stigmo in pomaga drugim, ki so imele podobne izkušnje, da se počutijo manj osamljene (Heflick Tosto, 2021).

2. Formulacija problema

Splav je pravica, zagotovljena v 55. členu Ustave Republike Slovenije, ureja pa jo Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok iz leta 1977. Kljub urejenosti in ustavnosti pravice pa obstajajo nasprotniki. Zadnja tri leta v Ljubljani vsak oktober poteka Pohod za življenje, kjer nasprotniki protestirajo proti tej pravici. Prvi Pohod za življenje, takrat se je imenoval še Shod za življenje, se je odvil leta 2014, od leta 2020 pa poteka vsako leto, letos prvič dvakrat v letu, v Mariboru in v Ljubljani. Nazadnje, oktobra 2023, je potekal pod geslom »Življenje je zakon!« (Pohod za življenje, b.d.). Trideset let po osamosvojitvi je pot torej spet negotova. Žal se moramo ponovno boriti za pravice, ki so bile v preteklosti že izборjene. Univerzalna pravica do splava je glede na trenutna dogajanja na Poljskem, v Združenih državah Amerike in še kje, vedno bolj ogrožena. Čeprav je pravica zapisana v ustavi, pa očitno nobena pravica ni samoumevna, zato je potrebno biti na take družbene spremembe ves čas pozoren. Ustavo je potrebno varovati in jo ščititi.

Problem izhaja prav iz trenutnega dogajanja po svetu, kateremu smo priča v zadnjem času. Ker splav v družbi še vedno velja za tabu, se mi zdi pomembno to tematiko nagovoriti v sklopu mojega magistrskega dela. Glede na to, da je pravica do splava po svetu vse bolj v nevarnosti, s tem pa zdravje, enakopravnost in položaj žensk v družbi, je nedvomno tudi predmet socialnega dela. Socialno delo se zavzema za odpravo kršitev človekovih pravic, je zagovornik ljudi, ki so ostali brez pravic ali jim grozi odvzem pravic in ima aktivno vlogo pri družbenih spremembah. Zato sem se odločila, da raziščem pomen, ki ga ima pravica do splava pri ženskah z izkušnjo splava. Prav tako sem med brskanjem po arhivu zaključnih del ugotovila, da jih ni veliko napisanih na to temo, niti ni veliko slovenske literature na to temo. Pomembno se mi zdi, da z raziskavo osvetlim to tematiko v socialnem delu ter s tem podprem človekove pravice žensk, vključno z reproduktivnimi pravicami, predvsem pravico do splava.

Postavila sem naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kakšen pomen ima pravica do splava za sogovornice?
- Kako se po izkušnjah sogovornic družba opredeljuje do pravice do splava?
- Kakšno vlogo ima religija pri pravici do splava?
- S kakšnimi predsodki in stiskami se soočajo ženske, ki se odločijo za splav?
- Kakšno izkušnjo s splavom imajo sogovornice?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise oziroma pripovedi sogovornic o njihovi izkušnji s pravico do splava (Mesec, 1997). Kvalitativna raziskava se mi zdi smiselna in primerna izbira, saj je tema zelo osebna in občutljiva, za kar so potrebni bolj podrobni besedni opisi.

Raziskava temelji na narativnem oz. biografskem pristopu, saj sem zbirala zgodbe in pripovedi oseb z izkušnjo splava (Urek, 2022).

Raziskava je torej tudi empirična oziroma izkustvena, saj sem s spraševanjem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo (Mesec, 1997).

3.2. Teme

Ključne teme, na katere sem se osredotočila v raziskavi, so:

- Človekove pravice žensk
- Splav kot tabu
- Odnos skupnosti do splava
- Religija in splav
- Podpora ob sprejemanju odločitve za splav
- Izkušnja s splavom

3.3. Merski instrument in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila vodilo oz. smernice za intervju, ki se povezujejo s ključnimi temami in raziskovalnimi vprašanji:

- Pravica do splava
 - pomen pravice do izbire za posameznico
 - vplivi pravice do splava na ostala področja življenja žensk
 - katere druge pravice žensk se uresničujejo z dostopnostjo pravice do splava
 - življenje brez pravice do splava
 - nezakonit in nevaren splav

- skrivanje splava, splav kot tabu tema
- Odnos družbe in skupnosti do splava
 - dostopnost do informacij o reproduktivnem zdravju
 - družbene neenakosti in splav
 - mediji o splavu
 - ugovor vesti zdravnikov
 - čigava odločitev je splav? (ženska, partner, sorodniki, cerkev, tradicija, javno mnenje, zakonodaja)
- Religija in splav
 - argumenti nasprotnikov splava
 - stališče cerkve do kontracepcije
 - molitve in protesti pred zdravstvenimi ustanovami, kjer opravljajo abortuse
 - odnos sogovornic do *pro-life* zagovornikov
- Izkušnje žensk s splavom
 - stiska ob odločanju za splav
 - predsodki in stigma ob odločitvi za splav
 - potek splava
 - izkušnje znotraj družine, zdravstvo, druge institucije
 - doživljanje odzivov, podpore, ovir
 - psihosocialna podpora
- Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
 - stiska ob odločanju za splav
 - podpora družine, v zdravstvu
 - razlogi za odločitev
 - morebitni vplivi okolja na odločitev
 - kako živijo zdaj

3.4. Populacija in vzorec

Populacijo predstavljajo vse ženske iz Slovenije, ki so imele do konca julija 2023 izkušnjo z umetno prekinitvijo nosečnosti ali so imele namen opraviti splav, pa se za to niso odločile. Obseg populacije težko ocenimo.

Vzorec je neslučajnostni in priložnostni, ker sem podatke zbirala v skupini ljudi, ki je meni najbolj dostopna (Mesec, 1997). Letak sem objavila v več skupin na spletnem družabnem omrežju Facebook in ženske, ki so članice teh skupin, povabila, da z mano opravijo intervju. Nekaj žensk, ki so se prostovoljno javile za intervju, si je kasneje premislilo ali prenehalo

odgovarjati na sporočila o možnem terminu za pogovor. Domnevam, da je vzrok v tem, da splav še vedno ostaja tabu, o katerem se ne govori niti z lastno družino. Nekaj sogovornicam sem se namreč prilagodila z uro pogovora tako, da so bile takrat popolnoma same, ker določenih informacij nikoli niso podelile s svojci. Drugi vzrok za osip pa je mogoče v tem, da so imele ženske slabo izkušnjo bodisi s splavom bodisi z odzivi bližnjih in o tem ne želijo govoriti ter obujati spominov. Mnoge so namreč sodelovanje v raziskavi odklonile po tem, ko sem jim posredovala okvirne teme pogovora. Ženske, ki so intervju kasneje odpovedale, bi mi najverjetneje povedale še kaj novega, čeprav sem po opravljenih intervjujih dosegla nasičenost, oziroma nisem dobivala več novih podatkov in pogledov. Nazadnje sem izvedla pogovore z desetimi ženskami.

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala od 17. do 25. julija 2023 preko telefonskega klica. Metoda zbiranja podatkov je bil individualni intervju. Intervju je bil delno standardiziran, zanj sem imela pripravljeno vodilo oz. smernice za intervju. Smernice so bile oblikovane tako, da so bile navedene ključne teme, ki so usklajene z raziskovalnimi vprašanji, vprašanja pa sem formulirala sproti in jih prilagajala vsaki posameznici. To je pomembno, ker je tema precej občutljiva in osebna, s prilagajanjem vprašanj pa se mi zdi, da sem zagotovila bolj varno in sproščeno okolje. Prilagajala sem tudi vrstni red vprašanj z namenom, da je pogovor tekel čim bolj spontano in tekoče. S sogovornicami sem se povezala preko družabnega omrežja Facebook, kjer sem jih povabila k sodelovanju v raziskavi. Zagotovila sem jim zaupnost in da iz zbranih podatkov ne bo razvidno, s kom sem se pogovarjala. Vprašanja so bila oblikovana odprto, tako da nisem usmerjala oziroma sugerirala odgovorov sogovornic, povedale so tisto, kar in kolikor so želele, na ta način pa sem pridobila tudi bolj poglobljene odgovore. Vsaki sogovornici sem povedala, da intervju lahko opraviva v živo, preko video klica ali navadnega klica, vendar so se vse odločile za telefonski klic. Verjetno se jim je bilo na tak način lažje odpreti in razgovoriti. Pogovori so bili sicer zelo osebni in čustveni, večkrat so si morale sogovornice vzeti pavzo preden so nadaljevale. Izvedla sem deset intervjujev, ki sem jih s privolitvijo sogovornic glasovno snemala. Pogovori so bili dolgi od trideset do šestdeset minut.

3.6. Analiza podatkov

Za obdelavo zbranih podatkov sem uporabila kvalitativno analizo, in sicer odprto in osno kodiranje.

Najprej sem na telefonu glasovno posnete intervjuje zapisala na računalnik, oziroma pripravila transkripte. Imena, ki so jih omenjale sogovornice, sem zaradi varovanja zasebnosti spremenila ali izpustila. Pri zapisu sem izpuščala mašila, razen, ko so bila pomembna za prepoznavanje raznih občutkov sogovornice.

Nato sem iz intervjujev izbrala določene dele povedi oziroma enote, ki so se mi glede na moja raziskovalna vprašanja zdele pomembne, in jih podčrtala. Intervjuje sem označila s črkami od A do J, določene enote pa sem nato označila s črko intervjuja ter zaporedno številko enote. Spodaj navajam primer odprtega kodiranja iz Intervjuja D.

Jaz: No, najprej me zanima, kaj vam osebno pomeni pravica do splava.

D: Meni se zdi to neka osnovna pravica (D1) zaradi tega, ker to je moje telo (D2) in mislim, da moram imeti pravico, da odločam (D3), a bom zanosila ali ne bom.

V tem delu pogovora sem sogovornico spraševala o pomenu pravice do splava. To sem uvrstila pod temo Pravica do splava, kategorija pa je Pomen pravice. Vsaki izjavi oz. enoti sem pripisala kodo, ki konkretno povzame bistvo povedanega. Enoti D2 sem na primer pripisala kodo Avtonomija nad lastnim telesom. To kodo sem nato uporabila tudi pri drugih enotah v intervjujih z drugimi sogovornicami, ki so podale podoben odgovor. Enote in pripisane kode, skupaj s pripadajočimi kategorijami in temami, sem vnašala v kodirno tabelo v Prilogi 8.2. Na koncu sem opravila še osno kodiranje, ki je v Prilogi 8.3., kjer so v kodirni knjigi v seznamu navedene teme, kategorije in kode, pri vsaki kodi pa so nanizane vse pripadajoče oznake enot iz transkriptov. Na tak način sem analizirala vse intervjuje v Prilogi 8.1.

4. Rezultati

- Kakšen pomen ima pravica do splava za sogovornice?

Sogovornice menijo, da je pravica do splava pomembna, ker v prvi vrsti pomeni pravico do odločanja in avtonomijo nad lastnim telesom: »To je tvoje telo, se imaš pravico sam odločati.« »Zelo podpiram to, da ima možnost ženska odločati, ker tudi jaz sem rabila to možnost odločati, da sem lahko temu rekla ne. Jaz za sebe čutim, da sem rabila imeti to možnost, se odločiti,« je povedala sogovornica, ki je imela namen opraviti splav, pa se potem za to ni odločila. Poudarjajo predvsem izbiro. Dojemajo jo kot osnovno pravico, »ki bi jo čisto vsaka ženska na tem svetu mogla imeti.« S tem so ženske poudarile, da mora biti ta pravica univerzalna. Opozarjajo, da mora biti časovno omejena s tednom nosečnosti. Ena sogovornica je glede pravice bolj neopredeljena. Splav v nekaterih primerih dojema tudi kot kršitev pravice do življenja: »Nekomu kršiš pravico do življenja. To bi lahko bilo novo življenje in njegova pot, ti pa pač prekineš to.« Pomembno je omeniti, da sogovornica splav obžaluje, saj je bila med odločanjem precej pod pritiskom okolja. Meni, da bi ženske morale večkrat prevzeti odgovornost, ko zanosijo, tudi če je nosečnost nezaželena. Po drugi strani pa meni, »da mora ostati pravica do splava, to je tvoje telo, se imaš pravico sam odločati.« »Obe strani [tako *pro-life* kot *pro-choice*] nekako probam razumeti,« je zaključila.

»Jaz mislim, da bi ženske probale na nevaren način zaključiti svojo nosečnost in bi s tem tvegale svoje življenje,« pove sogovornica in s tem, kot tudi nekatere druge sogovornice, opozori na nevarnost kriminalizacije splava. Ženske bi se v primeru odvzema pravice odločale za nezakonit splav, ki je nevaren za zdravje in življenje žensk. Druga sogovornica pove, da bi se v primeru, da pravica do splava ne bi uzakonjena, takrat odločila za splav v tujini ali za ilegalen splav: »Ne vem, jaz po mojem bi šla v tujino splavit, da bi imeli to. Ker jaz res otroka nisem hotela in bi šla tudi samoplačniško, na črno, samo da se rešim.« Sogovornica, ki je za odobritev splava morala na komisijo, pove, da je ženska, pri kateri komisija ni bila naklonjena, da ji odobri prošnjo, komisiji povedala: »Bom šla pa nekam drugam, da mi bojo na črno naredili.« Takrat je komisija prošnjo odobrila. Opozarjajo, da bi z odvzemom pravice do splava ženske izgubile nadzor in avtonomijo nad lastnim telesom. »Pogled družbe na žensko in na žensko telo bi bil drugačen,« pove sogovornica in s tem opozori, da bi se z odvzemom pravice resno ogrozilo položaj žensk v družbi in enakost spolov. Odsotnost pravice bi za ženske pomenilo »eno veliko breme,« ženske bi doživljale več stisk in težav v duševnem zdravju, druga sogovornica meni, da bi »ženske izgubile smisel.« Za eno izmed sogovornic prepoved splava pomeni zatiranje

žensk, nazadovanje v preteklost in kršenje osnovnih človekovih pravic. Dve si življenja brez pravice do splava sploh ne predstavljata: »Nisem bila pripravljena in ne vem, kako bi se moje življenje sploh odvijalo, če bi takrat obdržala otroka.« V luči novic o odvrglih dojenčkih dve sogovornici povesta, da bi to najverjetneje pomenilo tudi, da bi več žensk rodilo in zatem odvrglo dojenčke.

Ženske spremljajo in čutijo postopno zaostrovanje zakonodaje na tem področju, vsaj v tujini, vendar ena od sogovornic opozarja, »da bi znalo biti še kaj hujšega, če bodo tam v Ameriki naprej to nadaljevali. Ker se mi zdi, da vsi mi malo potegnemo, povlečemo vse slabo od tam.« Opažajo, da »si država želi večjo rodnost.« Nečloveškost odvzema pravice poudarjajo še posebej v primerih posilstev in okvare plodu. Poleg tega menijo, da se ženske za splav odločajo tudi zaradi socialno-ekonomskih razlogov, ker so premlade in niso pripravljene. Vendar sogovornica poudari, da se ji zdi, da je splavov zaradi socialnih razlogov vedno manj. Ena sogovornica opozori tudi na opravljanje splava pod prisilo. Predvsem pa so sogovornice opozorile na različne izkušnje – ženske se za splav odločajo iz najrazličnejših razlogov, in vsi so upravičeni, menijo. Različne izkušnje imajo s potekom splava, s podporo, z občutki po splavu. Sogovornica, ki svoje odločitve, da je obdržala otroka, ne obžaluje, razmišlja: »Nekdo drug bi se lahko isto odločil, pa bi mu bilo potem žal.« Ženske s tem povejo, da je pomembno, da se ta osnovna človekova pravica ohrani, saj omogoča izbiro.

Vse sogovornice so vsaj omenile, da je splav tabu. Menijo, da se v družbi o splavu premalo govori. Nekatere se o tem ne pogovarjajo niti z najbližjimi: »Jaz nisem povedala ne mami ne nikomur v družini,« ženske tako rekoč skrivajo splav, ker pogosto naletijo na obsojanje: »Po eni strani se bojiš, ker te bojo eni obsojali, imajo svoje mnenje. Pa si potem raje tiho,« »ker bi bile tarča tem, ki so res proti.« Da je potrebno delati na detabuizaciji, je omenilo več sogovornic: »Dokler sam ne začneš o tem govoriti, se o tem ne govori, ko pa sam poveš, pa ženske začnejo govoriti o tem.« Da splav ni več tako velik tabu, kot je bil včasih, meni ena od sogovornic. Druga meni, da je ponekod v tujini huje, tretja pa, da je odvisno od družbe do družbe.

Dve sogovornici sta predlagali ukrepe za zmanjšanje stopnje splava, in sicer denarno pomoč za mlade mamice, možnost brezplačnega rednega študija po koncu starševskega dopusta, pomembna pa sta še spolna vzgoja v sklopu zdravstva in razna izobraževanja za mlade mamice.

- Kako se po izkušnjah sogovornic družba opredeljuje do pravice do splava?

Sogovornice, razen ene, se strinjajo, da je v medijih premalo govora o splavu, ali da sploh ni novic o tem: »Ne vem, če sem že sploh kdaj zasledila v medijih glede splava.« Nekaj jih meni, da so mediji bolj proti splavu, druge pa, da so za in da »zagovarjajo ustavno zapisano pravico, ki jo imamo ženske in da delajo na tem, da se izvršuje.« Ostali dve sta mnenja, da sta v medijih prisotni obe stališči. Nekatere bolj spremljajo tuje medije, ena jih sploh ne spremlja, ena pa si jih zaradi negativnih komentarjev ne želi spremljati. Dve sogovornici menita, da so mediji pristranski in da povejo samo tisto, kar bo pritegnilo največ zanimanja, s tem pa ne prikažejo dejanske slike.

Pregled po državah pokaže, da je splošno stališče do splava v določeni državi povezano tudi s tem, ali je v skupnosti močno prisoten ugovor vesti ginekologov. Skoraj vse sogovornice se strinjajo, da ugovor vesti ovira dostop do splava. Če si se odločil za specializacijo, katere del je umetna prekinitev nosečnosti, jo moraš tudi izvajati, meni sogovornica: »Če si se odločil za ta poklic, je tudi to notri in konec.« Versko stališče ne bi smelo imeti mesta v zdravstvu, pravi sogovornica: »Se mi sploh ne zdi prav, da bi ti svoja verska prepričanja vpletal,« pridružujejo se ji tudi druge. Sogovornica, ki je po poklicu medicinska sestra, pa meni, da se mora pravica do ugovora vesti obdržati: »Ne moreš nekaj takega zahtevati od zdravnika, da naredi nekaj, kar ne more, ker je taka velika stvar to, narediti splav ali pa nekomu pomagati do splava.« Raje kot omejiti, bi morali zdravnike izobraževati na način, da jim razložimo, zakaj je pomembno, da nimajo ugovora vesti, ali pa zaposlovati poseben kader, ki bi opravljal samo umetne prekinitve nosečnosti, meni. Po drugi strani pa uveljavljanje ugovora vesti na področju splava ena od sogovornic dojema kot kršitev Hipokratove prisege. Potrebna je regulacija števila ginekologov z ugovorom vesti, da dostop do splava ni omejen, menita dve sogovornici.

Ob vprašanju, kdo odloča o splavu, velika večina odgovori, da ženska. Menijo, da partner lahko izrazi svoje mnenje in tudi skoraj vse so se o tem pogovorile z moškim, vendar je končna odločitev ženska, ker »otrok raste v telesu ženske, se mi zdi grozno, da lahko nekdo vpliva na to, kaj delaš ti s svojim telesom in s tem, kar v tvojem telesu raste.« Ena sogovornica je mnenja, da se morata partnerja skupaj in soglasno odločiti: »Zdi se mi pa tudi grozno to, da pa moški ne bi imel nobene besede,« to doživlja celo kot kršitev pravic moškega. Starši ne bi smeli imeti glavnega vpliva na odločitev mladoletnih žensk, menijo: »Če je pač punca res mlada, bi ji lahko dali kak nasvet, da bi se pa zdaj oni odločali, da mora imeti splav ali pa ne, to se mi pa ne zdi prav.« Le ena sogovornica je mnenja, da morajo pri odločitvi sodelovati starši in biti prisotni

tudi pri posegu. Trem sogovornicam se ne zdi prav, da bi se v odločitev kakorkoli vmešavali sorodniki. Vendar pa imajo lahko na odločitev ženske vpliv tudi zakonodaja, mediji in vera, omenjajo nekatere.

Večina meni, da socialno-ekonomski status posameznice ne vpliva na dostop do splava, »ker ti nimaš nekega stroška glede tega, ker je v bistvu vse brezplačno,« razen pri zelo ranljivih ljudeh in ljudeh brez obveznega zdravstvenega zavarovanja. Ena od sogovornic opozori, da »zaenkrat še ne vpliva, samo po mojem pa bo, kmalu, kamor gre naše zdravstvo.«

Glede dostopnosti informacij o reproduktivnem zdravju so mnenja deljena. Polovica sogovornic meni, da je na voljo dovolj informacij, polovica pa, da dobimo premalo informacij. Ena sogovornica meni, da so informacije zelo splošne. Največ takšnih informacij so pridobile pri ginekologu, nekatere pa so omenile še dostopnost informacij na internetu, preko letakov, staršev in v šoli. Ena sogovornica meni, da v šoli ne bi smelo biti spolne vzgoje in da je to »intimen del v družini.« Menijo, da bi morale biti za spolno vzgojo zadolžene ginekologinje in šole, v zdravstvenih ustanovah bi bili lahko razobešeni plakati, pri informiranju pa je pomembno tudi deljenje izkušenj oseb, ki so že šle skozi splav.

- Kakšno vlogo ima religija pri pravici do splava?

Ko sem sogovornice vprašala po argumentih vernikov proti splavu, so kot najpogostejšega navajale umor, potem pa še pravico do življenja, saj naj bi po njihovem mnenju bil zarodek že od spočetja človek, in da je splav greh in zločin. Dve sta poudarili, da cerkev nasprotuje kontracepciji.

Stališča sogovornic glede religije so kar podobna, večina je namreč takoj povedala, da se z verskim pogledom na splav ne strinjajo. Pri ostalih je bilo to razvidno iz konteksta. Nekatere menijo, da se vera preveč vsiljuje in da seje strah med ljudmi. Ena izmed sogovornic je bila bolj verna v primerjavi z ostalimi in je izrazila, da se je po splavu bala, da jo bo kaznoval bog za njena dejanja: »Z verske strani sem razmišljala, kaj pa bom naredila, kaj, če mi bog vzame mojo, na primer, mojo Nino, dve in pol je stara, kaj če mi bog vzame mojo Nino? Nisi hotela imeti tega otroka, nočem ti pustiti niti tega, ki ga že imaš, in take misli sem imela. Solze mi grejo zdajle, ko se spomnim takrat in veliko sem o tem razmišljala.« Pomirilo jo je to, da je veliko molila in se pozanimala o stališču islama glede splava v primeru okvare ploda ter

ugotovila, da je splav dovoljen, če gre za zdravje ženske, in da imajo ženske tudi v religiji pravice.

Ženske so v večini izrazile zgražanje nad molitvami pred zdravstvenimi ustanovami, kjer opravljajo splave: »To je nečloveško, [...] da prideš delat splav, pa te tam počakajo nasprotniki splava, te zaničujejo, meni bi se zmešalo.« Ena od sogovornic je povedala, da gre v tem primeru za grožnje, ter da je ponekod v tujini še huje glede tega. Dve sogovornici poudarita, da ima po drugi strani vsak pravico do izražanja svojega mnenja. Druga ženska je izrazila mnenje, da so molitve pred klinikami oblika neupravičenega pritiska nad ženskami: »Ne bi smeli izražati te pravice na tak način, da bi bilo ženskam, ki se za to odločijo, še težje.«

- S kakšnimi predsodki in stiskami se soočajo ženske, ki se odločijo za splav?

Pogovore sem opravila z dvema ženskama, ki sta imeli namen opraviti splav, pa se za to nista odločili, in osmimi, ki imajo izkušnjo splava, ena od teh z neuspešnim splavom.

Sogovornici, ki se za splav nista odločili, sta stisko doživljali predvsem v času odločanja, ker je šlo za nezaželeno nosečnost, kar je povzročilo stres. S strani zdravstvenega osebja nista doživeli kakršnihkoli predsodkov in imeli sta podporo partnerja. Sicer pa o soočanju s predsodki s strani drugih ljudi nista govorili oz. jih nista izkusili, najbrž zaradi tega, ker sta to izkušnjo zadržali zase. Ena od sogovornic je poudarila, da bi bilo smiselno uvajati več psihosocialne podpore za ženske, ki se srečajo z nenačrtovano nosečnostjo, da jih strokovnjaki lahko podprejo pri odločanju.

Tudi ženske, ki so se odločile za splav, so med odločanjem doživljale stisko. Ko so izvedele za nosečnost, so bile presenečene in v šoku. Sogovornica, ki so ji na ginekološkem pregledu potrdili nosečnost, je na tak način ubesedila svojo stisko: »Sem bila v takem šoku, da sem se na poti domov jokala. Pač razočarana nad sabo, kako nisem sploh opazila tega, kaj se dogaja z mojim telesom.« »Res te naenkrat popelje v take nezavedne strahove, ki si jih lahko malo težje razložiš,« je povedala sogovornica in ni bila edina, ki je omenjala strah. Čutile so strah v povezavi z zdravjem, s tem, da niso vedele, kako naprej, eno sogovornico je bilo strah povedati doma, da je zanosila. Dve ženski sta se soočali s strahom, da v prihodnosti ne bosta več mogli zanositi. Navajale so, da jim je bilo ob odločanju težko: »V tistem trenutku mi je bilo res težko in nisem bila pripravljena.« Ena od sogovornic je poročala, da so jo vsi »zmešali,« ker je imel vsak svoje mnenje in čustva. »Nisem vedela sploh, kaj bi,« spraševala se je, kaj narediti, katera

je prava odločitev. Ena sogovornica je rekla, da med odločanjem sploh ni bila v stiski, saj je bila odločitev zanjo samoumevna: »Takrat je bilo to za mene samoumevno, ker take starosti pač to moraš narediti.« Med posegom jim je bilo neprijetno: »Ni to fino, je zelo neprijeten postopek, ko se v bistvu dejansko šele začne. Meni ni bilo fino, je bilo precej grozno.« Tudi druge so omenjale, da jim je bilo grozno, da jim ni bilo vseeno in da je bilo naporno. Po splavu so večinoma navajale, da ga niso obžalovale in da so bile pomirjene. Sogovornici, ki sta splav opravili zaradi okvare plodu, sta stisko doživljali še po splavu: »Je težko. Ja, zelo vpliva, vpliva na vse okrog tebe, vpliva na delo, vpliva na psihično stanje, vpliva na telesno stanje, na vse.« Druga sogovornica je po opravljenem splavu na družbenem omrežju TikTok večkrat zasledila posnetke splavljenih dojenčkov, zaradi česar se je počutila še slabše. Ena ženska, ki splava sicer ne obžaluje, pravi, da je po splavu sledila težka pot okrevanja: »Pridejo te stvari za žensko, pa morajo to predelati, je kar težka pot.« Ženska, ki splav obžaluje, saj je bila vanj potisnjena s strani drugih, pravi, da je imela travmatično izkušnjo: »Sem morala hoditi k psihologinji. Sem dobila pač tablete za spanje, zato ker sem se vedno zbujala ponoči, pač kričala sem v spanju. Mislim težko je bilo, no.« Ena izmed žensk je imela izkušnjo z neuspešnim splavom, plod se je obdržal. Ko je to izvedela, je bila ponovno šokirana.

Sogovornice predsodke opažajo na splošno v družbi, veliko pa jih je doživelo tudi na lastni koži. Doživele so zaničevanje s strani tašče, ki je proti splavu, neodobravanje, nesramnost, nekatere določenim ljudem niso povedale o svoji izkušnji, ker vedo, da bi jih »zelo grdo gledali« in jih obsojali. Polovica sogovornic meni, da so proti splavu stari ljudje in da so oni tisti, ki imajo največ predsodkov. Predsodki do splava se zelo prepletajo z verskimi stališči do splava, ki poglobljajo stigmo okrog abortusa. Eno od žensk je zdravnica poskusila prepričati, da splava ne naredi in pri tem uporabljala argumente, ki so pogosti v verskih krogih: »Tista zdravnica tukaj pa je rekla, vi veste, kakšen je to način pred bogom, pa veste tudi, da je to en način umora nad otrokom, pa to je isto ena duša.« Takšne verske argumente pa sta dve ženski doživeli tudi v zasebnem življenju. Sogovornica, ki se je zaradi bakterije v plodu odločila splaviti, tako opiše svojo izkušnjo pogovora s svojo prijateljico: »Ona takrat ni razumela, je rekla, jaz pa to ne bi. Jaz ne bi ubila svojega otroka.« Druga je imela podobno izkušnjo: »Ena prijateljica mi je prav tako rekla, o moj bog, ti s tem ubiješ človeka, ampak a veš, jaz sem bila pa mišljenja, saj tu še ni bil človek, to je še plod, je bolj zarodek.« Taki očitki so ju prizadeli. Ena od njiju je razmišljala, ali se je pravilno odločila: »Potem se mi je spet vleklo po mislih, kaj resno zdaj ubijamo svojega otroka...« Samo ena sogovornica je povedala, da ni s strani nikogar občutila predsodke.

- Kakšno izkušnjo s splavom imajo sogovornice?

Pri obeh sogovornicah, ki se nista odločili za splav, je šlo za nezaželeno nosečnost. Ena je mislila, da ne more zanositi in nista uporabljala zaščite, druga pa je zanosila na hormonski kontracepciji. Ena od sogovornic se je počutila pod pritiskom, da naredi splav, vendar je na koncu prevladala njena lastna odločitev, da splava ne opravi. Obe sta kot razlog, zakaj nista opravili splava, povedali, da se nista mogli pripraviti, da vzameta prvo tableto, s katero se prične postopek splava. Nobena od njiju odločitve ne obžaluje. Z zdravstvenim osebjem imata dobro izkušnjo. To, da sta se odločali za splav, nista povedali skoraj nikomur. Pri eni sogovornici je bil razlog ta, da je njena mama proti splavu in je ne bi podprla. Ena od sogovornic je omenila, da bi potrebovala več podpore v procesu odločanja, predvsem psihosocialne podpore in v smislu medsebojne podpore žensk, ki imajo izkušnjo splava, da bi prejela informacije iz prve roke: »Bi mogoče bilo lažje, ker da recimo, da bi meni ena prijateljica povedala, jaz sem pa naredila splav. Tako sem se počutila pred tem, tako sem se počutila za tem. Pač bi bilo, se mi zdi, da tudi malo drugače to.«

Ženske z izkušnjo splava so nenačrtovano zanosile in se za splav odločile najbolj pogosto zaradi finančne nestabilnosti, potem nepripravljenosti za starševstvo, ker ni bil primeren čas in ker so bile še v procesu izobraževanja. Dve sogovornici pa sta se za splav odločili zaradi zdravstvenih razlogov oz. okvare ploda. Pri prvi je šlo za trisomijo 21 oz. Downov sindrom, pri drugi pa je bila odkrita bakterija, ki je vplivala na to, da se plod ni razvijal, kot bi se moral. Ena ženska je zaradi nosečnosti po desetem tednu na komisijo morala vložiti prošnjo za odobritev splava. Nekaj sogovornic je omenilo, da je bil poseg neprijeten in boleč, ena pa je povedala, da bolečina ni bila huda. Dve sogovornici sta imeli lažje zaplete po splavu, kot sta krvavitev in vročina, ena sogovornica pa precej hujše zaplete. Maternica se ni želela celiti, enkrat jo je partner peljal na urgenco, drugič pa so morali ponjo reševalci. Maternica je bila tako tanka, da bi jo morali skoraj odstranili. Ena od sogovornic ni imela urejenega zdravstvenega zavarovanja in je splav opravila samoplačniško: »Malo mi je bil problem, ker nisem imela zavarovanja in potem sem morala plačati dvesto evrov.«

Z zdravstvenim osebjem so imele zelo različne izkušnje. Večinoma so ocenile, da so imeli zdravniki in medicinske sestre korekten odnos. Vendar je bilo, predvsem pri ženskah, ki sta bili ob splavu precej mladi, prisotno »kreganje« s strani zdravnikov, češ: »Zdaj sta imeli eno glupost, zdaj pa malo pazita.« Tri ženske so imele izkušnjo s tem, da jih je nekdo od zdravstvenega osebja poskusil prepričati, da otroka vseeno obdržijo, čeprav so že sporočile

svojo odločitev: »Medicinska sestra me je še vseeno tako malo, ja, pa ne bi vseeno obdržali?« Ženska, ki je morala pred komisijo, je imela s tem še posebej slabo izkušnjo, saj so jo članice komisije pred desetimi leti prepričevale, da mora otroka obdržati. Obenem pa so hudo posegale v njeno zasebnost: »Jaz sem se pol ure kregala z njimi, ker so mi začele, zakaj sem šla študirat ekonomijo, če vem, da ni služb. Naj obdržim otroka in ga dam, da ga nekdo posvoji. Potem zakaj sva šla s fantom narazen, pa naj greva nazaj skupaj.« Druga sogovornica je bila s strani svoje osebne ginekologinje deležna takšne obravnave: »Sem šla do ginekologinje in me je prvo nadrla, kaj tako zgodaj hodim, da se ne bo še nič videlo in sem povedala, da sem prišla zaradi splava. Že tako mi je bilo hudo. In je čisto ponorela. Zakaj to, mi je začela razlagat... Čeprav se mi ne zdi primerno to sploh, ampak itak sem bila vsa prestrašena. In sem jo vprašala, kakšne imam možnosti in je samo rekla tabletko ali pa vakuumsko in sem samo vprašala, kaj se ji zdi bolje in je rekla, vakuumski način je manj nečloveški. Tako, kakor da pač sem nečloveška, če bom to delala. V tem smislu. In to je bilo to, mi je samo dala napotnico in sem šla, nič mi ni povedala drugega.« Poleg nadiranja in zaničevanja je bila sogovornica deležna posmehovanja in zavijanja z očmi. Tako kot ta sogovornica, sta še dve poročali o tem, da s strani zdravstvenega osebja nista dobili dovolj informacij: »Noben ni povedal, kakšen bo potek tega splava, kaj se lahko zgodi.« Eno od sogovornic pa so popolnoma izključili iz informiranja in so govorili samo z njenimi starši, čeprav je bila polnoletna: »Oni meni niso nič hoteli povedati, kaj se dogaja. Jaz nisem čisto nič vedela.« Dve sogovornici sta imeli izkušnjo s posebljanjem zarodka s strani zdravstvenega osebja, saj so želeli spodbuditi čustveni odziv in odločitev, da splava ne opravita. Eno so želeli prepričati s poslušanjem srčnega utripa: »Pa daj poslušajte, kako njegovo srce bije. V bistvu to ni bilo niti tako dobro razvito, ampak me je poskusila prepričati, da naj to ne naredim na ta način.« Drugi pa je ginekologinja »pokazala slikico in rekla, to so nastavki za rokice, nogice.« Ena od sogovornic pa je imela izkušnjo z neuspešnim splavom. Pregleda po splavu ji niso opravili zaradi šuma v komunikaciji in plod se je obdržal. Šele po petih tednih po splavu je šla k svoji osebni ginekologinji in izvedela, da je še vedno noseča. Takrat se je odločila, da splava ne bo delala še enkrat, deloma tudi zato, ker je imela težave z zapleti, razen če bi bilo s plodom kaj narobe. Na koncu se je izkazalo, da se vse normalno razvija.

Ženske so večinoma imele podporo družine in partnerja. Pri eni od sogovornic je bila mama proti splavu, oče pa je bil proti temu, da otroka obdrži in je bila zaradi tega v dilemi, podprta pa ni bila. Več sogovornic staršem sploh nikoli ni povedalo. Samo dve sogovornici sta povedali svojim prijateljem in dobili od njih tudi podporo. Dve ženski, ki sta se zaupali prijateljici, sta

naleteli na neodobravanje in obsojanje. Veliko pa jih je poročalo o tem, da razen partnerja ali družine za to ni vedel nihče.

Le dvema sogovornicama je bila pred ali po splavu ponujena psihosocialna podpora. Štiri pa so mnenja, da bi podporo potrebovale, pa je niso dobile, ali da bi bilo na splošno dobro, da je psihosocialna podpora na voljo vsaki ženski, ki se odloči za splav: »Tokrat sem res rabila neko osebo, da me malo pomiri in pove, vse bo v redu.« Vendar dve sogovornici poudarjata, da mora biti ta podpora nepristranska: »Da imaš pravico do tega, da te na tak način podpre, ne pa da ti daje dodatna vprašanja, da začneš dvomiti v svojo odločitev.« Od oblik podpore in pomoči, s katerimi so sogovornice imele ali bi lahko v prihodnosti imele izkušnjo, so naštevale terapijo, podporne skupine, medsebojno podporo z ženskami, ki imajo tudi izkušnjo s splavom in pisanje dnevnika.

5. Razprava in sklepi

Pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok je bila v slovensko ustavo zapisana leta 1991 (Ustava Republike Slovenije, 1991), med človekove pravice pa se je uvrstila že pred skoraj tridesetimi leti (Naglič, 2004, str. 277; Mencin, 2021, str. 168). Tudi sogovornice pravico do splava opredeljujejo kot osnovno pravico, ki bi jo morala imeti vsaka ženska. Tudi Kovač (2020, str. 100) omenja univerzalno dostopnost kot pogoj za enakopravno uresničevanje te pravice. Ličer (2012) pravi, da ženska o svojem telesu odloča sama (prav tam, str. 58) in tudi v tem sogovornice prepoznajo pomen pravice do splava. Pomembno se jim zdi, da ima ženska avtonomijo nad lastnim telesom. Veliko sogovornic je omenilo, da mora biti splav dovoljen le do določenega tedna nosečnosti. Splav se v Sloveniji opravi na zahtevo nosečnice do desetega tedna, po desetem tednu pa o tem odloča komisija. Sicer je nevarnost za zdravje žensk minimalna do dvanajstega tedna nosečnosti. Meja je v Sloveniji v bistvu tako še nižja kot v večini drugih držav (Končina, 1991, str. 153). V vseh zgoraj naštetih stvareh vidijo sogovornice pomen pravice do splava. Zdi se jim ključno, da se ta pravica za dobrobit žensk ohrani. Izjema je ena od sogovornic, ki je imela hude zdravstvene zaplete po splavu, za katerega se je odločila zaradi pritiska okolice. Glede pravice do splava je bolj neodločena. Čeprav se zaveda, da je pravica do izbire pomembna, vidi predvsem v splavu, ne nujno v pravici do splava, tudi slabosti in pomanjkljivosti, kot že rečeno, zaradi slabe izkušnje in pomanjkanje podpore.

Kriminalizacija in oviranje dostopa do splava ženske prisilita v ilegalen splav, ki je izveden v nevarnih okoliščinah in ima pogosto usodne posledice (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 23; Naglič, 2004, str. 294; Rožman, 2009, str. 321). Če bi se pravica do splava ženskam odvzela, bi se te pogosto odločale bodisi za splav v tujini bodisi za nezakonit in nevaren splav. Tega se sogovornice zavedajo, zato ne vidijo smisla v zaostrovanju zakonodaje. Tudi same povejo, da bi se v tem primeru znašle na ta način, čeprav bi bilo njihovo zdravje in življenje ob tem ogroženo. Leskošek (2021) opozarja, da se v vprašanju reprodukcije odraža položaj žensk v družbi in s tem tudi zmožnost nadzora nad lastnim telesom (prav tam, str. 106–107). Tega se zavedajo tudi sogovornice, ki odsotnost pravice do splava povezujejo tudi z izgubo avtonomije nad lastnim telesom ter s poslabšanjem položaja žensk v družbi.

Najbolj nečloveško se jim zdi odvzemanje pravice do splava v primerih posilstva in okvare plodu. Pa vendar je bila pravica do splava v primeru slednjega na Poljskem dve leti nazaj, v 21. stoletju, odvzeta (Bucholc, 2022). Glede na dogajanje v Združenih državah Amerike in drugje v tujini, ni samoumevno, da se bo pravica pri nas ohranila. In sogovornice se tega zavedajo.

Pomembno se mi je zdelo, da so sogovornice večkrat izpostavile, da se ženske za splav odločajo iz najrazličnejših razlogov, imajo s splavom različne izkušnje, nekatere imajo podporo, druge pa ne, nekatere se tako rekoč vsakodnevno soočajo s predsodki, medtem ko druge predsodkov nikoli ne izkusijo, nekatere so zadovoljne s svojo odločitvijo, ne glede na to, ali so se odločile za splav ali za otroka, nekatere pa jo obžalujejo. Zdi se mi, da je pri govoru o splavu prav različnost izkušenj največkrat izpuščena oz. spregledana. Tudi Kovač (2020) opozarja, da razloge za splav ne moremo »reducirati na en sam (skupni) element ali objektivne okoliščine« (prav tam, str. 80). Gre namreč za preplet individualnih in objektivnih dejavnikov in ne moremo samo z enim dejavnikom utemeljiti odločitve posameznice. Osebe v podobnih okoliščinah se lahko odločijo drugače in naša naloga ni, da presojujemo, katera izbira je pravilnejša in bolj utemeljena, temveč da odločitev posameznice spoštujemo (Kovač, 2020, str. 87).

Davies (1995) meni, da abortus ostaja tabu in tudi najbližji se po opravljenem postopku z žensko o njeni izkušnji ne želijo pogovarjati. Splav mora čim prej v pozabo in nadaljevati moramo z življenjem, kot da se ni zgodil (prav tam, str. 16). Da je splav družbeni tabu, se strinjajo tudi sogovornice. Nekatere od njih svoje izkušnje niso podelile niti z najbližjimi družinskimi člani. Bojijo se obsojanja in očitkov s strani okolja, zato to raje zadržijo zase. To pa ohranja začaran krog splava kot tabu teme. Da je splav v družbi tabu, lahko povežem tudi s tem, da je večina žensk takoj na začetku začela govoriti o svojih razlogih za splav, čeprav jih tega nisem vprašala. Kot da bi morale to, da so prekinile nosečnost, opravičiti. Lahko rečemo, da strah pred neodobravanjem in stigma, ki jo občutijo ženske z izkušnjo splava, izhajata iz tega, da splav ostaja tabu. Seveda je potrebno omeniti tudi to, da imajo ženske vso pravico, da o svoji izkušnji ne govorijo, če ne želijo. Vendar želim ponazoriti to, da bi nekatere ženske o tem govorile bolj odprto, če bi družba to dopuščala. Ena od sogovornic vidi smisel v tem, da ženske o svojih izkušnjah spregovorijo. Ima izkušnjo, da ko sama začne govoriti, se oglasijo tudi druge ženske s podobno izkušnjo in prične se diskurz o izkušnjah z abortusom. Na tak način bi lahko pristopili k postopni detabuizaciji.

Med sogovornicami obstaja konsenz glede tega, da mediji zelo malo, premalo, poročajo o splavu. Menijo, da bi se tudi v medijih moralo več govoriti o tej tematiki. Ne strinjajo pa se glede tega, kateri strani so mediji bolj naklonjeni. Nekatere menijo, da bolj zagovarjajo *pro-life* stališče, druge pa, da *pro-choice*. Dve sogovornici sta mnenja, da mediji poročajo o obeh straneh in se tudi različno opredeljujejo, prisotni sta torej obe stališči. V zborniku *Abortus – pravica do izbire* !, ki je izšel leta 1991, je bilo v analizi časopisnih člankov razvidno, da so mnenja deljena (Dolar Bahovec, 1991). Zanimiva bi bila nova analiza medijev, ki bi prikazala,

koliko medijev je naklonjenih splavu, koliko pa ne. Osebnost se mi zdi, da je v zadnjih letih viden porast števila konzervativnih medijev, še posebej raznih spletnih strani, ki so povezane z desnim političnim polom.

Bolj kot glede medijev so sogovornice soglasne glede ugovora vesti. V večini menijo, da je ugovor vesti le še ena dodatna ovira pri dostopu do splava in mu nasprotujejo, nekatere jo dojemajo tudi kot kršitev Hipokratove prislege. Ena od sogovornic, ki je po poklicu medicinska sestra, pa ugovor vesti zagovarja in meni, da mora ostati pravica zdravstvenih delavcev. V Ustavi Republike Slovenije (1991) lahko razberemo, da je ugovor vesti zdravnikov dopusten le, če se s tem ne omejujejo pravice in svoboščine drugih oseb (prav tam). Tudi dve sogovornici zagovarjata to stališče, in sicer da naj bo ugovor vesti dovoljen, vendar reguliran, da bodo ženske lahko nemoteno dostopale do ustavne pravice do splava. Zupančič (1991) namreč poudarja, da je v mnogokaterih evropskih državah delež ginekologov, ki uveljavlja ugovor vesti pri postopkih splava, tako velik, da resno ovira dostop do splava (prav tam, str. 147), česar se zavedajo tudi sogovornice in zato pozivajo k regulaciji. Čeprav je v Sloveniji ugovor vesti reguliran (Zupančič, 1991, str. 147), pa Kovač (2020) opozarja, da je pomembno, da smo pozorni na procese ter da spremljamo, da se pravica do splava lahko tudi v praksi uveljavlja (prav tam, str. 102). Sogovornica, ki močno zagovarja ugovor vesti, meni, da bi bilo smiselno zaposlovati kader, ki bi bil namenjen samo za opravljanje umetnih prekinitev nosečnosti. Vendar tak poklic že imamo, to so ginekologi, ki so zadolženi za to. Zakaj bi zaposlovali poseben kader in ustanavljali posebne klinike in ambulante, če že imamo ginekologe? Mar ne bi to samo otežilo dostop in še povečalo tabu okrog splava? Glede tega ima pomembno sporočilo druga sogovornica, ki meni, da je umetna prekinitev nosečnosti del poklicnih nalog ginekologa in če tega zaradi verskih ali etičnih zadržkov ne moreš opravljati, si izbereš drugo specializacijo.

Ličer (2012) pravi, da posameznica sama odloča o svojem telesu in odločitev glede izbire je njena (prav tam, str. 58). Tudi večina sogovornic razmišlja tako. Menijo, da mora imeti ženska zadnjo besedo, čeprav se jim zdi pošteno, da je tudi partner obveščen in mu je dovoljeno, da pove svoje mnenje, ki pa ga ženski ni potrebno upoštevati pri svoji izbiri. Drugače meni le ena sogovornica, ki pravi, da mora biti splav soglasna odločitev para. Meni celo, da če ženska obdrži otroka, ki si ga moški ne želi, mu s tem kršimo pravice. Vendar je splav individualna pravica posameznice in ne pravica para (Zupančič, 1991, str. 137; Rožman, 2009, str. 318). Moški torej pravno ne more odločati o tem, kaj bo ženska naredila s svojim telesom. Končna odločitev je njena. Postavlja pa se tudi vprašanje, kaj bi se zgodilo v primeru, da konsenz ne bi bil dosežen

med partnerjema. Kdo bi odločal v tem primeru? Da tudi starši ne smejo pri mladoletnih ženskah imeti glavnega vpliva, se strinja večina sogovornic. Starši morajo mladoletno žensko podpirati v njeni lastni odločitvi, nikakor pa ni v njihovi pristojnosti, da odločajo o tem, ali naj ženska naredi splav ali ne. Vsekakor bi bilo sporno, da bi o njenem telesu odločali oni. Tudi mladoletne ženske imajo pravico do razpolaganja z lastnim telesom. Zupančič (1991) izpostavlja tudi vprašanje sposobnosti staršev objektivno oceniti korist mladoletnice (str. 136–137). V mnogih evropskih državah pa je za splav mladoletnih žensk potrebno soglasje staršev (Svetovna zdravstvena organizacija, b.d.). Prav tako na odločitev ne smejo vplivati sorodniki, menijo sogovornice. Eckstein, von Felten, Perotto, Brun in Vorburger (2023) poudarjajo, da mednarodne smernice podpirajo poenostavljen dostop do splava in priporočajo odstranitev nepotrebnih ovir (prav tam), ki vključuje tudi obvezno soglasje oz. privolitev staršev (Dolar Bahovec, 1991, str. 13; Kovač, 2020, str. 100) in partnerja. Pomembno je, da država odpravi vse ovire in tako omogoči dostop do varnega abortusa in s tem pravico do odločanja o rojstvu otrok vsem ženskam in dekletom (Githens in McBride Stetson, 1996, str. 71, 149; Mencin, 2021, str. 170).

Da socialno-ekonomski status posameznice v Sloveniji ne vpliva na dostop do splava, menijo vse sogovornice. Razen, če oseba nima urejenega zdravstvenega zavarovanja, pravi ena od sogovornic. Sogovornica se pri tem spomni na priseljenke, ki bi bile lahko v tem primeru najbolj ranljive. Splav je v Sloveniji brezplačen, pravijo. Pa vendar, če do pred kratkim ženska ni imela urejenega dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, je bila zadolžena za plačilo 20 odstotkov stroškov umetne prekinitev nosečnosti. Ker si nekateri ljudje zaradi svojega socialno-ekonomskega položaja ne morejo privoščiti plačevanja dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, je bil dostop do splava tudi v Sloveniji finančno otežen. Ker je nedopustno, da se pravica do splava pogojuje s socialno-ekonomskim statusom posameznice, je Inštitut 8. marec s kampanjo v letošnjem letu dosegel, da se umetna prekinitev nosečnosti krije iz obveznega zdravstvenega stanovanja (Inštitut 8. marec, b.d.). Čeprav smo priča izboljševanju razmer na tem področju, pa tudi tukaj ni nujno, da se bo samo po sebi ohranilo. Že večkrat so namreč desno usmerjene vlade prišle do ideje o samoplačništvu abortusa (Božič, 2018; Mencin, 2021, str. 161).

Glede informacij o reproduktivnem zdravju imajo sogovornice zelo različna mnenja. Približno polovica jih meni, da so lahko dostopne, ostale pa, da je informiranja premalo ali da so informacije zelo splošne. Obisk pri ginekologu ženske doživljajo kot pomembno obliko spolne vzgoje. Vendar izkušnje sogovornic glede odnosa nekaterih zdravstvenih delavcev odpirajo

dileme glede tega, predvsem o pristranskosti informacij. Več o tem pri razpravi o izkušnjah žensk. Ženske so bile spolne vzgoje deležne tudi s strani staršev in v šoli. Ena od sogovornic pa izrazi nasprotovanje spolni vzgoji v šoli, saj naj bi bila ta preveč usmerjena levo in da mnogi učitelji pri urah spolne vzgoje otrokom povejo kaj, s čimer se starši ne bi strinjali, zato naj ostane spolna vzgoja v domeni družine. Da se s starši o tem niso pogovarjale, niti so bile v šoli deležne spolne vzgoje, poroča nekaj sogovornic, predvsem tiste, katerih osnovnošolska izkušnja sega več kot petnajst let nazaj. Reproktivne pravice pa vključujejo tudi pravico do izobraževanja in informacij, ki morajo biti dostopne brez težav, saj prispevajo h krepitvi moči žensk pri sprejemanju odločitev. Visoko število splavov je povezano z nizko stopnjo uporabe sodobnih kontracepcijskih sredstev. Dostopnost do teh, kot tudi informiranje in izobraževanje o teh, so pomembni dejavniki pri zmanjševanju stopnje splava (McBride Stetson, 1996, str. 114; Lauglo in Mogedal, 1998, str. 16; Amnesty International Slovenija, 2022). Samostojno odločanje zahteva zagotovitev informacij za reproduktivno izbiro, ki morajo biti zlahka dostopne, ustrezne in razumljive (Lauglo in Mogedal, 1998, str. 19). Švica je na primer ena od držav z najnižjo stopnjo splava. Po mnenju strokovnjakov je tako zaradi odličnega sistema spolne vzgoje, ki je implementiran v šolski sistem že od najzgodnejših let, ter široka mreža centrov za načrtovanje družine (Turuban, 2022). Slovenija si je v petdesetih letih prejšnjega stoletja že prizadevala, da postane obveščanje in izobraževanje za odgovornost v spolnem odnosu del priprave otrok in mladih na življenje, v šestdesetih letih pa je začela uveljavljati tudi programe za načrtovanje družine, ki so temeljili na informiranju in izobraževanju otrok, mladih in odraslih o načelih načrtovanega rojevanja (Rožman, 2009). Pri zniževanju splavnosti pa ni učinkovit poskus nadzorovanja spolnega življenja in moraliziranje, temveč je ključno informiranje in izobraževanje (Dolar Bahovec, 1991, str. 15) tako mladih kot odraslih o metodah za preprečevanje nosečnosti (Končina, 1991, str. 158). S stališčem, da v šoli ne bi smelo biti spolne vzgoje, se ne morem strinjati. Na število abortusov namreč pomembno vpliva kvaliteta spolne vzgoje v izobraževalnem procesu (Končina, 1991, str. 158). Ženske, ki menijo, da so informacije zelo lahko dostopne, so se sklicevale na dostopnost reproduktivnih informacij na internetu. Rener in Kralj (2021, str. 47) pravita, da je v času obilja informacij, ki so dostopne na spletu, še posebej pomembna spolna vzgoja kot šolska učna snov. Obilje informacij namreč pogosto povzroča prej zmedenost kot vednost. Rezultati raziskav kažejo, da si dijaki želijo obravnave teh tematik v šoli. Kljub temu pa je program spolne vzgoje preveč usmerjen v biološke, anatomske in fiziološke plati reprodukcije, ne vključuje pa kulturnih, psiholoških, socioloških in čustvenih razsežnosti (prav tam).

Argumenti vernikov proti splavu so že stoletja povsem enaki (Leskošek, 2021, str. 123), česar se zavedajo tudi sogovornice in kot najpogostejše argumente proti splavu naštevajo to, da je splav umor, greh in zločin, da s tem kršimo pravico do življenja, saj je zarodek že od spočetja človek. S takšnimi argumenti in pravzaprav predsodki sem se srečevala že pred začetkom faze raziskovanja v okviru magistrskega dela. Že pred objavo vabila k raziskavi v določeno Facebook skupino sem kontaktirala skrbnike vsake skupine in prosila za dovoljenje za objavo. Večkrat je bila moja prošnja zavrnjena z obrazložitvijo, da je tema preobčutljiva za skupino, ali pa odziva sploh nisem prejela. Po objavi pa sem od članic skupine dobila komentarje, da naj se obrnem na Zavod Živim, da mi bodo tam znali najbolje povedati o stanju. Nekateri komentarji so bili še bolj direktni, na primer, ko je oseba komentirala, da ni važno, kaj piše v mojem magistrskem delu, da je splav umor, umor pa je kaznivo dejanje. Sicer je bil komentar po mnogih kritikah s strani drugih članic skupine izbrisan, pa vendar je bil to samo majhen vpogled v to, s kakšnimi predsodki se morajo soočiti ženske z izkušnjo splava. Sogovornice sicer niso bile naklonjene verskemu *pro-life* stališču in menijo, da je religija preveč vsiljiva. Leta 2015 se je zgodil prvi shod nasprotnikov splava pred Ginekološko kliniko v Ljubljani, kjer so udeleženci molili za nerojene otroke. Tak način izražanja lastnega mnenja nedopustno posega v pravice drugih. Posebej neprimeren je bil kraj shodov, saj taka izbira lokacije pomeni močan pritisk na ženske in zdravstvene delavce (Rener in Kralj, 2021, str. 59–60). Tudi ženske so obsodile molitve pred zdravstvenimi ustanovami, da so nečloveške in da je to oblika neupravičenega pritiska nad ženskami. Nekatere so povedale, da ima vsak pravico do svojega mnenja, vendar ta ne bi smela biti izražena na tak način, da škoduje drugim.

Leta 2020 je bil organiziran drugi Pohod za življenje v Sloveniji, v sklopu katerega so potekale molilne kampanje »za življenje,« predstavljali so čustvena pričevanja žensk, ki so govorile o svojem »postabortivnem sindromu« (Rener in Kralj, 2021, str. 63; Mencin, 2021, str. 163, 167).

Dolar Bahovec, Regent in Nardoni (2022, str. 92), pravijo, da je postabortivni sindrom pogosto predstavljen kot:

nezmožnost soočanja s čustvi, kot so strah, žalost in občutek krivde, ki jih dojemamo kot posledico izkušnje po opravljenem abortusu. Nabor simptomov je širok: občutenje sramu in krivde zaradi zagrešene napake, depresija, podoživljanje abortusa z nočnimi morami ali obsesivnim razmišljanjem o dogajanju na kliniki med opravljanjem abortusa, želja po ponovni zanositvi ali zavračanje ponovne zanositve.

Postabortivnega sindroma pa ne priznava nobena stroka (Dolar Bahovec, Regent in Nardoni, 2022, str. 92). Dejstvo je, da so psihične težave po splavu izjemno redke. Čustveni stres, ki ga ženska lahko doživlja pred in po splavu, je bolj povezan z okoliščinami, v katerih je splav narejen, torej ali ima podporo bližnjih in ali ima zdravstveno osebje korekten odnos, kot pa s samim posegom (Andolšek Jeras in Obersnel Kveder, 1991, str. 181).

Ko beremo izkušnje sogovornic s splavom, ponovno lahko potrdimo, da se ženske za splav odločajo iz različnih razlogov, v različnih obdobjih in v različnih okoliščinah (Kovač, 2020, str. 90). Vse so nenačrtovano zanosile, za splav pa so se odločile zaradi finančne nestabilnosti, nepripravljenosti na starševstvo, ker ni bil primeren čas in ker so bile še v procesu izobraževanja. Dve sogovornici pa sta se za splav odločili zaradi zdravstvenih razlogov oz. okvare plodu. Kovač (2020) poudarja, da je pomembno, da ženskam brez predsodkov priznamo svobodo do odločanja, saj so vsi razlogi enako legitimni. Le tako lahko zagotavljamo svobodno odločanje o rojstvu otrok (prav tam, str. 90).

Sogovornice so stisko doživljale predvsem v času odločanja, ker jih je nosečnost presenetila in šokirala. Za eno sogovornico to ni predstavljalo stiske, saj je bila odločitev samoumevna, otroka ni želela obdržati. Pogosto so omenjale strah v povezavi z zdravjem in nesigurnostjo, kako naprej. Prisoten je bil strah, da po splavu ne bodo mogle več zanositi. Menim, da bi bilo teh strahov manj, če bi zdravstveno osebje bolj poskrbelo za informiranje žensk o postopku in posledicah splava. Kot bom povedala kasneje, mnogi zdravstveni delavci niso v zadostni meri informirali sogovornic, ti strahovi bi bili v nasprotnem primeru že odpravljeni. Med samim posegom jim je bilo neprijetno in naporno, nekatere so doživljale hude bolečine, druge tudi zaplete po splavu. Najhujši zaplet je doživela sogovornica, ki je morala zaradi bolečin in krvavenja na urgenco. Izkazalo se je, da postopek umetne prekinitve nosečnosti ni uspel popolnoma, kar se zgodi v enem odstotku primerov (Kovač, 2020, str. 51), zato so ji morali dvakrat opraviti abrazijo oz. praskanje maternice, zatem pa je bila maternica tako tanka, da so jo že želeli odstraniti. Podatkov o številu zapletov v prvem mesecu po umetni prekinitvi nosečnosti žal ni, saj so združeni za vse fetalne smrti (Andolšek Jeras in Obersnel Kveder, 1991, str. 181). Druga sogovornica pa je imela izkušnjo z neuspešnim splavom. V času epidemije COVID-19 je bilo v praksi, da ženske tableto, ki si jo vstavijo v nožnico, to storijo doma, ne pa v zdravstveni ustanovi, kot je veljalo pred epidemijo. Čez 14 do 21 dni morajo ženske na ultrazvočno kontrolo k svojemu osebnemu ginekologu (Kovač, 2020, str. 60). Tako je bilo tudi pri sogovornici, ki je sicer imela občutek, da je bil splav, ki ga je opravila doma, uspešen, a ni bilo tako. Dva tedna po splavu je poklicala svojo ginekologinjo, ki ji je rekla, da ji še ni treba

priti na kontrolo, saj je predvidevala, da so ji pregled opravili že v zdravstveni ustanovi, kjer je dobila zdravila za splav. Ker sogovornica pet tednov po splavu še vedno ni dobila menstruacije, se je vseeno oglasila na pregledu, kjer so ji povedali, da je še vedno noseča. Sicer se je potem odločila otroka obdržati, a je prišlo do šuma v komunikaciji in s tem do nepotrebne napake, kar je ženski povzročilo dodaten stres in stisko. Splava sogovornice niso obžalovale, po splavu pa so bile pomirjene, razen ene, ki je s strani okolice doživljala pritiske, zaradi katerih se je odločila za splav, in ga tudi obžaluje. Veliko stisko po splavu sta doživljali sogovornici, ki sta se za abortus odločili zaradi okvare plodu.

Ženski mora biti omogočeno, da o svojem telesu odloča sama, brez da bi ji nalagali krivdo (Kovač, 2020, str. 89). Ne glede na razloge za odločitev je pomembno, da ima ženska oporo v bližnjem in širšem okolju, ter da jo podpirajo pri njeni odločitvi in priznajo, da je izbira samo njena (prav tam, str. 78, 80). Vendar vse razen ene sogovornice opažajo predsodke, ki so prisotni v skupnosti, veliko jih je doživelo tudi na lastni koži. Soočale so se z neodobravanjem, obsojanjem, nesramnostjo, zaradi katerih ženske svojo izkušnjo s splavom niso z nikomer delile. Predsodki, ki se zelo prepletajo z religijo, o čemer sem že pisala, pa še bolj poglobljajo stigmo in tabu okrog splava. Dve ženski imata izkušnjo s tem, da jima je prijateljica, zatem ko sta ji povedali svojo izkušnjo, očitala, da je to umor in kako je lahko to naredila. Zanimivo je, da je polovica sogovornic predsodke do splava povezovala s starimi ljudmi, saj naj bi bili ti najbolj verni in posledično tudi največji nasprotniki splava. Ta sodba se mi zdi prenagljena, sploh glede na to, da v zadnjem času narašča število vernih mladih, ki so postajajo manj tolerantni do pravice do splava (Ule in Kurdija, 2021, str. 207).

Ker ženske pred splavom doživljajo hude stiske, je prav zato tako pomembno, da je odnos zdravstvenih delavcev korekten in razumevajoč (Dolar Bahovec, 1991, str. 63). Pa vendar imajo sogovornice različne izkušnje z zdravstvenim osebjem. Večinoma je bil njihov odnos korekten, nekatere pa so imele izkušnje s kreganjem, poniževanjem, prepričevanjem, da se odločijo nasprotno, posmehovanjem, zavijanjem z očmi, nezadostno komunikacijo in informiranjem. Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (1977) v 30. členu zdravstveno osebje in socialne delavke ter delavce, ki sodelujejo v postopku, obvezuje, da ženske seznanijo s potekom in posledicami splava (prav tam). Vendar nekatere sogovornice niso prejele zadostnih informacij, ali pa so bile te pristranske, nekatere o postopku sploh ničesar niso izvedele, ker so se zdravniki pogovarjali s starši namesto z žensko, ki bo šla skozi umetno prekinitev nosečnosti, to pa predstavlja kršitev zgoraj navedene zakonodaje. Sogovornica, ki je zaradi nosečnosti po desetem tednu za splav morala zaprositi

komisijo, je doživela hude kršitve zasebnosti. Članice komisije so jo prepričevale, da otroka obdrži in ga da v posvojitev, prav tako pa so ji očitale njeno izbiro študija in konec razmerja z očetom otroka. Podobno izkušnjo je imela druga sogovornica s svojo ginekologinjo, ki jo je začela nadirati, da to ni pravilna odločitev. Poosebljanje zarodka je pogosta taktika nasprotnikov splava, da bi izsilili identifikacijo z zarodkom in čustven odziv (Rener in Kralj, 2021, str. 60). Poslušanje srčnega utripa in kazanje rok in nog zarodka, zatem ko sta sogovornici že sporočili svojo odločitev ginekologinji, je način prepričevanja, da se odločita drugače. Kovač (2020) opozarja, da bi zdravstveno osebje moralo ohraniti nevtralnost mnenja ter ženskam nuditi vse informacije in strokovno podporo. Pritiski in posegi zdravstvenih delavcev v odločitev posameznice, med katere štejemo med drugim tudi neprimerne komentarje, pomanjkljivo informiranje, očitke in prepričevanje, so nedopustni (prav tam, str. 98–99). Jurček (2019, str. 123) meni, da socialno delo z razvitimi metodami dela lahko pomembno pripomore k razvijanju koncepta udeležnosti v zdravstvu.

Zaviršek (2012) reproduktivno avtonomijo opredeli kot lastno odločitev posameznice, na katero naj ne bi vplivali zunanji pritiski (prav tam, str. 39). Sogovornica, ki splav obžaluje, pa se je za splav odločila zaradi pritiskov okolice. Vsi okoli nje so imeli različna mnenja, kar jo je zmedlo in spravilo v dilemo. Kovač (2020) meni, da so ženske pogosto izpostavljene pritiskom, ki med drugim vključujejo obsojanje in čustveno izsiljevanje. Zaradi tega ženske doživljajo čustveni stres, ki skoraj nikoli ni povezan z odločitvijo posameznice, temveč z okoliščinami, v katerih je bil splav opravljen (prav tam, str. 97). V primeru sogovornice gre za odsotnost opore iz kroga najbližjih.

Davies (1995) skozi svojo izkušnjo in izkušnje drugih žensk s splavom opaža, da so ženske pred in po umetni prekinitvi nosečnosti prepuščene same sebi, da nimajo podpore in sočutja s strani družine, prijateljev, včasih tudi s strani partnerja ne. Po opravljeni prekinitvi nosečnosti tako mnoge ženske ostanejo z vprašanji, na katere nimajo odgovora, in čustvi, ki jih niso imele možnost izraziti (prav tam, str. 16). Zdravstveno osebje je psihosocialno podporo ponudilo le dvema sogovornicama. Štiri so povedale, da bi jo v težkih trenutkih potrebovale, a je niso bile deležne. Poudarjale so, da mora biti takšno svetovanje nepristransko in namenjeno temu, da žensko v stiski podpre, ne pa da ji nalaga dodatna vprašanja in v njej vzbuja dvome. Same so se posluževale različnih oblik pomoči, kot so terapija, podporne skupine in pisanje dnevnika. Omenjale so pomen medsebojne pomoči in deljenja izkušenj žensk, ki so v preteklosti opravile splav. Z ženskami, ki imajo to izkušnjo, bi se lahko poistovetile, prav tako pa bi se z njimi najlažje odprle in podelile svoje izkušnje, ker vedo, da z njihove strani ne bodo deležne očitkov

in obsojanja, kot bi bile lahko druge. Svetovanje, ki je neobvezno in prostovoljno, pred in po splavu, lahko ženskam pomaga pri raziskovanju njihovih čustev in spoprijemanju. Mnoge ženske se zaradi tabuiziranosti splava ne morejo pogovarjati z ljudmi, ki so jim blizu (Davies, 1995, str. 102), zato bi bilo svetovanje po potrebi v takem primeru še posebej koristno.

Tabuiziranost abortusa je dobro povzela Kovač (2020): »Molk proizvaja stiske in ustvarja tabuje« (prav tam, str. 131). To magistrsko delo pa je nastalo z namenom, da osvetli pomen pravice do splava in nevarnosti ob morebitni kriminalizaciji abortusa. Več sogovornic mi je tekom ali po koncu intervjuja reklo, da upajo, da to delo doseže čim več ljudi in da se o tem čim več govori. Ženske z izkušnjo splava so se nesebično javljale za intervju zato, da pomagajo pri nastanku nečesa, kar bi vsaj malo osvetlilo, zakaj je ohranitev pravice do splava tako pomembna. To pomeni, da sogovornicam ni vseeno in tako kot so v preteklosti že dokazale ženske, za ohranitev te osnovne človekove pravice se bodo tudi zavzemale.

6. Predlogi

- Ker se je spolna vzgoja v šoli izkazala za pomemben dejavnik pri zniževanju stopnje splava, bi morale osnovne in srednje šole spolno vzgojo vključevati v vzgojno-izobraževalni proces bolj temeljito in že od zgodnjih let, v okviru katere naj se mlade med drugim informira o kontracepciji.
- Predlagam tudi informiranje odraslih, saj dobra informiranost o reproduktivnem zdravju in kontracepciji znižuje število abortusov. Informacije naj bodo zlahka dostopne, nepristranske in razumljive. Informiranje bi lahko potekalo v okviru posebnih posvetov z ginekologom.
- Spolna vzgoja in informiranje odraslih naj vključujeta tudi izobraževanje o človekovih pravicah žensk s poudarkom na reproduktivnih pravicah, uveljavljanje katerih pomembno vpliva na družbeni položaj žensk.
- Glede na slabe izkušnje sogovornic z zdravstvenim osebjem menim, da je nujno nagovoriti tudi predsodke do splava v zdravstvu. Verska prepričanja nimajo mesta v zdravstvu. Tu vidim tudi priložnost za socialno delo, saj imajo socialne delavke ustrezno znanje in metode dela, ki bi lahko zaposlenim pomagale pri premoščanju predsodkov, obenem pa naj socialne delavke delujejo kot zagovornice pravic žensk, ki se odločajo za splav.
- Ženske, ki se odločijo za splav, naj se ustrezno informira o postopku in posledicah umetne prekinitve nosečnosti. Skozi celoten proces je pomembna komunikacija med zdravstvenim osebjem in žensko, ki se je odločila za splav.
- Predlagam ozaveščanje širše javnosti o nevarnih in pogosto usodnih posledicah za ženske ob morebitni odpravi pravice do splava ali zaostrovanju dostopa do splava. Z informiranjem bi lahko razbijali tabuje in predsodke o splavu.
- Za lažji dostop do splava je pomembno dosledno in sistematično odpravljanje ovir, kot so ugovor vesti, samoplačništvo, privolitev in obveščanje staršev v primerih splava mladoletnih žensk, obvezno svetovanje in čakalna doba.
- Pristojni organi naj spremljajo dogajanja v družbi in zdravstvu, da dostop do kontracepcije in umetne prekinitve nosečnosti ostane čim manj oviran.
- Predlagam uvajanje psihosocialne podpore in pomoči v vsaki zdravstveni ustanovi, kjer se opravlja splav, ki naj bo ponujena vsaki ženski, ki se sooča z nezaželeno nosečnostjo. Ta oblika podpore naj bo nepristranska, nikakor pa ne obvezna, temveč prostovoljna.

7. Literatura

- Amnesty International Slovenija. (2022). *Pravica do splava*. Pridobljeno 20. 1. 2023 s <https://www.amnesty.si/pravica-do-splava>
- Andolšek Jeras, L., & Obersnel Kveder, D. (1991). Splav po svetu in pri nas. V E. Dolar Bahovec (ur.), *Abortus – pravica do izbire?! Pravni, medicinski, sociološki, moralni in politični vidiki* (str. 175–184). Ljubljana: Skupina »Ženske za politiko«.
- Beauvoir, S. de (2013). *Drugi spol*. 2. izd. Ljubljana: Krtina.
- Beddoe, L., Hayes, T., & Steele, J. (2019). "Social Justice for all!": The relative silence of social work in abortion rights advocacy. *Critical and Radical Social Work*, 8(1). Pridobljeno 26. 8. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/337682606_Social_Justice_for_all_The_relative_silence_of_social_work_in_abortion_rights_advocacy
- Beddoe, L. (2022). Reproductive justice, abortion rights and social work. *Critical and Radical Social Work*, 10(1). Pridobljeno 26. 8. 2023 s <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/crsw/10/1/article-p7.xml>
- Blasi, G. (2022). The fight for abortion access in Italy continues. *Politico*, 2. 10. Pridobljeno 23. 8. 2023 s <https://www.politico.eu/article/the-fight-for-abortion-access-in-italy-continues-giorgia-meloni/>
- Blažič, J., Križaj, M., & Žagar, K. (2016). *Ugovor vesti* (Primerjalni pregled št. 50/2015). Pridobljeno 16. 7. 2023 s https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2016/Ugovor_vesti.pdf
- Boswell, J. (2005). *Krščanstvo, družbena strpnost in homoseksualnost*. Ljubljana: Škuc.
- Božič, K. (2018). Tonin: Na tem svetu je bila konkurenca vedno dobro. *Večer*, 22. 5. Pridobljeno 29. 1. 2023 s <https://vecer.com/slovenija/intervju-tonin-na-tem-svetu-je-bila-konkurenca-vedno-dobro-6476871>
- Bucholc, M. (2022). Abortion Law and Human Rights in Poland: The Closing of the Jurisprudential Horizon. *Hague Journal on the Rule of Law*, 14(1). Pridobljeno 28. 7. 2023 s <https://link.springer.com/article/10.1007/s40803-022-00167-9>

Center for Reproductive Rights. (b.d.). *After Roe Fell: Abortion Laws by State*. Pridobljeno 20. 1. 2023 s <https://reproductiverights.org/maps/abortion-laws-by-state/>

Davies, V. (1995). *Abortion & Afterwards*. Rev. ed. Bath (Avon): Ashgrove Press.

Dolar Bahovec, E. (1991). *Abortus – pravica do izbire?! Pravni, medicinski, sociološki, moralni in politični vidiki*. Ljubljana: Skupina »Ženske za politiko«.

Dolar Bahovec, E., Regent, D., & Nardoni, M. (2022). Abortus kot preizkusni kamen družbenih razmer in političnih propagand. V N. Kovač (ur.), *Pravica do izbire – leto 2022* (str. 86–94). Pridobljeno 29. 1. 2023 s <https://www.8marec.si/wp-content/uploads/2022/04/Pravica-do-izbire.pdf>

Dominelli, L. (2005). Ovira kot spolno specifična izkušnja. *Socialno delo*, 44(1/2). Pridobljeno 8. 3. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-3XQ7TP8Q>

Duffy, D. N., Grimes, L., Jay, B., & Callan, J. (2022). *Service provider perspectives and experiences of the Health [Regulation of Termination of Pregnancy] Act 2018*. Pridobljeno 22. 8. 2023 s <https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/255601/aa2d48d8-dfbc-4f49-b594-270b300cbb13.pdf#page=null>

Eckstein, S. M., von Felten, S., Perotto, L., Brun, R., & Vorburger, D. (2023). First trimester abortion protocols by facility type in Switzerland and potential barriers to accessing the service. *Scientific Reports*, 13(1), 6814. Pridobljeno 18. 8. 2023 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10131519/>

Ely, G. E. (2022). What Ireland's history with abortion might teach us about a post-Roe America. *PBS – News Hour*, 18. 5. Pridobljeno 4. 8. 2023 s <https://www.pbs.org/newshour/health/what-irelands-history-with-abortion-might-teach-us-about-a-post-roe-america>

Finnish Institute for Health and Welfare. (2023). *The number of abortions is decreasing in the Nordic countries – Finland's abortion rate still lowest*. Pridobljeno 23. 8. 2023 s <https://thl.fi/en/web/thlfi-en/-/the-number-of-abortions-is-decreasing-in-the-nordic-countries-finland-s-abortion-rate-still-lowest>

Githens, M., & McBride Stetson, D. (ur.) (1996). *Abortion Politics: Public Policy in Cross-Cultural Perspective*. New York; London: Routledge.

Global Citizen Solutions. (2022). *European Abortion Laws*. Pridobljeno 22. 8. 2023 s <https://www.globalcitizensolutions.com/european-abortion-laws/>

Heflick Tosto, K. (2021). *Social Workers' Role in Abortion Access*. Pridobljeno 26. 8. 2023 s <https://www.nasw-michigan.org/news/588375/Social-Workers-Role-in-Abortion-Access.htm>

Inštitut 8. marec. (b.d.). *Poziv: Naj pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok velja za vse v Sloveniji!* Pridobljeno 31. 8. 2023 s https://akcije.8marec.si/forms/poziv-naj-pravica-do-svobodnega-odlocanja-o-rojstvu-otrok-velja-za-vse-v-sloveniji/?fbclid=IwAR0K9QO8bT3qwZQ_JSoOaSeaqWL5HDLuv7zoQzFI92UWdIrAgZboznxcoRI

Irish Family Planning Association. (b.d.). *History of Abortion in Ireland*. Pridobljeno 5. 8. 2023 s <https://www.ifpa.ie/advocacy/abortion-in-ireland-legal-timeline/>

Jalušič, V. (2004). Prizadevanja za pravice žensk, njihovo uzakonitev in uresničevanje. V V. Jalušič, & D. Zagorac (ur.), *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti* (str. 31–56). Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.

Jurček, A. (2019). Prispevek socialnega dela v zdravstveni dejavnosti v Sloveniji. *Socialno delo*, 58(2). Pridobljeno 21. 9. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-NR0T275I>

Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2014). Ur. l. RS 50/2014.

Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije. (2006). Pridobljeno 26. 8. 2023 s https://www.fsd.uni-lj.si/mma/eticna_kodeka_sv_in_sd/2015102913184767/

Končina, M. (1991). Primerjalnopravni pregled zakonodaj o umetni prekinitvi nosečnosti. V E. Dolar Bahovec (ur.), *Abortus – pravica do izbire?! Pravni, medicinski, sociološki, moralni in politični vidiki* (str. 148–162). Ljubljana: Skupina »Ženske za politiko«.

Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979). Ur. l. SFRJ – Mednarodne pogodbe 11/1981, Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe 9/1992.

Kovač, N. (2020). *Moja odločitev: pričevanja, pravice in predsodki o splavu*. Maribor: Aristej.

Kozmik, V. (1998). Pravica do spolnosti. V V. Kozmik (ur.), *Reproduktivna izbira* (str. 6–7). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.

- Kregar, T. (1994). Abortus od antike do danes. *Zgodovina za vse*, 1(2). Pridobljeno 28. 2. 2023 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FKBFXTX3>
- Kunstelj, T. (1991). Spoštovanje življenja. V E. Dolar Bahovec (ur.), *Abortus – pravica do izbire?! Pravni, medicinski, sociološki, moralni in politični vidiki* (str. 185–190). Ljubljana: Skupina »Ženske za politiko«.
- Lauglo, M., & Mogedal, S. (1998). Reproductive Choice, A Background Document With a Focus on Abortion and Family Planning. V V. Kozmik (ur.), *Reproduktivna izbira* (str. 15–32). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
- Lee, M. Y. H., & Inuma, J. M. (2022). In Japan, abortion is legal – but most women need their husband's consent. *The Washington Post*, 14. 6. Pridobljeno 22.8 2023 s <https://www.washingtonpost.com/world/2022/06/14/japan-abortion-pill-women-reproductive-rights/>
- Leskošek, V. (2002). *Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Leskošek, V. (2004). Žensko gibanje na Slovenskem in boj za pravice žensk. V V. Jalušič, & D. Zagorac (ur.), *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti* (str. 89–113). Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.
- Leskošek, V. (2021). Zgodovina boja za reproduktivne pravice v Sloveniji. V A. Kralj, T. Renner, V. Leskošek, M. Mencin, & M. Nastran Ule, *Pravica do abortusa* (str. 106–145). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Ličer, Z. (2012). Spolno zdravje, reproduktivno zdravje in varno materinstvo. *Socialno delo*, 51(1/3). Pridobljeno 18. 1. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GQKIT0TJ>
- Ljubič, A., Pavič, K., Pavlovič, A., Fleišman, S., & Plazar, N. (2012). Raziskava o povezavi med splavom in bruto nacionalnim dohodkom v Sloveniji. *Obzornik zdravstvene nege*, 46(4). Pridobljeno 1. 3. 2023 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-5N0AQOEG>
- Mayer, T. (urednica). (2022). "Anti-gender" gibanja v Evropi [Radijski program]. 4. 10. Pridobljeno 16. 7. 2023 s <https://365.rtvsllo.si/arhiv/intelekt/174903449>
- McBride Stetson, D. (1996). Abortion Policy Triads and Women's Rights in Russia, The United States, and France. V M. Githens, & D. McBride Stetson (ur.), *Abortion Politics: Public Policy in Cross-Cultural Perspective* (str. 97–118). New York; London: Routledge.

- Mednarodna zveza za načrtovano starševstvo (IPPF). (2003). *IPPF Charter Guidelines on Sexual and Reproductive Rights*. Pridobljeno 18. 1. 2023 s https://www.ippf.org/sites/default/files/ippf_charter_on_sexual_and_reproductive_rights_guidelines.pdf
- Mencin, M. (2021). V bojih za dostopnost varnega abortusa. V A. Kralj, T. Rener, V. Leskošek, M. Mencin, & M. Nastran Ule, *Pravica do abortusa* (str. 148–173). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Minerva, F. (2014). Conscientious objection in Italy. *Journal of Medical Ethics*, 41(2). Pridobljeno 16. 7. 2023 s <https://jme.bmj.com/content/41/2/170>
- Ministry of Social Affairs and Health. (2022). *Amendments to the Abortion Act approved*. Pridobljeno 29. 1. 2023 s <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1271139/amendments-to-the-abortion-act-approved>
- Naglič, M. (2004). Reproktivne pravice. V V. Jalušič, & D. Zagorac (ur.), *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti* (str. 275–311). Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.
- Nastran Ule, M., & Kurdija, S. (2021). »Kakšno je vaše stališče glede abortusa?« Slovensko javno mnenje o abortusu v časovni in primerjalni perspektivi. V A. Kralj, T. Rener, V. Leskošek, M. Mencin, & M. Nastran Ule, *Pravica do abortusa* (str. 176–213). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ). (2019). *Zdravstveni statistični letopis Slovenije 2019*. Pridobljeno 29. 1. 2023 s https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.3_fetalne_smrti_2019.pdf
- Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ). (2023). *Podatkovni portal – fetalne smrti*. Pridobljeno 29. 1. 2023 s https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/NIJZ%20podatkovni%20portal_1%20Zdravstveno%20stanje%20prebivalstva_04%20Fetalne%20smrti/?rxid=7fe41752-8545-4d36-9490-d2bb100d3002

- Noor, P. (2023). Abortion pill case: where does the lawsuit against the pill currently stand? *The Guardian*, 17. 5. Pridobljeno 23. 8. 2023 s <https://www.theguardian.com/us-news/2023/may/17/abortion-pill-ruling-mifepristone-fifth-circuit-supreme-court-explained>
- Nowicka, W. (1993). Two steps back: Poland's new abortion law. *Planned parenthood in Europe*, 22(2). Pridobljeno 28. 7. 2023 s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12287103/>
- Obersnel Kveder, D. (1998). Uveljavljanje reproduktivnih pravic v Sloveniji skozi kazalce reproduktivnega zdravja. V V. Kozmik (ur.), *Reproduktivna izbira* (str. 8–14). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
- Oder, N. (2019). Ugovor vesti na vésti. *Mladina*, 19. 7. Pridobljeno 18. 1. 2023 s <https://www.mladina.si/192106/ugovor-vest-na-v-sti/>
- Outshoorn, J. (1996). Abortion Politics in Western Europe. V M. Githens, & D. McBride Stetson (ur.), *Abortion Politics: Public Policy in Cross-Cultural Perspective* (str. 145–164). New York; London: Routledge.
- Planned Parenthood. (2023). *Is Abortion Still Accessible in My State Now That Roe v. Wade Was Overturned?* Pridobljeno 23. 8. 2023 s <https://www.plannedparenthoodaction.org/abortion-access-tool/US>
- Pohod za življenje*. (b.d.). Pridobljeno 13. 9. 2023 s <https://pohodzazivljenje.si/>
- Renner, T., & Kralj, A. (2021). Reproductive and sexual rights – activist perspective. V A. Kralj, T. Renner, V. Leskošek, M. Mencin, & M. Nastran Ule, *Pravica do abortusa* (str. 22–104). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Rožman, I. (2013). Nevidna reproduktivna hendikepiranost žensk. *Annales*, 23(2). Pridobljeno 19. 1. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UUPTBWDO>
- Rožman, S. (2009). Geneza pravice do umetne prekinitve nosečnosti v nekdanji Jugoslaviji. *Ars et humanitas*, 3(1/2). Pridobljeno 25. 8. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UAJPY00K>
- Sloga. (2010). *Zagovorništvo spolnih in reproduktivnih pravic* [pdf]. Pridobljeno 18. 1. 2023 s <https://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2010/09/Zagovorni%C5%A1tvo-spolnih-in-reproduktivnih-pravic.pdf>

Slovensko zdravniško društvo in Zdravniška zbornica Slovenije. (2016). *Kodeks zdravniške etike*. Pridobljeno 22. 5. 2023 s <https://www.zdravniskazbornica.si/docs/default-source/zbornicni-akti/kodeks-2016.pdf?sfvrsn=2>

STA. (2023). Malta: Splav le v primeru, ko je življenje ženske resno ogroženo. *24 ur*, 28. 6. Pridobljeno 31. 8. 2023 s <https://www.24ur.com/novice/tujina/malta-splav-le-v-primeru-ko-je-zivljenje-zenske-resno-ogrozeno.html>

Stres, A. (1991). *O domnevni ustavni pravici do splava*. Pridobljeno 18. 1. 2023 s <https://katoliska-cerkev.si/o-domnevni-ustavni-pravici-do-splava>

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO). (2021). *Abortion*. Pridobljeno 29. 1. 2023 s <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO). (b.d.). *Global Abortion Policies Database*. Pridobljeno 3. 8. 2023 s <https://abortion-policies.srhr.org/>

The Family Planning, Human Embryo Protection and Conditions of Permissibility of Abortion Act (1993). Pridobljeno 20. 1. 2023 s <https://reproductiverights.org/maps/provision/polands-abortion-provisions/>

The Health Service Executive. (b.d.). *When you can have an abortion*. Pridobljeno 22. 8. 2023 s <https://www2.hse.ie/conditions/abortion/how-to-get/when/>

Turuban, P. (2022). How abortion rights in Switzerland compare internationally. *Swiss Info – Swiss Perspectives in 10 Languages*, 7. 7. Pridobljeno 16. 8. 2023 s <https://www.swissinfo.ch/eng/society/how-abortion-rights-in-switzerland-compare-internationally/47725444>

Urek, M. (2022). *Življenjske zgodbe, biografsko raziskovanje in drugi narativni pristopi pri raziskovanju*. Interno gradivo pri predmetu Raziskovanje v socialnem delu, UL, Fakulteta za socialno delo.

Ustava Republike Slovenije (URS) (1991). Ur. l. RS 33/1991.

Verginella, M. (2017). Slovenka – ogledalo slovenske ženske arene na prelomu 19. stoletja. V M. Verginella (ur.), *Slovenka: Prvi ženski časopis (1897–1902)* (str. 5–15). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Vezjak, B. (2021). Počivalšek obljublja, da nas bo kmalu tri milijone. *Mladina*, 7. 12.
Pridobljeno 10. 5. 2023 s <https://www.mladina.si/212499/pocivalsek-obljublja-da-nas-bo-kmalu-tri-milijone/>

Vuletić, S. (2015). Moralna presoja stališč o spolnosti in z njo povezanih vprašanj zakonskega življenja. *Bogoslovni vestnik*, 75(3). Pridobljeno 29. 1. 2023 s
<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-M1NAAPLO>

Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej) (1992). Ur. l. RS 9/1992.

Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (ZZUUP) (1977). Ur. l. SRS 11/1977.

Zaviršek, D. (2012). Reproduktivna medicina in socialno delo. *Socialno delo*, 51(1/3).
Pridobljeno 18. 1. 2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FB4UIBFO>

Zupančič, K. (1991). Pravica ženske do umetne prekinitve nosečnosti. V E. Dolar Bahovec (ur.), *Abortus – pravica do izbire?! Pravni, medicinski, sociološki, moralni in politični vidiki* (str. 129–147). Ljubljana: Skupina »Ženske za politiko«.

8. Priloge

Priloga 8.1. – Transkripti intervjujev

Intervju A

Jaz: Najprej najlepša hvala, da si se mi javila. Bo zdaj v redu trenutek za pogovor?

A: Ni sploh problema, jaz z veseljem sodelujem, edino, če se hčerka zbudi, bom mogla iti.

Jaz: Ja, seveda, ni problema. Intervju je anonimen, če na karkoli ne boš želela odgovoriti pa tudi brez problema preskočiva. No najprej me zanima, kaj ti v bistvu sploh pomeni pravica do splava?

A: Ja, pravica, da končaš nosečnost. Ja pač, to je v bistvu da končaš nosečnost iz kateregakoli razloga. V kateremkoli mesecu oziroma ja, tednu, mesecu, s tem da potem proti koncu je že malo majavo, ker je lahko tudi že počasi rojstvo otroka. Ne vem točno do kdaj, ampak v glavnem zaključek, prekinitev nosečnosti.

Jaz: Naj bi imela vsaka ženska pravico do splava?

A: Jaz mislim, da bi morala imeti vsaka ženska pravico do splava, ne pa v vsakem tednu oziroma če je kaj narobe z otrokom, ali pa če pride do kakih medicinskih razlogov, ja. Ne pa kar tako, kot si izmisliš.

Jaz: Ja, po zakonu je v bistvu do desetega tedna splav na voljo na zahtevo pri nas.

A: Ja, to ja. Na splošno je moje mnenje, da do nekje ne bi smelo biti neomejeno to.

Jaz: No, v redu. A se ti zdi pač tudi pomembno, da se ta pravica nekako ohrani?

A: Ja.

Jaz: Kako bi pa to vplivalo recimo na življenje žensk? Če pravice do splava ne bi bilo?

A: Jaz mislim, da bi ženske probale na nevaren način zaključiti svojo nosečnost in bi s tem tvegale svoje življenje. Pa tudi se mi zdi, da potem bi bile mogoče tudi kakšne druge pravice žensk oziroma na splošno pogled družbe na žensko in na žensko telo bi bil drugačen s tem.

Jaz: Drugačen na kakšen način?

A: Ja, jaz mislim, da pač, če vzameš ženski to pravico, da s tem ženski poveš, da pač, ko enkrat zanosi, nima nobene pravice delati s svojim telesom, kar hoče, kljub temu, da je čisto na začetku.

Jaz: Aha, aha. Če imamo pravico do splava, se nekako s tudi neke druge pravice s tem uresničujejo?

A: Ja. Pravica ne vem, če gre za tako pravico v stilu, da so nekje napisane, ampak ja to, da imaš pravico se odločiti, ali si želiš imeti otroka ali ne. Zato, ker zanosiš lahko iz različnih razlogov. A ne, ni vedno samo sporazumen spolni odnos, včasih je tudi posilstvo, pa še bog ve, kaj lahko je zraven. Ja.

Jaz: Ja, a se ti zdi da se ti zdi, da je v družbi še vedno splav nek tabu?

A: Ja, zdi se mi, da je tabu, absolutno se mi zdi. Se mi zdi, da ženske potem zaradi tega tudi skrivajo, da so imele splav.

Jaz: Okej kako pa recimo mediji vplivajo?

A: Zdaj, slovenskih objav niti ne zasledim tako pogosto, da bi lahko rekla. Ampak, ko spremljam predvsem, ne vem, Ameriko, ali kjerkoli se to dogaja. Je kar zelo divje vse skupaj pri njih, ampak tudi mislim, da mogoče tudi v Sloveniji je pogled medijev bolj proti splavu sklepam, čeprav po drugi strani takrat, ko je tista gospa, nosečnica s Hrvaške, nedolgo nazaj je bilo to, je bil kar pozitiven pogled slovenskih medijev, ko sem jaz spremljala stvar, no.

Jaz: Ja, ja. A na splošno je dosti v bistvu novic o splavu?

A: V Sloveniji jih ni veliko, bi jaz rekla, no. Da se ne govori toliko o tem, tudi v medijih ne.

Jaz: A pa ti je znana pravica zdravnikov do ugovora vesti?

A: Mi je. Jaz se absolutno s tem strinjam. Tudi jaz sem medicinska sestra, tako da tudi jaz imam pravico ugovora vesti in se strinjam s tem. To je pravica na različnih področjih glede različnih stvari tudi zraven. Ne samo glede splava, ampak če pogledamo samo na splav, pač se mi zdi, da je to taka delikatna tema. Lahko preprosto iz lastnih izkušenj ali pa iz verskih, pač katere vere si in ne moreš nekaj takega zahtevati od zdravnika, da naredi nekaj, kar ne more, ker je taka velika stvar to, narediti splav ali pa nekomu pomagati do splava in to je pomembna stvar in vpliva na življenje človeka. In če pač ti čutiš kot zdravnik, da nočeš tega ali pa ne zmoreš tega, se mi ne zdi prav, da to ne bi bila njegova pravica.

Jaz: Na Hrvaškem ima v bistvu 60 odstotkov zdravnikov ugovor vesti, v Italiji pa na primer 70 odstotkov in to v bistvu pomeni, da veliko žensk ne more priti do splava in morajo hoditi tudi druge države.

A: Teh informacij, mislim toliko jaz ne vem o tem, to mi niso znane informacije. Mogoče bi bilo smiselno, ne toliko omejiti število zdravnikov z ugovorom vesti, ampak mogoče že v šoli razložiti zdravnikom, zakaj je tudi to pomembno, da nimajo ugovora vesti, mogoče tudi pomagati zaposliti, ali pa bolj specializirati mogoče kakšnega zdravnika bolj v to smer, ne vem. Toliko se ne spoznam na to področje, da bi vedela, kakšne so možnosti. Bi pa rekla, da so neke možnosti, kako pomagati, da je več teh zdravnikov ali pa da se, ne vem, lažje pride do splava, brez da se ukine možnost ugovora vesti zdravnikom. Da se da na drug način priti do želenega cilja, no, ne s tem, da se pač ugovor vesti onemogoči.

Jaz: Čigava, odločitev pa je splav?

A: Predvsem najbolj mamina oziroma ženske, ki je noseča.

Jaz: Rekla si predvsem, kaj pa ostali, si imela še koga v mislih?

A: Ja, jaz mislim, da pač absolutno vsaj pove lahko svoje mnenje partner recimo, a ne, predvsem partner. Ampak na koncu je odločitev ženske, ki nosi otroka.

Jaz: Mhm, pa recimo sorodniki?

A: Jaz mislim, dlje kot si od tega otroka, pač pa v sorodu, manj imaš besede. Poleg tega, jaz absolutno bi poslušala mnenje svoje mame, ampak če se ne strinjam z njim, ne bi upoštevala. Jaz tudi ne bi partnerjevega, na koncu je odločitev same ženske, ki nosi otroka.

Jaz: Kaj pa recimo javno mnenje ali pa zakonodaja, imata kaj vpliva na to?

A: Ja, zakonodaja vpliva na način, da če zakonodaja reče, da ne smeš, da potem na koncu pač vsaj ne smeš legalno, ne? Zdaj, a bi smela? Kaj pa vem. Bolj bi rekla na ta način, kot je pri nas, da imaš določen čas ti možnost besedo reči kot mama, potem za tem časom pa še vedno imaš možnost, če recimo ne veš, da si bila noseča, pa karkoli takega ali pa absolutno, če je kaj narobe pri otročku pri mamici, ampak, da ne moreš pa kar, ne vem, dvajset tednov biti srečen, potem pri dvajsetih tednih pa reči, ne, nočem več. In nasploh brez kakršnekoli posledice.

Jaz: Aha, kaj pa recimo cerkev? Ali lahko vpliva na odločitev, a sme vplivati na odločitev?

A: Jaz bi rekla cerkev kot institucija, ne. Vera pa vpliva zato, ker pač saj vero ima človek. Torej mama je verna in še vedno mama se odloči, ampak se odloči mogoče zaradi ali pa s to vero. Ne bi zdaj rekla, da cerkev odloči ali pa duhovnik se tako odloči. Vplivajo pa sigurno ja.

Jaz: Kakšni pa so argumenti vernikov proti splavu?

A: Toliko ne vem, ampak predvsem o tem, da je to življenje, kolikor jaz spremljam, ampak tega res ne vem, ker tudi jaz nisem verna in nisem v teh krogih.

Jaz: Okej, kaj pa recimo stališče cerkve do kontracepcije?

A: Tudi ne poznam, ampak mislim, da je proti kontracepciji, s čimer se ne strinjam.

Jaz: Koliko vpliva naj bi pa v bistvu smela imeti cerkev?

A: Jaz bi rekla nič. Cerkev se mi ne zdi, glede na to, mislim saj je verska institucija, ampak ni nič z zdravstvom povezana. Tako da, ne vem, kaj bi se poleg vtikala. Se mi zdi, da ni to stvar nekih verskih, če govorimo recimo o nekih župnikih. Ali pa pač, kdorkoli še spada zraven. Na način, kot pa da mama v nekaj verjame in iz tega razloga pač se odloči, da bo ali pa ne bo splavila. To se mi pa zdi pač, ja, lahko se odloči iz vere, lahko pa verjame iz tisoč drugih razlogov in se mi zdi, da je vera isto pomembna. Pač razlog, zakaj mama v to verjame, kot pa katerikoli drug razlog, ki ga lahko ima, da nekaj verjame ali pa se nekaj odloči.

Jaz: Ja seveda pač, to je odločitev vsake ženske, ampak zdaj se je že velikokrat zgodilo, da so verniki protestirali, pa molili v bistvu pred zdravstvenimi ustanovami.

A: Ja. To je grozno, ne bi se smelo to dogajati. Ne bi se smelo na ta način, da nekdo protestira ali pa grozi ženskam, ali pa s temi zelo vulgarnimi pač ne vem, z nekimi slikicami, pa s takimi besedami grdimi, ne na ta način. Nimam pa nič proti, da se pomaga ženski, ki mogoče ne želi splava. Na primer Zavod Živim. Po resnici povem, da nič ne poznam o tem, tako da ne morem reči, kaj točno se tam dogaja, če je tako, ampak da je nek način, kako se ženski pomaga, ne da je to neka verska organizacija. Da pomagajo ženski in da se z njo pogovarjajo, čeprav se mogoče pogovarjajo bolj v stilu, da so proti splavu, ampak da se na prijazen način, potem sem za to. To se mi zdi v redu, tudi če je iz verske ali katerekoli smeri, ampak ta nesramen način, ko pa protestirajo, to se mi ne zdi prav. Isto mi je všeč, da ženska pristopi. Torej ženska ve, da nekje nekaj obstaja, kamor lahko gre in pove njeno situacijo in se ji pomaga, ampak ona naveže stik, ne pa da se oni njej vsiljujejo.

Jaz: V redu. Kaj pa recimo pohod za življenje, si že slišala?

A: Ne, ne, to nisem.

Jaz: V bistvu gre za miren protest nasprotnikov splava, se zberejo na ulici in hodijo okrog in imajo ne vem razne plakate o tem, da splav pač ni v redu.

A: To se mi ne zdi pol nič narobe s tem. No, ker saj imaš pravico protestirati tudi v obe smeri, a ne, dokler ni to tisto, da neki ženski, ki hoče narediti splav, rinejo v obraz tiste plakate, potem imaš pravico protestirati za obe strani. Saj isto ima pravico nekdo iti na ulico pa protestirati, da je za splav, pa bo tudi ena ženska pa duhovnik ali pa nekdo, ki je proti splavu, to videl. Pa ne bomo rekli, da je zdaj to narobe. Imajo pravico do svojega mnenja, bi bilo pa lahko bolj omejeno, kako to povejo, predvsem teh nekih protestiranj pred kakimi klinikami in teh stvari. Zdaj ne vem, jaz ne vem, koliko je tega v Sloveniji, bolj kake angleške stvari pridejo v mojo smer. Tako da v Sloveniji, kolikor jaz vem, ni to tako divje kot drugje.

Jaz: Okej, če greva zdaj malo od religije stran, zdaj sva to kar predelali. V bistvu me zanima, če se ti zdi, da socialno-ekonomski status vpliva na dostop do splava?

A: V Sloveniji mislim, da niti ne, razen, če si mogoče res res res reven. Res ne vem, ker to je itak preko zdravstva, zdaj pa ne vem, a ni zdravstvo za vse? Mogoče ni za priseljence ali pa kaj takega. V glavnem, jaz sem vesela, da večina ljudi v Sloveniji ima zelo *easy* dostop do splava, kar se tiče denarja. Za tiste, ki pa ni, je pa verjetno precej oteženo, sploh kar se denarja tiče.

Jaz: Mhm. Kaj pa, a si ti bila v svojem življenju kdaj deležna nekega izobraževanja ali pa posveta o kontracepciji ali pa recimo posveta, kakšne vse možnosti imaš?

A: Ja, bila sem deležna na splošno tega v osmem razredu osnovne šole, ko je pač pouk biologije o spolnosti in je bila poleg zavzeta kontracepcija, absolutno je bila. Potem tudi v ne vem katerem razredu smo imeli ločeno punce, fanti isto pogovor o tem zunaj nekega predmeta, torej v stilu pač en dan ali eno uro, so si vzeli, da so pač to razložili, tudi v srednji šoli. Jaz sem delala zdravstveno srednjo šolo, tako da verjetno ni vsak, ampak smo imeli isto predmete o spolnem, pač glede žensk predvsem in o porodu, ampak smo od začetka začeli, torej jo na splošno o zaščiti v spolnosti, vse. Tako, da to.

Jaz: Se pravi je bilo tega dovolj?

A: Ja, s strani šole zame absolutno dovolj, že v osnovni šoli mi je bilo vse jasno, meni osebno, no tudi s strani recimo mame, ampak to verjetno ni šteto, pač tudi starši niso imeli pri meni nobenih problemov, so mi vse razložili. Tako preko zdravstva jaz osebno nisem nič, da bi kjerkoli bilo kako predavanje recimo v zdravstvenem domu. Jaz nič ne vem, da bi kaj takega bilo, če to obstaja, tako da kaj takega ni prišlo do mene preko zdravstva recimo. Razen, ko sem šla do ginekologa, po kontracepcijske tablete, takrat itak. Drugače pa ja, tako.

Jaz: V redu, zdaj bi pa jaz kar šla mogoče na tvojo izkušnjo, si rekla, da si razmišljala o splavu, pa si potem nisi odločila tako. Te lahko prosim, da poveš svojo izkušnjo?

A: Jaz sem zanosila na kontracepcijskih tabletah, tako da nisva s partnerjem načrtovala zanositve. Izvedela sem presenetljivo kar zgodaj, v četrtem tednu nosečnosti, ker se mi je zelo vrtelo in sem bila tako, dajmo, midva s partnerjem imava itak vedno te teste doma in sem rekla, grem se polulat za vsak slučaj in je bil pozitiven. Nisem vedela, v katerem tednu, nič, ker je bilo nepričakovano, tudi nobenih menstruacij, razen teh kratkih krvavitev, nisem imela, ker sem na tabletah zanosila. Tako da nisem vedela, ne v katerem tednu, ne nič, tako da sem bila posledično takoj naročena pri ginekologu. Nisem rabila do osmega tedna čakati. So ugotovili, da sem četrti teden. Že preden sem šla sploh noter v ambulantno, so me najprej sestre vprašale, kako razmišljam glede tega, če razmišljam, da bi splav naredila, sem rekla, najprej hočem izvedeti, kateri teden sem, ker nisem vedela, lahko bi bilo dvajseti teden. Sem rekla brez veze, da odgovorim na to vprašanje, ali pa da sploh razmišljam o tem, ker ne vem, kje sem. Sem šla do ginekologinje, sem izvedela, da sem četrti teden, me je isto ginekologinja vprašala, kaj bi naredila, če bi splavila, no, ni me tako vprašala. Ampak bolj kakšen je moj načrt, sem rekla, da bi raje še malo razmislila, se pogovorila s partnerjem, tako da me je poslala domov, me tisti teden še kasneje naročila, torej čez dva, tri dni me je naročila še enkrat. Sva šla domov, s partnerjem sva se pogovarjala o tem, sva prišla do tega, da mogoče bi bilo boljše, da naredim splav. Sva se strinjala glede tega, tako da sem tudi šla nazaj, takrat ko sem bila naročena in tudi ginekologinja je takrat potrdila, da zarodek je. Ker prvič ko sem šla, je bilo še tako majčkeno vse skupaj, da ni bilo niti vidno, če je zarodek, ali je samo tista tekočina, ki se naredi. No, potem je bil potrjen zarodek, sem povedala, da bi naredila splav. Sem začela jaz sama od sebe razlagati zakaj, pač, da s partnerjem sva se tako odločila, je rekla, da ne rabim nič razlagati. Je zelo prijazno povedala, da je v redu, da ne rabim nič razlagat, zakaj. Me je poslala do medicinske sestre, sem imela za podpisat te papirje. Sem podpisala te papirje v miru, prebrala, nič niso bili nesramni, nič niso, da bi rabila karkoli hiteti, nič. Sem dobila tableto za domov, bila naročena, kdaj pridem naslednjič, pač za tiste vaginalne tablete ali karkoli. Jaz sem imela potem doma tiste tablete, itak sva se s partnerjem še pogovarjala. Sem se odločila, da te prve tablete ne bom vzela zdaj. Sva se odločila, da ne. Tako da sem to sporočila ginekologu in so rekli, okej, ni panike, nič komplicirali in to je to. Naslednjič potem ob osmem ali devetem tednu, nekaj takega, so me naročili na običajen pregled in takrat so rekli, da naj tudi tisto tableto nesem nazaj, tako da jaz sem tudi tisto tableto potem nazaj nesla in dala sestram.

Jaz: Hvala, da si podelila z mano svojo izkušnjo. Me pa zanima, kako si pravzaprav prišla do te odločitve?

A: Jaz sem celo življenje bila načeloma bolj proti splavu kot pa za. Tudi za sebe sem vedela, da načeloma ga ne bi rada delala. Potem, ko si v tej situaciji, ko si noseč kar naenkrat, tudi nisem imela službe in tako, dokaj mlada sem, zdaj sem 23, pa imam že eno leto staro punčko. Finančno nisva bila najbolje, jaz brez službe, brez avta in tako, sva se odločila, da narediva splav. Jaz si ga nisem najbolj želela narediti. No in potem tudi ko sva bila doma s tisto tableto, pač nisem, nisem je mogla vzeti. Nisem, nisem psihično pač, nisem se mogla pripraviti. Sem partnerju rekla, jaz je ne bom vzela, naredi ti kar hočeš. Zato sem rekla, pač lahko partner zraven pove, meni je od začetka govoril, da on bi želel, da se naredi splav in na koncu sem samo rekla, ne, ga ne bom. In je bila stoddotno moja odločitev na koncu. In je partner spoštoval hvala bogu ta del moje odločitve, je rekel, okej, jaz sem mu rekla, zdaj naprej se lahko ti odločiš, kaj boš s tem naredil. Ali bo šel ali ne, ali karkoli. Ampak jaz je ne bom vzela in je nisem vzela, sem jo nesla nazaj. To je bilo to.

Jaz: A se ti zdi, da je na kakršen koli način vplivalo tudi okolje na tvojo odločitev?

A: Ne, niti ne. Nisem se jaz z nikomer drugim pogovarjala o tem. Nisem recimo mami poklicala, kogarkoli, sem pa vedela, da pač mami ne bi želela, ker ko sva se midve pogovarjali o tem, pred tem, pač tako čez celo življenje, ko mi je razlagala stvari, je tudi ona kar zelo proti splavu v bistvu. Tako da mogoče na ta način sem vedela, da tudi ona ne bi želela, ampak nisem zaradi tega. Jaz sem bila takega mnenja. Vedela sem, da bom imela rada hčerkico,

da bom lahko dosti poskrbela. Mogoče ne bomo imeli ravno, ne vem česa vsega, ampak da bom dosti poskrbela za njo, da bo imela vse kar rabi.

Jaz: A pa si doživljala stisko ob tem, ko si se odločala?

A: Ja, absolutno, sem doživljala kar hudo stisko, ja. Sem doživljala stisko iz tega stališča, ker je bil partner zelo za splav, tudi vedela sem od začetka, da on bi bil v tem primeru zelo za splav, ker sva se od začetka pač razmerja pogovarjala o takih stvareh in mi je povedal, da on pač bi bil absolutno v takem primeru, da jaz zanosim nepričakovano, da bi bil za splav in je bil zares. Tako, da iz te strani sem se počutila dokaj pod pritiskom, da naredim splav, zato sem tudi takrat prvič rekla, okej, bom naredila splav, šla po tableto, drugače bi jaz že od začetka rekla ne splavu. Ni pritiskal name na nesramen način, v stilu kakih groženj ali pa česarkoli na ta način, ampak pač, povedal pa je svoje želje. Argument je tudi v stilu financ, pa da ni pripravljen, pa da sva dokaj mlada, pa teh stvari.

Jaz: Kako se pa zdaj počutiš s svojo odločitvijo? Kako zdaj živiš?

A: Oba sva zelo zadovoljna z odločitvijo, tudi partner je ostal in je krasen ati.

Jaz: No, super, lepo slišati.

A: Jaz osebno nisem nikoli nič za sekundo obžalovala ne v nosečnosti ne pri porodu ne medtem ko sem rojevala ne zdaj v enem letu odkar imam otroka. Partner je večkrat omenil tudi med nosečnostjo in po tem, odkar imava dojenčka, je tudi večkrat rekel, da bi mogoče zdaj lahko kakšno stvar imela ali pa bil kje drugje, ampak ne vpliva pa to, še vedno ima zelo rad hčerkico in je zelo v redu z njo.

Jaz: Samo še nekaj me zanima, preden končava, vmes, ko si razlagala o svoji izkušnji, si rekla, da si načeloma bila celo življenje bolj proti splavu, si to mislila zase ali tudi na splošno?

A: Bolj zase. Jaz sem vedela, da najverjetneje, kolikor sama sebe poznam, sem vedno vedela, da najverjetneje v tej situaciji jaz ne bi mogla splavit otročka. Ker pač sem takega razmišljanja. Jaz tudi od začetka, odkar sem videla tisti plus, sem strašno imela rada otroka. Mi je partner na začetku rekel, da ne smem božati, ni šans da božam trebušček, jaz sem ga pač rabila božati. Tako da za sebe sem vedela, da absolutno. Ne proti temu, da se ne sme delati splav ali pa, da sem proti. Zelo podpiram to, da ima možnost ženska odločati, ker tudi jaz sem rabila to možnost odločati, da sem lahko temu rekla ne. Jaz za sebe čutim, da sem rabila imeti to možnost, se odločiti.

Jaz: V redu. Kar se mene tiče sva prišli do konca, ampak če se ti zdi, da sva še kaj pozabili, lahko še kaj dodaš.

A: Niti ne. Zelo bi bilo lepo, da bi, tako kot imamo otroške dodatke, imeli denarno pomoč recimo za mlade mamice, kaj v tem stilu, ali pa za mlade družine. Pač, poleg tega, saj vem, da imamo otroške glede na dohodek pa te stvari, ampak še dodatno, da bi bilo v tej smeri kaj več. Zelo bi bilo lepo, da bi imele mlade mamice možnost izrednega študija brezplačno in da bi imela brezplačno možnost dokončati oziroma narediti študij čez par let zastonj. Recimo nekaj v stilu, ženska, ki ima otroka pred 26. letom, se ji ta čas zastonj šolanja prenese na kasnejši datum. Mislim, da bi to tudi pripomoglo k temu, da bi se manj žensk v tem obdobju odločilo za splav. Pa glede na to, koliko si država želi večjo rodnost, bi se res kdo lahko spomnil kaj takega. Mogoče tudi malo več izobraževanj z zdravstva. Recimo da nimaš možnosti, da ti starši ne povejo, da vsaj preko zdravstvo kaj dodatno izveš, kako izobraževanje. In potem mogoče za nosečnice, ki so mlade mamice, da bi bila možnost še malo dodatnih izobraževanj, da veš, kaj se dogaja, kako se dogaja, zakaj se dogaja, take stvari. Da bi se delalo na tem, da bi bil splav manjši tabu. Nisva se toliko dotaknili tega, kako velik tabu je. Je kar. Recimo ženske si ne povejo. Recimo jaz nisem povedala ne mami ne nikomur v družini, razen partnerju, da sva razmišljala o splavu. Tudi vem, da si ženske tega ne povejo, pa bi mogoče bilo lažje, ker da recimo, da bi meni ena prijateljica povedala, jaz sem pa naredila splav. Tako sem se počutila pred tem, tako sem se počutila za tem. Pač bi bilo se mi zdi, da tudi malo drugače to. Bi bilo lepo, da bi bila malo bolj odprta družba glede tega, pa malo manj obsojanja tudi, pa strahu.

Jaz: Ja, se strinjam. Ker jaz sem tudi težko prišla do sogovornic, ljudje ne govorijo o tem.

A: Ja, težko je. V teh trenutkih si dosti lahko v stiski. No, pa še jaz se mi zdi, da niti nisem bila tako hudo. Si pa predstavljam, da so ženske, ki mlade zanosijo, pa ne povejo nikomur, ker si ne upajo, pa potem splavijo, pa skrivajo to skrivnost celo življenje, pa jih celo življenje lahko peče ali pa ne, če so srečne z odločitvijo. Da bi bilo mogoče

malo bolj odprto, malo manj strahu, sploh pa se mi zdi, da bi znalo biti še kaj hujšega, če bodo tam v Ameriki naprej to nadaljevali. Ker se mi zdi, da vsi mi malo potegnemo, povlečemo vse slabo od tam. Tako da to je mogoče, se zna zgoditi kaj takega. Da bomo tudi mi imeli več teh protestov pa debat glede tega. In upam, da ne negativnih.

Jaz: Ja, res... Kaj pa kakšna psihološka pomoč. Si je bila ti deležna takrat, ko si se odločala?

A: Nisem bila, tudi to bi lahko bila, tudi to bi bilo lepo, da bi bilo malo več, da bi lahko recimo na *easy* način ginekolog te napotil k psihologu na hitro, da imaš prednostno karkoli, ker mi imamo itak vrste, sicer potem je težko reči, kdo ima prednost, kdo je nima, ampak bi bilo absolutno lepo, da bi bila taka možnost, ja.

Jaz: Super. Še kaj mogoče?

A: Ne, nič več se ne spomnim.

Jaz: Meni se tudi zdi, da sva kar fino vse zajeli. Tako da, če nimaš nič več, res ti hvala za te dragocene informacije. Tako da najlepša hvala, da si bila pripravljena deliti svojo izkušnjo.

A: Ni za kaj, z veseljem. Moraš stati za svojimi besedami, se mi zdi. Jaz osebno sem zelo pomirjena in s svojim razmišljanjem in s tem, kar se mi je zgodilo. Tako da meni to ni težko. Sem mirna s tem, kar se je zgodilo, če pa nisi, pa tudi skrivaš dalje in sebi in drugim vsem.

Jaz: Super, potem pa hvala lepa še enkrat. Lep večer.

A: Adijo!

Intervju B

Jaz: Najprej hvala, da ste se javili.

B: Sploh ni problema.

Jaz: Jaz imam pripravljene smernice za intervju, najprej začneva bolj tako glede vašega mnenja o splavu, potem greva pa bolj na vašo izkušnjo. Če bo kakršnokoli vprašanje, na katerega ne želite odgovoriti, preskočiva, samo povejte.

B: Okej.

Jaz: Najprej, kaj vam osebno sploh pomeni pravica do splava?

B: Uf, hm, ja lepo je, da imaš to pravico, da se odločiš, če hočeš obdržati ali pa ne. Samo nekako sem zdaj, ko sem šla čez to vse, sem malo tudi proti temu. Če se le da, da se proba nekako rešit, da pač obdržiš otroka. Jaz bi spremenila tako v zdravstveni smeri, do katerega tedna, mislim kateri teden greš delat splav pa to. Recimo jaz sem šla, takrat, ko je bilo treba, do devetega tedna, do takrat, ko greš lahko delat splav. In je bilo tudi že prepozno. Mogla bi takrat obdržati otroka, ker sem potem skoraj umrla. Morali bi probati v to smer, da se otroka obdrži, če se le da. Glede tega, da pa čisto ne bi bil sploh dovoljen splav, to se pa ne strinjam.

Jaz: Bi bili pripravljene kar zdaj podeliti vašo izkušnjo s splavom?

B: Jaz sem bila 19 let stara, pa s partnerjem nisva skupaj živela, pa šole nisem še dokončala, bila sem ravno zadnji letnik srednje sole. Potem sva šla na te preglede pa to, tam te itak spodbujajo, če so pač kake možnosti, da ti na tak način obdržiš otroka. Noben pa ti ne da, pač ne vem, da bi te poslal do kakega strokovnjaka na pogovor pa to. Tukaj je premalo, kako bi rekla, premalo psihološke pomoči. Veš, da si zanosila, imaš rok, da splav narediš v devetih tednih, potem pa vzameš tisto tabletko ali pa ne. In jaz sem se zelo sekirala, s partnerjem sva hotela obdržati otroka, ampak pač nisva bila pripravljena. Tudi jaz nisem imela šole niti izpita, nisva imela nič svojega, finančno tudi nisva mogla. Plus moji starši so zelo na primer, mislim mama je bila proti temu, da bi šla delat splav. Je hotela, da bi obdržala otroka. Ker ona je tudi šla čez to, moj oče je pa zelo nasprotoval pa me spraševal glede tega. Nasprotoval je temu, da bi imela otroka. Da je to neka ljubezen, ko sem še mlajša, da bo to minilo in da se ne bova več imela rada pa tako. Vsak je imel svoje mnenje in me je čisto zmešalo. Nisem vedela sploh, kaj bi. Mogla bi

sama sebe poslušati. Jaz bi ga obdržala, ampak sem smotana. Ker sem pač dobila veliko teh strahov pa tega, pa sem se potem na koncu odločila za splav. Potem sem šla delat splav po devetem tednu in tisto tabletko vzela. Poslali so me isti dan domov. No, tako kot pač ponavadi. Potem pa izgleda, da se je plod toliko že prijel na maternico, je bilo pač prepozno, da bi šla delat splav. Jaz bi takrat morala otroka obdržati, izgleda. In je bila že posteljica, pa toliko vse razvito, da potem ko sem šla delat splav, se ni maternica hotela celiti. Pa tudi krvavela sem vedno, krvavite se niso nehale. Še vedno sem pač izločala tiste kose pa to. Tudi, ko sem jih klicala, so mi rekli, da po dveh tednih naj bi se te krvavitve nehale ali pa po treh. Jaz sem pa še vedno krvavela malo in je bilo tako temno krvavo, mislim videlo se je, da je star izcedek, mislim kri. Pa sem potem poklicala in povedala, kaj se mi dogaja, so mi rekli, da je to pač normalno. Da to so zadnji, pač zadnje kapljice te krvi, da to pač ni nič takega. So se mi pa čez kak teden začele pojavljati bolečine v trebuhu. Imela sem zelo napet trebuh. Pa krči so me grabili in je bilo potem tako na koncu, da me je takrat potem peljal partner na urgenco, ker je bila res neznosna bolečina, pa so potem tam ugotovili, da se mi je kopičila ta kri, te kosi krvi, posteljice, ni se hotelo celiti. In bi mi lahko počila maternica, pa so mi potem na hitro naredili abrazijo. Pa sem bila potem dva dni se mi zdi v bolnici, so me poslali nazaj domov, da je vse v redu že. Potem sem pa mogla priti čez tri dni spet nazaj, so me pa prišli rešilci iskat. Ker se mi še vedno ni celilo, pa so mi mogli še eno abrazijo narediti. Sem imela maternico tako tanko, da so se potem že pogovarjali, da mi jo bodo mogli ven vzeti zaradi tega, ker se ni hotela celiti. Sem bila pol še tam v bolnici cel teden, so mi dali kateter v maternico. Sem potem s tistim katetrom krvavim hodila okoli. Ampak se je nekako začelo celit, ampak s tem, da pač, ko se je vse to dogajalo, oni meni niso nič hoteli povedati, kaj se dogaja. Jaz nisem čisto nič vedela. Jaz sem potem izvedela preko svojih staršev, ker so se oni z mojo mamo pogovarjali, kaj mi bodo naredili. Ne vem, če me niso hoteli spraševati ali kaj... Potem sem pa vse preko mame izvedela, ja.

Jaz: Bi si pa želeli, da bi tudi z vami komunicirali?

B: Ja, zato ker sem bila polnoletna, nisem bila mala punca, da se bo nekaj skrivalo stvari pred mano.

Jaz: Ja, seveda... Pa če sem vas prav razumela, bi si želeli še kakšnega pogovora?

B: Ja, ja. Pojasniti, da so pač posledice neke. Da so lahko travmatične posledice. To naša medicina predstavlja, kot da greš k zobozdravniku izpulit zob.

Jaz: Vam se pa to zdi nekaj, kar lahko v bistvu bolj vpliva na vas?

B: Ja, zato ker potem sem morala hoditi k psihologinji. Sem dobila pač tablete za spanje zato, ker sem se vedno zbujala ponoči, pač kričala sem v spanju. Mislim težko je bilo, no.

Jaz: Verjamem... Mi je žal, da ste morali iti skozi to. No, ampak res hvala, da ste to podelili z mano. Vem, da verjetno ni lahko govoriti o tem.

B: Vsaj, da bi bilo nekaj, da bi dobil neko napotnico. Da bi že prej imel neke pogovore, ker ni to sam kar tako. Mislim pač, ker tudi močno vpliva na psiho.

Jaz: Se pravi z zdravstvom niste imeli dobrih izkušenj, če prav razumem?

B: Sploh ne. Potem sem zdaj drugič zanosila, pa tudi ni idealen čas, ampak sem se potem na koncu odločila, da bom obdržala. Ne bi rada šla še enkrat skozi to, da na koncu ne bom imela možnosti imeti nikoli več otrok. Jaz sem si vedno želela imeti otroke, ampak ne ta čas. Prvo kot prvo je bilo to, ker sem se bala, da ne bom dobila potem sploh več možnosti, da bi zanosila. Zelo sem se bala, da bi šlo spet kaj narobe, pa bi bilo potem res usodno, da bom brez otrok.

Jaz: Ste v tej drugi nosečnosti potem imeli podporo družine?

B: Ja, mislim v drugi nosečnosti sploh nisem, ko sem zanosila, povedala nobenemu. Ker nisem sploh vedela, kako bi se odločila, zato ker se mi je zdelo, da sem v prvi nosečnosti preveč vse vmešavala. Pa sem potem bila tiho. Samo je partner, ker je bil spet vesel, on itak vsem pove in se je to razvedelo okoli. Potem so mi pa sami povedali, da vejo. Pa niso hoteli dati svojega mnenja zraven, ker so vedeli, da mi je bilo hudo prvič. Sploh oče je zdaj sprejel nekako to. Tudi kaže s svojimi dejanji, da je sprejel, tudi če se ni strinjal. Mislim vem, da se po mojem še vedno

ne strinja, da bom tako mlada imela otroke, ampak ne bo se nekaj vmešaval. On bo samo igral tisti svoj del, pač dedka. Svojega mnenja pa ne bo povedal več. Pa, da bi me nekaj probal tam spraševati.

Jaz: Kaj pa zdaj v drugi nosečnosti, ste mogoče bili deležni bolj korektnega odnosa v zdravstvu?

B: Na začetku je bilo vse v redu. Edino imela sem težave, ko so videli, da imam kratek maternični vrat. Neke tabletko so mi dali vaginalne pa se je vse popravilo. Drugače je bilo vse v redu. Jaz sem se pa zelo sekirala zato, ker zdaj sem 22 let stara. Takrat sem bila 19, ni toliko minilo časa od tega, ko se je vse to zgodilo.

Jaz: Razumem, ja. Vem, da ste v prvi nosečnosti že rekli, da ste doživljali hudo stisko, ko ste se odločala za splav. Ali je bila v drugi nosečnosti tudi prisotna stiska?

B: Ja, glede tega ja, malo manj je bilo kot na začetku, ko sem že enkrat šla čez to. Vedela sem, v kaj se bi spuščala, če bi šla delat splav. Samo potem sem se odločila, tako kot sem se.

Jaz: Kako ste pa zdaj pač zadovoljni s svojo odločitvijo? Sploh na to drugo, da obdržite otroka? Kako živite zdaj?

B: Super. Tako se gleda na te stvari, da nisi finančno zmožen, da si premlad, da nimaš šole narejene, ne vem, če boš vedno gledal, da tvoja kariera ni popolna, lahko nikoli ne boš imel otroka. Vedno bo nekaj. To kar rečejo, sploh mlajše punce, da bi najprej rade imele kariero, vse to lahko delaš do 40. leta, pa imaš potem otroka. Nikoli ne boš zadovoljna, boš imela potrebo po tem, da se boš dokazala, da boš čim več naredila in potem nikoli ne najdeš pravi čas za to. Se mi zdi, da ko se zgodi, moraš sprejeti to odgovornost, po eni strani je pa tudi fino, da imaš izbiro.

Jaz: A se vam zdi, da so prisotni predsodki do splava? Oziroma a ste jih vi tudi mogoče doživljali?

B: Ja. Predsodki. Imela sem težave s taščo. Ker ona pač je čisto drugačnega mnenja, je čisto proti splavu. Pa me je zaničevala tudi zaradi tega. Starejši ljudje so proti temu, naša mlajša generacija, ko so pač nekako bolj sprejeli. Te starejši ljudje imajo drugačen pogled glede tega vsega. Jaz sem za, da mora ostati pravica do splava, to je tvoje telo, se imaš pravico sam odločati. Po drugi strani je pa v tebi pač novo bitje, mislim se dela novo življenje. Jaz gledam to po eni strani tudi mogoče tako, umor. Mislim, umor, ti nekomu kršiš pravico do življenja. To bi lahko bilo novo življenje in njegova pot, ti pa pač prekršiš to. Plod se šele začne zavedati po devetem tednu, ali ne vem kdaj že. Tisti človek, ko je v komi, starejši, tudi ga ne boš odklopil. Ga poskušaš pri življenju držati. Obe strani nekako probam razumeti. Vem, da jaz za sebe zdaj, ko se je vse zgodilo, če bi vedela, bi se odločila, da obdržim. Ampak pač moraš pa imeti tudi pravico da izbiraš. Zelo težko je to.

Jaz: A mislite, da ženske še zmeraj nekako nerade govorijo o tem, da so opravile splav?

B: Ja, mislim, po mojem ja, zaradi tega, ker pač po eni strani se bojiš, ker te bojo eni obsojali, imajo svoje mnenje. Pa si potem raje tiho.

Jaz: A se vam zdi, da smo v Sloveniji dosti deležni raznih izobraževanj o kontracepciji ali posvetov o tem, katere vse možnosti imamo? Ali v šoli ali potem v življenju.

B: Slovenija je itak bolj razvita in vse zveš. Ni bilo to krivo, ni bil to razlog, da sem se tako odločila.

Jaz: Ne, ne, ne mislim, da bi bil to vzrok za to, da ste naredili splav. Samo na splošno sprašujem, se vam zdi, da je na primer v šolah dovolj vključena spolna vzgoja?

B: Zdi se mi, da po eni strani sploh ne bi smela biti to naloga šole. Imaš tudi starše, ki se nočejo o tem pogovarjati. Ampak bi bilo fino, da je to nek intimen del v družini, da obrazloži, ker pač sori, take stvari razlagajo. Ko prideš v šolo ima vsak učitelj drugačen pogled na to in bo vsak učitelj nekako drugače tudi povedal otrokom svojo perspektivo, mislim svoj pogled na to temo. Imajo kakšne take teme, ko se že vsak starš ne bi strinjal pa povedal svojemu otroku, pač ne na tak način. Recimo veliko je zdaj s tem, da nista samo dva spola, da jih je več. Da bi nekdo to meni otroka podučeval glede tega v šoli, ne bi bilo v redu. Sama povem svojemu otroku doma, tako kot jaz vidim, pa ko bo starejši bo sam presodil, kaj se mu zdi prav.

Jaz: Kaj pa, a bi se vam zdelo smiselno, da bi bila kakšna taka izobraževanja ali pa posveti v odrasli dobi?

B: Ja, lahko recimo pri ginekologinji, da bi bili zadolženi za to, če je to nek tabu v družini, sam čisto tako strogo, brez tega. Samo dejstva.

Jaz: Aha. A se vam zdi da, da nekdo, ki ima slabši socialno-ekonomski status, težje dostopa do splava ali imamo vsi nekako približno enako možnost do splava?

B: Vsi enako.

Jaz: Kako pa mediji predstavljajo splav?

B: Pri nas niso proti. Po mojem druge države, kot so recimo Amerika pa nekaj malega tudi po Evropi, je drugače. Pri nas slovenski mediji dosti govorijo o splavu in nič ne vidim, da bi nasprotovali.

Jaz: A vam je znana pravica zdravnikov do ugovora vesti?

B: Ne.

Jaz: Ugovor vesti je, da se ginekolog odloči, da splava ne bo opravljal zato, ker je v nasprotju z njegovimi verskimi prepričanji. In mene zanima vaše mnenje o tem.

B: To se mi sploh ne zdi prav, da bi ti svoja verska prepričanja vpletal v takšne posege. Zdi se mi zelo narobe, da bi tu vmešal vero ali pa kakšna taka prepričanja. Vsak ginekolog bi moral opravljati splave, razen če vidi, da je rizično za žensko. Za take razloge bi se strinjala. Zaradi verskih razlogov ali kaj takega pa ne.

Jaz: Čigava odločitev pa sploh je splav?

B: Ja, same ženske, ampak mislim je tudi lepo, da po eni strani upoštevaš tudi mnenja partnerja. Glede sorodnikov, itak da bo vsak imel svoje mnenje, je pa odvisno, če ti hočeš poslušati njihova mnenja, če jih hočeš vmešavati, vpletati. Ali pa se boš sam odločil. Meni se zdi, da je narobe, da bi se kdorkoli od njih vmešaval. To sem jaz naredila narobe na začetku, ker sem šla vsem povedati. Potem so pa bili povsod mešani občutki, čustva, so me vsi zmešali, tako ali tako si pa zelo čustvena ko zanosiš zaradi hormona. Potem pa še prebavljati občutke od drugih, pa se v njihovo kožo postavljati in gledati z njihovega vidika. To ne vpliva dobro nate.

Jaz: Ja... Kaj pa recimo cerkev?

B: Ne, cerkev ne more odločati, sploh ne. Verniki mislijo, da je splav eden največjih grehov, ki jih lahko človek naredi. Da je hudičevo dejanje, take stvari. Samo jaz itak nisem verna. Ravno zaradi takih razlogov. Vse vere so nekako vsiljive glede tega. In mi ni to všeč. Sem samosvoja. Če narediš to, te bo bog kaznoval. Jaz bom zdaj imela problem doma, je zraven hiše kapelica in to zvoni na elektriko in sem jo hotela samo malo utišati, zato, ker, ko bom rodila, mi bo to budilo otroka. Moja babica je zelo verna in mi je rekla, da sem zmešana, da grem nasproti bogu, da bova že videla. Pač prav strah. Vera straši. Težko je to obrazložiti, vera pa to vse. To je nečloveško, je treba spoštovati tudi druge strani, tudi jaz ne grem tja pa kričim svoje mnenje na njih. Zelo je agresivno to. Ni način. Da prideš delat splav, pa te tam počakajo nasprotniki splava, te zaničujejo, meni bi se zmešalo. Treba je spoštovati.

Jaz: Ja, kaj pa kaj pa stališče cerkve do kontracepcije?

B: Ja, oni so proti. Ampak se mi zdi, da če se odločiš za kontracepcijo, cerkev oziroma vera nima kaj glede tega. Ti se odločiš sam. Hvala bogu za to, da smo tako napredni, da če nikoli ne misliš imeti otrok, da imaš tako možnost, da imamo tako razvito medicino, da se lahko odločiš. Da ne greš delat splava, mislim da ne zanosiš vsakič pa greš delat splav. Lahko bi se razvili v to smer, da bi bila možna kontracepcija za moške.

Jaz: No dobro, kar se mene tiče, sva sicer prišli do konca. Bi še kaj dodali?

B: Težko se bom zdaj spomnila kaj, sem že proti koncu z možgani, čez kak teden moram roditi, sem utrujena.

Jaz: V redu, ja, razumem. Če nimate nič, če se vam zdi, da sva vse povedali, je to to. Iskrena hvala, res dragocene informacije, ste mi zares pomagali pri moji raziskavi, pa res vam hvala predvsem, da ste bili pripravljeni podeliti vašo izkušnjo.

B: Lahko bi pa imeli več pravic in pomoči za nosečnice, sploh za mlade nosečnice. Saj to bo anonimno, ne?

Jaz: Ja seveda, ne bo nikjer razvidno, kdo se je z mano pogovarjal.

B: Aha, okej. Dobro. Z veseljem. Upam, da bo to tako dobro narejeno, da se bo še kje drugje to razširilo in razvedlo. Ker se res premalo govori o tem.

Jaz: Se strinjam, ja. To je namen, da dosežem čim več ljudi. Hvala lepa.

B: Ja, lep dan.

Jaz: Enako, pa srečno. Adijo.

B: Adijo!

Intervju C

C: Okej, lahko kar greva, načeloma nimam težav o tem govoriti, ker zdaj je pa v bistvu od tega zdaj že štiri, pet let. Zdaj so se vsa čustva že malo pomirila. Doma imam dve in pa pol let starega fantka.

Jaz: O, lepo. Drugače pa tako, anonimno je, ne bo se nikjer tvojega imena videlo.

C: Aha, dobro.

Jaz: Najprej me zanima, kaj tebi osebno pomeni pravica do splava?

C: Svobodno odločanje. Ja, svobodo pri odločanju o številu potomcev, o zdravstvenem stanju. Moja pravica tudi, če že gledam kako je v Sloveniji, da je to ustavno določena pravica o tem, da ženska sama odloča o rojstvu otrok.

Jaz: Kako pa misliš, da pravica do splava vpliva na ostala področja življenja ženske?

C: Ja, jaz sem ga naredila iz zdravstvenih razlogov, verjamem, da se marsikatera ženska odloči za splav, kakšna tudi pod prisilo, kakšna iz socialno-ekonomskih razlogov, ker si pač žal ne more privoščiti otroka. Grdo rečeno, ampak privoščiti. Nekatere so dejansko premlade. Jaz upam no, da večina žensk dela splav z nekim utemeljenim razlogom, da to ni način kontracepcije. Vpliva pa zelo, v bistvu to, če je iz zdravstvenih razlogov, ko veš, da ne bo šlo skozi, a ne? Je težko. Ja, zelo vpliva, vpliva na vse okrog tebe, vpliva na delo, vpliva na psihično stanje, vpliva na telesno stanje, na vse.

Jaz: Kakšno bi pa bilo življenje brez pravice do splava?

C: Meni osebno je to zatiranje ženske, nespoštovanje človekovih pravic, človekovih svoboščin. To je zame pač vračilo v srednji vek, dobesedno.

Jaz: A splav še vedno ostaja nek tabu v družbi?

C: Odvisno. Dokler sam ne začneš o tem govoriti, se o tem ne govori, ko pa sam poveš, pa ženske začnejo govoriti o tem. Ker iz lastne izkušnje, moram reči, da je tega zelo veliko. Sploh prekinitve nosečnosti zaradi zdravstvenih razlogov. Te moje prijateljice so imele več ali manj iz zdravstvenih razlogov, je pa tudi veliko spontanov splavov. Sam, to je pač druga zgodba, to ni zavestna odločitev. Pa moram reči, da ne poznam nobene, ki bi iz verskih razlogov otroka, zdaj pač, kar bo, pa bo. Oziroma vem, da ima otrok trisomijo 13, ampak zdaj ga bom pa obdržala zaradi tega, ker tako kot bo mati narava dala oziroma bog, tako bo. Tega pa ne poznam.

Jaz: Aha, aha, kaj pa ti, si bila kdaj deležna kakšnega izobraževanja, posveta o kontracepciji ali pa posveta o tem, katere vse možnosti imaš, tako na splošno čez celo življenje?

C: Pri ginekologinji, ja. Začetek srednje šole sem začela hoditi, sem bila podučena o vseh možnostih kontracepcije. Jaz sem tudi dolga leta uporabljala hormonsko kontracepcijo, od tabletk do obročkov. Zdaj je pa pač ne uporabljam. Tako, da jaz sem bila sama podučena o tem.

Jaz: Se ti zdi, da so te informacije tudi nasploh dostopne vsem v Sloveniji?

C: Ja, mislim, da punce, ki hodijo h ginekologu, da so deležne informacij o tem. Koliko so punce tega deležne doma, ne vem. Res sem stara že 46 let, moje prijateljice, moja generacija imajo že tudi polnoletne otroke. In se mi zdi, da ženske svoje hčere zelo dobro izobrazijo o tem. Jaz imam pa doma še dva napol odrasla pastorka. Sva jima pa tudi obema jasno in glasno povedala, da pač ja, delajta, kar želita, ampak delajta po pameti, pa kontracepcija naj se uporablja. Tako da mislim da oba to poznata, kako in kaj, samo to se je oče z njima pogovarjal, nisem jaz. Mislim, da sta bila podučena.

Jaz: Mhm, kaj pa socialno-ekonomski status osebe, ali tudi vpliva na dostop do splava? Ali imamo vsi enak dostop?

C: Pri nas bi rekla, da če si zaposlena, če imaš dodatno zdravstveno zavarovanje, mislim, da vse vejo o tem. Ne vem, kako je, če imaš samo osnovno zdravstveno zavarovanje.

Jaz: Ravno danes so iz Inštituta 8. marec sporočili, da se bo splav zdaj kril stoodstotno iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

C: Aha, no, hvala bogu. Ne vem pa, kako je če, si brez zavarovanja. To pa ne vem. Žal mi je, da je zmeraj več ljudi brez enega ali drugega ali brez obeh zavarovanj. Samo jaz pa tukaj zelo težko na to vplivam, na karkoli. Se mi pa zdi prav, tako kot si rekla, da so dali zdaj to v obvezno zdravstveno zavarovanje. Da je vsaj še del ljudi pokrit. Ampak se mi zdi, da je splavov kot takih, ki niso iz zdravstvenega razloga, mislim, da jih je pri nas tudi zmeraj manj. Teh nosečnosti zaradi nezaželenosti. Se mi zdi, da so tudi dekleta in fantje... Saj se lahko tudi meni zgodi, pa sem že odrasla, nenačrtovana nosečnost. Jaz jih poznam kar nekaj, ko so po štiridesetem nenačrtovano zanosile in so vse obdržale otroka. Poznam tudi dve, ki sta bili že na kliniki, pa sta že tam čakali, pa sta šli domov. Se načeloma odločijo, da bodo obdržali otroke. Samo zdaj ne vem pa, kako je to, če je šibkejši socialni status. Tukaj pa ne morem reči, kakšna bi bila odločitev. Jaz zase lahko rečem, da če bi me zdajle presenetilo, bi ga verjetno obdržala. Vem pa ne. Ne veš kako je, ko prideš do situacije.

Jaz: Čigava odločitev pa je splav?

C: Ja, v prvi vrsti od ženske. Se mi zdi, da moški ali starši, če je pač ženska mlajša, ne sme imeti glavnega vpliva na odločitev. Je pa res, da če je ženska odvisna od kogarkoli, sploh finančno, socialno, kakorkoli, bo verjetno podlegla vplivom. Mislim podlegla. Naredila tako, kot ji bo nekdo nakazal, ukazal, kakorkoli. Samo se mi zdi, da je to pač odločitev ženske same.

Jaz: Mhm, kaj pa cerkev?

C: Ja, to. Jaz sploh ne bi komentirala. Ne, ne, ne jaz to sploh ne bi komentirala, ker mi je tole, kar se recimo dogaja na Hrvaškem, pa na Poljskem, pa na Irskem, pa na Malti zdaj, se mi zdi še en srednji vek.

Jaz: Katere argumente pa verniki navajajo proti splav?

C: Pravico do življenja. Ja in da je zarodek otrok že od trenutka spočetja. Sploh nimam besed, no. Ker jaz se spomnim, jaz sem vzgojena v rimokatoliški cerkvi, v katoliški družini in od tistega dne, ko je bil v nedeljo, to je že 'Ž' let nazaj referendum za pravico... Ali je bilo za umetno oploditev? Meni se zdi. Ko je župnik imel pridigo o tem, sem šla na sredi pridige ven. Ne, nimam komentarjev, no. Ker se mi zdi to zloraba položaja, kaznovanje žensk kot takih. Tisti primer, zdaj se ne spomnim, kje je bil, ko je ženska umrla zaradi sepe, ker ji niso želeli delati splava. Ja, to se mi zdi tako, huligansko.

Jaz: V bistvi kršijo pravice žensk s tem. Po drugi strani ima pa tudi cerkev veliko proti kontracepciji.

C: Ja. Zdaj, če že pogledava čisto tako... Zdajle bo to zelo plastično rečeno. Zdravi otroci, zdravi ljudje doprinašamo družbi, saj lahko tudi invalidni tako ali drugače. Ampak v končni fazi, če zdaj pogledaš z ekonomskega stališča za neko družbo. Da imaš toliko invalidnih oseb, ki rabijo nego, ki rabijo zdravstveno oskrbo. Pa to zdaj govoriva res zelo plastično, tako nečloveško. Zakaj pa? Recimo. Jaz ne bom pozabila, moja prijateljica, mislim deset let je starejša gospa kot jaz, pa sem ji povedala. Ker pač se je že vedelo, da sem noseča. Rekla je, da tudi umreti ne upaš pri takem otroku. Kakšno življenje je potem to? Ti imaš pač neko družino že. Uničiš se, no, ne bom rekla uničiš, ampak na glavo postaviš vse. Jaz sem imela trisomijo 21... Ker ne veš, kaj bo. Ali je to čisto

malo, da lahko... Punčko sem imela. Da bi lahko sama skrbela zase, ali bo na postelji. Ali jo bom mogla dati nekam v dom, ker bom mogla v službo hoditi zaradi tega, da bom lahko sploh jo preživela, za vso zdravstveno oskrbo, dom. Saj dejansko res ne upaš umreti, a ne? Ker te samo to skrbi, kaj bo pa z njim, ko mene več ne bo, a ne? Sploh pa, če imaš v bazi prijateljev primer invalidnega otroka, a ne? A zastopiš? Pa zdaj govorimo o cerebralni paralizi, ne govorim o tem, da ima trisomijo ali pa karkoli drugega, a ne? In mi je rekla njegova mama, ja, saj tudi umreti si ne upam. A veš?

Jaz: Ja... Ti si ob odločitvi doživljala kakšno stisko, dileme?

C: Midva sva itak vedela. Pač želiva zdravega otroka, stara sva toliko, ni bilo zdaj tukaj ja ali ne. In vem, da sem naredila edino pravo odločitev, ki sem jo lahko. Tukaj ni bilo vprašanje, a je to prav ali ne. Prav je bilo samo to. Se spomnim vsako leto takrat, ko bi imela rojstni dan. Ampak, ja, vem, da je bila to edina prava odločitev.

Jaz: Ko si sprejela to odločitev, si doživljala kakšne predsodke od drugih ljudi?

C: Ne, ne, ne, ne, ne. Tudi potem, ko sem se pogovarjala z ženskami, ki so imele recimo isto zaradi trisomije, ali iz kakršnih koli drugih razlogov umetno prekinitev. Jaz nisem od nikogar dobila obsojanja, ali pa da nisem prav naredila. Ali pa, zakaj si to mogla? Kakšen človek pa si? Od nikogar.

Jaz: Kaj pa v zdravstvu?

C: Ne, ne, nisem imela nobene take izkušnje, da bi mi kdorkoli, ali moja osebna ginekologinja, ali v porodnišnici kdo rekel, da ne delam prav ali kakorkoli, ne. Je pa tako, saj verjetno si se pogovarjala še z nekaterimi, pa se še s kakšno boš. Nihče ti ne reče, kaj naredi, ko si na etični komisiji, ko si tam na razgovoru za genetikom. Nihče ti ne reče, kaj je prav in kaj narobe. Oni ti samo povejo, kaj pomeni tak otrok. Oni ti samo to povejo, odločitev je tvoja. Ne vem, kaj bi bilo, če bi se odločila, da bi jo obdržala, a ne? Ne vem, kaj bi bilo v tem primeru, ampak nisem dobila pa nobenega odziva v smislu, zakaj pa ne bi rajši otroka obdržala. Ne, tega pa v ljubljanski porodnišnici, tam, kjer sem jaz bila, ni bilo. In moram tudi reči, ko sem klicala svojo osebno zdravnico zaradi bolniške, takoj, ko sem dobila izvide. V bistvu, jaz sem imela že tako bolniško zaradi horionskih resic, so mi delali biopsijo in ko sem poklicala k zdravniku, da rabim še bolniško, je dala brez problema en mesec. Tudi na komisijo gremo, kolikor rabiš. Nobenega obsojanja, ne s strani zdravnice, takrat je bila še ena praktikantka pri njej, nobena medicinska sestra, ne na ginekološki ambulanti, nič.

Jaz: Kaj pa glede podpore psihološke, si bila kaj deležna?

C: Ne, nisem rabila, so mi dajali kontakt, ampak sem se zmenila vse doma. Je bila pa na voljo, tudi, ko sem imela porod. Če rabite, povejte, bo prišla psihologinja, samo recite. Ne, nisem rabila, sem jaz že prej pri sebi se zmenila, sama s sabo. Je bilo v šestnajstem tednu s tabletkami. Eno vzameš, potem ti dajo še eno. Tabletko eno sem vzela, potem sem čez dva dni prišla, so mi še eno dali za pojesti. Potem pa ti jo dajo v nožnico, pa če se nič ne začne, si jo daješ pa na ustno sluznico noter. Potem se pa popadki začnejo, tako da jaz sem deklico porodila. Te vprašajo, če hočeš otročka videti. Te peljejo potem v porodno sobo. To je bilo zelo neprijetno, ker je treba še posteljico poroditi. Porodničar, babice, b.p. Porodiš posteljico, počakaš še dve, tri urice. Greš nazaj v sobo. Moram pa reči, to je bilo 2018. Za ljubljansko porodnišnico moram dati pa res kapo dol. Dovolili so mi, da je partner z mano v sobi, tako da je lahko tudi prespal z mano. Sestre pač... Tako bom rekla, vsi vedo, pa noben o tem na glas ne govori, da partnerji prespijo, a ne? Pač naj se ne bi okrog kazali. Ko je vizita, mora iti na hodnik, da se ga ne vidi, pač saj zdravniki vejo, da so partnerji tam, tako da hvala bogu je bil takrat prostor, da je bil lahko cel dan z mano, prespal z mano. Pa sva šla potem drug dan domov. Ko sem imela drugič spontan splav, sem bila pa sama. Ne vem, zakaj sem imela takrat lahko njega zraven cel čas.

Jaz: Hvala, da si z mano podelila svojo izkušnjo. Kaj pa ugovor vesti? Verjetno ti je znano? Kaj si misliš o tem?

C: Ne vem. Dokler je še nekaj, ajde. Če prideš pa na situacijo Hrvaške, ko jih je samo nekaj, ki naredijo splav, smo pa spet pri kršenju pravice. Zakaj daš nekaj v ustavo, če nihče potem tega ne izvede?

Jaz: Ja, res je. V Italiji ima 70 odstotkov ginekologov ugovor vesti.

C: Koliko jih je pa na Hrvaškem? 97?

Jaz: Ne, na Hrvaškem jih je okrog 60 odstotkov.

C: Aha, koliko pa pri nas?

Jaz: Pri nas okrog tri odstotke.

C: Ja, se spomnim, ko je tista Hrvatica lani prišla v Slovenijo splav narediti, da jih je pri nas res enih par zdravnikov z ugovorom vesti.

Jaz: Ja, malo jih je. Ampak ni rečeno, da pri nas tudi ne bo kaj takega, kakor je Hrvaškem.

C: Ja, jaz upam, da ne. Saj lahko, saj imajo pravico, ampak vsi zdravniki imajo Hipokratovo zaprisego in s tem ko on sebi da ugovor vesti, da nekaj ne bo delal... Se mi zdi, da po eni strani kršijo to zaprisego.

Jaz: Ja, bi se strinjala. Kako pa je z mediji in splavom?

C: Ja, če gledam iz primera te hrvaške ženske, ki je prišla k nam naredit, se mi zdi, da zagovarjajo ustavno zapisano pravico, ki jo imamo ženske in da delajo na tem, da se izvršuje to pravico. Če je zakonodajalec dal, da je splav krit iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, mislim, da se zdaj v tem trenutku prav zelo za bati ni, da gremo po poti izjemno kršćanske države.

Jaz: Zdaj, kar se mene tiče sva prišli skozi vse teme, ki jih imam pripravljene. Ampak če se zdi, da sva kar koli pozabili, lahko poveš zdaj.

C: Ne, ne.

Jaz: Zelo ti hvala, ker vem da ni vsaki lahko govoriti o tem.

C: Ne, saj jaz imam čisto svojo, lastno izkušnjo. Moja najbližja družina je vedela, jaz ne morem pozabit tasta, kako je tisto nedeljo okrog mene hodil. In potem tudi, ko sem recimo kakšni prijateljici povedala... Danes imam tudi malo solzne oči, saj se verjetno sliši, ampak ko sem zanosila s tem otročkom, ki ga zdaj imam, moram reči, da do nihalne oziroma potem do amniocenteze, je bila psihična vojna. Ali bo vse v redu ali ne bo? In ko sem dobila izvide, sem pa začela uživati v nosečnosti. Jaz sem bila recimo stara 43 let. To je bila še korona takrat, 2020. Jaz sem celo poletje hodila v službo z masko. Mislim, da sem 20. oktobra nehala delati, 2. novembra pa sem začela s porodniško, pa še takrat sem nehala delati, ker sem šla delati od doma, sem rekla, zdaj pa ne upam več v službo hodit. Potem sem pa začela uživati. Do izvidov je bilo, grdo rečeno, za popizditi.

Jaz: Ja, verjamem... Verjetno to pusti posledice na tebi za celo življenje?

C: Ja, seveda, ja. Pa tudi ne vem, če imaš splav za splavom, ali pa spontane. Vsak teden psihična vojna v glavi ali bo šlo ali ne bo šlo. Ja, to je to. Verjetno je pa težko dobiti sogovornico?

Jaz: Zelo težko, tako da sem vesela vsake, ki se javi. Pa res hvala lepa še enkrat.

C: Ni kaj. Lep dan.

Jaz: Enako. Srečno!

C: Ja, hvala enako, čau, adijo.

Jaz: Adijo.

Intervju D

Jaz: Najlepša hvala. V bistvu jaz imam tako sestavljen tale vprašalnik, da najprej začneva bolj tako, vaše mnenje o pravici do splava, potem pa preideva še na vašo izkušnjo na koncu, če vam je tako v redu.

D: Aha, v redu.

Jaz: No, najprej me zanima, kaj vam osebno pomeni pravica do splava.

D: Meni se zdi to neka osnovna pravica zaradi tega, ker to je moje telo in mislim, da moram imeti pravico, da odločam, a bom zanosila ali ne bom. Pač če ti nisi pripravljen imeti otroka oziroma so kake druge težave, se mi zdi prav, da lahko ustaviš. Ne zdaj zaradi tega, ker se ne znaš zaščititi oziroma da bi se to ponavljalo. Ampak če pride do takih primerov, mislim da bi morala biti vsaka deležna te pravice. Kot so nekod prepovedali, jaz sem zelo proti temu, zaradi tega ker je lahko veliko razlogov, lahko je posilstvo, lahko so denarne težave, lahko bi bilo karkoli in se mi zdi pa prav, da je to na voljo.

Jaz: A se vam zdi, da ženske še zmeraj nekako nerade govorijo o svoji izkušnji s splavom?

D: Ja, zato ker ljudje so zelo nesramni zaradi tega, veliko je obtoževanja. Dokler nekdo ni v koži človeka, ko mora to narediti, ne bo nikoli vedel. Lahko je reči, ja, pa saj boš imela otroka. Ne veš pa, zakaj je v resnici prišlo do tega. Vsi pravijo, da je to uboj. Pa da mamica ni razmišljala o tem, pa da je neumna, same slabi stvari so potem.

Jaz: Kako pa pravica do splava vpliva še na ostala področja življenja?

D: Mislim, da je veliko boljše, da je dovoljen, ker v primeru, da ne bi bil, bi bilo več žensk v stiski, več bi bilo depresije. Zato se mi zdi, da v veliko državah prihaja do tega, da rodijo in odvržejo nekam dojenčka, ker niso imele te možnosti.

Jaz: Kakšno bi pa bilo življenje brez pravice do splava? Kaj bi to za vas pomenilo?

D: Jaz sem bila primorana narediti splav, da bi mogla imeti takrat otroka... Že tako imam težave z depresijo in ne vem, meni bi se duševno zdravje poslabšalo, sigurno bi doma imela težave, ne vem kako bi takrat, kot sem imela, vzgajala otroka. Ker nisem imela ne denarja ne stanovanja ne službe, ne nič. Si ne predstavljam, res. Mučno bi mi bilo, res. Poznam par punc, ki so imele in v tistem trenutku je bila splav edina rešitev in si ne predstavljam, kako bi na njihovo duševno stanje to vplivalo. Prav nič ne bi mogla, če ne bi imela te možnosti, tega izhoda v sili.

Jaz: Mhm. Kaj pa, a se vam zdi, da socialno-ekonomski status osebe vpliva na dostop do splava?

D: Ne vem, po mojem ne, mislim poznam iz različnih položajev, pa ne vem, če ima kaj vpliva. Vsaj meni se ne zdi. Bi pa mogoče rekla, da višji kot je ekonomski status, se mi zdi, da je manj splavov.

Jaz: Kaj pa mediji pa in splav?

D: Po mojem mnenju so preveč negativno usmerjeni. Vsaj kolikor sem zasledila ni dosti govora o tem. Kar pa je, se mi pa zdi, da je vse tako negativno, da tudi nekdo, ki je v dvomih, recimo neka ženska, ki dvomi, a bi naredila splav, jo lahko mediji še dodatno potrejo in ima mogoče zato še slabše mnenje o tem, ne ve, kaj bi in mogoče zato vztraja pri nosečnosti. Na koncu, ko rodi, gre pa vse narobe, poporodna depresija pa take stvari.

Jaz: Čigava odločitev pa je splav?

D: Ženske. Razen če je že toliko naprej, mora pač komisija, ampak to se mora sama mamica odločiti. Je res, da če je par, da se skupaj, ampak saj je ženska tista, ko bo rodila.

Jaz: Ja... Kaj pa na primer družina, sorodniki, starši?

D: Jaz, recimo pri meni je bilo tako, da jaz nisem druge vključevala v to, ampak sva se s partnerjem takrat odločila oziroma bolj kot ne sama. Mi je tudi moj rekel, se boš sama odločila. Se mi ne zdi prav, da bi drugi vplivali na odločitev. Razen, če je pač punca res mlada, bi ji lahko dali kak nasvet, da bi se pa zdaj oni odločali, da mora imeti splav ali pa ne, to se mi pa ne zdi prav.

Jaz: Kaj pa vi osebno, ste bili tako čez celo življenje deležni kakšnega izobraževanja ali pa posveta o kontracepciji ali pa posveta o tem, katere vse možnosti imate?

D: V šoli smo imeli mogoče eno uro tega. To je toliko časa nazaj, da ni bilo nekaj tega. So bili letaki kje, drugače pa niti ne.

Jaz: A pa se vam zdi, da so te informacije na splošno lahko dostopne vsem?

D: Ne, mislim, premalo, itak po internetu ja, ampak da bi pa nekoga direkt učil s temi informacijami malo bolj pogosto, pa ne, pa se mi zdi, da bi moglo biti to. Ker recimo jaz, ko sem šla delat splav, mi je tudi ginekologinja povedala, dve opciji sta in mi rekla, ena je bolj človeška, ena pa manj človeška. Noben mi ni razložil postopka, nič. Sem bila takrat čisto izgubljena.

Jaz: A smem vprašat, koliko časa je bilo to nazaj?

D: Šest let.

Jaz: Se pravi je ginekologinja hotela vplivati, mislim je imela neke svoje poglede in je...

D: Jaz sem takrat nenačrtovano zanosila in sem šla do ginekologinje in me je prvo nadrla, kaj tako zgodaj hodim, da se ne bo še nič videlo in sem povedala, da sem prišla zaradi splava. Že tako mi je bilo hudo. In je čisto ponorela. Zakaj to, mi je začela razlagat... Čeprav se mi ne zdi primerno to sploh, ampak itak sem bila vsa prestrašena. In sem jo vprašala, kakšne imam možnosti in je samo rekla tabletki ali pa vakuumsko in sem samo vprašala, kaj se ji zdi bolje in je rekla, vakuumski način je manj nečloveški. Tako, kakor da pač sem nečloveška, če bom to delala. V tem smislu. In to je bilo to, mi je samo dala napotnico in sem šla, nič mi ni povedala drugega.

Jaz: Se pravi vaša izkušnja z zdravstvom nekako ni bila v redu?

D: Ne. Jaz sem potem menjala ginekologinjo, ker naslednjič, ko sem prišla na pregled, mi je rekla, kako kontracepcijo bomo dale, da ne boste spet splava delali. Zelo je bila nastrojena proti meni in takrat sem zamenjala. Takrat sem res rabila neko osebo, da me malo pomiri in pove, vse bo v redu. Dobila sem samo neodobravanje. Sem stopila iz ambulate in sem se tako jokala, ne bom pozabila tega, grozno je bilo. Recimo, ko sem šla tja v bolnico delat splav in sem prišla do sester in je videla, kaka sem, me je pomirila pa rekla, da bo vse okej. Da pač lahko naredim pa naj se ne sekiram, so bile pa veliko bolj humane in empatične. Na samem splavu ni pa nihče prišel do mene pa me vprašal, kako sem, če je vse okej. Sem rekla, da se malo slabo počutim, pa so se mi sestre nekaj smejale. Ni bilo pa nič vprašanj tako, a ste v redu, a rabite kaj, ni bilo tega. Sem mogoče malo pogrešala, ker sem bila jaz čisto sama tam in izgubljena. Počutila sem se mogoče manjvredno. Da bi bil lahko vsaj partner zraven, je še vprašal, pa so rekli ne. Ni bil niti na obisku, niti nič. Sem pogrešala to podporo. Jaz sem bila sama v sobi in to je bilo to.

Jaz: Ja... Kaj pa s strani drugih ljudi ste doživljali tudi kakšne predsodke?

D: Ni veliko ljudi, ki bi jim povedala. Eni kolegici sem povedala in me je razumela, medtem ko njen mož ni tega odobral, ampak sem ignorirala to. Je pa tako, sem prišla k novemu ginekologu in sem mu povedala za to in sem opazila, da je malo zavijal z očmi, ampak me je pustil pri miru, ker je očitno dojel, da sem mogoče šla od prejšnje ginekologije stran zaradi tega. Samo videlo se mu je, da se mu pač ne zdi prav. Ampak ni pa nič... Vprašal je, zakaj, pa če partner ve. Potem je bilo pa vse okej.

Jaz: Se vam to zdi prav? Da vas je vprašal za partnerja?

D: Ne. Sploh se mi ne zdi prav, da se vtikajo v take stvari. Ker to je pač moja osebna stvar. Ne rabijo zdaj vsi vedeti. Razumem, okej, komisija, če se bolj pozno odloči, tako kot se je recimo ena moja kolegica, ko sploh ni vedela, da je noseča. Ja, tam na komisiji pač morajo vedeti, ampak to se mi pa zdi, da pač ne. Preveč posega v zasebnost.

Jaz: Ugovor vesti vam je verjetno znan, a ne?

D: Ugovor vesti, spomnite me...

Jaz: Da se zdravnik odloči, da ne bo opravljal splava zato, ker je to proti njegovim verskim prepričanjem ali pa etičnim.

D: Aja, to sem pa že slišala, ja. To je meni totalna bedarija. To pač ne spada zraven, ta verska prepričanja pa to.

Jaz: V redu. Zdaj greva pa bolj na religijo v povezavi s splavom. In sicer, kaj se vam zdi, da so neki najpogostejši argumenti proti splavu, ki jih navajajo verniki?

D: Meni je bila vsiljena krščanska vera že od majhnega, moj ati je zelo za to, je to kao uboj, da je to greh, bla bla bla. To je dejansko še neka celica. Težko razložim, ampak meni je to taka neumnost. Če ima otrok hude težave in potem naredi splav, to je kao malo bolj dovoljeno. Zakaj pa potem to? Vera bi najraje videla, da tudi če se bo otrok matral, če bo težko za družino... To je treba vse roditi. Ampak meni se to ne zdi... Zakaj bi se nekdo mučil, če ni treba? Verniki so pa toliko za to, da se more v vsakem primeru roditi... Posiljujejo s tem.

Jaz: Kaj pa molitve pred porodničnicami?

D: Ja, to sem že videla na spletu pa na videih, to je čisto... Bolano. Glede na to, kako so verni, pa kako so dobri, da se tako obnašajo do nekoga, ki sploh ne vejo, kako mu je. Kaj če je bila ta oseba posiljena in je šla zato na splav, ne? Ne vidim smisla v tem, res.

Jaz: Dobro... Bi želeli še kaj povedati?

D: Ko sem se takrat pogovarjala z drugimi o tem, se mi zdi, da je pa mogoče bilo včasih malo več neodobravanja, kakor je zdaj. Zdaj smo malo bolj odprti glede tega. Recimo, sem govorila zdaj s sodelavkami, smo prišli na to temo in sem videla, da jih je veliko več bolj odprtih glede tega. Ena ima že tri otroke in je rekla, da bi delala splav, če bi še enkrat zanosila. Če sem pa govorila pred parimi leti z nekom glede tega, pa ne bi nobena upala tega reči. Mislim, da se je dosti spremenilo v tem času, so ljudje malo bolj odprti glede tega.

Jaz: Se pravi, nekako gre na bolje, ni več tak tabu?

D: Ja, ja.

Jaz: Od vaše izkušnje mi ostaja, da bi potrebovali več podpore, da bi se lahko z nekom pogovorili?

D: Ja, ja. Pa več informacij o tem, kako bo poseg potekal, kako bo potem. Ker sem šla res tja brez informacij, kar sem pač pogoooglala, tako rečeno. To je bilo to.

Jaz: Ja, groza res... Kar se tiče mojih tem, sva zaključili, če sem karkoli zgrešila, lahko brez problema še poveste. Če bi radi še kaj poudarili?

D: Ne, mislim, da je to, to. Upam, da sem vam kaj pomagala.

Jaz: Ja, seveda, zelo ste mi. Je vsaka informacija zelo dragocena.

D: No super, me veseli.

Jaz: Najlepša hvala.

D: Ni za kaj, upam, da boste fino zrihtali.

Jaz: Hvala vam, pa srečno!

D: Srečno, adijo!

Intervju E

Jaz: Najlepša hvala, da si se javila, pa tvoja izkušnja je zanimiva, tako da se že veselim. Evo, jaz bom kar začela. Najprej me zanima, kaj v bistvu tebi pomeni pravica do splava.

E: Verjetno glede na to, da sem šla sama skozi ta proces, si ne predstavljam, da ne bi imela te pravice, da sploh ne bi bila možnost ali pa bi bila plačljiva možnost. Verjetno bi se težje sprijaznila. Pa ni bilo tako, da jaz ne bi hotela dojenčka. Ampak bilo je pa nepričakovano in zelo, zelo, zelo prezgodaj zame in za partnerja. Ves čas je bila moja odločitev, ni bila odločitev partnerja. On si je želel imeti dojenčka, ampak sva se potem tako dogovorila. Še zmeraj pa, glede na izkušnjo, meni pravica, da imam možnost splava, da sploh imaš to pravico, mi zelo pomeni. Zato, ker če prideš ti do tega trenutka, da se karkoli lahko zgodi, da je s plodom narobe, se lahko takoj odločiš, da ne boš še nadaljeval. Pa ne vem, če pride do, upam da je čim manj tega, ampak do posilstev in takih stvari, da dejansko imaš

pravico, da izbereš splav, ker definitivno si takega otročička ne želiš. Jo podpiram, sem vesela, da jo imamo tukaj in napram tako, kakor na primer na Poljskem, ko je nimajo, imajo v bistvu precej težav in polno punc umre zaradi takih stvari. Definitivno smo lahko veseli, tako bom rekla, da živimo v taki državi.

Jaz: Ali se ti zdi, da se s pravico do splava uresničujejo tudi kakšne druge pravice?

E: Tako podrobno se pa nisem niti poglobljala v to.

Jaz: Ali pa če malo drugače vprašam, ali pravica do splava vpliva še na kakšna druga področja življenja?

E: Ja, po moje ja. Jaz bi rekla, da ja. Mogoče iz socialnega vidika, če si tako mlada punca, da nimaš še neke redne službe, se lahko obrne na socialno oporo, se obrne na center za socialno delo pa ti oni tudi malo pomagajo kar se tiče finančnega vidika. Tudi, če nadaljuješ v bistvu nosečnost. V primeru, če bi bil splav, pa mislim da nimaš, mislim imaš neko podporo, ampak se mi zdi, da je pa ni v taki meri kakor bi jo mogoče rabil.

Jaz: Mhm, kakšno se ti pa zdi, da bi bilo življenje brez pravice do splava? Kaj bi to pomenilo za ženske?

E: Eno veliko breme. Za moje pojme, da dejansko si želiš zanositi, moraš zanositi res takrat, ko si ti želiš, ne pa da bi se zgodilo karkoli nepričakovanega. Potem ni poti več nazaj.

Jaz: Se ti zdi, da ženske še zmeraj ne marajo govoriti o tem?

E: Am, ja. Jaz na primer, ko sem šla skozi to sem, kadar sem povedala dvema prijateljica, sem šele ugotovila, da onidve poznata enih par, ko so šle delati splav. Jaz pa niti ene nisem poznala, ki bi šla delat splav, pa jih poznam veliko, pač sem obdana s precej puncami. In to mi je bilo tako zanimivo, ker sem rabila, da bi dobila odgovore na vprašanje, kako to zgleda, kako, kaj si sploh predstavljati, kako je sploh skozi ta postopek. Sem šele potem dobila od prijateljčine prijateljice odgovore. Ni nikjer, se z nobenim o tem ne pogovarjaš, ker res je neka tabu tema in takoj, ko sem šla jaz skozi ta proces, sem rekla, ne, jaz pa ne bom taka. Pač ne bom ravno vsakemu za vogalom govorila, ampak ne bom pa bila tiho. Ne bom takšnih stvari zadržala zase, zato ker vem, da je fino, da se o tem govori, sploh zato, da pač omogoča določeni punci lepše oziroma bolj samozavestno skozi ta postopek, ker ni enostaven. Pa tudi seveda, da ni edina na tem svetu, ki to dela. Da jih je na vsakodnevni ravni toliko. Toliko punc.

Jaz: Zakaj pa misliš, tako kot si rekla, da splav še zmeraj ostaja tabu?

E: Ena prijateljica mi je prav tako rekla, o moj bog, ti s tem ubiješ človeka, ampak a veš, jaz sem bila pa mišljenja, saj tu še ni bil človek, to je še plod, je bolj zarodek. Je imel samo nastavke za nogice in rokice, sploh še niso bile tako razvite. Ko sem jaz izvedela od ginekologinje, mi je pokazala slikico in rekla, to so nastavki za rokice, nogice, jaz sem bila prav... V tistem momentu se mi to ni zdelo primerno. To mi je pa kasneje rekla ta prijateljica in sem bila tako, ne moreš na tak način razmišljati in se mi zdi, da je tabu tema ravno zaradi takega načina razmišljanja, da greš ti ubiti nekoga, ker si ga ne želiš, ampak ne v taki smeri, da ga ne bi nikoli rad spoznal, ne pa tako, da bi pač umrl. Kot da bi bil že rojen, kot da greš ti predčasno nekoga v navednicah umoriti, a ne? Sori, to te spravi v tako slabo voljo, kot da si zdaj naredil, ne vem, en velik zločin. V bistvu se pa samo posameznica odločila, zakaj gre to narediti in gre to narediti zaradi sebe, za dobro sebe, za dobro drugih, ne pa zato, ker bi šla nekoga umoriti.

Jaz: Verjamem, da je vsaki ženski težko sprejeti odločitev in potem ji nekdo še dodatno vest zaradi tega dela...

E: Definitivno. Zato tudi punce držijo bolj v sebi, niti ne govorijo po mojem o tem, ker se bojijo odziva od drugih in se bojijo, da bojo dobile kakšne take očitke nazaj.

Jaz: Ja, to je en tak argument vernikov... Kakšni pa še so ti argumenti?

E: Ne vem. Kot prvo je sploh nevednost, kako bo to vplivalo nate, mene je bilo najbolj strah po prejetju teh zdravil za splav, če bom lahko v prihodnosti imela še otroke. To je bilo na primer mene najbolj strah, da bi tako vplivalo na to. Ampak zame ni bil še tak problem, to je potem problem za kasnejši splav. Mene je bilo najbolj strah za zdravje. Res te naenkrat popelje v take nezavedne strahove, ki si jih lahko malo težje razložiš, ampak ko to vidiš, je precej enostaven postopek, da sploh ni tako zaskrbljujoče, ampak ni to fino, je zelo neprijeten postopek, ko se v bistvu dejansko šele začne. Meni ni bilo fino, je bilo precej grozno.

Jaz: Bi ti bilo v redu, da greva zdaj mogoče kar na tvojo izkušnjo?

E: Ja, lahko. Decembra 2022 sem jaz ugotovila, da nimam menstruacije, pa sem se v bistvu po pogovoru s prijateljico, je rekla, daj naredi test nosečnosti, sem rekla, okej, grem tako iz zanimanja, ker pač mi ni bilo jasno, nikoli še nisem prišla do takšne situacije. In grem naredit test in naredim test in je pozitiven. In jaz tako, fak, šok. Kaj zdaj? Potem pa povem partnerju. On je bil tako, aha, okej in kaj zdaj naprej? Jaz sem bila pa taka, ravno fino sem začela življenje, ko sem se ločila od dveh zvez in ta fant, ki ga imam zdaj, je res super in res neka velika zmaga v mojem življenju, ampak sva bila takrat le štiri mesece skupaj in je bilo pa prehitro, jaz njega pa nisem poznala. In v bistvu oba sva se strinjala, da bi rada imela otroke, ampak ko bodo enkrat otroci, da ne bi rada, da bi prišlo do razhoda, do ločitve. Če greva, greva res noter. Jaz sem takrat na polno žurala in zdaj kar naenkrat sem bila pa tako, šit, noseča sem. Zdaj se bom spet morala nekomu prilagajati, sploh še partnerja ne poznam, kaj naj naredim, kako naj zdaj živim naprej. In ali je sploh okej, da greva midva v kaj takega, ker se samo štiri mesece pozna? Kakšna bo najina prihodnost? Še sto enih drugih vprašanj, v bistvu se mi je vrtelo v glavi. Najprej nisem verjela v tisti plus na testu, pa sem klicala ginekologijo, je rekla, da naj še počakam, da je vse v bistvu malo prezgodaj, da naj v roku enega tedna po tistem testu naredim še en test. To je bilo v bistvu na silvestrovo, sem naredila drugi test in je bil znova pozitiven. Še za korono sem zbolela, sem mislila, še to zdaj zraven, da bo še kaj vplivalo, ker načeloma so takrat krožila tudi vprašanja zaradi korone, da ti lahko tudi nosečniški test pokaže pozitivno. Ampak sem se potem v bistvu dogovorila z ginekologijo, da pridem na pregled. Mislim, da je bilo takoj po novem letu, mislim, da je bil 4. januar. In mi je rekla, da imam en teden časa, zato kar sem bila že mislim, da v osmem tednu, do desetega tedna imaš pa zastoj, potem pa imaš komisijo. In sem se morala v roku enega tedna odločiti, kaj bom naredila. Sem se odločila za splav. Moji doma so me pač vsi podpirali, tudi njegovi so me podpirali, sicer sva imela z mojim precej težko obdobje po tem, ampak sva ga tudi predelala in zelo zrasla. No in da preidem k bistvu. Potem sem morala iti še kri dat, so videli izvide, pa sem morala iti na en posvet. In grem jaz na posvet in dobim termin, v četrtek ob tej uri moram priti na to in to lokacijo v Ljubljani, na ginekološko ambulantno, prav na oddelek za reprodukcijo, ampak ne za reprodukcijo, ampak prav na drug konec. In pridem tja, sta bili še dve puncici v čakalnici, dobile smo nek vprašalnik, ga izpolnimo in so klicali po vrsti. In pridem jaz na vrsto in mi en gospod, mislim, da je bil ginekolog, mi pove postopek, da tukaj dobim že eno tableto. Da se postopek opravlja doma, da naj bom pač obdana z nekom ali pa sama. Mi pove, da danes dobim eno tableto, da v soboto moram vzeti drugo tableto, ki jo vstavim direktno v nožnico in da se potem postopek splava začne. In jaz to upoštevam in grem domov. Že prvi dan sem začela čutiti take rahle krče, v petek sem tudi imela take rahle krče, kot menstrualne, neka srednja varianta. Blažila sem si s tistimi grelnimi blazinicami. No, potem je prišla pa sobota, ko sem si vstavila še tisto tableto v nožnico in se je v roku dveh, treh ur začel postopek. Bilo je res ogromno, ogromno krvi. Vložki, ki sem si jih kupila, niso niti zadrževali na momente vse. Večkrat sem šla na stranišče, da je steklo ven iz mene, ker sem prav čutila, kako se nabira. V dvanajstih urah sem šla jaz na vsake petnajst, na vsake pol ure na stranišče. In dvakrat vmes se mi je zgodilo tudi to, da sem kmalu padla skupaj po poti nazaj. V bistvu, da sem imela toliko nizek pritisk. Enkrat sem komaj prišla iz kopalnice v posteljo. Da sem se ulegla in umirila, da nisem padla sredi kopalnice na tla ali pa da bi prav v nezavest padla, je prav malo manjkalo da bi. Nisem se nekaj veliko premikala, tisti dan sem bolj kot ne preležala v postelji. Jedla sem tudi zelo malo. Moj me je poklical, sva se pač večkrat tudi pogovarjala, samo nisva bila nekaj zelo sposobna za se pogovarjati. Ampak bolj kot ne mi je pasel neki mir. Vsaj neka podpora na daljavo, ajde. To mi je bilo najbolj *hard* no. To, da sem kmalu dvakrat padla v nezavest in v bistvu ta občutek, kako se ti to vse lušči. Jaz sem imela občutek, da je bil splav uspešen. Glede na to, kaj vse sem jaz čutila, kakor da je šlo ven, da se je odluščilo, jaz sem mislila, da je bilo to, to. No takrat je pa meni še ginekologinja rekla, da moram iti na pregled oziroma da vidijo, če se je vse spucalo. Ampak meni takrat v Ljubljani tega niso rekli, da jaz moram priti na kakršenkoli pregled. Ampak da moram priti na pregled v roku štirinajstih dni po splavu. Jaz sem imela v bistvu še po tej soboti, se pravi še pet dni, tak glavobol. Kar je v bistvu stranski učinek od teh tablet, ki sem jih dobila. Tak glavobol, kot ga nisem še v življenju imela, nikar ni hotel popustiti. In sem šele pozneje ugotovila, da je to vse posledica tablet. Naj nadaljujem. Prišla sem do te točke, da pokličem ginekologinjo po štirinajstih dnevih in pač rečem, da jaz sem zdaj štirinajst dni po splavu in da me zanima, kako zdaj naprej. Je rekla, ne rabite še priti k meni, dajmo počakati še malo, da dobite prvo menstruacijo. No, okej, pač meni so tam drugače rekli, ampak okej, če vi pravite tako, okej. Štirinajst dni gre mimo, gre še štirinajst dni mimo, jaz še vedno brez menstruacije. Videla sem tako malo trebušček, je bilo še zmeraj napihnjeno, ampak jaz sem mislila, da je to od teh tablet, nisem niti pomislila, da bi bilo karkoli drugače. In pride peti teden in jaz še zmeraj nisem imela menstruacije. Še enkrat pokličem ginekologinjo, sem rekla, jaz sem vas klicala, ste mi

rekli, da naj počakam, zdaj je peti teden in še vedno nimam menstruacije in potem tisti teden me ni upala takoj dati, sem prišla potem šesti teden od splava na pregled. In povem, kakšen je bil postopek in je bila moja ginekologinja takoj malo jezna, da mi niso naredili pregleda po splavu, ker pač bi lahko ostalo nekaj in bi mi morali prav praskati maternico, kar smo si želeli izogniti. In mi naredi ultrazvok in vidi, da je otročiček še notri, je bil pa zdaj precej bolj razvit. Ni bil samo plod, ampak je bil že precej velik zarodek. Šla je takoj v akcijo, moja ginekologinja je poklicala eno izmed boljših ginekologinj v Sloveniji, doktor Natašo Tul Mandić, ki dela v Postojni in je rekla, da želi dobiti čim prej datum, da bi prišla jaz k njej na pregled na zgodnjo morfologijo in genetski posvet. To sem imela takoj v naslednjem tednu. Pri zgodnji morfologiji mi je povedala, da je vse okej. Da naj še počakam genetski posvet. Na genetskem posvetu so mi povedali, da načeloma glede prejetih tablet nimajo nobenih raziskav, da bi to vplivalo na plod, da naj ne bomo v strahu. Da so kvečjemu opazili, da naj bi pri razvoju malce bilo zamika, na primer pri dolžini kosti. Jaz sem imela potem v nosečnosti zelo pogosto, vsaj enkrat na mesec, morfologije in je bilo zmeraj vse v povprečju, za tisto obdobje, da je plod velik. In je bilo res vse okej, vse se mu je lepo razvilo, od srčka do jeter. To je v bistvu moja izkušnja glede splava. Takrat je moja ginekologinja še rekla, da nikoli več, če bo prišlo do tega, da bi kakšna punca oziroma njena pacientka želela splav, rekla, takoj v roku štirinajstih dneh tudi, če so ji že preverili, ona hoče še enkrat preveriti, ker je rekla, da sem bila jaz njen drugi tak primer, da se je to zgodilo, da dejansko splav ni bil uspešen.

Jaz: Aja, aha. Kako pa si se ti počutila ob tem, ko so ti povedali, da se je plod obdržal, da se naprej razvija?

E: Šokirana spet. Ampak sem takoj vedela in sem rekla, ne grem več skozi postopek splava niti pod razno, razen če samo malo podvomim, da bi bilo karkoli narobe z njim zaradi tablet, ki sem jih prejela, ki so kar močne in zaradi tega smo se mi bolj ustrašili, da bi bilo zdaj zaradi celotnega splava kaj narobe z njim. Ampak sem potem dobivala potrditev, da je vse okej, da je zdrav, da bo super, da naj ne skrbim in sem se potem tudi v bistvu hitro pomirila in na tak način tudi nadaljevala celotno nosečnost. Precej umirjena, se nisem potem več ozirala nazaj na to. Takoj, ko je rekla, sem rekla, ne, jaz ga bom zdaj obdržala. Ona je rekla, da tudi če bi bilo karkoli, ker itak je bilo po dvanajstem tednu nosečnosti, zaradi komisije, je rekla, da v tem primeru, če bi prišlo do tega, je zelo prepričana, da bi mi tudi komisija kasneje odobrila, da bi lahko kasneje naredila splav. Ampak sem rekla, jaz bom rajši naredila vse na tem, da bo zdrav do konca in da bomo pač imeli otročička. Zdaj je pa velik, zdrav fant. Prav brez posebnosti.

Jaz: Super, me veseli. A si drugače, ko si se pač odločila za splav, bila deležna kakršne koli podpore? Je bil kdo v ambulantni na voljo za pogovor?

E: Ja, podporo sem imela itak od partnerja in od staršev. O tem sem se tudi pogovarjala s prijateljicami zelo. Da bi bil pa prav kdo zraven mene med tem postopkom, ga ni bilo, ker sem jaz nekako želela, da bi bila sama. Mogoče na momente kasneje sem razmišljala, da po eni strani, da bi bilo fino, da bi bil partner z mano, vsaj tako, da bi me malo tolažil oziroma da ne bi šla prav sama, sama skozi to obdobje. Potem še pri porodu sem bila nekako sama, ni bilo partnerja zraven, zato ker je imel tako službo. Če bi zdaj imeli še enkrat dojenčka, se to ne sme zgoditi. Res je fino mogoče imeti res eno osebo, ki ti je zelo, zelo blizu.

Jaz: Kaj pa tako, psihološka podpora?

E: Kakšna podporna skupina?

Jaz: Ja, lahko tudi to, na primer.

E: Sem imela jaz tudi eno terapevko, samo z njo se nisem pogovorila do take mere. Sem jaz nekako psihično sama predelala to in se na to tudi pripravila. Jaz že dolgo časa pišem tudi dnevnik in v bistvu sem bolj noter izlila svoja čustva in svoje razmišljanje. Mogoče bi bilo fino, ja, ampak ne v taki meri, da bi terapevt tebe prepričeval, v kaj greš, ampak bolj bi bilo koristno, v takem smislu, glej, greš v ta postopek, te razumem, to spoštujem, ker si se odločila za eno izmed najtežjih odločitev v tvojem življenju. Pa moj namen zate je samo to, da se ti v redu počutiš, da ti veš, da delaš to zase, da ni s tem praktično nič narobe. Da imaš pravico do tega, da te na tak način podpre, ne pa da ti daje dodatna vprašanja, da začneš dvomiti v svojo odločitev.

Jaz: Kaj pa misliš, kakšen pogled imata religija in vera na to?

E: Uh, to je smrt za njih. Saj ne rečem, jaz sem verna, ne rečem, da ne, ampak nisem verna v skrajnosti, tako bom rekla. Nisem prav ateist, nisem pa res zelo verna. Ampak sem verna, imam vse zakramente in k maši hodim, kadar meni zapaše, kadar se jaz počutim, da bi šla rada k maši. Sem mogoče malo bolj svobodne misli kar se tega tiče in tudi ne gledam nekaj na cerkev. Spoštujem vse. So pa na primer nekateri v moji družini, ki so pa malo bolj verni in če bi jim povedala, kaj sem šla delati, bi me zelo grdo gledali. In nisem niti povedala, ker sem točno vedela, kakšen odziv bom jaz dobila nazaj. In se mi tudi zdi, na tak način gleda bolj starejša populacija, se pravi babice in dedki. Mama in tata verjetno malo manj, ker jaz sem njihov otrok in pač bodo naredili tudi, če se ne bi strinjali, bodo naredili vse, da je vse okej s tabo. Bolj se mi zdi, da starejša populacija tega ne razume na tak način, kot mlajša populacija, kakor na primer mi. Ker takrat, včasih splav niti ni bila opcija, sploh. Zato pa so imele ženske toliko veliko otrok. Ženske so bile narejene zato, da rojevajo otroke, takrat je bila taka mentaliteta. Zdaj pač ni več tak način razmišljanja, ker nismo ženske samo zato, da rojevamo otroke, da smo zmeraj doma.

Jaz: Ja... Kaj pa, a ti je znana pravica do ugovora vesti?

E: Am...

Jaz: V bistvu, da se ginekolog lahko odloči, da ne bo opravil splav, ker je to v nasprotju z njegovimi verskimi prepričanji.

E: Te prav razumem, zdravnik lahko reče, jaz ti pač ne bom dal zdravil, zato ker se mi ne zdi primerno, da bi ti šla na splav?

Jaz: Ja, ampak v tem primeru te mora poslati do naslednjega ginekologa.

E: Aja, okej. Hm. Ne zdi se mi prav, no. Ker ti si zdravnik in ti si tam zaradi pacienta, ker se mi zdi, da dostikrat pridejo pacienti, ki naredijo marsikatero drugo neumnost in ni v prepričanju zdravnika, ampak njegova prva pravica je, da pomaga človeku kolikor upa in zna in se mi zdi, da se bolj tega mora držati kot karkoli drugega. Ne pa svojih verskih prepričanj. Morajo kdaj tudi preko sebe, saj pač bi rekla, da je najbolj primerno tako. Ker nekako ne pridemo iskati osebnega mnenja od zdravnika, ampak pridemo dobiti strokovno mnenje.

Jaz: Kakšno si pa ti mela izkušnjo z zdravstvenim osebjem?

E: Tisti ginekolog me je takrat vprašal, če vem, v kakšen postopek se spuščam, da se še enkrat prepriča, če sem se zadnjo minuto premislila. Sem rekla, da vem in to je bilo to. Ni bilo pa prepričevanja v drugo smer.

Jaz: Kako pa se ti zdi, da mediji predstavljajo splav?

E: Odvisno kateri. Eni zelo lepo, normalno govorijo o splavu, drugi pa tako kot verniki zelo nasprotujejo. Mogoče bom rekla, da sem jaz malo bolj neopredeljena glede medijev, ker oni po eni strani želijo samo klike, poslušalce, gledalce, bralce. Nalašč delajo neke pompozne novice, jih niti ne zanima neka dejanska slika. Je pa res, da kakšni radi delijo kakšne izkušnje in malo približajo kakšne take težke končnim uporabnikom, poslušateljem. Samo jih je zelo, zelo majhen odstotek. Primer, Radio Ognjišče dvomim, da bo kadarkoli o tem govoril, bo pa prej glede kakšnih družinskih zadev, kakšne take bolj na duševni ravni. Cosmopolitan revija, tam sem pa že opazila kakšne take malo pretresljive, ampak tako fino vedeti, kako odreagirati v določenih situacijah.

Jaz: Super, evo še eno vprašanje. Se ti zdi, da socialno-ekonomski status oziroma položaj osebe lahko kakorkoli vpliva na dostop do splava?

E: Ne. Katera koli punca, ne glede na to, iz kakšne družine izhaja, v kakšnem finančnem položaju trenutno je, ne vpliva na to, zato ker ti nimaš nekega stroška glede tega, ker je v bistvu vse brezplačno.

Jaz: Kaj pa dostopnost do informacij o reproduktivnem zdravju, so na splošno dostopne vsem?

E: Ja, ampak dobiš bolj splošne informacije. Meni osebno je zelo odtehtala osebna izkušnja. Me je malo bolj nekako pomirila, da vem približno, kaj pričakovati.

Jaz: Okej, zdaj, kar se mene tiče sva prišli do konca. Ampak če sva karkoli pozabile, lahko zdaj poveš, če imaš kaj za dodati.

E: Ne, saj mislim, da sem ti kar vse povedala.

Jaz: No potem pa hvala lepa, da si bila pripravljena podeliti svojo izkušnjo.

E: Meni je v interesu, da pač povem svojo izkušnjo. Želim si, da se o tem malo več govori, sem dostopna za kakršnakoli vprašanja za katerokoli punco, ki bi imela dodatna vprašanja, da ji povem, kako je, kaj predlagam, kako se počutiti, kako se pripraviti. Da ima vsaj en občutek, da ni sama v tem, da ji lahko olajšamo vsaj malo. Tako sem jaz tudi mojim puncam, prijateljicam, sem rekla, da sem pripravljena o tem govoriti in še marsikomu bom povedala. Ne bom skrivala to.

Jaz: No, potem ti pa hvala še enkrat.

E: Ja, brez problema. Hvala za korekten in spoštljiv intervju, je bil prostor, da se razgovorim, sploh jaz, ki rada govorim (smeh).

Jaz: (smeh) Res hvala lepa za dragocene informacije, pa srečno še naprej.

E: Ja, hvala tebi, jaz upam, da boš v redu naredila. Lepo bodi.

Jaz: Ja hvala, enako. Adijo!

E: Adijo!

Intervju F

Jaz: Okej, hvala lepa, vse je anonimno in ne bo razvidno, da sem se s tabo pogovarjala. Jaz imam sicer pripravljene neke smernice, vendar bi bilo super, če bi čim več sama govorila. Najprej me zanima tvoje mnenje o splavu.

F: Jaz sem za, da se to dovoli. Mislim, da je to možnost izbire, ker jaz sem se sama odločila za splav, ker sem bila stara 19 let in ne bi mogla preživeti tega otroka, če pa bi, bi mu manjkalo sigurno kaj ali pa moji starši bi mi mogli pomagati. Nisem imela šole dokončane, službe nisem imela, tako da sem se odločila in mi ni žal.

Jaz: A bi šli mogoče kar najprej na tvojo izkušnjo, pa bova potem ostale stvari?

F: Okej, v redu, moja izkušnja je, takrat sem bila dijaškem domu in sem imela partnerja, fanta takrat, sem zanosila po nesreči, ni bilo nič namerno. Sicer on je hotel otroka, samo jaz nisem bila pripravljena in se mi zdi, da morata biti oba pripravljena na otroka. Zdaj imam otroka, tako da vem, kako je. No in sem se sama odločila, poiskala ginekologinjo in sem naredila splav, sicer me je čisto podpirala tudi ginekologinja, je rekla, da sem premlada. Tako da to je bila moja izkušnja, lahko tudi še naprej povem, ko sem naredila splav. Jaz sem ga sicer s tabletkami naredila. Vem, da obstaja tudi vakuumsko, ampak pri meni je šlo samo s tabletkami, se ne spomnim več, v katerem tednu sem bila. Ampak mene ni bolelo, kot menstrualne krče, čisto tako, se je dalo zdržati.

Jaz: Si bila kaj v stiski, ko si se odločala?

F: Ne, niti za sekundo nisem pomislila in tudi dandanes ne obžalujem, ker vem, da je boljše tako.

Jaz: Kaj pa s strani drugih, a si doživela kakšne predsodke?

F: Ja, ja. Jaz sem na zdravstveni šoli bila, sicer nisem govorila to okoli, ampak če se je šlo o kakšni taki temi, je bilo dosti proti, da je splav prepovedan in tako naprej. Ja, samo nisem pa nikoli jaz rekla, da sem šla na splav, smo to tako anonimno naredili (smeh). Ja, so pa kar proti, no, po mojem bi me kar obsojali. Današnji partner me še zdaj obsoja, samo meni ni žal, res ne. Zdaj imam drugega partnerja, on ve. On ne podpira, je res proti temu, ampak takrat je bilo, kar je bilo, jaz rečem.

Jaz: Mhm, kaj pa znotraj tvoje družine?

F: Ne vejo. Nisem povedala, ker po moje bi me obsojali.

Jaz: V redu, kaj pa v zdravstvu, je bilo vse v redu, če sem prav razumela?

F: Ja, ja, vse v redu.

Jaz: Pa ti je bila pred ali pa po splavu nudena kakšna psihološka pomoč oziroma podpora, kakšno svetovanje?

F: Pred splavom mi je ponudila, če bi pač potrebovala, samo jaz sem bila tako prepričana v to, da nisem rabila niti malo nobene pomoči, ker bi se tako odločila in konec. Po splavu pa ne, ni bilo. Mogoče, če bi imela drugačen odziv, mogoče bi mi ponudila moja ginekologinja. Tako pa ne.

Jaz: Kakšno bi pa bilo tvoje življenje, če pravica do splava ne bi obstajala?

F: Jaz sem tako proti temu. Dandanes da pomislim, da bi tistega otroka mogla obdržati... Ne vem, jaz po mojem bi šla v tujino splavit, da bi imeli to. Ker jaz res otroka nisem hotela in bi šla tudi samoplačniško, na črno, samo da se rešim.

Jaz: Se pravi splav je nekaj, kjer ni pogajanja?

F: Točno tako, ne podpiram, to da se igraš in da potem greš na splav, ampak včasih se zgodi in pač nisem zdaj da splave se dela na veliko, ampak če se pa zgodi, pa da res si odločen, da nisi za to stvar... Ker sem slišala, da so v ne vem kateri državi prepovedali splav. Jaz sem res proti temu.

Jaz: Ja, v Ameriki so kar precej zaosttrili zakonodajo, pa Poljska, te dve sta najbolj tako odmevni.

F: Ja, pa tudi pri nas se nekaj pogovarjajo že proti, ampak, ne. Ker jaz ne obžalujem niti malo, tako da res, jaz nisem za, da se prepove. Bog ne daj to prepovedat, ker jaz mislim, da to se bo še vedno delalo, se bo delalo pa na črno, če bodo prepovedali. Je pa še hujše.

Jaz: A se ti zdi, da ženske, ki so imele splav, še zmeraj nerade govorijo o tem?

F: Ja, ja, ker se bojijo, da bi nas obsojali. Tudi jaz nočem govoriti, sicer jaz sem bila v sobi takrat, to je bilo osem let nazaj, sem bila v sobi, kjer je tudi splav naredila, je imela že dva sina doma, samo tudi noben ni vedel, tudi od otrok noben ni, samo pač onadva sta se odločila, da imata dovolj otrok in je tudi naredila, pa tudi nobenemu ni povedala. Jaz mislim, da zato, ker bi bile tarča tem, ki so res proti še vedno splavom.

Jaz: A pa so dostopne informacije o reproduktivnem zdravju?

F: Ja, po moje, da so. Dandanes je tega vsega na internetu, še preveč vsega. Tudi osem let nazaj je bilo precej teh informacij, samo pač si mogel poklicati koga tudi. Jaz sem delala v Izoli. So mi tudi tam vse razložili že vnaprej. Res, teh informacij sem dobila... Tudi nobenih, da bi bile proti, za, nagovarjale, nič. One so povedale, kakšne so možnosti, posledice. Tako da se mi zdi, da tega imaš dandanes res dosti.

Jaz: Okej, kaj pa kaj pa mediji? Kako mediji predstavljajo splav?

F: Se mi zdi, da dosti proti.

Jaz: Okej. Bi še kaj o tem povedala?

F: Ne, ker nočem niti poslušati. Samo, kjer poslušam, se mi zdi, da so same negativne stvari. Tudi na Facebooku, ko berem, da je katera splav naredila, se mi zdi, da so toliko negativni komentarji, da niti nočem brati, ker imam sama to izkušnjo.

Jaz: Seveda, ja. Kaj pa ugovor vesti, ti je znano kaj je to?

F: Ne.

Jaz: V bistvu gre za pravico zdravnikov, se pravi vsak ginekolog, se lahko odloči, da splava ne bo delal zato, ker je to proti njegovim verskim prepričanjem. Ampak te mora v tem primeru napotiti k drugemu ginekologu, če on tega ne opravlja. Pa me zanima, kaj si o tem misliš?

F: Aha. U. To pa sploh nisem vedela, to mi je novo, ampak se mi zdi, da če se odloči on za tak poklic, se mi zdi, da pač bi mogel. Ker tudi ne vem, če si natarica in če si muslimanka, da ne piješ alkohola. In kaj boš rekel, ne točim alkohola (smeh)? Se mi zdi, da če si se odločil za ta poklic, je tudi to notri in konec.

Jaz: No, saj takih je pri nas zelo malo, tam nekje tri odstotki, ampak na Hrvaškem jih je pa 60 odstotkov. In v bistvu ženske res težko pridejo do splava, v bistvu ne pridejo vse, morajo potem v tujino hoditi samoplačniško.

F: Ja in gredo čez mejo.

Jaz: Ja, največkrat pridejo k nam.

F: No, ja, saj. Saj ravno par mesecev nazaj je bilo na Hrvaškem, ko je bil bolan otrok in je hotela splav? To se mi zdi pa joj. Groza. Meni je groza. Tudi dandanes, da bi zvedla, da je nekaj procentov, da bo imel kakšen sindrom. Jaz vem, da bi šla splavit. To mora biti.

Jaz: Se pravi, čigava odločitev pa je splav?

F: Ja, prvo je od ženske oziroma samo od ženske. To nima kaj tudi partner. Ker mama je mama, jaz rečem. Tudi zdaj vidim. Partner je lahko zraven. Ima lahko besedo samo končna beseda je od mame, bi jaz rekla. Mami je mami (smeh).

Jaz: (smeh) Pa cerkev, lahko kaj vpliva na pravico do splava?

F: Sploh se ne bi smela cerkev vtikati v to stvar.

Jaz: Mhm, kakšne argumente proti splavu pa navajajo verniki?

F: To je greh za vernike, ko naredijo splav. Čeprav ja, jaz sem krščena, tudi moja nona, ona je proti splavom. Bog ne daj. Smo imeli v družini primer, da bi bil otrok z zajčjo ustnico, precej poškodovano, tudi možgani bi bili poškodovani, so ji sami ginekologi priporočili, da naredi splav. Sicer šest mesecev je že bila in je normalno rodila, so dali umetne popadke in je rodila mrtvega otroka, ker bi bil tako poškodovan, da bi bil celo življenje odvisen od staršev. Ampak ja, moja nona je še dandanes proti temu. Zanj so ubili otroka, ki bi lahko živel, pa čeprav bi bil poseben. Ampak to so pač te starejši ljudje in še verni precej, za njih je vsako življenje sveto.

Jaz: Se mogoče spomniš, preden narediš splav ti dajo en vprašalnik...

F: Ja, res je.

Jaz: A si imela gor slučajno vprašanje, če si verna?

F: A, ne, to pa jaz nisem, ne. Vem pa, da je vprašalnik tudi kakšen si tako v glavi, kakšne misli imaš ali pa če rabiš pomoč, tudi tam napišeš.

Jaz: Okej, okej. Kaj pa, a misliš, da lahko socialno-ekonomski položaj osebe kakorkoli vpliva na dostop do splava?

F: Ne. Zaenkrat še ne vpliva, samo po mojem pa bo, kmalu, kamor gre naše zdravstvo. Zaenkrat pa ne, po moje tudi, če si iz revne družine oziroma da nima interneta ali karkoli, se mi zdi, da greš v bolnico in da ti dam vse svetujejo, povejo, če vprašaš. Se mi zdi, da ni še problema s tem, samo pa bo.

Jaz: Aha, ja. Dobro. Kar se mene tiče sva prišli do konca vprašanj, sicer sva precej hitro zaključili, ampak se mi zdi, da si tako zelo jedrnato odgovarjala.

F: Ja veš kaj, jaz sem strogo za, me ne bojo prepričali (smeh). Se mi zdi, da to more biti.

Jaz: (smeh) Se ti zdi, da sem karkoli z vprašalnikom pozabila, da nisem zajela? Bi še kaj dodala?

F: Ne. Še preveč, sploh nisem pričakovala, da boš imela tako globoka vprašanja (smeh). Ne, mislim, da si vse zajela. Glej, ti samo napiši dobro, da slučajno ne bodo še protesti (smeh).

Jaz: Ja, bom poskusila (smeh). No, potem pa res hvala, da si bila pripravljena podeliti svojo izkušnjo.

F: Ja nič, hvala tebi, ker si me informirala (smeh) in srečno, upam da uspe.

Jaz: Hvala lepa, tudi tebi srečno.

F: Dobro, hvala, čau čau!

Jaz: Čau!

Intervju G

Jaz: Najprej hvala, da si se mi javila. Intervju bo anonimen, se pravi ne bo nikjer razvidno, s kom sem se pogovarjala.

G: Ja, ni problema.

Jaz: No, najprej me zanima, kaj tebi pomeni pravica do splava?

G: Jaz mislim, da bi vsaka ženska morala imeti pravico, ne glede na to, koliko tednov je, ker sem tudi slišala, da dosti delajo razlike oziroma problem s tem odvisno, kateri teden si, glede na splav. Po pravici, mislim res, jaz bi, da vsaka ženska ima pravico do tega, ne glede na to, zakaj se odloči za to.

Jaz: Pa se ti zdi, da ženske še zmeraj težko govorijo o tem?

G: Ja, nekateri res. Meni je zdaj že lažje. Mogoče jim je težko zato, ker si res želijo otroka, pa je potem kaj narobe s plodom pa mora iti na splav. Ali pa ne vem, da ima spontani splav. Recimo, da je to res neko žalovanje za žensko, čeprav še ne pozna otroka sploh.

Jaz: Mhm. Kaj pa glede umetne prekinitve nosečnosti, se pravi, ko se ženska na zahtevo odloči, da bi rada prekinila nosečnost?

G: Saj kot pravim, mogle bi vse imeti isto pravico, tudi v primeru, če vidijo dovolj zgodaj, da je z otrokom kaj narobe. Takoj, seveda, jaz bi bila takoj za to, vem da prvič mi je bilo težko, ampak zdaj vem, da bi zmogla to narediti, ker ne bi rada matrala sebe pa otroka.

Jaz: Mhm, kakšno bi pa bilo življenje brez pravice do splava? Kaj bi zate to pomenilo?

G: Uh, ne vem, težko, to bi bilo res. Kaj pa vem. Težko bi bilo, no, res. Marsikateri ženski bi verjetno bilo težko. Meni tudi, no. Pravica do splava bi se mogla nujno ohraniti.

Jaz: Okej. Kako je pa z mediji in splavom, kako predstavljajo splav?

G: Ne vem, malo kdo je, ne vem, če sem že sploh kdaj zasledila v medijih glede splava. Tako, da res nimajo nekih konkretnih reportaž o tem splavu. Morali bi malo več, da bi ozaveščali ljudi o tem.

Jaz: Kaj pa informacije o reproduktivnem zdravju, a se ti zdi, da so tako lahko dostopne ali je tega premalo?

G: Ja odvisno potem tudi od osebnega ginekologa, od zdravnikov. Eni so tudi, kolikor berem, malo tako, da ne povejo vsega ali pa nočejo. Bi kar mogli malo bolj se posvetiti vsaki ženski, sploh ginekologi, da bi razložili vse, kako pa kaj.

Jaz: Mhm, kaj pa tako v šoli, se ti zdi, da je tega zadosti?

G: Mislim, da ne. Mi, vsaj pri nas v naši generaciji, tega ne vem, če smo imeli. Bi tudi lahko že v šoli recimo tam proti koncu osnovne šole, ko že razumejo, za kaj se gre.

Jaz: Mhm, kaj pa socialno-ekonomski status oziroma položaj oseba, a kakorkoli vpliva na dostop do splava?

G: Ne bi smeli težje dostopat do splava, ampak, ne vem, ne poznam primera, da bi, ampak ne bi smeli.

Jaz: V redu, kaj pa ugovor vesti, ti je znan?

G: Ne.

Jaz: Ugovor vesti je v bistvu pravica vsakega ginekologa, da se lahko odloči, da splava ne bo opravljal, če je to v nasprotju z njegovimi verskimi ali pa etičnimi prepričanji, ampak te mora v tem primeru napotiti k drugemu ginekologu, ki pač ugovora vesti nima.

G: To takoj menjam ginekologa. Njegova vera nima nič s tabo. Jaz ne bi pustila tega. Sploh glede na vero ne.

Jaz: Zdaj, ko sva ravno odprli temo vere, me zanima še tvoj pogled na religijo in splav.

G: Pač oni mislijo, da ubiješ človeka, recimo, to je že prvo. Ampak, ne vem, meni je vera mimo. Nimamo niti namena, otroka moja dva, krstila jih bom, za dalje se bosta sama odločila, kaj bosta delala. Tudi to, kar v cerkvi poučujejo otroke, da mora biti par poročen, da sploh lahko ima otroka. Tudi to mi je že mimo, ker marsikdo, vključno z mano, se noče poročiti. Ampak otroke pa vseeno imamo, to pa jim ni ravno najbolj po godu. Tako da, po domače povedano, jaz sem skregana s cerkvijo.

Jaz: V redu. Čigava odločitev pa je splav?

G: Od ženske. Od vsake posameznice, bi mogla biti no. Razen če še ni polnoletna, tako kot jaz nisem bila. Potem morajo starši biti zraven. Če imaš partnerja, pa si že polnoleten, je to tvoja odločitev, pač s partnerjem. Če sta v resni zvezi, razen če sama ostane. V mojem primeru, ko sem bila še mladoletna, pa res vsaj eden od staršev, da je zraven.

Jaz: Mhm. Bi te lahko kar zdaj prosila, da mi zaupaš svojo izkušnjo?

G: Kolikor se sicer spomnim, bila sem v srednji šoli, ne vem zdaj točno, 15, 16 let sem bila stara. Kako bi rekla, praktično prvi, drugi odnos z moškim. Sploh ni bilo nič med nama, samo pač tisto neko prijateljstvo, pa tisti en večer in je bilo dovolj. Res da sva se zelo razumela, potem pa je nekako prišlo do tega. Sploh se ne spomnim več, ampak nazadnje se potem spomnim, da sem šla do ginekologa. Se naročila na pregled prvi, takrat še sploh nisem imela ginekologa nikoli. On pa mi je tam potem povedal, da sem noseča, da pač osmi teden je že bil, vem, da nisem upala doma niti povedati nič. Takrat prvič je šla od prijateljice mama z mano h ginekologu. In mi je kar on predlagal glede na mojo starost splav. Sicer meni je bilo takrat, še čisto nekaj tako samoumevnega, sem si mislila, saj če moram, moram. Vem, da potem sem pa prišla v bolnico. Takrat sem že vmes mami povedala doma, je ona šla potem z mano. So mi dali tabletko, mislim, da sem dobila štiri tabletko za vstaviti v nožnico. Pa sem potem okrog šest ur nekje ležala v bolnici tam, da je šlo vse ven. So mi dali tisto ledvičko, ki imajo tam, pa rekli zdaj pa pojdite na stranišče, pa pojdite lepo lulat, normalno vse. Potem mi je bilo malo tako, ko sem videla tisto, kaj je vse ven iz mene šlo, mi ni bilo ravno več vseeno. V glavnem od tistega dalje naprej pa vem, da sem dobila kontracepcijo. Da sem zelo pazila, če je bil kaki partner, res da tisto ni bilo resno še, ampak vseeno, da je bila preventiva. Pazila sem. Je pa mi bilo potem malo žal že, ampak če zdaj študiram, da sem bila še v srednji šoli, da ne bi sploh mogla za otroka poskrbeti, da vem, da je pač moglo biti tako, kot je bilo, da se je zgodilo to vse, kar se je. Tako.

Jaz: Si bila v stiski, ko si se odločala?

G: Ne, takrat ne, kot sem rekla, takrat je bilo to za mene samoumevno, ker take starosti pač to moraš narediti. Zdaj vem, da ne bi. Razen, če bi bil otrok res zelo zelo bolan oziroma plod.

Jaz: Mhm, kaj pa, a si se soočala s kakšnimi predsodki od drugih ljudi?

G: Ne, ker nihče skoraj ni vedel, razen prijateljica pa mama moja.

Jaz: V bistvu te je mama podprla pri tem?

G: Ja, malo je bila razočarana sicer, ker je do tega tako hitro prišlo, ampak drugega ni mogla, kot da me podpre, da je z mano tisti trenutek tam, saj sem ji res hvaležna za to. Drugi pa tako kot sem rekla, sva se zmenili, da sploh ne rabijo vedeti nič o tem.

Jaz: Kaj pa z zdravstvom, kakšne izkušnje imate? So vam v podporo?

G: Ja, kolikor se spomnim, so bile sestre na oddelku res zelo prijazne. Drugih tako nisem srečala, ker tam sem imela samo tisti splav s tabletkami in je šlo, hvala bogu, vse lepo ven. Tudi s takratnim ginekologom, nimam kaj reči, je bil zelo super. Res, da sem bila kregana, prvič, ko sem tja prišla, ampak je nekaj vplivalo potem na mene, da sem se popravila (smeh).

Jaz: Kregana s strani ginekologa?

G: Ja, ja. Premlada pa tako.

Jaz: Aha, okej. Kaj pa pred in po splavu, si imela kakšen pogovor ali pa svetovanje? Pač neko psihosocialno podporo?

G: Ne, ne.

Jaz: Pa bi jo potrebovala?

G: Mislim, da ne.

Jaz: Dobro. Kar se mene tiče, sva čez moja vprašanja prišli. Če se ti zdi, da sva karkoli pozabili ali pa da sva karkoli spregledali, lahko zdaj še dodaš.

G: Ne, mislim, da sva kar vse šli skozi.

Jaz: No potem pa res najlepša hvala, da si bila pripravljena podeliti svojo izkušnjo.

G: Ni problema.

Jaz: Pa srečno še naprej.

G: Ja, hvala, enako. Adijo!

Jaz: Adijo!

Intervju H

Jaz: No, tole je anonimno, nikjer ne bo razvidno, da sem se s tabo pogovarjala.

H: Okej, v redu.

Jaz: Najprej me zanima, kaj tebi pomeni pravica do splava?

H: V bistvu meni pomeni, da se ženska lahko odloči, ali bo obdržala otroka ali ne. Tako kot je bilo v mojem primeru, da pač jaz nisem bila pripravljena na otroka in sem bila v bistvu res hvaležna, da sem lahko sploh imela to odločitev, da sem lahko šla na splav, ker pač v tistem trenutku mi je bilo res težko in nisem bila pripravljena in ne vem, kako bi se moje življenje sploh odvijalo, če bi takrat obdržala otroka.

Jaz: Mhm. A se ti zdi, da splav še vedno ostaja nek tabu, se pravi, da ženske ne marajo govoriti o tem?

H: Ja, valda. Pri meni je to bilo deset let nazaj, pa sem potrebovala dolgo za predelati, ampak jaz nisem vsem ljudem okoli sebe povedala, ker se nisem čutila varno, da bi jim to zaupala, ker vsi mislijo, si ubila nekoga. Mislim, res znajo biti zelo nesramni. Že tako teoretično, ker jih je tako malo, samo omeniš komu, so zelo vsi proti temu, ker verjetno večinoma so verni in pač valda ne sme iti na splav in take stvari. Tako da mislim, da je še kar hud tabu.

Jaz: Kaj so pa taki najpogostejši argumenti proti splavu?

H: Ja, da ubiješ otroka, saj bi se dalo, bi ti pomagali starši lahko. Samo nekateri pa tudi sploh ne povejo, pa si svoje mislijo, tako še niti ne vem, kaj. Ampak tisti njihov pogled ni v redu.

Jaz: Kako pa ti gledaš na nasprotnike splava?

H: V bistvu jaz se ne strinjam, ker vseeno bi ženska mogla imeti svojo pravico, da se odloči, ali bo imela ali ne. Težko je na primer vedeti situacijo ženske, ker nekatere niso sposobne imeti otroka in je pač okej, če naredijo splav. Pridejo te stvari za žensko, pa morajo to predelati, je kar težka pot. Tako da mislim, da se te ženske, ki smo naredile splav, se potem še zelo s tem ukvarjamo in nam je res zelo težko. Meni po desetih letih mi je okej o tem govoriti. Prej je bilo pa grozno.

Jaz: Ja, verjamem ja... Kako pa mediji poročajo o splavu?

H: Ej, iskreno, če si pa zdaj to povem, zelo ne spremljam te stvari, tako da ne vem, kateri strani so bolj naklonjeni. Pa tudi ne vem, če sem zasledila, niti nisem zasledila nobenega članka na to temo. To ti res težko odgovorim. Premalo se o tem govori, tudi ali negativno ali pozitivno, pač premalo se o tem govori.

Jaz: Kaj pa ugovor vesti, a ti je znano, kaj je to?

H: Am... A lahko malo razložiš, ker nisem ravno sigurna?

Jaz: Ugovor vesti je, ko se ginekolog odloči, da splava ne bo opravljal, zato ker je to v nasprotju z njegovimi verskimi prepričanji in to je pravica vsakega zdravnika v Sloveniji, ampak s tem, da mora pač potem, če on sam tega ne opravlja, nosečnico napotiti k drugemu zdravniku. Zdaj me pa zanima, kaj si ti o tem misliš?

H: Jaz sem se takrat odločila, da bom naredila splav in nihče mi ne bi mogel tega preprečiti in če se ženska za to odloči, bi verjetno potem poiskala drugega. Saj ti bom potem povedala moje izkušnje pa to, ampak jaz sem bila že toliko tednov noseča, da sem morala na komisijo, ampak jaz sem vseeno te komisije šla skozi. Ker potem na koncu sem bila tako, a bi ali ne bi, ampak so mi starši rekli naj grem, ker na koncu lahko rečem ne. Na vseh teh korakih te potem še vseeno vprašajo, ali želiš ali ne želiš narediti. Če bi si spremenila mnenje, bi že v tem procesu že enkrat rekla, da ne želim. Tako da mislim, da zdravnik ne bi smel imeti te pravice.

Jaz: Kaj pa ti skozi celo svoje življenje, koliko si bila kaj deležna kakšnega izobraževanja ali pa posveta, a se ti zdi, da so informacije o reproduktivnem zdravju na splošno lahko dostopne vsem?

H: Se mi zdi, da ko si najstnik, te te stvari tako ne zanimajo. In mislim, da bi se, ne pod prisilo, ampak vseeno bi nas mogli malo več informirati o teh stvareh. Ker ko si malo že starejši, si malo pogledaš stvari. Takrat pa te nekaj ne zanima, sploh kako dolgo nisem vedela na primer, da samo par dni lahko ženska zanosi, ko je ovulacija, na primer. Take stvari. Saj verjetno, če te zanima, si pogledaš. Ne vem, mogoče bi tudi morali malo več govoriti o teh stvareh.

Jaz: V redu. Kaj pa, a se ti zdi, da socialno-ekonomski status oziroma položaj osebe lahko kakorkoli vpliva na dostop do splava?

H: Ne vem, mogoče, če se je zdaj to v desetih letih kaj spremenilo, ampak tam so nas enako obravnavali, ne glede na to, kakšen status smo imeli. Ne vem, po moje ne.

Jaz: V redu, okej. Čigava odločitev pa je splav?

H: O, uf, ta je pa zanimiva. Pa, v bistvu, jaz bi rekla, da je od obeh. Saj valda bi rekla, da je najbolj pomembna od mame, od ženske. Moški je mogoče samo tako 30 procentov, ampak večinoma je pa od ženske, bi pa rekla da obeh, ampak ženska večinoma, ker ona je noseča in potem tudi, ko rodi, največ skrbi za otroka, zaradi tega bi pač dala večji delež ženski.

Jaz: Kaj pa recimo sorodniki ali pa starši?

H: Jaz mislim, da ne bi smeli imeti nobenega vpliva, da samo tako, kot so bili moji starši, da te bojo podprli, ne glede na to, kaj bo tvoja odločitev.

Jaz: Pa cerkev?

H: Jaz nisem verna, tako da pač ne. Ne (smeh).

Jaz: Bi lahko zdaj podelila svojo izkušnjo?

H: Okej, dobro. Meni se je to zgodilo deset let nazaj. In meni je bilo najbolj hudo zaradi tega, ker sem bila že šestnajst tednov noseča in nisem dejansko sploh vedela. Pač razlog je bil ta, da sem ravno šla študirat v Maribor in sem pač mislila, da je to nek stres, da zaradi tega nimam menstruacije. Pa tudi dejansko nisem bila toliko povezana s svojo žensko energijo. Pa niti nisem imela nobenih znakov, ni mi bilo slabo. Ničesar razen, da ni bilo menstruacije. To je bila edina stvar, tako da niti približno nisem povezala, da sem noseča. Potem pa slučajno sem naredila test in je bil pozitiven, jaz v šoku. Pač valda sem šla takoj na pregled h ginekologu, ki mi je povedal, da je že šestnajsti teden in mi je brez problema napisal napotnico za splav, brez kakršnih koli ugovorov. Edino medicinska sestra me je še vseeno tako malo, ja, pa ne bi vseeno obdržali? Pa sem rekla, da ne, pa sem bila v takem šoku, da sem se na poti domov jokala. Pač razočarana nad sabo, kako nisem sploh opazila tega, kaj se dogaja z mojim telesom, da sem dovolila, da je že tako daleč prišlo, ker to je že četrty mesec. Najprej sem šla v Celje, kjer delajo splave samo do desetega tedna. Ampak jaz sem potem mogla iti v Ljubljano, ker so mi tudi zavrnili, ker sem imela pač že več tednov in sva celo šli z eno skupaj, ki je tudi imela podobno situacijo in sva šli skupaj v Ljubljano na ultrazvok. Potem sva pa šli na komisijo. Aha, moram še omeniti, da je bilo treba še napisati pismo, prošnjo dejansko, da ti odobrijo splav in jaz sem napisala veliko stvari notri. Da sem neke tablete jemala, ki niso dobre v času nosečnosti, da sem veliko pila, ker sem bila ravno prvi letnik magisterija, take stvari, da bi res nakazovale na to, da bi bilo karkoli lahko še z otrokom. Potem sem pa v bistvu prišla tja, so bile tri ženske. Vem, da je bila ena ginekologinja, ena je bila neka socialna delavka, pa še ena je bila. Najbolj smešno je bilo to, da so bile to starejše gospe. In vse so bile v bistvu proti temu, da naredim splav in so me zelo na grdo in nesramno prepričevale, da moram obdržati otroka. Jaz sem se pol ure kregala z njimi, ker so mi začele, zakaj sem šla študirat ekonomijo, če vem, da ni služb. Naj obdržim otroka in ga dam, da ga nekdo posvoji. Potem zakaj sva šla s fantom narazen, pa naj greva nazaj skupaj. Saj na koncu so odobrili, ampak ta, ki je bila z mano, je pa rekla, če mi pa ne boste tu odobrili, bom šla pa nekam drugam, da mi bojo na črno naredili. Potem je bilo pa takoj vse okej. Ene so se pol ure notri matrale. Najbolj smešno, to so res stare ženske, ki nimajo pojma, 70, 80 let ravno tako, da so lahko še komaj delale in so pametovale mladim puncam, če lahko obdržijo otroka. Ker nimajo pojma več o življenju, kako je danes, kakšne situacije imamo in to me je najbolj razjezilo. Sem na koncu mislila, da ne bojo odobrili, ampak potem so. Potem sem šla pa v Celje, ker mi je bilo najbližje in en dan prej so mi dali pač eno tabletko, pa sem šla domov. Naslednji dan pa sem ostala v bolnici in so na par ur mi devali tabletko, da so dejansko prekinili dotok hrane. Potem se je pa zgodilo to, da so mogli nehati s temi tabletkami, ker sem imela previsoko vročino in se nisem počutila v redu. So mi dali še umetne popadke. Vseeno je bilo to šestnajst tednov, je bilo isto, kot da sem rodila. In mi je bilo zelo grozno, sem kričala, ker to so nenormalne bolečine. Je bilo isto, kot da bi rodila pač otroka, samo valda je bilo manjše. Potem se je pa zgodilo še to, da sem zelo krvavela. Ampak meni pač v tistem trenutku mi je bilo olajšanje. Ampak nisem želela nikomur povedat, ker deset let nazaj je bilo pa to še večji tabu, katastrofa. S tistim, s katerim sem zanosila, nobene podpore ni bilo od njega, pa ničesar. Še to mi je bilo zelo hudo. Sem s pomočjo staršev prišla malo k sebi pa potem sem se z eno terapevtko zelo pogovarjala. In sem čez čas sama sebi oprostila.

Jaz: Ta terapevтка je bila v zdravstveni ustanovi, kjer si delala splav?

H: Ne, to je bilo v moji lastni režiji. To je bilo kakih pet let nazaj, ko sem malo več delala na sebi in sva druge stvari predelali in sva se seveda dotaknili tudi tega in skupaj vse rešili.

Jaz: A takrat, ko si splav delala, pa ni bilo nikakršne psihološke podpore?

H: Ne. Ampak to bi bilo super. Nam noben ni povedal, kakšen bo potek tega splava, kaj se lahko zgodi, mogoče tudi katera ženska dejansko ne bi šla splav delat. Res je bilo naporno in tisti umetni popadki, to je tako grozno, da zdaj, ko sem ravno rodila, ni nič proti tistem. Pač da bi malo bolj izobraževali glede tega. In po mojem bi več žensk tudi mogoče malo bolj premislile ali ja ali ne, ne bi kar tako iz prve ne rekle.

Jaz: Ja... Prej si rekla, da si imela s komisijo zelo slabo izkušnjo. Zdaj me pa zanima kako je bilo z zdravstvenim osebjem med potekom splava?

H: Je bil en zdravnik, ko nama je rekel, zdaj sta imeli eno glupost, zdaj pa malo pazita. Je bilo malo nesramno z njegove strani, ampak drugače medicinske sestre so bile pa tam zelo vse prijazne. Nobena nič ni niti grdo pogledala ali pa kaj rekla, nič.

Jaz: Okej, super. Tako, kar se mene tiče, sva prišli do konca tem. Bi želela še kaj dodati?

H: Pa, ne vem, jaz v bistvu svojo izkušnjo sem povedala. Zdaj se nič takega ne spomnim, kar ne bi povedali.

Jaz: Potem pa res hvala, da si si vzela čas.

H: Ja, ni panike. Res je pomembno, da se o tem govori dovolj pa če je res hudo, da si taka ženska, najde po možnosti, da se z nekom pogovori, pa ne z nekom tako na primer mam, ali pa z družino, ampak tako res profesionalno pomoč, ki ti najbolj znajo pomagati.

Jaz: No, super. Potem pa še enkrat hvala lepa.

H: Ah, malenkost.

Jaz: Pa srečno še naprej.

H: Ja, lep dan. Adijo.

Jaz: Enako, adijo!

Intervju I

Jaz: No, super. Jaz imam tukaj smernice pred sabo... A bi najprej rada svojo izkušnjo povedala ali greva najprej na tvoje mnenje do splava?

I: Lahko greva najprej mnenje.

Jaz: Dobro. Najprej me zanima, kaj tebi pomeni pravica do splava?

I: Ja, to je v bistvu, glede na to, da sem sama hotela izkoristiti to pravico, pa jo potem na koncu nisem... To je meni ena zelo pomembna pravica. To je v bistvu, po mojem osnovna pravica žensk, ena od osnovnih pravic. Meni se to zdi bolj pomembno kot to, da ima ženska izbiro, koga bo volila. Enkrat, ko pride do tega, da si tako daleč... Ne glede na to kaj zagovarjaš, mislim, da je to travmatična izkušnja. Je pa lahko tudi travmatično to, da bi ti rada splavila, pa nimaš možnosti. Če ti misliš, da je za tebe to najboljša izbira, pa če ti nekdo to ne dovoli, ker misli, da je to umor, to je grozno. To je ena pravica, ki bi jo čisto vsaka ženska na tem svetu mogla imeti. In se ne sme nihče vtikati.

Jaz: Kakšno bi pa bilo v bistvu življenje brez splava? Kaj bi to pomenilo za ženske?

I: Vemo, kakšna posilstva so, pa še kaki otroci se žal v maternici ne razvijejo pravilno. Lahko si samo predstavljamo, kako je, če nekdo žensko posili, pa mora obdržati takega otroka. Pa bi otrok nekega dne izvedel, da se je rodil iz posilstva. Kaj bi se potem tistemu otroku naredilo? Potem nezaželeni otroci, deformirani, mogoče tudi ne bi dolgo živeli. Mislim, da ne bi bil svet v redu brez te pravice. Poznamo države, kjer to ni dovoljeno. To ni v redu, no.

Jaz: A se ti zdi, da splav še vedno ostaja tabu?

I: Po mojem čisto odvisno od tega, o katerem delu družbe govorimo. Če je družba zelo religiozna, ni važno za katero vero gre. Čeprav sama nisem niti prepričana, kaj o tem meni islam. Če govorimo pa o neki meščanski družbi, med mladimi, ki niso toliko pobožni, se mi pa ne zdi to več tabu. Čisto odvisno od tega, o kateri sredini govorimo.

Jaz: Okej, kaj pa dostopnost do informacij o reproduktivnem zdravju, a so nekako dostopne vsem?

I: Jaz osebno mislim, da so kar lepo dostopne. Recimo jaz, ko sem izvedela, da sem noseča, pa sem šla na prvi pregled h ginekologinji, so mi tudi vse lepo povedali. Kar sem rabila, sem vprašala, so mi dali vse informacije, ki sem jih rabila. Tudi na spletu se mi zdi, da je dostopno, jaz mislim, da so informacije kar dostopne. Vsi vemo, če rabiš informacije, greš na Google, veliko se da tam najti.

Jaz: Okej, kaj pa socialno-ekonomski status osebe, a se ti zdi, da kakorkoli vpliva na dostop do splava ali imamo pač vsi enak dostop?

I: Hm. Če potegnemo pod črto, mislim, da ne. Načeloma imajo tisti, ki imajo višji ekonomski status, tudi boljše izobrazbo. In ljudje z boljšo izobrazbo, z višjo izobrazbo, mislim, da jim to ni tak tabu sploh. Po drugi strani pa tisti z nižjo izobrazbo... Če pride do nezaželene nosečnosti... Če potegneš pod črto, otrok je strošek in si ga mogoče nekdo, ki je slabega statusa, ne vem, ne vem, tu pa ne vem kaj bi rekla.

Jaz: V redu. Kako pa mediji predstavljajo splav?

I: Jaz sploh ne vem, če sem že kaj zasledila o splavu v medijih. Pač so te neke spletne strani, ki govorijo, to je umor. Drugače pa po televiziji, pa po časopisih, ne vem, če sem sploh zasledila kako mnenje o splavu.

Jaz: Bi moralo biti tega več?

I: Ne bi rada videla, da bi bilo tega več, ker itak splav, imaš ene, ki so zelo za, imaš ene, ki so zelo proti. In več kot bo omenjanja splava, bolj ko bi bil splav izpostavljen medijsko, po mojem bi bilo več teh posameznikov, ki bi zelo ostro izražali svoje mnenje proti temu. Po moje bi začel biti splav še bolj napadan, če bi bil preveč izpostavljen. Tako, kot je zdaj, mislim, da je kar okej. Nič preveč na silo.

Jaz: Okej, razumem, ja. Kaj pa pravica do ugovora vesti, ti je znana?

I: Mi je znana, ja.

Jaz: Kaj si o tem misliš?

I: Če v neki državi obstaja pravica do splava in se ženska zanj odloči, to pomeni, da mora imeti dostop do enega zdravnika, ki bo to naredil. Mislim, vsak ima pravico do ugovora vesti, ampak to ne pomeni, da imajo lahko vsi ugovor vesti. Nekdo mora biti, ki bo to naredil.

Jaz: Ja, zato, ker na Hrvaškem jih ima 60 odstotkov ugovor vesti in ženske dobesedno ne morejo priti do splava.

I: Ja, saj to sem jaz mislila.

Jaz: Ja, groza. Čigava odločitev pa je splav?

I: Čigava? To se pa zelo navezuje na mojo osebno izkušnjo. Mislim, da ni pravega odgovora na to vprašanje. Otroka načeloma naredita dva, kar pa še ne pomeni, da se za otroka odločita dva. Moja osebna izkušnja, je taka, jaz sem doma imela sedanjega partnerja, on je petnajst let starejši od mene in ima od prej že dva otroka. Ko sva se midva spoznala, sem jaz takrat še verjela, da otroka ne morem imeti, on je rekel, jaz otrok nočem več imeti. Jaz sem rekla, okej, super, jaz jih ne morem imeti, ti jih nočeš več imeti, krasno. No, potem pa, itak zaščite nisva uporabljala, vsaj ne take, ki bi bila zelo zanesljiva. In sem zanosila. In jaz sem že prej zelo zagovarjala mnenje, če se pač dva, moški in ženska, spoznata in moški reče, jaz nočem imeti otroka, jaz mislim, da mora ženska to spoštovati. Če ima ženska neke pravice, ima pravico do splava, lahko moški reče, jaz nočem imeti otrok in je treba to spoštovati. In potem se je zgodilo, da sem jaz zanosila. Sem rekla, okej, moj partner je rekel, da noče več imeti otrok, to je to. Jaz nimam te pravice zdaj. Bi njegove pravice kršila, če bi rekla, jaz bom pa sama imela otroka. To se mi je zdelo totalno hinavsko, pač res, ne. Potem sem šla k svoji ginekologiji. Rekla sem, da je nosečnost nezaželena. Ona mi je napisala napotnico za splav. Jaz sem že poklicala v bolnico in se dogovorila za termin. Ampak potem, ko sem o tem razmišljala... Ne vem, hudo mi je bilo. Nisem se nekako mogla spraviti... Sem razmišljala, kaj bi bilo, če bi otroka obdržala in sem se o tem tudi s partnerjem pogovorila. Rekla sem mu, da bi jaz otroka rada, ampak če ti ne boš za to, ga ne bom. Kakšna bi pa bila to zveza, če bi on rekel, ne, jaz nočem otroka, pa bi ga jaz obdržala... To ne bi bilo nič. Ne bi se otrok v redu počutil, med nama bi se to poznalo. Potem je partner rekel, če bi ga ti rada obdržala, potem ga bova in tudi jaz se bom obnašal, kot da sem si ga želel, kot da sva se oba odločila za njega in ga naredila, tak bo za mene ta otrok. Potem sva ga tako obdržala in imava v bistvu še enega, tako da imava dva otroka. Tako je bilo to pri meni.

Jaz: Okej. Smem vprašati, je še kdo vedel za to?

I: Ne, samo partner. Mislim to, da nisem načrtovano prvega otroka naredila, to vejo moje ožje prijateljice, to, da sem razmišljala o splavu, pa samo partner.

Jaz: Kakšna je bila pa tvoja izkušnja z zdravstvom?

I: Moja osebna ginekologinja, tudi če ima kakšno osebno mnenje, ga tudi med vrsticami nisem mogla razbrati. Povedala mi je možnosti, napisala napotnico, vse mi je razložila, kako poteka splav. Tam na splavu me je pa samo vprašal, če mi je moja osebna ginekologinja vse razložila, vse opcije, na kakšen način se lahko splav naredi. Sem rekla, da ja. Jaz nisem zaznala ničesar, da bi kdo hotel v katero smer potiskati, ničesar.

Jaz: Okej, kar se tvoja izkušnja tiče, si zdaj vse povedala, ali bi še kaj dodala?

I: Kar se moje izkušnje tiče, mi zdaj ni žal, da sem obdržala otroka, to sem pač jaz. Nekdo drug bi se lahko isto odločil, pa bi mu bilo potem žal. Nihče ne sme vplivati na to, s partnerjem bi se morala sama odločiti, ta dva, ki naredita otroka. Če se da v konsenzu, če se pa ne da... Jebiga, pač tako je narava naredila, otrok raste v telesu ženske, se mi zdi grozno, da lahko nekdo vpliva na to, kaj delaš ti s svojim telesom in s tem, kar v tvojem telesu raste. Zdi se mi pa tudi grozno to, da pa moški ne bi imel nobene besede, 18 let mora preživnino plačevati, mora biti starš, tudi če si tega ni nikoli želel. Zelo težko vprašanje in ne vem, če je to sploh prav odgovor.

Jaz: Okej. Dajva mogoče zdaj še religijo in splav, da se še malo tega dotakneva.

I: Pač oni mislijo, da se življenje začne že s spočetjem. Pač pravico do izražanja imamo vsi, vsak ima svoje mnenje. Ampak protestirajte nekje drugje, ne pred klinikami. Tiste ženske, ki grejo tja, itak jim je že težko... Ne bi smeli izražati te pravice na tak način, da bi bilo ženskam, ki se za to odločijo, še težje.

Jaz: Dobro. Kar se mene tiče, sva čez teme prišle, če se ti zdi, da sva karkoli pozabile, lahko zdaj poveš.

I: Ne, pač o svoji izkušnji sem povedala, ne, mislim, da ne. Upam, da ti bo koristilo.

Jaz: Ja, zelo, te informacije so dragocene, tako da hvala lepa, da si se javila.

I: Ni za kaj, pa vso srečo.

Jaz: Ja, hvala lepa.

I: Vse dobro.

Jaz: Tudi tebi, srečno! Adijo.

I: Adijo!

Intervju J

Jaz: Najprej hvala lepa, da si mi javila.

J: Ni problema, ni problema.

Jaz: Bi te kar najprej povabila, da poveš svojo izkušnjo, če ti tako ustreza.

J: Jaz sem lani aprila zanosila. Medikamentno prekinitev nosečnosti lahko imaš do deset tednov oziroma okrog sedem tednov oziroma do sedem, osem tednov je najbolj priporočeno, da narediš. V Sloveniji imaš pravico do tega, vsaka ženska polnoletna ženska oziroma nepolnoletno od staršev, imaš pravico to narediti do desetega tedna. Po desetemu tednu lahko greš na komisijo. Tudi zdajle v okviru pripravništva sem imela kroženje en teden, pa sem malo bila, ker drugače sem končala magisterij socialnega dela, in sicer zdajle sem bila na kroženju tudi en teden v bolnici v socialni službi, tako da sem nekaj tudi zapisala. Ampak zdaj sem se spomnila, da imam v službi ta zvezek, tako da pač bom videla jutri, kaj imam. Ker potem se tudi izvaja preko komisije v bolnici. Če imaš preko deset tednov, greš kar na komisijo in potem odločajo, ali si za to ali nisi, če tvoje zdravstveno stanje to priporoča. In takrat nisem imela zavarovanja in moj mož pa je imel, ampak jaz sem nekaj urejala preko službe in takrat nisem

imela. Jaz sem prišla tukaj iz Bosne kakih pet let nazaj, ampak sem bila študentka, pa sem imela neke prekinitve, in sicer z redno službo sem začela nekje začetek julija prejšnje leto in takrat nisem imela zavarovanja, potem pa sem se pozanimala o tem v Bosni, kakšno je stanje. Oziroma sem potem spoznala, da sem noseča v Bosni takrat in mi je zdravnik dol povedal, da imam, ker imam že punčko, preko carskega se je rodila... Mi je povedal, da imam neko bakterijo v tem plodu zraven dojenčka in glede na to, da sem v petem tednu še, da lahko naredim to medikamentno, ker še ni srce začelo normalno, nič ni še tako normalno, ker nekaj se ne razvija v redu. In potem pa nisem bila sigurna v te naše zdravnike v Bosni in sem šla tudi tukaj v Sloveniji. In potem je tudi v Sloveniji, pač nisem imela nič zavarovanega, zato sem vse morala plačevati, ampak dobro. In takrat mi je povedala tudi zdravnica tukaj v Celju, da tudi plod ni v redu, da pač priporoča, da se to naredi, pa da ne gre pač v večjo nosečnost oziroma za več tednov, potem pa bi šlo v rizik, tudi tveganje bi bilo. Tako da mi je rekla, da tudi tu v Sloveniji je ta medikamentna prekinitve nosečnosti, v Bosni je ni bilo. Sem spoznala, da so jo dobili zdajle po novem letu in bi bil kirurški, pač vakuumski splav. In zdravnik mi je povedal, da ne, da raje grem pogledat v Zagreb, pa nekje, ker pač izvajajo tudi v medikamentno prekinitve s tabletko, ker sem premlada, da bi kaj narobe naredili. Tako da sem se potem obrnila na Slovenijo, sem plačala dvesto evrov. Normalno sem se zmenila, ker jaz imam otroka, takrat nisem imela službe, pa nisem mogla, ker to sem hotela, pač da moji starši ne vejo, za to. V enem bloku živim, ampak starša sta v drugem bloku, mislim, zraven je, petdeset metrov je razlike in moj pa je vedel za to. Nisem hotela, da mama pa ati vesta za to, ker, ne vem, če imaš svojega otroka, jaz tudi, ko sem šla na primer roditi prvo tamalo, nisem povedala, sem rekla svojemu bratu. In potem ko sem rodila, ko je bilo vse v redu, sem ga poklicala. Sem rekla, da naj pove mami pa atiju, ker ne vem. Nekako pač ni v redu, da starši vedo, da toliko skrbijo, pa vse. Ker noben ne ve, samo moja priča, njej sem edino povedala. Tako da sem si iskala, ker imam otroka, pa nisem imela varstva za njo, potem pa sem eni punčki razlagala, da imam ne vem kakšne kontrole ali nekaj. Tako, da sem en dan šla zjutraj ob sedmih, sem spila eno tabletko, v torek je to bilo, potem pa so me povabili, da pridem v četrtek zjutraj ob sedmih tešče v ambulanto ginekološko tukaj v Celju in pač ne smem nič jesti, cel dan nisem nič jedla in tako, da so mi dali ponovno okrog desete ure tableto v maternico, ker v bistvu ta prva tableta je, da ustavi vse. Prekine hrano plodu, ta prva tableta tako deluje, potem pa dajo drugo tableto. Pač moraš ležati dve uri in dajati v maternico tabletko, tako da bi šlo vse ven. Bolečine so bile tako grozne. Jaz sem rodila preko carskega reza. Mislim bolelo me ni nič, ker sem bila pač v anesteziji, ampak potem se je bilo pozdraviti zelo težko, ampak take bolečine, ko sem imela, potem pač po tej prekinitvi, kakšne bolečine sem imela. Ostale mamice pravijo, da take, ko greš naravno, normalno roditi, da te tako boli, še hujše. To je bilo noro in sreča, da so mi dali v infuzijo injekcijo. Nekaj takega je bilo kot morfij. So rekli, da je nekje približno kot morfij, tako, da so takoj prenehale bolečine in v bistvu je vse šlo ven okrog enajste ure, sem bila hospitalizirana do sedemnajste ure, dokler ni bila vizita, da je zdravnik odobril, da lahko grem domov. In to je bilo to, potem pač po enaindvajsetem dnevu imaš obvezno kontrolo pri zdravniku, da vidijo, če je vse šlo ven, če si se sčistil pravilno.

Jaz: Hvala, da si z mano podelila svojo izkušnjo. Si doživljala kaj stiske pred posegom?

J: Ja, ker že imam otroka in sem vedela, kako je življenje vredno. Če bi bilo vse izpravno, če bi bilo zdravo, ne bi to naredila. Bi v vsakem primeru rodila otroka, ker itak imam željo dva do tri otroke imeti. Malo mi je bil problem, ker nisem imela zavarovanja in potem sem morala plačati dvesto evrov, ampak dobro. Boljše je, da imam to medikamentno, kot da bi šla na ročno in ne vem, kaj bi se zgodilo potem, ker sem slišala dosti tega, sem brala na spletu, saj veš kako je. Ko nekaj iščeš po spletu, potem ti vse te stvari vedno prihajajo ven, pač ti posnetki pa vse. In sem vedno bila na TikToku, ker takrat sem čakala službo in mi je bilo dolgčas in sem vedno dobivala te posnetke o umrlih dojenčkih, splavih, tako sem se grozno počutila. To je bilo noro, da sem mogla Instagram, pa TikTok, vse to sem deaktivirala, dokler se nisem malo pozdravila. Tudi sem imela eno punčko zraven. Mislim, punca je, 19 let je stara bila in mi je rekla, da je to že drugič v tem letu, da dela medikamentno prekinitve nosečnosti in sem jo spraševala, saj veš mogoče, kako je v Bosni, tako malo bolj zategnjeno je vse. In sem jo spraševala, zakaj si to dela, zakaj mora z vsakim moškim to narediti oziroma mu privoščiti tak užitek. Če je ženska, mi pa ženske moramo pač imeti rade nekoga pa vse, da bi imel dober užitek in sem jo spraševala, zakaj to dela od sebe. In je bilo to njej čisto normalno. Starši so mislili, ona je imela redno službo, starši pa njena sestra so mislili, da je ona šla v službo. Iz Velenja je bila. In je takoj hotela iti domov, ko se je to zgodilo, ker ne ve, kaj bi povedala mami, ker je mama taka bolj trmasta pa vse. In zjutraj je šla takoj domov, saj se ne smeš kopati enaindvajset dni v stoječi vodi in ona je šla na morje. In mi je bilo bolj smešno to, da mi je po petih dneh, ko je bila na morju, mi je pisala na Instagram, da je imela nezaščiten odnos, ampak da gre po plan B. In sem ji itak rekla *what the f*ck*, kaj si ti misliš, niti se nisi

še pozdravila, da bi imela odnos. Je priložnost, da ženska ima vse pravice tukaj, ampak res ne vem, kaj se vsi delajo iz svojega zdravja potem.

Jaz: Ti si to punco v bistvu spoznala v bolnici?

J: Ja, tako, tako.

Jaz: Kaj pa ti, si se s kakšnimi predsodki soočala s strani drugih ljudi, če si komu povedala?

J: Ja, takrat, ko sem povedala moj priči, mislim, z možem sva se tako zmenila. Jaz sem rekla, pač taka je situacija, on je rekel ni problema, meni je najbolj važno, da se ti živa in zdrava, ker to niti ni dojenček še in midva, če sva skupaj in sva živa, zdrava, lahko narediva še enega, ali pet, vse je odvisno, kako ti bog dovoli. In ne vem, ko sem takrat povedala moj priči, ona takrat ni razumela, je rekla, jaz pa to ne bi. Jaz ne bi ubila svojega otroka, ti pa ubijaš svojega otroka in dejansko, čeprav kljub temu, da sem ji vse razlagala, da nisem zdrava, da je ta bakterija prisotna... Ne, ti pa ubijaš svojega otroka, jaz pa ne bom to naredila, ne bi to naredila. Tako da so taki predsodki.

Jaz: In kako si se počutila ob tem, ko si take stvari slišala?

J: Ni mi bilo tako enostavno, ker nisi imel podpore. Mogoče se v takemu primeru počutiš, da si potreben nekomu nekaj razlagati, ampak ti nisi dolžen nobenemu nič razlagat, če si polnoletna oseba, ti lahko narediš kar češ. Tako sem se počutila, ker ona je tudi socialna delavka, končala magisterij v Ljubljani. To je bila samo ena situacija, ko mi je to rekla. Ampak potem se mi je spet vleklo po mislih, kaj resno zdaj ubijamo svojega otroka. Kaj če bi ga rodila z Downovim sindromom ali pa nekaj, lahko bi poskrbela za njega, pa take stvari veš, potem se ti to včasih vleče po mislih. In sva se pogovorila z mojim, je rekel, da si to naj izbrišem, pa vse, da ni problema. Pa tudi potem sem dosti tega brala, da od boga na primer, če gre za zdravje nosečnice, da je to dovoljeno, da naredi do desetega tedna. Če se gre za njeno zdravje, da ni niti nobene take pritožbe z verske strani.

Jaz: To govoriva za islam, ne?

J: Ja. Ali pa za vsako vero. Mislim vsaka vera ima svoje. Ne vem katere si ti vere, ampak vsaka vera ima isto vse, se pa na različne načine pove.

Jaz: Aha, aha. Kaj pa v Sloveniji, misliš, da je prisotnih veliko vernikov, ki so proti splavu? Kaj se ti zdi?

J: Mislim, da ne. Mislim, da so to bolj starejše osebe, ampak mislim, da tudi te starejše ženske podpirajo mlade, da naj grejo narediti splav, ker v Sloveniji je boljše, kot je v Bosni. V Bosni je to neznan pojem, tukaj je boljše, je čisto normalno na cesti govoriti o tem. Jaz grem narediti splav, nimam rada tega fanta, jaz grem naredit, nočem njegovega otroka. Tukaj imaš tako priložnost, da si bolj sproščen.

Jaz: Se ti zdi to prav?

J: Ja, ker mi se zdi čisto normalno in čisto prav, ker v Bosni je bil ta primer, da je bila mladoletnica v Bihaću, 16 let je bila stara in celo svojo nosečnost je skrivala devet mesecev, je bila malo debelejša in se ni poznalo. Potem je šla k eni prijateljici zadnji mesec. In je rodila otroka in ga je zavezala v vrečko in dala v kontejner. In ravno zaradi tega je potem dajala izjavo, da jo njeni starši niso podpirali, da naredi splav. Da so jo tako kregali pa vse, da so jo dali ven iz hiše in niti je niso podpirali niti da rodi otroka niti da gre narediti splav z njihovo prisotnostjo oziroma potrditvijo. Tako, da je ona zbežala, nekako je to skrivala vse. In potem ga je dala v vrečko, zavezala in ga dala v kontejner. Res je groza. Zdaj tudi takrat, ko sem jaz imela splav, sem nekje slišala, da so v Združenih državah Amerike ukinili to pravico, da bi res res moglo biti od zdravnikov to potrdilo, da je res nujen primer. Da ni več lastna, osebna odločitev, da ne gre, pač, da ženska nima pravice do tega. Jaz pa to ne podpiram, ker je veliko posiljevanja moških nad ženskami, se dogajalo po svetu, ne samo v Sloveniji, Bosni, ampak na splošno v celem svetu. In mislim, da vsaka ženska ima pravico do tega, da ni važno, kje se nahaja. Ker ti nikoli ne veš, greš sam po cesti ob desetih, dvanajstih, če imajo take službe, da je pozno, ko gre domov. Ni važno, ne veš nikoli, kaj se ti lahko zgodi po poti ali pa te pobere pa strpa v prtljažnik. To pa ti res gre na roko, da imaš tako priložnost od države.

Jaz: Mhm... A pa si ti imela kakšno psihološko pomoč oziroma podporo pred splavom ali pa po splavu, ali pa so ti jo ponudili?

J: Ne. Mogoče, ker nisem niti potrebovala oziroma se nisem razjasnila, da bi pač povedala, da imam težave. Sem veliko razmišljala o tem, kaj pa bo, kaj potem... Večinoma z verske strani sem razmišljala, kaj pa bom naredila, kaj, če mi bog vzame mojo, na primer, mojo Nino, dve in pol je stara, kaj če mi bog vzame mojo Nino? Nisi hotela imeti tega otroka, nočem ti pustiti niti tega, ki ga že imaš, in take misli sem imela. Solze mi grejo zdajle, ko se spomnim takrat in veliko sem o tem razmišljala, ker mojo Nino imam najraje na svetu, nič se ne more s tem primerjati, ta ljubezen do otrok. In sem razmišljala, kaj, če mi vzamejo mojo Nino in potem pa sem tako molila, molila, da vse gre ven in pač, potem pa sem malo sprostila svojo dušo, saj bo. Veliko sem brala o tem, da je dovoljeno, tako da potem niso bile take posledice.

Jaz: Mhm, se pravi kaj te je nekako pomirilo glede religije oziroma vere?

J: Pomenilo mi je to, da imajo ženske veliko pravic v svetu in religiji tudi, v vsaki religiji. Ni važno, če je pravoslavna, krščanstvo ali pa islam, ženske imajo pravico do svojega telesa, do svojega zdravja, da poskrbijo in da lahko ukrepajo na ta način, da se bojo boljše počutile. Kar mislijo, da je bolj pravilno.

Jaz: Kaj pa si misliš o nasprotnikih splava?

J: Ah, to ne podpiram, sto procentov niti ne podpiram zato, ker saj sem rekla, to so pravice ene ženske. In kaj bi ena punca, 18, 17 let stara, niti nima službe niti ni končala srednje šole. In kaj bi ona na cesti naredila?

Jaz: Kaj pa ugovor vesti, ti je znan? Veš kaj je to?

J: Ne.

Jaz: To je v bistvu pravica vsakega zdravnika, da se pač lahko odloči, da splava ne bo oziroma umetnih prekinitev nosečnosti ne bo opravljal zaradi njegovih verskih oziroma etičnih prepričanj. Zdaj, če lahko to malo pokomentiraš, kaj se ti zdi?

J: Jaz mislim, da oni lahko poskušajo prepričati osebo, da naj to ne naredi, ampak če vidijo, da je oseba zaposlena, da je v zdravem okolju, da ima svojega izvenzakonskega oziroma zakonskega partnerja, nekoga, ki se bo tudi ukvarjal s tem otrokom, ki bo poskrbel za tega otroka, če oseba ima streho nad glavo, v bistvu, če ima zagarantirano življenje, da ne rabi skrbeti, kaj pa bo, ko bo rodila otroka, a bo šla na cesto, a bo šla v varno hišo, kam jo bojo namestili. Nekateri ženske sploh ne želijo priti do te situacije, da morajo iti na socialno, da morajo vlagati za socialno pomoč, ker ženske so v današnjem svetu bolj samostojne. Tudi nas naši starši učijo, da se čim več izobražujemo, da čim več šole končamo in so potem ženske bolj samostojne v današnjem svetu. In več je žensk, ki so končale šolo, ki so zaposlene, kot je moških, to je moje mnenje. Ker veliko moških sem spoznala, da niti nimajo za redno neke službe, niti niso resni v tej službi. Tako da po moje glede tega nimajo nič zdravniki, lahko pač predlagajo, če vidijo, da je normalna situacija, ampak na enostaven način, da se pogovorijo z osebo, da vidijo, kakšna je situacija, finančno, ne da gre na hrbet države, ampak da je oseba samostojna. Če je ženska samostojna in dela, ima svojo zaposlitev oziroma ima moškega, ki jo zavestno financira, ne kritizira, da ji daje denar, pač ima normalno družino in zvezo, potem pa ni problema, ker potem se ženska počuti boljše, ima boljše svoje mnenje o sebi, o svojem življenju. Tako da moje mnenje je, da zdravniki nimajo pravice do tega, da poskušajo nekaj prepričevati, prepričati. To je zdravnica meni tudi tukaj v Sloveniji povedala. Poskusila me je prepričati, da to ne naredim, ker je rekla, da bomo počakali do enajstega tedna, da vidimo, v katero bolezen se bo razvijal plod, na kakšen način bo vplivala ta bakterija, pa mogoče bomo rešili vašega dojenčka. Drugače pa je bil moški ginekolog v Bosni moj, sem pri njem vodila svojo nosečnost pri tamali, ker se je dol rodila. In on mi je tako rekel, če ti misliš, jaz ti priporočam za tvoje zdravje, pa za vse, da to narediš.

Jaz: Ja pa verjamem, glede na to, da si že sama imela neke dileme zaradi svoje vere, da te pa je to nekako še bolj spravilo v stisko...

J: Ja... Tako da jaz nikoli nisem imela tablete proti nosečnosti in tako, da mi je ona potem dala, rekla mi je, ko naredim to pač, da začnem piti in jaz sem spila štiri tabletki, pa nisem se dobro počutila, krvavela sem še dva meseca celo. In sem po četrti tableti prenehala piti, jih jemati, sem rekla, da ne bom, ker v svojih 29 let oziroma takrat 28 nikoli nisem niti eno tabletko tako vzela proti temu, ker ni bilo potrebe. Nisem imela tako pogosto niti odnose, sem imela samo eno zvezo, osem let sva bila skupaj, ampak nisem imela tako pogosto odnose, mogoče po 20. letu, da smo redno začeli in potem sem se poročila s 26. leti z drugim fantom in nisem nikoli nič takega pila,

razen teh plan B, ko sem vzela, pač to se zgodi. Grem si kupit 15, 16 evrov in raje to, kot da bi svoje hormone... Ker vidim zdajle punce, ko pijejo te tablete, vse vpliva na njih, tudi hormoni, na obrazu, pa kar se tiče kil, tudi na primer moja sodelavka, v Mariboru delam v socialni službi, moja sodelavka ima težave s kilogrami. Ona niti ne je toliko veliko, ampak pravi, da odkar je začela piti te tablete, da ima tako. Se vse prime.

Jaz: Ja, veliko stranskih učinkov je, na žalost.

J: Ja, tako, tako.

Jaz: Poleg te zdravnice, ki te je skušala prepričati, si drugače imela dobro izkušnjo v zdravstvu, ali so bili še kakšni taki primeri?

J: Dobre izkušnje sem imela, res, tukaj v Celju sem res imela dobro izkušnjo, pa ne jem svinjine, pa so mi dodatno naredili sendvič, potem ko je to bilo urejeno in sem lahko jedla in tako da res je bilo dobro. Tako da se ne morem nič pritoževati, kar se tega tiče.

Jaz: Kaj se pa tebi zdi, čigava odločitev je splav?

J: Od ženske. Je ženska odločitev, samo so tudi taki dejavniki ob strani, ki poskušajo na psihični način vplivati na žensko. Ampak mislim, da če ženska, če ima odločitev za splav, če se ne boji toliko za svoje zdravje, ker medikamentna nosečnost ni tako rizična, da bi se šlo za njeno zdravje, da bi, ne vem, umrla v času splava. Tako da moje mnenje je, če ženska želi, če ve, da je noseča, niti ne rabi nobenemu drugemu povedati, razen če ima svojega zakonca oziroma partnerja, pa da se z njim dogovori, če se da pač, če so finance take, za službo, pa vse. Ampak če ženska ne želi zaradi službe, pa bilo česa drugega, jaz podpiram popolnoma. Raje to, kot da bi vplivalo... Na primer imam eno prijateljico. Mama ji je delala kot natakara v Zenici in ona je postala noseča. In ko je rodila, tamala je bila stara dva meseca. Ta ženska ni imela denarja, ker je dobila odpoved, zanosila je s svojim šefom od te restavracije in ni imela denarja nič in potem pa je šla v sirotišnico, je pustila svojega otroka. In potem jo je prišla iskati, ko je bila stara 14 let. Tako da je zelo mlada bila takrat 17, 18 stara bila, ko je rodila in ne vem. Mislim, vesela je, da je rodila ampak ta tamala ima zelo bogo življenje, ker pravi, da atija svojega niti ne pozna, da ne piše ime in priimek, ker mama ne dovoli, niti v rojstnem listu. In ker mama ne dovoli, ona je meni včasih zajokala, rekla, jaz bi pa raje, da je ona naredila z mano splav, kot da imam tako življenje. Ker pač, mama se v bistvu včasih tako obnaša proti njej, da ji pravi da je pankrt, ko imaš otroka z nekom, ki ga nimaš rada, izven zakonske zveze, jaz ga nisem imela rada, mi tako gre na bruhanje, ko se spomnim na njega in take stvari in to pa res vpliva. Ker tamala je delala preko študenta, zdaj je stara 20, 21, nekaj takega. In delala je prek študenta, ne vem, zdaj se je zaposlila za redno nekje v kuhinji, ampak je tako vplivala nanjo, da ne gre na fakulteto, ne gre nikjer, samo si išče za redno službo, da bi šla čimprej ven iz tega stanovanja, da nista skupaj, ker so tukaj v Slovenijo potem prišle. Ne vem, ko je bila stara 16, 18 in je ona hotela čimprej iti ven iz tega stanovanja, da si čimprej najde službo, da ne rabi biti pri njej doma. Ker je tako slabo vplivalo to govorjenje mamice, na vse razne različne načine. Ker mama je punci edina podpora, prvo pri menstruaciji, ko jo dobiš, ne veš, kako se obnašaš, pa ostalo. Mama je tu, da ti pomaga pri vsem, ti pokaže.

Jaz: Ja, res... Kaj pa, a se ti zdi, da so informacije o reproduktivnem zdravju lahko dostopne, a so vsem dostopne?

J: Niti ne. Ker jaz sem bila stara 28 takrat, pa nisem niti vedela, da obstaja medikamentna prekinitev. Ker so takrat govorili škarje, škarje, škarje, škarje in to gre ven s škarjami, dokler nisem šla k temu zdravniku.

Jaz: A bi se ti zdelo prav, da bi bilo več tega, nekih izobraževanj?

J: Po mojem, da ja. Taki plakati bi se lahko naredili v bolnici. Pa na primer, da bi ginekologi imeli boljši pristop do osebe, ki želi to narediti, pač ne vem, imaš pravico, naredi, pač ni problema, ker to je tvoje življenje.

Jaz: Ja... super. Kakšno bi pa bilo življenje brez pravice do splava?

J: Ženske bi si naredile več samomorov, več bi bilo poskusov samomora, lahko, da bi jih več ubilo otroke, ali pa jih dale v sirotišnice. Tako kot sem že povedala tisti primer iz Bosne, bi ga dala v kontejner, v smeti. Bi potem ženske izgubile smisel, pravico, dostop do službe, ker bi nekatere dale svoje življenje za otroka, bi poskusile poskrbeti za njega in potem bi si svojo kariero dale ob strani, bi pustile. Ženska lahko vse uspe v svojem življenju,

in sicer lahko tudi svojo kariero pospešuje, izobražuje se, ampak mislim, da bi si naredila več takih preprečevanj glede kariere pa ostalega. Tako, da mislim, da bi slabo to vplivalo, če ne bi imela pravico do splava, da bi slabo vplivalo na njeno življenje.

Jaz: Se ti zdi, da je splav tabu v naši družbi?

J: Ja, se mi zdi. V modernem svetu, kot je na primer v Sloveniji, ampak ni še tako dobro razvito, po moje. Ker pri modernih osebah, ki so bolj mlajše, pod 40 let, so take normalne in so se v bistvu nekje v izobraževanju učile o tem oziroma se pogovarjale, kaki tečaji, kaj takega, kaka predavanja glede tega. Ker mislim, da je bolj normalna tema pri mlajših osebah, mlajših kot 40 let. Oziroma tisti, ki so bolj starejši, ni važno, kakšne so vere, ampak se še vedno držijo tega, da je plod živo bitje, da se ne sme narediti umor, ga ubiti v nosečnosti. Tako, da mislim, da je tabu tema, ampak da so bolj seznanjene osebe, mlajše kot 40 let. Mislim, to je nekako moje mnenje. Tudi v modernem svetu starejše osebe še vedno živijo v bivši Jugi, je bila tudi Slovenija v njej, po moje starejše osebe živijo v takemu sistemu še, da moški samo delajo in poskrbijo za svojo družino, da so moški primorani oženiti tisto punco in poskrbeti za njo pa za njihovega otroka. Ampak to pa danes ni tako, mislim škoda, ampak večinoma moški ne sprejmejo tega otroka kot svojega.

Jaz: Mhm. Kaj pa socialno-ekonomski položaj osebe, a kakorkoli vpliva na dostop do splava?

J: Jaz mislim, da ne.

Jaz: Kaj pa mediji?

J: Mediji pa sploh ne predstavljajo splava. Po moje je premalo tega, premalo se govori o tem, o pravicah žensk, o nasilju, koliko žensk doživlja nasilje, pa so primorane živeti v takem okolju, če niso sposobne, da bi šle naprej. Tako, da mislim, da mediji res premalo govorijo o tem.

Jaz: V redu, kar se mene tiče sva prišli do konca. Imaš še kaj za dodati?

J: Ne, mislim, da sva vse lepo povedali.

Jaz: Potem pa najlepša hvala, da si si vzela čas in mi pomagala.

J: Prosim, upam, da sem ti kaj pomagala v okviru magistrske. Če se še kaj spomniš, da rabiš kakšno informacijo, me lahko vprašaš, kar napiši mi.

Jaz: Super, najlepša ti hvala še enkrat za vso pomoč.

J: Prosim, lepo bodi! Nasvidenje.

Jaz: Enako, adijo!

Priloga 8.2. – Kodirna tabela (odprto kodiranje)

Oznaka enote	Enota	Koda	Kategorija	Tema
A1	... pravica, da končaš nosečnost ... iz kateregakoli razloga ... v glavnem zaključek, prekinitev nosečnosti.	Prekinitev nosečnosti	Pomen pravice	Pravica do splava
A2	... bi morala imeti vsaka ženska pravico do splava, ...	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava

A3	... do neke ne bi smelo biti neomejeno to.	Omejena s tednom nosečnosti	Pomen pravice	Pravica do splava
A4	... bi ženske probale na nevaren način zaključiti svojo nosečnost in bi s tem tvegale svoje življenje.	Nevaren splav	Odsotnost pravice	Pravica do splava
A5	... pogled družbe na žensko in na žensko telo bi bil drugačen ...	Položaj žensk v družbi	Odsotnost pravice	Pravica do splava
A6	... nima nobene pravice delati s svojim telesom, kar hoče, ...	Ni avtonomije nad lastnim telesom	Odsotnost pravice	Pravica do splava
A7	... imaš pravico se odločiti, ali si želiš imeti otroka ali ne	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava
A8	... ni vedno samo sporazumen spolni odnos, včasih je tudi posilstvo, ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
A9	... zdi se mi, da je tabu, ...	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
A10	... ženske potem zaradi tega tudi skrivajo, da so imele splav.	Skrivanje splava	Splav kot tabu	Pravica do splava
A11	... slovenskih objav niti ne zasledim tako pogosto, ...	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
A12	Je kar zelo divje vse skupaj pri njih, ...	Tuji mediji	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
A13	... v Sloveniji je pogled medijev bolj proti splavu ...	Proti splavu	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
A14	... ko je tista gospa, nosečnica s Hrvaške ... je bil kar pozitiven pogled slovenskih medijev, ...	Primer pozitivnega poročanja	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
A15	V Sloveniji jih ni veliko, ...	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
A16	Jaz se absolutno s tem strinjam. Tudi jaz sem medicinska sestra, tako da tudi jaz imam pravico ugovora vesti in se strinjam s tem.	Za	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
A17	... je to taka delikatna tema.	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
A18	... ne moreš nekaj takega zahtevati od zdravnika, da	Narobe bi bilo prepovedati	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava

	naredi nekaj, kar ne more ...			
A19	... če pač ti čutiš kot zdravnik, da nočeš tega ali pa ne zmoreš tega, se mi ne zdi prav, da to ne bi bila njegova pravica.	Narobe bi bilo prepovedati	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
A20	... že v šoli razložiti zdravnikom, zakaj je tudi to pomembno, da nimajo ugovora vesti, ...	Osvetliti pomen	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
A21	... zaposliti, ali pa bolj specializirati mogoče kakšnega zdravnika bolj v to smer, ...	Zdravniki samo za splav	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
A22	... da se ... lažje pride do splava, brez da se ukine možnost ugovora vesti zdravnikom.	Narobe bi bilo prepovedati	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
A23	... najbolj mamina oziroma ženske, ki je noseča.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A24	... vsaj pove lahko svoje mnenje partner ... Ampak na koncu je odločitev ženske, ki nosi otroka.	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A25	... dlje kot si ... v sorodu, manj imaš besede.	Ne sorodniki	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A26	... bi poslušala mnenje svoje mame, ampak če se ne strinjam z njim, ne bi upoštevala.	Ne starši	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A27	... zakonodaja vpliva na način, da če zakonodaja reče, da ne smeš, da potem na koncu pač vsaj ne smeš legalno, ...	Vpliv zakonodaje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A28	Torej mama je verna ... mama se odloči, ... zaradi ali pa s to vero.	Vpliv vere	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A29	... da je to življenje, ...	Pravica do življenja	Argumenti proti	Religija in splav
A30	... je proti kontracepciji, ...	Proti	Stališče vere do kontracepcije	Religija in splav
A31	... s čimer se ne strinjam.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav

A32	... ne vem, kaj bi se poleg vtikala. Se mi zdi, da ni to stvar nekih verskih, ...	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
A33	... mama v nekaj verjame in iz tega razloga pač se odloči, ...	Vpliv vere	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
A34	To je grozno, ne bi se smelo to dogajati.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A35	... grozi ženskam, ... s temi zelo vulgarnimi ... slikicami, pa s takimi besedami grdimi, ...	Grožnje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A36	... Zavod Živim ... Da pomagajo ženski in da se z njo pogovarjajo, čeprav se mogoče pogovarjajo bolj v stilu, da so proti splavu, ampak da se na prijazen način, ...	Zavod Živim	Stališče sogovornice	Religija in splav
A37	... ta nesramen način, ko pa protestirajo, to se mi ne zdi prav.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A38	... da ženska pristopi ... ve, da nekje nekaj obstaja, kamor lahko gre in pove njeno situacijo in se ji pomaga, ampak ona naveže stik, ne pa da se oni njej vsiljujejo.	Brez vsiljevanja	Stališče sogovornice	Religija in splav
A39	... imaš pravico protestirati tudi v obe smeri, ...	Svoboda izražanja	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A40	... da neki ženski, ki hoče narediti splav, rinejo v obraz tiste plakate, ...	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A41	Imajo pravico do svojega mnenja, ...	Svoboda izražanja	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A42	... v Sloveniji ... ni tako divje kot drugje.	V tujini huje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
A43	... razen, če si mogoče res res res reven.	Samo zelo ranljivi	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava

A44	... večina ljudi v Sloveniji ima zelo <i>easy</i> dostop do splava, kar se tiče denarja.	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
A45	... v osmem razredu osnovne šole, ko je pač pouk biologije o spolnosti ...	V šoli pri biologiji	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
A46	... smo imeli ločeno punce, fanti isto pogovor o tem zunaj nekega predmeta, ...	V šoli	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
A47	... tudi starši niso imeli pri meni nobenih problemov, so mi vse razložili.	Starši	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
A48	... preko zdravstva jaz osebno nisem nič, da bi kjerkoli bilo kako predavanje recimo v zdravstvenem domu.	Nič v odraslosti	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
A49	... ko sem šla do ginekologa, po kontracepcijske tablete, ...	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
A50	Jaz sem zanosila na kontracepcijskih tabletah, ...	Neuspela zaščita	Okoliščine	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A51	... nisva s partnerjem načrtovala zanositve.	Nezaželena nosečnost	Okoliščine	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A52	Sem začela jaz sama od sebe razlagati zakaj ... Je zelo prijazno povedala, da je v redu, da ne rabim nič razlagat, zakaj.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A53	... nič niso bili nesramni, nič niso, da bi rabila karkoli hiteti, nič.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A54	... so rekli, okej, ni panike, nič komplicirali ...	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A55	... nisem je mogla vzeti. Nisem, nisem psihično pač, nisem se mogla pripraviti.	Ne more vzeti tablete	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A56	... je bila stoodstotno moja odločitev ...	Lastna odločitev	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav

A57	Nisem se jaz z nikomer drugim pogovarjala o tem.	Ni nihče vedel	Odzivi drugih	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A58	Nisem recimo mami poklicala ... sem pa vedela, da ... je tudi ona kar zelo proti splavu ...	Mama proti splavu	Odzivi drugih	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A59	... sem doživljala kar hudo stisko, ...	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A60	... sem se počutila dokaj pod pritiskom, da naredim splav, ...	Pritisk	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A61	Oba sva zelo zadovoljna z odločitvijo, ...	Ne obžaluje	Po odločitvi	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A62	... nisem nikoli nič za sekundo obžalovala ...	Ne obžaluje	Po odločitvi	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A63	Zelo podpiram to, da ima možnost ženska odločati, ker tudi jaz sem rabila to možnost odločati, da sem lahko temu rekla ne. Jaz za sebe čutim, da sem rabila imeti to možnost, se odločiti.	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava
A64	Zelo bi bilo lepo, da bi ... imeli denarno pomoč recimo za mlade mamice, ...	Denarna pomoč	Predlogi za zmanjšanje splavnosti	Pravica do splava
A65	... da bi imele mlade mamice možnost izrednega študija brezplačno in da bi imela brezplačno možnost dokončati oziroma narediti študij čez par let zastoj.	Študij	Predlogi za zmanjšanje splavnosti	Pravica do splava
A66	... si država želi večjo rodnost, ...	Populacijska politika	Okoliščine	Pravica do splava
A67	... malo več izobraževanj z zdravstva. Recimo da nimaš možnosti, da ti starši ne povejo, da vsaj preko zdravstvo kaj dodatno izveš, ...	Spolna vzgoja v zdravstvu	Predlogi za zmanjšanje splavnosti	Pravica do splava

A68	... za nosečnice, ki so mlade mamice, da bi bila možnost še malo dodatnih izobraževanj, ...	Izobraževanja za mlade mamice	Predlogi za zmanjšanje splavnosti	Pravica do splava
A69	Da bi se delalo na tem, da bi bil splav manjši tabu.	Detabuizacija	Splav kot tabu	Pravica do splava
A70	... velik tabu je ... ženske si ne povejo ... jaz nisem povedala ne mami ne nikomur v družini, ...	Premalo govora	Splav kot tabu	Pravica do splava
A71	... bi mogoče bilo lažje, ker da recimo, da bi meni ena prijateljica povedala, jaz sem pa naredila splav.	Deljenje izkušenj	Podpora	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A72	... da bi bila malo bolj odprta družba glede tega, pa malo manj obsojanja tudi, pa strahu.	Detabuizacija	Splav kot tabu	Pravica do splava
A73	V teh trenutkih si dosti lahko v stiski.	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A74	... jih celo življenje lahko peče ali pa ne, če so srečne z odločitvijo.	Različnost izkušenj	Okoliščine	Pravica do splava
A75	... da bi znalo biti še kaj hujšega, če bodo tam v Ameriki naprej to nadaljevali. Ker se mi zdi, da vsi mi malo potegnemo, povlečemo vse slabo od tam.	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
A76	... ginekolog te napotil k psihologu na hitro, da imaš prednostno ...	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A77	Jaz osebno sem zelo pomirjena in s svojim razmišljanjem in s tem, kar se mi je zgodilo.	Ne obžaluje	Po odločitvi	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
A78	... če pa nisi, pa tudi skrivaš dalje in sebi in drugim vsem.	Različnost izkušenj	Okoliščine	Pravica do splava
B1	... da imaš to pravico, da se odločiš, če hočeš obdržati ali pa ne.	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava

B2	... da se proba nekako rešit, da pač obdržiš otroka.	Poskusiti obdržati otroka	Pomen pravice	Pravica do splava
B3	... bi spremenila tako v zdravstveni smeri, do katerega tedna, mislim kateri teden greš delat splav ...	Omejena s tednom nosečnosti	Pomen pravice	Pravica do splava
B4	... sem potem skoraj umrla.	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom
B5	... s partnerjem nisva skupaj živela, ...	Neprimeren čas	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
B6	... pa šole nisem še dokončala, ...	Nedokončana šola	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
B7	... tam te itak spodbujajo, če so pač kake možnosti, da ti na tak način obdržiš otroka.	Spodbujanje proti splavu	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
B8	Noben pa ti ne da, pač ne vem, da bi te poslal do kakega strokovnjaka na pogovor ...	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
B9	... je premalo ... psihološke pomoči.	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
B10	... jaz sem se zelo sekirala, ...	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
B11	... nisva bila pripravljena.	Nepripravljenost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
B12	... nisva imela nič svojega, finančno tudi nisva mogla.	Finančna nestabilnost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
B13	... mama je bila proti temu, da bi šla delat splav. Je hotela, da bi obdržala otroka.	Mama proti splavu	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
B14	Vsak je imel svoje mnenje in me je čisto zmešalo. Nisem vedela sploh, kaj bi.	Neodločenost	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
B15	... sem pač dobila veliko teh strahov ...	Strah	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
B16	... se ni maternica hotela celiti. Pa tudi krvavela sem vedno, krvavite se niso nehale.	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom
B17	... me je takrat potem peljal partner na urgenco, ker je bila res neznosna bolečina, ...	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom

B18	Sem imela maternico tako tanko, da so se potem že pogovarjali, da mi jo bodo mogli ven vzeti ...	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom
B19	... oni meni niso nič hoteli povedati, kaj se dogaja. Jaz nisem čisto nič vedela.	Brez komunikacije	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
B20	... so lahko travmatične posledice.	Travmatične posledice	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
B21	... ker potem sem morala hoditi k psihologinji. Sem dobila pač tablete za spanje, zato ker sem se vedno zbujala ponoči, pač kričala sem v spanju. Mislim težko je bilo, no.	Travmatične posledice	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
B22	... da bi dobil neko napotnico. Da bi že prej imel neke pogovore, ker ni to sam kar tako. Mislim pač, ker tudi močno vpliva na psiho.	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
B23	... sem se bala, da ne bom dobila potem sploh več možnosti, da bi zanosila.	Strah, da ne bo mogla zanositi	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
B24	... vem, da se po mojem še vedno ne strinja, da bom tako mlada imela otroke, ...	Brez podpore očeta	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
B25	... ko se zgodi, moraš sprejeti to odgovornost, ...	Prevzemanje odgovornosti	Pomen pravice	Pravica do splava
B26	... je pa tudi fino, da imaš izbiro.	Izbira	Pomen pravice	Pravica do splava
B27	Imela sem težave s taščo. Ker ona pač je čisto drugačnega mnenja, je čisto proti splavu.	Veliko predsodkov	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
B28	... me je zaničevala tudi zaradi tega.	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
B29	Starejši ljudje so proti temu, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
B30	... da mora ostati pravica do splava, to je tvoje telo, se	Avtonomija nad lastnim telesom	Pomen pravice	Pravica do splava

	imaš pravico sam odločiti.			
B31	... umor, ti nekomu kršiš pravico do življenja. To bi lahko bilo novo življenje in njegova pot, ti pa pač prekineš to.	Umor	Pomen pravice	Pravica do splava
B32	Obe strani nekako probam razumeti.	Neodločenost	Pomen pravice	Pravica do splava
B33	... ko se je vse zgodilo, če bi vedela, bi se odločila, da obdržim.	Obžaluje	Po splavu	Izkušnja žensk s splavom
B34	... moraš pa imeti tudi pravico da izbiraš.	Izbira	Pomen pravice	Pravica do splava
B35	Zelo težko je to.	Neodločenost	Pomen pravice	Pravica do splava
B36	... po eni strani se bojiš, ker te bojo eni obsojali, ... Pa si potem raje tiho.	Strah pred odzivi	Splav kot tabu	Pravica do splava
B37	Slovenija je itak bolj razvita in vse zveš.	Dovolj dostopnih informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
B38	... sploh ne bi smela biti to naloga šole.	Ne bi smela biti v šoli	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
B39	... da je to nek intimen del v družini, ...	Starši	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
B40	... pri ginekologinji, da bi bili zadolženi za to, ...	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
B41	Vsi enako.	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
B42	Pri nas niso proti.	Za splav	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
B43	... druge države, kot so recimo Amerika pa nekaj malega tudi po Evropi, je drugače.	Tuji mediji	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
B44	Pri nas slovenski mediji dosti govorijo o splavu ...	Dovolj novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
B45	To se mi sploh ne zdi prav, da bi ti svoja verska prepričanja vpletal v takšne posege ... Vsak ginekolog bi moral opravljati splave, ...	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava

B46	... same ženske, ...	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
B47	... je tudi lepo, da po eni strani upoštevaš tudi mnenja partnerja.	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
B48	Meni se zdi, da je narobe, da bi se kdorkoli od njih vmešaval.	Ne sorodniki	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
B49	... povsod mešani občutki, čustva, so me vsi zmešali, ...	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
B50	... da je splav eden največjih grehov, ki jih lahko človek naredi. Da je hudičevo dejanje, ...	Greh, zločin	Argumenti proti	Religija in splav
B51	Vse vere so nekako vsiljive glede tega. In mi ni to všeč.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
B52	Če narediš to, te bo bog kaznoval ... Pač prav strah. Vera straši.	Vera straši	Stališče sogovornice	Religija in splav
B53	To je nečloveško, ... Zelo je agresivno to ... Da prideš delat splav, pa te tam počakajo nasprotniki splava, te zaničujejo, meni bi se zmešalo.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
B54	Ja, oni so proti.	Proti	Stališče vere do kontracepcije	Religija in splav
B55	... več pravic in pomoči za nosečnice, sploh za mlade nosečnice.	Denarna pomoč	Predlogi za zmanjšanje splavnosti	Pravica do splava
B56	... se res premalo govori o tem.	Premalo govora	Splav kot tabu	Pravica do splava
C1	Zdaj so se vsa čustva že malo pomirila.	Pomirjena	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
C2	... svobodo pri odločanju o številu potomcev, o zdravstvenem stanju.	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava
C3	... ustavno določena pravica ...	Osnovna pravica žensk	Pomen pravice	Pravica do splava
C4	... pod prisilo, ...	Prisila	Okoliščine	Pravica do splava
C5	... iz socialno-ekonomskih razlogov, ...	Socialno-ekonomski razlogi	Okoliščine	Pravica do splava
C6	Nekatere so dejansko premlade.	Starost	Okoliščine	Pravica do splava

C7	Je težko. Ja, zelo vpliva, vpliva na vse okrog tebe, vpliva na delo, vpliva na psihično stanje, vpliva na telesno stanje, na vse.	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
C8	... zatiranje ženske, ...	Zatiranje	Odsotnost pravice	Pravica do splava
C9	... nespoštovanje človekovih pravic, človekovih svoboščin.	Kršenje pravic	Odsotnost pravice	Pravica do splava
C10	... vračilo v srednji vek, ...	Vrnitev v preteklost	Odsotnost pravice	Pravica do splava
C11	Dokler sam ne začneš o tem govoriti, se o tem ne govori, ko pa sam poveš, pa ženske začnejo govoriti o tem.	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
C12	Pri ginekologinji ... sem bila podučena o vseh možnostih kontracepcije.	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
C13	... zelo dobro izobrazijo o tem.	Dovolj dostopnih informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
C14	Sva jima pa tudi obema jasno in glasno povedala, ...	Starši	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
C15	Ne vem pa, kako je če, si brez zavarovanja.	Ljudje brez zavarovanja	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
C16	... mislim, da jih je pri nas tudi zmeraj manj. Teh nosečnosti zaradi nezaželenosti.	Manj nezaželenih nosečnosti	Okoliščine	Pravica do splava
C17	Ne veš kako je, ko prideš do situacije.	Različnost izkušenj	Okoliščine	Pravica do splava
C18	... starši, če je pač ženska mlajša, ne sme imeti glavnega vpliva na odločitev.	Ne starši	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
C19	... je to pač odločitev ženske same.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
C20	Jaz sploh ne bi komentirala.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
C21	... se recimo dogaja na Hrvaškem, pa na Poljskem, pa na Irskem, pa na Malti ...	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
C22	Pravico do življenja.	Pravica do življenja	Argumenti proti	Religija in splav

C23	... da je zarodek otrok že od trenutka spočetja.	Človek od spočetja	Argumenti proti	Religija in splav
C24	Ko je župnik imel pridigo o tem, sem šla na sredi pridige ven. Ne, nimam komentarjev, no. Ker se mi zdi to zloraba položaja, kaznovanje žensk kot takih. Tisti primer, zdaj se ne spomnim, kje je bil, ko je ženska umrla zaradi sepse, ker ji niso želeli delati splava. Ja, to se mi zdi tako, huligansko.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
C25	Jaz sem imela trisomijo 21 ...	Okvara ploda	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
C26	... sem naredila edino pravo odločitev, ki sem jo lahko. Tukaj ni bilo vprašanje, a je to prav ali ne.	Ne obžaluje	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
C27	Jaz nisem od nikogar dobila obsojanja, ali pa da nisem prav naredila.	Od nikogar predsodki	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
C28	Nobenega obsojanja, ne s strani zdravnice ... nobena medicinska sestra, ne na ginekološki ambulantni, nič.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
C29	... so mi dajali kontakt ... Je bila pa na voljo, tudi, ko sem imela porod. Če rabite, povejte, bo prišla psihologinja, samo recite.	Ponujena psihosocialna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
C30	To je bilo zelo neprijetno, ...	Neprijetno	Potek	Izkušnje žensk s splavom
C31	Dovolili so mi, da je partner z mano v sobi, ...	Podpora partnerja	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
C32	Dokler je še nekaj, ajde. Če prideš pa na situacijo Hrvaške ... Zakaj daš nekaj v ustavo, če nihče potem tega ne izvede? ...	Regulirati	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava

C33	Se mi zdi, da po eni strani kršijo zaprisege.	Kršitev prispege	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
C34	... zagovarjajo ustavno zapisano pravico, ki jo imamo ženske in da delajo na tem, da se izvršuje ...	Za splav	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
C35	Moja najbližja družina je vedela, jaz ne morem pozabit tasta, kako je tisto nedeljo okrog mene hodil.	Podpora družine	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
C36	je bila psihična vojna.	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
D1	... osnovna pravica ...	Osnovna pravica žensk	Pomen pravice	Pravica do splava
D2	... to je moje telo ...	Avtonomija nad lastnim telesom	Pomen pravice	Pravica do splava
D3	... pravico, da odločam, ...	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava
D4	... če ti nisi pripravljen imeti otroka ...	Nepripravljenost	Okoliščine	Pravica do splava
D5	... bi morala biti vsaka deležna te pravice.	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava
D6	... so nekoč prepovedali, ...	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
D7	... lahko je posilstvo, ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
D8	... lahko so denarne težave, ...	Socialno-ekonomski razlogi	Okoliščine	Pravica do splava
D9	... ljudje so zelo nesramni ... veliko je obtoževanja.	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
D10	Vsi pravijo, da je to uboj.	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
D11	... bi bilo več žensk v stiski, več bi bilo depresije.	Več stiske	Odsotnost pravice	Pravica do splava
D12	... rodijo in odvržejo nekam dojenčka, ...	Rojstvo in zavrženje	Odsotnost pravice	Pravica do splava
D13	Že tako imam težave z depresijo ...	Nepripravljenost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
D14	... nisem imela ne denarja ne stanovanja ne službe, ...	Finančna nestabilnost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
D15	... so preveč negativno usmerjeni.	Proti splavu	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
D16	... ni dosti govora o tem.	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava

D17	... jo lahko mediji še dodatno potrejo ... in mogoče zato vztraja pri nosečnosti.	Vpliv medijev	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
D18	Ženske.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
D19	... če je par, da se skupaj, ...	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
D20	Se mi ne zdi prav, da bi drugi vplivali na odločitve.	Ne sorodniki	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
D21	Razen, če je pač punca res mlada, bi ji lahko dali kak nasvet, da bi se pa zdaj oni odločali, da mora imeti splav ali pa ne, to se mi pa ne zdi prav.	Ne starši	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
D22	V šoli smo imeli mogoče eno uro tega.	V šoli	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
D23	So bili letaki kje, ...	Letaki	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
D24	Ne, mislim, premalo, ...	Premalo informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
D25	... itak, po internetu ja, ...	Internet	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
D26	... mi rekla, ena je bolj človeška, ena pa manj človeška.	Zaničevanje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D27	Noben mi ni razložil postopka, nič. Sem bila takrat čisto izgubljena.	Brez komunikacije	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D28	Jaz sem takrat nenačrtovano zanosila ...	Nenačrtovano	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
D29	... me je prvo nadrla ... In je čisto ponorela. Zakaj to, mi je začela razlagat...	Nadiranje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D30	... sem bila vsa prestrašena.	Strah	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
D31	... je rekla, vakuumski način je manj nečloveški.	Brez komunikacije	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D32	... mi je rekla, kako kontracepcijo bomo dale, da ne boste spet splava delali. Zelo je bila nastrojena proti meni ...	Zaničevanje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D33	Takrat sem res rabila neko osebo, da me malo pomiri in pove, vse bo v	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom

	redu. Sem stopila iz ambulate in sem se tako jokala, ne bom pozabila tega, grozno je bilo.			
D34	... me je pomirila pa rekla, da bo vse okej. Da pač lahko naredim pa naj se ne sekiram, so bile pa veliko bolj humane in empatične.	Edina pozitivna izkušnja	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D35	... so se mi sestre nekaj smejale.	Posmehovanje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D36	Sem pogrešala to podporo.	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
D37	Ni veliko ljudi, ki bi jim povedala.	Ne ve veliko ljudi	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
D38	... njen mož ni tega odobral, ...	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
D39	... sem opazila, da je malo zavijal z očmi, ...	Zavijanje z očmi	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D40	Vprašal je, zakaj, pa če partner ve.	Poseganje v zasebnost	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
D41	To je meni totalna bedarija. To pač ne spada zraven, ta verska prepričanja pa to.	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
D42	... je to kao uboj, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
D43	... da je to greh, ...	Greh, zločin	Argumenti proti	Religija in splav
D44	... meni je to neumnost.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
D45	Posiljujejo s tem.	Vsiljevanje	Stališče sogovornice	Religija in splav
D46	... to je čisto... Bolano.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
D47	Kaj če je bila ta oseba posiljena ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
D48	Mislim, da se je dosti spremenilo v tem času, so ljudje malo bolj odprti glede tega.	Gre na bolje	Splav kot tabu	Pravica do splava
D49	Pa več informacij o tem, kako bo poseg potekal, kako bo potem. Ker sem šla res tja brez informacij,	Brez komunikacije	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
E1	... si ne predstavljam, da ne bi imela te pravice, ...	Si ne predstavlja	Odsotnost pravice	Pravica do splava
E2	... da je s plodom narobe, ...	Okvara ploda	Okoliščine	Pravica do splava

E3	... če pride ... do posilstev ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
E4	... na Poljskem, ko je nimajo, ...	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
E5	... če si tako mlada punca, ...	Starost	Okoliščine	Pravica do splava
E6	... nimaš še neke redne službe, ...	Socialno-ekonomski razlogi	Okoliščine	Pravica do splava
E7	Eno veliko breme.	Veliko breme	Odsotnost pravice	Pravica do splava
E8	... ker sem rabila, da bi dobila odgovore na vprašanje, kako to zgleda, kako, kaj si sploh predstavljati, kako je sploh skozi ta postopek.	Medsebojna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E9	Ni nikjer, se z nobenim o tem ne pogovarjaš, ...	Premalo govora	Splav kot tabu	Pravica do splava
E10	... ker res je neka tabu tema ...	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
E11	... da ni edina na tem svetu, ki to dela.	Medsebojna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E12	Ena prijateljica mi je prav tako rekla, o moj bog, ti s tem ubiješ človeka, ...	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
E13	... mi je pokazala slikico in rekla, to so nastavki za rokice, nogice ... V tistem momentu se mi to ni zdelo primerno.	Poosebljanje zarodka	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
E14	... ne moreš na tak način razmišljati ...	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
E15	... je tabu tema ravno zaradi takega načina razmišljanja, ...	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
E16	... greš ti ubiti nekoga, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
E17	... en velik zločin.	Greh, zločin	Argumenti proti	Religija in splav
E18	... niti ne govorijo po mojem o tem, ...	Premalo govora	Splav kot tabu	Pravica do splava
E19	... se bojijo, da bojo dobile kakšne take očitke nazaj.	Strah pred odzivi	Splav kot tabu	Pravica do splava
E20	... mene je bilo najbolj strah po prejetju teh zdravil za splav, če bom lahko v prihodnosti imela še otroke.	Strah, da ne bo mogla zanositi	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
E21	Res te naenkrat popelje v take	Strah	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom

	nezavedne strahove, ...			
E22	... ampak ni to fino, je zelo neprijeten postopek ... Meni ni bilo fino, je bilo precej grozno.	Neprijetno	Potek	Izkušnje žensk s splavom
E23	... sva bila takrat le štiri mesece skupaj in je bilo pa prehitro, ...	Neprimeren čas	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
E24	... kaj naj naredim, kako naj zdaj živim naprej.	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
E25	Moji doma so me pač vsi podpirali, ...	Podpora družine	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
E26	... sem imela toliko nizek pritisk. Enkrat sem komaj prišla iz kopalnice v posteljo. Da sem se ulegla in umirila, da nisem padla sredi kopalnice na tla ali pa da bi prav v nezavest padla, je prav malo manjkalo ...	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom
E27	... mi niso naredili pregleda po splavu, ...	Ni pregleda po splavu	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
E28	In mi naredi ultrazvok in vidi, da je otročiček še notri, je bil pa zdaj precej bolj razvit.	Neuspešen splav	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
E29	... podporo sem imela itak od partnerja ...	Podpora partnerja	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
E30	... od staršev.	Podpora družine	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
E31	O tem sem se tudi pogovarjala s prijateljicami zelo.	Podpora prijateljev	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
E32	Res je fino mogoče imeti res eno osebo, ...	Prisotnost osebe za podporo	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E33	Kakšna podporna skupina?	Podporna skupina	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E34	... dolgo časa pišem tudi dnevnik ...	Dnevnik	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E35	Mogoče bi bilo fino, ja, ...	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
E36	... moj namen zate je samo to, da se ti v redu počutiš, da ti veš, da delaš to	Nepristranska	Podpora	Izkušnje žensk s splavom

	zase, da ni s tem praktično nič narobe. Da imaš pravico do tega, da te na tak način podpre, ne pa da ti daje dodatna vprašanja, da začneš dvomiti v svojo odločitev.			
E37	... to je smrt za njih.	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
E38	... bi me zelo grdo gledali.	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
E39	In nisem niti povedala, ker sem točno vedela, kakšen odziv bom jaz dobila nazaj.	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
E40	... na tak način gleda bolj starejša populacija, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
E41	... nismo ženske samo zato, da rojevamo otroke, ...	Avtonomija nad lastnim telesom	Pomen pravice	Pravica do splava
E42	Ne zdi se mi prav ... prva pravica je, da pomaga človeku kolikor upa in zna in se mi zdi, da se bolj tega mora držati kot karkoli drugega. Ne pa svojih verskih prepričanj.	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
E43	... ne pridemo iskati osebnega mnenja od zdravnika, ampak pridemo dobiti strokovno mnenje.	Strokovno, ne osebno mnenje	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
E44	Ni bilo pa prepričevanja v drugo smer.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
E45	Odkvisno kateri. Eni zelo lepo, normalno govorijo o splavu, drugi pa tako kot verniki zelo nasprotujejo.	Oboje	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
E46	Nalašč delajo neke pompozne novice, jih niti ne zanima neka dejanska slika.	Pistranskost	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
E47	... ne vpliva na to, zato ker ti nimaš nekega stroška glede tega, ker je v	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava

	bistvu vse brezplačno.			
E48	... dobiš bolj splošne informacije.	Zelo splošne informacije	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
E49	Meni osebno je zelo odtehtala osebna izkušnja.	Osebna izkušnja	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
E50	... da se o tem malo več govori, ...	Detabuizacija	Splav kot tabu	Pravica do splava
E51	... da ni sama v tem, ...	Medsebojna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
F1	... je to možnost izbire, ...	Izbira	Pomen pravice	Pravica do splava
F2	... sem bila stara 19 let ...	Neprimeren čas	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F3	... ne bi mogla preživeti tega otroka, ...	Finančna nestabilnost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F4	Nisem imela šole dokončane, ...	Nedokončana šola	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F5	... službe nisem imela, ...	Finančna nestabilnost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F6	... sem zanosila po nesreči, ...	Nenačrtovano	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F7	... nisem bila pripravljena ...	Nepripravljenost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
F8	... me je čisto podpirala tudi ginekologinja, ...	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
F9	... mene ni bolelo ... se je dalo zdržati.	Brez bolečin	Potek	Izkušnje žensk s splavom
F10	... tudi dandanes ne obžalujem, ker vem, da je boljše tako.	Ne obžaluje	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
F11	... nisem govorila to okoli, ...	Skrivanje splava	Splav kot tabu	Pravica do splava
F12	... so pa kar proti, no, po mojem bi me kar obsojali. Današnji partner me še zdaj obsoja, ... On ne podpira, je res proti temu, ...	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
F13	Ne vejo. Nisem povedala, ...	Ne ve veliko ljudi	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
F14	... po moje bi me obsojali.	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
F15	Ja, ja, vse v redu.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
F16	Pred splavom mi je ponudila, ...	Ponujena psihosocialna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
F17	Jaz sem tako proti temu.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav

F18	... jaz po mojem bi šla v tujino splavit, ...	Tujina	Odsotnost pravice	Pravica do splava
F19	... bi šla tudi samoplačniško, na črno, ...	Nevaren splav	Odsotnost pravice	Pravica do splava
F20	... so v ne vem kateri državi prepovedali splav.	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
F21	Ker jaz ne obžalujem niti malo, ...	Ne obžaluje	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
F22	... se bo delalo pa na črno, če bodo prepovedali.	Nevaren splav	Odsotnost pravice	Pravica do splava
F23	... ker se bojijo, da bi nas obsojali ... bi bile tarča tem, ki so res proti še vedno splavom.	Strah pred odzivi	Splav kot tabu	Pravica do splava
F24	... je tega vsega na internetu, ...	Internet	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
F25	So mi tudi tam vse razložili že vnaprej. Res, teh informacij sem dobila...	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
F26	Tudi nobenih, da bi bile proti, za, nagovarjale, nič.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
F27	One so povedale, kakšne so možnosti, posledice.	Nepristranska	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
F28	... se mi zdi, da tega imaš dandanes res dosti.	Dovolj dostopnih informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
F29	... dosti proti.	Proti splavu	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
F30	... niti nočem brati, ...	Ne želi spremljati	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
F31	... če si se odločil za ta poklic, je tudi to notri in konec.	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
F32	... da bo imel kakšen sindrom.	Okvara ploda	Okoliščine	Pravica do splava
F33	... samo od ženske.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
F34	Partner je lahko zraven.	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
F35	... se ne bi smela cerkev vtikati v to stvar.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
F36	To je greh za vernike, ...	Greh, zločin	Argumenti proti	Religija in splav
F37	ubili otroka, ki bi lahko živel, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
F38	... to so pač te starejši ljudje in še verni precej, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom

F39	... je vsako življenje sveto.	Pravica do življenja	Argumenti proti	Religija in splav
F40	... če rabiš pomoč, tudi tam napišeš.	Ponujena psihosocialna podpora	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
F41	Zaenkrat še ne vpliva, ...	Še ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
F42	... da slučajno ne bodo še protesti.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
G1	... da bi vsaka ženska morala imeti pravico, ...	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava
G2	Ja, nekateri res.	Skrivanje splava	Splav kot tabu	Pravica do splava
G3	Meni je zdaj lažje.	Pomirjena	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
G4	... kaj narobe s plodom ...	Okvara ploda	Okoliščine	Pravica do splava
G5	... je to res neko žalovanje za žensko, ...	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
G6	... prvič mi je bilo težko, ...	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
G7	Marsikateri ženski bi verjetno bilo težko.	Veliko breme	Odsotnost pravice	Pravica do splava
G8	... ne vem, če sem že sploh kdaj zasledila v medijih glede splava.	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
G9	... ne povejo vsega ali pa nočejo.	Pristranskost	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
G10	... bolj se posvetiti vsaki ženski, sploh ginekologji, ...	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
G11	... v naši generaciji, tega ne vem, če smo imeli.	Premalo informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
G12	... lahko že v šoli ...	V šoli	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
G13	... ne poznam primera, da bi, ...	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
G14	Njegova vera nima nič s tabo. Jaz ne bi pustila tega.	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
G15	... da ubiješ človeka, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
G16	... meni je vera mimo.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
G17	Od ženske.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
G18	... če še ni polnoletna ... morajo starši biti zraven.	Starši	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
G19	... tvoja odločitev, pač s partnerjem.	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava

G20	... nisem upala doma niti povedati ...	Strah	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
G21	... šla od prijateljice mama z mano h ginekologu.	Podpora prijateljev	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
G22	... mi je kar on predlagal ...	Poseganje v zasebnost	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
G23	... ko sem videla tisto, kaj je vse ven iz mene šlo, mi ni bilo ravno več vseeno.	Neprijetno	Potek	Izkušnje žensk s splavom
G24	... sem bila še v srednji šoli, ...	Nedokončana šola	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
G25	... ne bi sploh mogla za otroka poskrbeti,	Finančna nestabilnost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
G26	... je pač moglo biti tako, kot je bilo, ...	Ne obžaluje	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
G27	... takrat je bilo to za mene samoumevno, ...	Samoumevno	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
G28	... če bi bil otrok res zelo zelo bolan oziroma plod.	Okvara ploda	Okoliščine	Pravica do splava
G29	... nihče skoraj ni vedel, ...	Ne ve veliko ljudi	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
G30	... drugega ni mogla, kot da me podpre, ...	Podpora družine	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
G31	... sva se zmenili, da sploh ne rabijo vedeti nič o tem.	Skrivanje splava	Splav kot tabu	Pravica do splava
G32	... so bile sestre na oddelku res zelo prijazne.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
G33	... sem bila kregana, ...	Kreganje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H1	... da se ženska lahko odloči, ali bo obdržala otroka ali ne.	Pravica do odločanja	Pomen pravice	Pravica do splava
H2	... nisem bila pripravljena na otroka ...	Nepripravljenost	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
H3	... mi je bilo res težko ...	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
H4	... ne vem, kako bi se moje življenje sploh odvilo, ...	Si ne predstavlja	Odsotnost pravice	Pravica do splava
H5	... sem potrebovala dolgo za predelati, ...	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
H6	... jaz nisem vsem ljudem okoli sebe povedala, ker se nisem čutila varno,	Strah pred odzivi	Splav kot tabu	Pravica do splava

	da bi jim to zaupala, ...			
H7	... znajo biti zelo nesramni ... so zelo vsi proti temu, ...	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
H8	... mislim, da je še kar hud tabu.	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
H9	... da ubiješ otroka, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
H10	... tisti njihov pogled ni v redu.	Nestrinjanje z verskim pogledom	Stališče sogovornice	Religija in splav
H11	Pridejo te stvari za žensko, pa morajo to predelati, je kar težka pot.	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnja žensk s splavom
H12	Prej je bilo pa grozno.	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnja žensk s splavom
H13	... ne spremljam te stvari, tako da ne vem, ...	Ne spremlja	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
H14	... niti nisem zasledila nobenega članka na to temo.	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
H15	Premalo se o tem govori, ...	Premalo govora	Splav kot tabu	Pravica do splava
H16	... zdravnik ne bi smel imeti te pravice.	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
H17	... bi nas mogli malo več informirati o teh stvareh.	Premalo informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
H18	Ne vem, po moje ne.	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
H19	... najbolj pomembna od mame, od ženske.	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
H20	Moški je mogoče samo tako 30 procentov, ...	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
H21	... ne bi smeli imeti nobenega vpliva, ...	Ne starši	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
H22	... kot so bili moji starši, da te bojo podprli, ...	Podpora družine	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
H23	... mi je brez problema napisal napotnico za splav, brez kakršnih koli ugovorov.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H24	... medicinska sestra me je še vseeno tako malo, ja, pa ne bi vseeno obdržali?	Spodbujanje proti splavu	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H25	... sem bila v takem šoku, da sem	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom

	se na poti domov jokala.			
H26	... prošnjo ... da ti odobrijo splav ...	Prošnja na komisijo	Potek	Izkušnje žensk s splavom
H27	... in so me zelo na grdo in nesramno prepričevale, da moram obdržati otroka.	Spodbujanje proti splavu	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H28	... zakaj sem šla študirat ekonomijo, če vem, da ni služb. Naj obdržim otroka in ga dam, da ga nekdo posvoji. Potem zakaj sva šla s fantom narazen, pa naj greva nazaj skupaj.	Poseganje v zasebnost	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H29	... bom šla pa nekam drugam, da mi bojo na črno naredili.	Nevaren splav	Odsotnost pravice	Pravica do splava
H30	... stare ženske, ki nimajo pojma, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
H31	... ker sem imela previsoko vročino ... In mi je bilo zelo grozno, sem kričala, ker to so nenormalne bolečine ... sem zelo krvavela.	Zapleti	Potek	Izkušnje žensk s splavom
H32	... sem se z eno terapevtko zelo pogovarjala.	Terapija	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
H33	... to bi bilo super.	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
H34	... noben ni povedal, kakšen bo potek tega splava, kaj se lahko zgodi, ...	Brez komunikacije	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H35	Res je bilo naporno in tisti umetni popadki, to je tako grozno, ...	Neprijetno	Potek	Izkušnje žensk s splavom
H36	... zdaj sta imeli eno glupost, zdaj pa malo pazita. Je bilo malo nesramno z njegove strani, ...	Kreganje	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
H37	... medicinske sestre so bile pa tam zelo vse prijazne. Nobena nič ni niti grdo pogledala ...	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom

H38	Res je pomembno, da se o tem govori dovolj ...	Detabuizacija	Splav kot tabu	Pravica do splava
H39	... če je res hudo ... da se z nekom pogovori ... profesionalno pomoč ...	Več psihosocialne podpore	Podpora	Izkušnje žensk s splavom
I1	... osnovna pravica žensk, ...	Osnovna pravica žensk	Pomen pravice	Pravica do splava
I2	... je to travmatična izkušnja.	Različnost izkušenj	Okoliščine	Pravica do splava
I3	... misli, da je to umor, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
I4	... ki bi jo čisto vsaka ženska na tem svetu mogla imeti.	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava
I5	... posilstva so, ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
I6	... otroci se žal v maternici ne razvijajo pravilno.	Okvara ploda	Okoliščine	Pravica do splava
I7	Poznamo države, kjer to ni dovoljeno.	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
I8	... čisto odvisno od tega, o katerem delu družbe govorimo.	Odvisno	Splav kot tabu	Pravica do splava
I9	... h ginekologinji, so mi tudi vse lepo povedali.	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
I10	... na spletu se mi zdi, da je dostopno, ...	Internet	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
I11	... so informacije kar dostopne.	Dovolj dostopnih informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
I12	Če potegnemo pod črto, mislim, da ne.	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
I13	... ne vem, če sem že kaj zasledila o splavu v medijih.	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
I14	... imaš ene, ki so zelo za, imaš ene, ki so zelo proti.	Oboje	Mediji in splav	Odnos družbe do splava
I15	Mislim, vsak ima pravico do ugovora vesti, ampak to ne pomeni, da imajo lahko vsi ugovor vesti.	Regulirati	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
I16	... jaz jih ne morem imeti, ...	Mislila, da ne more zanositi	Okoliščine	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I17	... zaščite nisva uporabljala, ...	Neuporaba zaščite	Okoliščine	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav

I18	... je nosečnost nezaželena.	Nezaželena nosečnost	Okoliščine	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I19	... hudo mi je bilo.	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I20	Nisem se nekako mogla spraviti...	Ne more vzeti tablete	Med odločanjem	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I21	Ne, samo partner.	Ni nihče vedel	Odzivi drugih	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I22	Jaz nisem zaznala ničesar, da bi kdo hotel v katero smer potiskati, ...	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I23	... mi zdaj ni žal, da sem obdržala otroka, ...	Ne obžaluje	Po odločitvi	Izkušnje žensk, ki se niso odločile za splav
I24	Nekdo drug bi se lahko isto odločil, pa bi mu bilo potem žal.	Različnost izkušenj	Okoliščine	Pravica do splava
I25	... s partnerjem bi se morala sama odločiti, ta dva, ki naredita otroka.	Ženska in moški	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
I26	... se mi zdi grozno, da lahko nekdo vpliva na to, kaj delaš ti s svojim telesom ...	Ni avtonomije nad lastnim telesom	Odsotnost pravice	Pravica do splava
I27	... se življenje začne že s spočetjem.	Človek od spočetja	Argumenti proti	Religija in splav
I28	... pravico do izražanja imamo vsi,	Svoboda izražanja	Molitve pred klinikami	Religija in splav
I29	... protestirajte nekje drugje, ne pred klinikami.	Nestrinjanje	Molitve pred klinikami	Religija in splav
I30	... bi bilo ženskam, ki se za to odločijo, še težje.	Pritisk na ženske	Molitve pred klinikami	Religija in splav
J1	V Sloveniji imaš pravico do tega, vsaka ženska ...	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava
J2	... imam neko bakterijo v tem plodu ... nekaj se ne razvija v redu.	Okvara ploda	Okoliščine	Izkušnje žensk s splavom
J3	... nisem imela nič zavarovanega, zato sem vse morala plačevati, ...	Brez zdravstvenega zavarovanja	Potek	Izkušnje žensk s splavom
J4	Nisem hotela, da mama pa ati vesta za to ... Ker noben ne ve, ...	Ne ve veliko ljudi	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom

J5	Bolečine so bile tako grozne.	Neprijetno	Potek	Izkušnje žensk s splavom
J6	Ja, ker že imam otroka in sem vedela, kako je življenje vredno.	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
J7	... tako sem se grozno počutila.	Posledice na duševnem zdravju	Po splavu	Izkušnje žensk s splavom
J8	... je rekel ni problema, meni je najbolj važno, da se ti živa in zdrava, ...	Podpora partnerja	Odzivi drugih	Izkušnje žensk s splavom
J9	... je rekla, jaz pa to ne bi. Jaz ne bi ubila svojega otroka, ...	Veliko predsodkov	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
J10	... ubijaš svojega otroka ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
J11	... kaj resno zdaj ubijamo svojega otroka ... se ti to včasih vleče po mislih.	Neodločenost	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
J12	... če gre za zdravje nosečnice, da je to dovoljeno ... ni niti nobene take pritožbe z verske strani.	Splav dovoljen, če gre za zdravje	Stališče sogovornice	Religija in splav
J13	... so to bolj starejše osebe, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
J14	... v Sloveniji je boljše, kot je v Bosni. V Bosni je to neznan pojem, ...	V tujini huje	Splav kot tabu	Pravica do splava
J15	... je čisto normalno na cesti govoriti o tem.	Ni tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
J16	... rodila otroka in ga je zavezala v vrečko in dala v kontejner.	Rojstvo in zavrženje	Odsotnost pravice	Pravica do splava
J17	... sem nekje slišala, da so v Združenih državah Amerike ukinili to pravico, ...	Zaostrovanje zakonodaje	Okoliščine	Pravica do splava
J18	... je veliko posiljevanja ...	Posilstvo	Okoliščine	Pravica do splava
J19	... vsaka ženska ima pravico do tega, ...	Univerzalnost	Pomen pravice	Pravica do splava
J20	... da imam težave.	Stiska	Med odločanjem	Izkušnje žensk s splavom
J21	... kaj, če mi bog vzame ... mojo Nino, ...	Strah, da jo bo bog kaznoval	Stališče sogovornice	Religija in splav
J22	... imajo ženske veliko pravic v	Pravice žensk v religiji	Stališče sogovornice	Religija in splav

	svetu in religiji tudi, ...			
J23	... ženske imajo pravico do svojega telesa, ...	Avtonomija nad lastnim telesom	Pomen pravice	Pravica do splava
J24	... kaj bi ena punca, 18, 17 let stara, ...	Starost	Okoliščine	Pravica do splava
J25	... nima službe ...	Socialno-ekonomski razlogi	Okoliščine	Pravica do splava
J26	... ni končala srednje šole.	Socialno-ekonomski razlogi	Okoliščine	Pravica do splava
J27	... zdravniki nimajo pravice do tega, ...	Proti	Ugovor vesti	Odnos družbe do splava
J28	Poskusila me je prepričati, da to ne naredim, ... kakšen je to način pred bogom, ...	Spodbujanje proti splavu	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
J29	... je to en način umora nad otrokom, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
J30	... to je isto ena duša ...	Človek od spočetja	Argumenti proti	Religija in splav
J31	... poslušajte, kako njegovo srce bije.	Poosebljanje zarodka	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
J32	... se ne morem nič pritoževati, kar se tega tiče.	Korekten odnos	Zdravstveno osebje	Izkušnje žensk s splavom
J33	Od ženske. Je ženska odločitev, ...	Ženska	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
J34	... če ima svojega zakonca oziroma partnerja, pa da se z njim dogovori, ...	Partner pove mnenje	Kdo odloča	Odnos družbe do splava
J35	Niti ne.	Premalo informacij	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
J36	Taki plakati bi se lahko naredili v bolnici.	Plakati	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
J37	... da bi ginekologi imeli boljši pristop do osebe, ...	Ginekolog	Spolna vzgoja	Odnos družbe do splava
J38	Ženske bi si naredile več samomorov, več bi bilo poskusov samomora, ...	Več stiske	Odsotnost pravice	Pravica do splava
J39	... bi jih več ubilo otroke, ...	Rojstvo in zavrženje	Odsotnost pravice	Pravica do splava
J40	Bi potem ženske izgubile smisel, ...	Izguba smisla	Odsotnost pravice	Pravica do splava
J41	... bi si naredila več takih preprečevanj glede kariere pa ostalega.	Položaj žensk v družbi	Odsotnost pravice	Pravica do splava

J42	... tisti, ki so bolj starejši, ...	Stari ljudje	Predsodki	Izkušnje žensk s splavom
J43	... je plod živo bitje, ...	Pravica do življenja	Argumenti proti	Religija in splav
J44	... se ne sme narediti umor, ...	Umor	Argumenti proti	Religija in splav
J45	... mislim, da je tabu tema, ...	Je tabu	Splav kot tabu	Pravica do splava
J46	Jaz mislim, da ne.	Ne vpliva	Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop	Odnos družbe do splava
J47	... mislim, da mediji res premalo govorijo o tem.	Malo novic	Mediji in splav	Odnos družbe do splava

Priloga 8.3. – Kodirna knjiga (osno kodiranje)

PRAVICA DO SPLAVA

Pomen pravice

- Prekinitev nosečnosti – A1
- Pravica do odločanja – A7, A63, B1, C2, D3, H1
- Izбира – B26, B34, F1
- Avtonomija nad lastnim telesom – B30, D2, E41, J23
- Osnovna pravica žensk – C3, D1, I1
- Univerzalnost – A2, D5, G1, I4, J1, J19
- Omejena s tednom nosečnosti – A3, B3
- Poskusiti obdržati otroka – B2
- Prevzemanje odgovornosti – B25
- Umor – B31
- Neodločenost – B32, B35

Odsotnost pravice

- Nevaren splav – A4, F19, F22, H29
- Položaj žensk v družbi – A5, J41
- Ni avtonomije nad lastnim telesom – A6, I26
- Zatiranje – C8
- Kršenje pravic – C9
- Vrnitev v preteklost – C10
- Več stiske – D11, J38
- Rojstvo in zavrženje – D12, J16, J39

- Si ne predstavlja – E1, H4
- Veliko breme – E7, G7
- Izguba smisla – J40
- Tujina – F18

Okoliščine

- Posilstvo – A8, D7, D47, E3, I5, J18
- Okvara ploda – E2, F32, G4, G28, I6
- Socialno-ekonomski razlogi – C5, D8, E6, J25, J26
- Starost – C6, E5, J24
- Nepripravljenost – D4
- Prisila – C4
- Manj nezaželenih nosečnosti – C16
- Populacijska politika – A66
- Zaostrovanje zakonodaje – A75, C21, D6, E4, F20, I7, J17
- Različnost izkušenj – A74, A78, C17, I2, I24

Splav kot tabu

- Je tabu – A9, A17, C11, E10, E15, H8, J45
- Ni tabu – J15
- Skrivanje splava – A10, F11, G2, G31
- Strah pred odzivi – B36, E19, F23, H6
- Premalo govora – A70, B56, E9, E18, H15
- Gre na bolje – D48
- Odvisno – I8
- V tujini huje – J14
- Detabuizacija – A69, A72, E50, H38

Predlogi za zmanjšanje splavnosti

- Denarna pomoč – A64, B55
- Študij – A65
- Spolna vzgoja v zdravstvu – A67
- Izobraževanja za mlade mamice – A68

ODNOS DRUŽBE DO SPLAVA

Mediji in splav

- Malo novic – A11, A15, D16, G8, H14, I13, J47
- Dovolj novic – B44
- Tuji mediji – A12, B43
- Proti splavu – A13, D15, F29
- Za splav – B42, C34
- Oboje – E45, I14
- Primer pozitivnega poročanja – A14
- Pristranskost – E46, G9
- Ne želi spremljati – F30
- Ne spremlja – H13

Ugovor vesti

- Za – A16
- Proti – B45, D41, E42, F31, G14, H16, J27
- Regulirati – C32, I15
- Kršitev prisege – C33
- Narobe bi bilo prepovedati – A18, A19, A22
- Osvetliti pomen – A20
- Zdravniki samo za splav – A21
- Strokovno, ne osebno mnenje – E43

Kdo odloča

- Ženska – A23, B46, C19, D18, F33, G17, H19, J33
- Partner pove mnenje – A24, B47, D19, F34, G19, H20, J34
- Ženska in moški – I25
- Ne sorodniki – A25, B48, D20
- Ne starši – A26, C18, D21, H21
- Starši – G18
- Vpliv zakonodaje – A27
- Vpliv vere – A28, A33
- Vpliv medijev – D17

Vpliv socialno-ekonomskega statusa na dostop

- Ne vpliva – A44, B41, E47, G13, H18, I12, J46
- Samo zelo ranljivi – A43
- Ljudje brez zavarovanja – C15
- Še ne vpliva – F41

Spolna vzgoja

- Dovolj dostopnih informacij – B37, C13, F28, I11
- Premalo informacij – D24, G11, H17, J35
- Zelo splošne informacije – E48
- V šoli pri biologiji – A45
- V šoli – A46, D22, G12
- Ne bi smela biti v šoli – B38
- Starši – A47, B39, C14
- Nič v odraslosti – A48
- Ginekolog – A49, B40, C12, F25, G10, I9, J37
- Internet – D25, F24, I10
- Letaki – D23
- Plakati – J36
- Osebna izkušnja – E49

RELIGIJA IN SPLAV

Argumenti proti

- Greh, zločin – B50, D43, E17, F36
- Pravica do življenja – A29, C22, F39, J43
- Človek od spočetja – C23, I27, J30
- Umor – D10, D42, E16, E37, F37, G15, H9, I3, J10, J29, J44

Stališče vere do kontracepcije

- Proti – A30, B54

Stališče sogovornice

- Nestrinjanje z verskim pogledom – A31, A32, B51, C20, C24, D44, E14, F17, F35, G16, H10
- Zavod Živim – A36

- Brez vsiljevanja – A38
- Vera straši – B52
- Vsiljevanje – D45
- Strah, da jo bo bog kaznoval – J21
- Pravice žensk v religiji – J22
- Splav dovoljen, če gre za zdravje – J12

Molitve pred klinikami

- Nestrinjanje – A34, A37, A40, B53, D46, F42, I29
- Svoboda izražanja – A39, A41, I28
- V tujini huje – A42
- Grožnje – A35
- Pritisk na ženske – I30

IZKUŠNJE ŽENSK, KI SE NISO ODLOČILE ZA SPLAV

Okoliščine

- Neuspela zaščita – A50
- Neuporaba zaščite – I17
- Nezaželena nosečnost – A51, I18
- Mislila, da ne more zanositi – I16

Med odločanjem

- Ne more vzeti tablete – A55, I20
- Lastna odločitev – A56
- Stiska – A59, A73, I19
- Pritisk – A60

Po odločitvi

- Ne obžaluje – A61, A62, A77, I23

Zdravstveno osebje

- Korekten odnos – A52, A53, A54, I22

Odzivi drugih

- Ni nihče vedel – A57, I21

- Mama proti splavu – A58

Podpora

- Deljenje izkušenj – A71
- Več psihosocialne podpore – A76

IZKUŠNJE ŽENSK S SPLAVOM

Okoliščine

- Neprimeren čas – B5, E23, F2
- Nedokončana šola – B6, F4, G24
- Nepripravljenost – B11, D13, F7, H2
- Finančna nestabilnost – B12, D14, F3, F5, G25
- Nenačrtovano – D28, F6
- Okvara ploda – C25, J2

Med odločanjem

- Strah – B15, D30, E21, E24, G20
- Stiska – B10, B49, G6, H3, H25, J6, J20
- Neodločenost – B14, J11
- Samoumevno – G27

Potek

- Zapleti – B4, B16, B17, B18, E26, H31
- Neprijetno – C30, E22, G23, H35, J5
- Brez bolečin – F9
- Prošnja na komisijo – H26
- Brez zdravstvenega zavarovanja – J3

Po splavu

- Travmatične posledice – B20, B21
- Strah, da ne bo mogla zanositi – B23, E20
- Posledice na duševnem zdravju – C7, C36, G5, H5, H11, H12, J7
- Pomirjena – C1, G3
- Ne obžaluje – C26, F10, F21, G26
- Obžaluje – B33

- Neuspešen splav – E28

Zdravstveno osebje

- Korekten odnos – C28, E44, F8, F15, F26, G32, H23, H37, J32
- Brez komunikacije – B19, D27, D31, D49, H34
- Spodbujanje proti splavu – B7, H24, H27, J28
- Poseganje v zasebnost – D40, G22, H28
- Poosebljanje zarodka – E13, J31
- Nadiranje – D29
- Zaničevanje – D26, D32
- Posmehovanje – D35
- Zavijanje z očmi – D39
- Kreganje – G33, H36
- Edina pozitivna izkušnja – D34
- Ni pregleda po splavu – E27

Odzivi drugih

- Podpora družine – C35, E25, E30, G30, H22
- Podpora partnerja – C31, E29, J8
- Mama proti splavu – B13
- Brez podpore očeta – B24
- Podpora prijateljev – E31, G21
- Ne ve veliko ljudi – D37, F13, G29, J4

Predsodki

- Veliko predsodkov – B27, B28, D9, D38, E12, E38, E39, F12, F14, H7, J9
- Od nikogar predsodki – C27
- Stari ljudje – B29, E40, F38, H30, J13, J42

Podpora

- Več psihosocialne podpore – B8, B9, B22, D33, D36, E35, H33, H39
- Ponujena psihosocialna podpora – C29, F16, F40
- Medsebojna podpora – E8, E11, E51
- Prisotnost osebe za podporo – E32
- Terapija – H32
- Podporni skupina – E33

- Dnevnik – E34
- Nepristranska – E36, F27